

BALADE POPULARE ROMÎNEȘTI

I

BIBLIOTECA INSTITUTULUI DE LINGVISTICĂ
INVENTAR CĂRȚI NR. 3890

EDIȚII CRITICE DE FOLCLOR — GENURI

1964

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

INTRODUCERE, INDICE TEMATIC
ȘI BIBLIOGRAFIC,
ANTOLOGIE DE
AL. I. AMZULESCU

Coperta de *Ion State*

**Importanța baladei.
Stadiul cercetărilor.**

Cercetătorii folclorului au subliniat adeseori marea importanță a eposului ca realizare artistică tradițională de o deosebită valoare prin oglindirea realistă și evocarea pitorească a vieții, a moravurilor, năzuințelor și luptei maselor populare de-a lungul istoriei.

Folcloristica românească a acordat încă de la începuturile sale atenția cuvenită epicii noastre populare. Nu întâmplător cea dintâi publicație de seamă din folclorul nostru este colecția de *Balade adunate și îndreptate de V. Alexandri*¹. Problema baladei constituie de atunci, pentru culegeri și studii, unul dintre cele mai dezbătute subiecte.

Colecția Alexandri deschide drum multor altor volume și broșuri în care au apărut treptat balade culese din toate regiunile țării.² Între timp, numeroase cîntece epice au apărut risipite în diverse periodice, fără ca o deplină evidență bibliografică a acestora să fie realizată pînă la această dată.

În ceea ce privește materialul arhivistic care nu a văzut încă lumina tiparului, o mențiune deosebită merită

¹ Partea I. Iași, Tipografia Buciumului român, 1852 [Partea a II-a, 1853].

² Reamintim dintre cele mai de seamă colecții, pentru *Muntenia*: G. Dem. Teodorescu (1885), C. Rădulescu-Codin (1896), Cr. Negoescu (1896), Gr. G. Tocilescu (1900), C. N. Mateescu (1909), N. Păsculescu (1910), I. Diaconu (1933–1934); *Moldova*: S. Fl. Marian (1869, 1873), A. N. Caranfil (1872), Al. Vasiliu (1909), T. Pamfile (1913), D. Furtună (1927), I. Diaconu (1930); *Transilvania*: At. M. Marinescu (1859, 1867), M. Pompiliu (1870), J. Bugnariu (1892), I. G. Bibicescu (1893), G. Tulbure (1908); *Maramureș*: Al. Țiplea (1906), T. Bud (1908), I. Bîrlea (1924), T. Papahagi (1925); *Banat*: G. Cătană (1895), G. Alexici (1899), A. Corcea (1899), E. Hodoș (1906), I. Popovici (1909); *Dobrogea*: T. Burada (1880).

marea colecție de cîntece epice din arhiva Institutului de folclor din București, care cuprinde peste 3.000 de piese culese în ultimii 35 de ani, cea mai mare parte însoțite de documente sonore: cilindri de fonograf, discuri de patefon și, începînd din 1951, benzi de magnetofon. Atît caracterul științific al culegerii, cît și bogăția datelor informative asupra cîntăreților și asupra circulației actuale a repertoriului epic constituie un aport însemnat al acestei arhive în opera de păstrare și cercetare a creației populare epice romînești.

Paralel cu munca de culegere, clasicii literaturii noastre, ca și alte personalități ale științei și culturii romînești, și-au spus adesea cuvîntul asupra conținutului, căilor de formare și evoluției repertoriului epicii noastre tradiționale. După V. Alecsandri, Alecu Russo, N. Bălcescu și Al. Odobescu, amintim îndeosebi contribuțiile și sugestiile unor cercetători ca: B. P. Hasdeu, N. Iorga, O. Densusianu, V. Bogrea, M. Gaster, D. Marmeliuc și P. Caraman.¹

Reconsiderarea în lumina materialismului dialectic și istoric ne îngăduie să păstrăm toate concluziile cores-

¹ B. P. Hasdeu, *Cucul și turturica*, în *Columna lui Traian*, t. VII (1876), pp. 40—44; t. VIII (1877), pp. 301—304; v. și *Cărțile poporane ale romînilor în secolul XVI în legătură cu literatura poporand cea nescrisă*, Leipzig—București, 1880, pp. 501—566, 694—705. (În *Etymologicum Magnum Romaniae* se află numeroase referințe la balade, ca spre pildă cele despre *Novac*: t. III, col. 2.256—2.262 și *Letinul bogat*: t. IV, pp. CXV—CXLVII.)

N. Iorga, *Balada populară românească — Originea și ciclurile ei*, în *Istoria literaturii românești*, ed. a II-a, București, 1925, vol. I, pp. 25—47; *O nouă culegere de poezii populare din Moldova* (recenzie la colecția lui Al. Vasiliu), în *Neamul românesc literar*, I (1909), pp. 340—361; Prefață la C. N. Mateescu, *Balade*, Vălenii-de-Munte, 1909; *Poesia epică a romînilor*, în *Cuget clar*, II (1937—1938), pp. 490—493, 520—523 601—602, 636—638.

O. Densusianu, *Miorița*, în *Vieașa păstorească în poezia noastră populară*, II, Buc., Casa Școalelor, 1923, pp. 39—103.

V. Bogrea, *Cercetări de literatură populară*, în *Dacoromania*, II (1921—1922), pp. 403—444.

Dr. M. Gaster, *Roumanian ballads and slavonic epic poetry*, în *Slavonic review*, 12 (1933—1934), pp. 167—180.

D. Marmeliuc, *Figuri istorice în cîntecul popular al romînilor*, în *Analele Academiei Romîne*, t. XXXVII — *Memoriile secției literare* (15 mai 1915).

P. Caraman, *Contribuție la cronologizarea și geneza baladei populare la romîni*, în *Anuarul Arhivei de folklor*, I (1932), pp. 53—105, și II (1933), pp. 21—88; *Considerații critice asupra genezei și răspîndirii baladei «Meșterul Manole» în Balcani*, în *Buletinul Institutului de filologie romînă «Al. Philippide»*, I (1934), pp. 62—102.

punzătoare adevărului din vechile studii, luînd totodată atitudine împotriva caracterului neștiințific al interpretărilor eronate din aceste lucrări.

În condițiile revoluției culturale din țara noastră, cercetările și culegerile de balade, efectuate cu mijloacele pe care statul de democrație populară le pune la îndemîna cercetătorilor folclorului, au căpătat o mare amploare. Cercetările speciale întreprinse îndeosebi în zona de cîmpie a Olteniei și Munteniei, între anii 1951—1962, urmate de înregistrarea în studioul Institutului de folclor a repertoriului integral al celor mai valoroși deținători de balade, reprezintă o prețioasă contribuție la cunoașterea și păstrarea cîntecului nostru bătrînesc. Pe lângă imprimarea cît mai apropiată de realitatea folclorică vie a materialului muzical și literar, bogatele date informative cu privire la circulație, frecvență și interpretarea pe care înșiși cîntăreții populari și oamenii din popor o dau baladelor, în cadrul anchetelor și chestionarelor întreprinse, constituie o importantă bază documentară pentru noi considerații teoretice și lămurirea în spirit științific a problemelor eposului nostru. Datele astfel obținute alcătuiesc în multe privințe temeiuri certe pentru reconsiderarea materialelor publicate în trecut, pentru critica și înlăturarea erorilor.

Este de adăugat că în anii puterii populare a apărut pentru întîia oară o colecție de balade cu melodii transcrise de pe înregistrări fonografice¹, iar poetica și melodica baladei constituie obiectul unor cercetări științifice noi.²

¹ *Vechi cîntece de viteji*, București, E.S.P.L.A. [1956].

² E. Comișel, *Recitativul epic al baladei*, în *Supliment la Muzica, revistă a Uniunii compozitorilor din R.P.R.*, 1954, nr. 6, pp. 3—10; C. Prichici, *Geneza melodică a baladei lui Pîntea Viteazul*, în *Revista de folclor*, II (1957), nr. 4, pp. 7—25; O. Birlea, *Cîteva considerațiuni asupra metodei filologice în folcloristică*, id., nr. 3, pp. 7—26; I. C. Chițimia, *Poezia populară narativă. Balada*, în *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*, VI (1957), nr. 3—4, pp. 595—651; L. Dumbravă, *Contribuții la studiul baladei populare, în lașul literar*, 1957, nr. 8, pp. 87—94; nr. 9, pp. 67—81; Gh. Vrabie, *Călătoria fratelui mort sau motivul Lenore în folclorul sud-est european, în Limbă și literatură*. Culegere editată de Societatea de științe istorice și filologice din R.P.R., III (1957), pp. 257—294 (cf. și recenzia lui A. Balotă, în *Revista de folclor*, II (1958), nr. 3, pp. 141—147). De același autor, *Balada Novăceștilor*, în *Scrisul bîndășean*, IX (1958), nr. 6, pp. 84—91; A. Balotă, *Funcțiunea socială a cîntecului bătrînesc*, în *Revista de folclor*, III (1958), nr. 2, pp. 101—110.

Abia după transcrierea integrală, muzicală și literară, a materialelor înregistrate și după sistematizarea datelor informative notate în anchetele de teren se va putea valorifica pe deplin contribuția Institutului de folclor în problema cercetării baladei.

Dacă materialul dobândit prin vechile și noile culegeri constituie o oglindă destul de fidelă și cuprinzătoare a creației epice a poporului nostru, în schimb studiile de pînă acum se află încă departe de a fi înfățișat și rezolvat mulțimea problemelor pe care acesta le ridică. Cele mai multe dintre aceste studii se referă mai cu seamă la descoperirea unor răsunete istorice în balade. Abia cîteva « teme » se bucură de intenția unor tratări monografice (*Miorița*, *Meșterul Manole*, *Țerul*, *Voica*; se află în curs de publicare cîteva noi monografii tematice). Nu există încă pînă acum o sistematizare bibliografică a « izvoarelor » baladei, pe temeiul căreia să se poată trece la cronologizarea de ansamblu a materialului, la cercetarea legăturilor baladei cu alte genuri ale folclorului românesc, la studiul structurii stilistice și al poeziei, la studiul comparativ al epicii noastre cu epica altor popoare. Puținele melodii publicate nu îngăduie încă o adîncă cercetare asupra structurii și formei muzicale a baladei populare romînești.

Preluînd latura pozitivă și combătînd considerațiile greșite din vechile studii — despre care, în parte, se va vorbi în cele ce urmează — studiul baladei oferă astfel un orizont larg de probleme ce își așteaptă încă rezolvarea de pe pozițiile marxiste ale științei folcloristice actuale.¹

¹ Cercetarea și publicarea eposului constituie obiectul unor consfătuiri și studii speciale în folcloristica sovietică:

În iunie 1954 a avut loc la Moscova o consfătuire unională în problemele studierii eposului popoarelor din U.R.S.S., organizată de Institutul de literatură universală « M. Gorki » și Institutul de științe orientale al Academiei de Științe din U.R.S.S. (Cf. *Izvestia Academiei de Științe a U.R.S.S.* — Secția de literatură și limbă, vol. XIII, fasc. 5, pp. 483—488, și *Etnografia sovietică*, nr. 1, 1955, pp. 178—181.)

În iunie 1955 s-a organizat la Kiev o conferință în problema studierii eposului popoarelor slave de est. (Cf. *Izvestia...*, vol. XV, fasc. I, pp. 89—94, și *Etnografia sovietică*, nr. 4, 1955, pp. 125—131.)

Al IV-lea congres internațional al slaviștilor, de la Moscova, din august 1958, a acordat în dezbaterile sale un loc de frunte studierii eposului. (V. comunicările :

Balada ca gen folcloric românesc. Valoarea sa ideologică și artistică.

Datorim poetului V. Alexandri folosirea și împă-mîntenirea termenului «baladă» pentru denumirea eposului românesc, termen de largă circulație și actualitate în literatura romantismului apusean. Poporul numește însă și azi, prin tradiție, cîntecele sale epice: «cîntece bătrînești» sau «haiducești», «voinicești». Cum se vede, termenul popular subliniază caracterul vechi și eroic al cîntecului nostru epic, sugerînd implicit o legătură și asemănare imediată mai curînd cu eposul slav al popoarelor înconjurătoare — *starinele* și cîntecele despre voinici și haiduci (*junačke pjesme*) — decît cu natura lirico-epică și concentrarea baladei apusene propriu-zise (*ballata, ballad, ballade*). Cu excepția cîntecului despre haiducul Iancu Jianu, ale cărui motive însoțesc uneori melodia jocului cu același nume (*Jianul*), balada populară românească nu are nici o legătură cu dansul (*canzone a ballo*), fiind exclusiv un «cîntec», cîntec vechi și amplu, de ascultare, în care versul se împletește de obicei cu forme melodice libere de recitativ, fără continențe cu ritmica strict măsurată a pasului dansant.

V. M. Jirmunski, *Creația epică a popoarelor slave și problemele studierii comparative a eposului*; V. I. Propp, *Etapela principale de dezvoltare ale eposului eroic rus*; P. Bogatirev, *Unele probleme de studiere comparativă a eposului popoarelor slave* — toate publicate în broșuri separate, Moscova, Editura Academiei de Științe a U.R.S.S., 1958. M. Braun, *Realitatea istorică în poezia epică populară sud-slavă* — text dactilografiat, multiplicat la mașină rotativă.)

În noiembrie 1958, Institutul de literatură universală «M. Gorki» a organizat o nouă consfătuire unională consacrată problemelor studierii și publicării eposului popoarelor din U.R.S.S. (Cf. broșura: Academia de Științe a U.R.S.S. — Institutul de literatură universală «M. Gorki», *Probleme ale studierii eposului popoarelor din U.R.S.S.*, [1959].)

În anul 1955, folcloristul sovietic V. I. Propp, vechi cercetător al eposului, a publicat o importantă lucrare teoretică, operă de sinteză a cercetărilor întreprinse în Uniunea Sovietică, *Eposul eroic rus*, Editura Universității din Leningrad (ed. a II-a, 1958).

Prețioase contribuții la cercetarea eposului aduce, de asemenea, culegerea de studii publicată de Academia de Științe a U.R.S.S., *Creația populară poetică rusă*, Editura Academiei de Științe a U.R.S.S., Moscova-Leningrad, I, 1953; II, 1—2, 1955—1956 (v., îndeosebi, vol. II, partea I, pp. 129 și urm.).

Valoroase sugestii teoretice se află și în articolul cu caracter programatic, alcătuit de un colectiv de savanți sovietici: *Probleme de studiere a creației populare poetice*. (Cf. *Izvestia...*, vol. XVIII, fasc. 6, pp. 473—489. Am cercetat aceste materiale și numeroase alte studii și articole în traducerea Isabelei Jurist și M. Tudoran-Georgescu, făcute în cadrul secției de documentare a Institutului de folclor din București.)

De aceea sînt puțini oamenii și cîntăreții din popor care cunosc și folosesc termenul cînturăresc de « baladă ». V. Alecsandri a adăugat de altfel, în paranteză, pe coperta interioară a primei ediții, și termenul popular *Cîntice bătrînești*.

Epica romînească versificată și cîntată aparține eposului de forme mici și mijlocii, fiecare piesă avînd în medie 200—300 de versuri. Arareori întîlnim variante ce ating și depășesc 1.000 de versuri.¹ Cu excepția cîntecelor despre Novac, balada romînească nu cunoaște dezvoltări ciclice, mărginindu-se deci la stadiul poematic, fără tendințe epopeice.²

Expresie artistică a năzuințelor poporului de eliberare de sub imperiul forțelor oarbe ale naturii, de sub jugul cotropitorilor și al dușmanului de clasă, cîntecul epic proslăvește curajul eroic, avîntul în luptă, dragostea de patrie, biciuiește trădarea și lașitatea și inspiră optimismul și încrederea în biruința finală. Rolul activ-mobilizator și etic-moralizator al baladei apare astfel evident. Cîntecul epic educă prin lecția luminoasă a patosului eroilor zugrăviți în împrejurări tipice. Este necesar de subliniat că eroii pozitivi ai eposului apar întruchipați fără defecte, înfățișîndu-se ca o chintesență a celor mai alese calități ale poporului.

Cercetătorul sovietic V. I. Propp afirmă că « eposul național este unul dintre factorii cei mai importanți ai unei culturi cu adevărat populare »³, iar M. Braun observă că « sarcina principală a acestei poezii este să educe, să dezvolte și să mențină „spiritul eroic“ în acel sens deosebit în care el a fost înțeles în societatea patriarhală care a creat această poezie »⁴.

Balada conturează cu pregnanță figura eroului pozitiv. Iovan Iorgovan ucide balaurul ce pustiește țara și-și dezrobește sora iubită, voinicul Iortoman aleargă în ajutorul semenului înlănțuit de șarpe, Dălea-Dămian

¹ Cf. Badiu, în G. Dem. Teodorescu, *Poesii populare romîne*, București, 1885, pp. 538—550 (1.020 de versuri); Stanislav, *id.*, pp. 561—573 (1.043 de versuri).

² Referindu-se la încercarea sa de restaurare a ciclului de balade despre Novac, At. M. Marienescu mărturisește că a izbutit să adune 95 de variante, descoperind 23 de tipuri de subiecte (cf. Dr. A. M. Marienescu, *Novacescii cinci ani înaintea Academiei Romîne*, Timișoara, 1886, pp. 44—45). În Indicele nostru tematic nu am identificat decît 14 subiecte ale acestui ciclu.

³ Cf. V. I. Propp, *Etapete principale...* p. 21.

⁴ Cf. M. Braun, *op. cit.*, p. 1.

își măsoară puterile cu Samodiva, putere a întunericii, fratele cel mic își salvează sora pețită de zmei, Novac pedepsește pe Fata sălbatică. Vitejii Doicin, Pătru haiducul, Tănizlav, Badiu și frații Kirei țin piept cotropitorilor turci, iar Șiret pîrcălabul, Tinerelul Moldovean și Radu Calomfirescu luptă cu înverșunare împotriva tătarilor. Corbea și Miu haiducul se opun domniei feudale, pedepsind pe domni și boieri. Toma Alimoș și ciobanul Costea pedepsesc cu îndârjire perfidia și trădarea.

Eroul pozitiv este zugrăvit cu o înaltă măiestrie și un deosebit simț al monumentalului:

*Tănizlav copilul
'Cinge barba cu brîul
Și mustăți în varvaric,
Cum stă bine la voinic;
Le sucêște, le-mplețește,
După cap le răsucește,
Le-mplețește după cap,
Cum stă bine la dănac;
Cu mustăți în toate părți,
Ca vrejul de castraveți... ¹*

Calul, tovarăș de luptă și biruință voinicească, apare adesea zugrăvit cu aceeași simplitate monumentală:

*Foaie verde de-abanos,
Pe cel cîmp mare, frumos,
Tare-mi venea de folos
Un voinicel Iortoman,
P-un cal galben, dobrogean:
Chica-i bate bocnița,
Iară coama, genunchia;
Coadă-i trage spojar verde,
Spojar verde, de pe baltă,
De-i astupă urmele
Și toate săritele... ²*

¹ Cf. *Vechi cîntece de viteji*, p. 84.

² *Idem*, p. 53.

Iar Iovan Iorgovan,

Cu vijla nainte,
Mult mergea de frunte;
Ogarii-n provaz,
Merge de miraz;
Șoimeii pe mână,
Merge de minune.
Călușelul lui,
Puiul leului;
Șeulița lui,
Țeasta zmeului;
Frîulețul lui,
Doi bălăurei
De gure-nceștați,
De coade-nnodăți,
După oblînc dați.
Chingulița lui,
Două năpîrcele
'Mpletite de el... ¹

Patosul luptei împotriva cotropitorului impresio-
nează profund. Înverșunarea încrucișării cavaleriești a
paloșelor din goana calului capătă proporții hiperbo-
lice, ca în această piesă culeasă în 1958:

Dete scară lîngă scară
Și dîrlog lîngă dîrlog,
Amîndoi mînau cu foc.
.....
În două scări se opîntea,
Cînd cu paloșul că da,
Îi luă gîtul și spata,
Cu trei coaste-alătura,
Cu oblîncul de la șea.
Cît dete de necăjit,
Pică paloșu-n pămînt,
Mi s-a dus pînă-n mănunchi,
Scoase-o brazdă ca de plug!... ²

¹ Cf. Vechi cîntece de viteji, p. 42.

² Cf. A.I.F., mg. 1379.

Alteori, voinicul ține piept cu puteri omerice valului
vrăjmaș :

Avea săgeata
Cît lopata,
Arca, cît cobilița.
Punea săgeț' cîte doo,
Dobora tătari tot noo.
Veni soarele la prînz,
Îi fu brușala cu rîs;
Veni soarele-n amiaz',
Nu măi știa de năcaz.
Cînd fu soarele-n chindie,
Doborî optzăci de mie... ¹

El se comportă cu siguranța și îndemînarea de la
munca cîmpului :

Unde-i tăia rar, grînește,
Și-î grămădește clăiește,
Șade-n loc și hodinește !... ²

Descrierea înclăștării luptei se împletește cu opti-
mismul biruinței asupra cotropitorilor :

Vezi, ca vîntul vîforît
Cînd bate-n măr înflorit
De-i zguduie crăcile,
De-i scutură frunzele,
Frunzele cu florile,
Așa cad celmelele
Și rămîn trupurile.
Stau tătarii jos trîntiți,
Vezi, ca buștenii pîrliți,
Ca bivolii nămolii... ³

Pe măsura creșterii conflictului de clasă, înverșu-
narea maselor populare împotriva exploataților răsună

¹ Cf. *Monografia judeșului Dolj* (pt. care v. bibliografia Indicelui), vol. I, partea
a II-a, p. 108.

² Cf. *Vechi cîntece de viteji*, p. 65.

³ Cf. N. Păsculescu, *Literatură populară romînească*, București, 1910, p. 222.

limpede în atât de numeroase și binecunoscute « pilde » ale cîntecului haiducesc, ca aceasta :

— *Haideți, frate, după mine,
Să vărsăm sînge de cîine,
Că ăș'cîine de ciocoi
Cît o ședea el la noi,
Nu mai năjim car cu boi,
Nici în obor zece oi;
Că ne-a uscat cîinele,
Plătim și urzicele !
Pentru-o oală de urzîci
Mi-a luat vaca din gîrlici.
Plîng copiii pe bordei
Că n-au lapte-n putinei.
N-au de dulce să se spurce,
Nici pătura să se culce.
Că ne-a uscat cîinele
Tot plătindu-i clăcile,
Plătim și urzîcile ! . . .*¹

Baladele haiducești ocupă un loc central în ansamblul repertoriului nostru epic. Ele reflectă lupta de clasă și dezvoltă aspecte specifice ale relațiilor sociale în condițiile istorice ale feudalității și ale începutului epocii capitaliste.

În condițiile asupririi feudale se ivesc și se conturează treptat germenii unei conștiințe revoluționare a maselor populare copleșite de biruri și nevoi. După alte forme ale împotrîvirii, ca fuga în bejenie și « spargerea » satelor², haiducia este primul pas pe calea luptei deschise, necruțătoare împotriva samavolniciei ciocoești. Haiducul, exponent tipic al năzuinței de libertate a poporului în acea epocă, este zugrăvit cu cele mai alese calități : curajos, îndrjit împotriva stăpînirii și boierilor, ocrotitor al săracilor. Baladele exaltă lauda isprăvilor haiducești, care, o dată cu răzbunarea suferințelor îndurate sub povara împilării, aduc perspectiva ușurării jugului prin îndemnul hotărît la luptă :

*Foaie verde de negară,
A ieșit Bujor în țară !*

¹ Cf. *Izvoarașul*, XVI (1937), nr. 5, p. 185.

² Pentru oglindirea în cîntecul popular a acestor forme de împotrîvire, v., spre pildă, G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, p. 325 (*Trandafir*) și p. 297 (*Macoveiul*).

Bate, pradă, nu omoară,
Pe ciocoi îi bagă-n fiare...
Bujor iese, Bujor zice:
— Halal de tine, voinice!
Haideți, copii, după mine,
Că știu calea-n codru bine!...¹

În condițiile grele ale unei lupte răzlețe, haiducul se bizuie pe puterile « cetei »:

Pe munți, vere,
Pe munți, dragă,
Pe munții de siminici
Vine-o ceată de voinici,
De voinici
Și de haiduci,
Tot voinici tomnatici
Vin pe cai sălbatici,
Grași
La falcă,
Groși
La ceafă...²

Oglindind amploarea pe care o capătă lupta de clasă în năvalnica ieșire la codru, baladele ne dau o descriere pitorească a cetelilor înarmate:

Cincizeci voinici că strîngea,
Cincizeci, mare, fără cinci,
Tocmai patruzeci și cinci,
Tot voinici
D-ai Oltului,
Cum îi place
Codrului,
Cum nu-i vine
Cîmpului:
Lungi
De mîndă,
Tari
De vîndă,
Tot porniți pentru pricină;

¹ Cf. V. Alecsandri, *Poesii populare ale romînilor*, București, 1866, p. 156.

² Cf. G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, p. 588.

Lungi
În coate,
Lași
În spate,
Cu hangere
Ferecate;
Cu mustața-n barbaric,
Cum stă bine
La voinic;
Cu mustață
Cît o coadă,
Două la ceafă
Le-nnoadă,
Și face nodul cît pumnul,
De se sperie păgînul,
De-și face cruce creștinul... ¹

Sau :

Cu paloșe-n bolduri,
Lăsate pe șolduri,
Cu căciuli moțate,
Cu moțuri vărgate
Lăsate pe spate... ²

Izvoarele sociale ale luptei haiducești, în condițiile ascuțirii luptei de clasă și ale creșterii conștiinței maseilor, ridică pe o treaptă nouă calitatea artistico-ideologică a eposului tradițional. Măreția imaginii artistice a haiducului, erou al maselor, se amplifică prin puterea hiperbolei epice, îmbogățind tradiția cîntecului epic cu un conținut viu și mobilizator.

Lupta haiducului cu puterile reprezintă momentul culminant al conflictului dramatic în baladele haiducești. Busuioc, spre pildă :

Durda
Cu stînga
Lua
Și cu dreapta
Mi-o umplea,

¹ Cf. G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, p. 585.

² *Idem*, p. 497.

Mi-o umplea și mi-o-ncărca,
Că numai gloanțe băga,
Băga gloanțe cu mîna,
Și iarba,
Cu căciula...¹

Căpitanul poterașilor, unealtă a stăpînirii, devine adesea principalul exponent al eroului negativ. Lupta cu acesta pune în lumină calitățile eroice ale haiducului, ce-și strivește adversarul sub amenințarea disprețuitoare și plină de îndîrjire, ca în acest pasaj din balada haiducului Stanciu, culeasă din părțile Argeșului:

Dară Stanciu ce-mi zicea?
— Căpitane, dumneata,
Mai încet cu potera,
Că d-oi sta a mă mînia,
Pune-oi mîna pe durda,
Pe durda, pe nebuna,
Că-i bag praful cu mîna,
Gloanțele cu chivăra,
Fierul cu zburătura.
Și mi-oi lua-o la obraz,
Și mi-oi trage cu năcaz,
Nici pe unul nu vă las!...²

Deși haiducul, copleșit de mulțimea poterașilor, cade adesea în ghearele acestora, nu arareori căpitanul poterii se vede silit să-și recunoască neputința în fața îndîrjirii și a îndemînării cu care se luptă haiducul:

Căpitanul ce-mi zicea?
— Fraților, ne pierdem capu,
Lăsați pe Stanciu la dracu!
Am auxit, n-am crezut,
Acu cu ochii am văzut.
Vinele mi s-a muiat,
Ochii mi s-a tulburat,
Mîinile mi s-a legat!
Poterașii că-mi fugea,

¹ Cf. G. Dem. Teodorescu, op. cit., p. 605.

² Cf. C. N. Mateescu, Balade, Vălenii-de-Munte, 1909, pp. 82-83.

*D-a-ndaratele-mi fugea,
Joc de fugă nu-și bătea...*¹

Puterea haiducului, amplificată hiperbolic în baladă sub impulsul năzuinței spre biruință al maselor, se confruntă uneori cu înseși vîrfurile stăpînirii. Împlinind dorul de libertate al maselor, haiducul nimicește pe domn și boieri, ca în cazul unor variante ale baladelor *Miu și Corbea*:

*Ștefan-vodă ce-mi făcea?
Cu boieri se sfătuiă
Și la masă-i ospăta.
Corbea dacă-mi ajungea,
De pe cal descălica,
Tocma-n casă că-mi intra.
Ștefan-vodă tremura,
Boierii încremenea.
De frică ce le erea,
Ei la masă că-l poftea.
Dar Corbea ce mi-și făcea?
El la masă nu ședea,
'N pragul
Ușii se puneă,
Paloșul
În mîini lua,
Mînecele-și sumetea,
Pe boieri că mi-i tăia:
Sînge la glezne erea...*²

Conținutul baladelor haiducești atestă însuși procesul creșterii conștiinței de clasă a maselor populare. De aceea baladele haiducești reprezintă una dintre cele mai înalte culmi pe care se ridică creația artistică a poporului.

Dezvăluindu-i valoarea artistică și ideologică, trebuie să precizăm că balada, deși prin cele mai însemnate realizări reprezintă un bogat capital de tradiție majoră, nu este lipsită de scăderi inerente, datorite înseși mărginirii istorice și diversității locurilor și mediilor sociale

¹ Cf. C. N. Mateescu, *op. cit.*, p. 84.

² Cf. G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, p. 527.

din care provin « variantele ». Elemente mistico-superstițioase, poziții confuze în cadrul luptei de clasă, devieri șovine, mărturii ale unei mentalități înapoiate, care apar uneori și în cele mai bune variante de balade, sunt consecința istoric-obiectivă a condițiilor de viață economice, sociale și culturale ale maselor populare, veacuri de-a rândul asuprite și ținute în întuneric de exploatare.

Influența mistico-superstițioasă este evidentă, spre pildă, în cazul unor vechi balade cu conținut religios apocrif, ca *Trei lebede* (trei zile sfinte ale săptămânii!), sau *Ion Botezătorul (Sfânta Vineri)*¹. Este însă de remarcat numărul cu totul neînsemnat al baladelor de acest fel, ca și slaba lor circulație, aflându-se probabil încă de multă vreme pe cale de dispariție. În ciuda vechimii lor, aceste balade nu au putut fi sesizate decît în cîmpia Olteniei și în culegerile de la românii timoceni, ceea ce este un indiciu destul de sigur asupra lipsei lor de circulație.²

Avînd în vedere starea culturală înapoiată a maselor muncitoare în timpul epocii feudale, ca și rolul de susținător activ pe care l-a jucat biserica în consolidarea și menținerea despotismului feudal prin cultivarea obscurantismului religios în sînul maselor, este firesc ca baladele apărute în această perioadă istorică să conțină și alte elemente mistice și superstițioase. Cu toate acestea, experiența istorică, izvorînd din înseși condițiile vieții sociale, nu s-a lăsat niciodată copleșită de influența ideologică exercitată de stăpînire și de biserică.

Așa, spre pildă, într-o străveche baladă cu conținut legendar se dă o explicație de esență mistică apariției soarelui și lunii, prin pedeapsa divină care a oprit căsătoria Soarelui cu sora lui. O puternică tradiție religioasă, de esență bogomilică, se face simțită în descrierea raiului și iadului, prin care Adam și Eva — alteori bătrînul Crăciun — îl plimbă pe Soare spre a-l face să se înspăimînte de priveliștea suferințelor îndurate de cei păcătoși. Influența religioasă este desigur puternică în sub-

¹ Cf. Indice tematic și bibliografic, nr. 17—18.

² Din informațiile în legătură cu aceste piese, culese în cadrul Institutului de folclor de la Iăuțarii olteni, se poate constata că fac parte din repertoriul odinioară gustat și preferat îndeosebi de femei, și mai cu seamă de femei în vîrstă, care se lăsau înduioșate pînă la lacrimi ascultînd cu toată naivitatea conținutul acestor istorii pioase.

stanța acestei balade, dar, chiar în limitele acestei concepții înapoiate, poporul nu omite ca între cei ce îndură caznele iadului să așeze — ca și în infernul dantesc — alături de « hoți și călcători », și pe « răi cîrmuitori », iar lîngă

*Fii necuvioși,
Preoți mincinoși !¹*

Consecința directă a influenței bisericii în adormirea conștiinței apare totuși clară în această baladă, de vreme ce pedeapsa exploataților este transferată din domeniul vieții sociale în plata justiției divine, într-o presu-pusă « lume viitoare », a umbrelor de dincolo de mormînt.

Elemente mistico-religioase, izvorînd dintr-o concepție înapoiată, apar și în cazul baladei viteazului Bîcu sau Pătru haiducul, în care eroul nu se mulțumește să lupte numai cu sabia împotriva dușmanilor turci și tătari, ci trebuie să se bizuie și pe... busuiocul și apa sfințită :

*Căldărușa-n mîină lua,
Un fir de busuioc găsea,
În ușa bisericii ieșea,
Cu busuiocul începea
În toate părți a arunca
Și pe tătari că-i stropea...²*

De asemenea, se cunosc cîteva cazuri în care amenințarea « păcatului » este îndepărtată prin unele presu-puse semne miraculoase, a căror crezare era cultivată de biserică :

*Biserica s-a-ntunecat,
Icoanele-au lăcrămat.
Numai Maica Precista,
Din fundu altarului,
Ea din grai așa vorbea:
— Asta ce poate să fie
De vin frați la cununie?...³*

¹ Cf. G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, p. 413.

² Cf. N. Păsculescu, *op. cit.*, p. 221.

³ Cf. I. G. Bîbicescu, *Poesii populare din Transilvania*, București, 1893, p. 340.
V. și E. Novacovici, *Colecțiune folclorică romînă*, Oravița, 1902, p. 27.

În limitele mentalității mistice și superstițioase, apariția unui crunt flagel, ca ciurma sau holera, care odinioară făceau înspăimântătoare ravagii, este explicată ca o pedeapsă dumnezeiască. În unele variante, « baba ciurma cea păgînă »¹, înfățișată ca o mătușă sau o « cloanță » cu caracter stihinic, apare « trimisă de Dumnezeu »² și de Precesta³:

*Pus-a sacul la spinare
Și coasa la subsioară
Și-a luat-o pe ponoară... 4*

Ideea mistică a pedepsei dumnezeiești implacabile, contrazicînd chiar presupusa clemență divină, dezarmează de fapt poporul în fața flagelului altădată endemic, de vreme ce cloanța se înfățișează:

*Trimisă de Dumnezeu
Ca să ia și bun, și rău !... 5*

Cu toate acestea, pe măsura trezirii și a creșterii conștiinței, haiducul nu se sfiește să calce uneori pe slujitorul bisericii, pe care îl judecă fără cruțare:

*Ai tocat ori n-ai tocat,
Multă lume-ai înșelat.
Mătușele de prin sat
Au luat bani pe periat
Și tot ție ți i-au dat !... 6*

Un alt fapt semnificativ datorit aceleiași limitări istorice a concepției despre lume și viața socială îl constituie atitudinea uneori confuză, lipsită de fermitate a eroului baladelor, care se abține de a pedepsi

¹ Cf. V. Alecsandri, *op. cit.*, p. 35.

² Cf. T. Pamfile, *Cîntece de țară*, București, 1913, pp. 35-37.

³ Cf. C. Brăiloiu, *Cîntece bătrînești*, București, 1932, pp. 89 și 91.

⁴ Cf. T. Pamfile, *op. cit.*, p. 37.

⁵ *Ibid.*

⁶ Cf. Gr. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, București, 1900, p. 176.

pe « împărat », mulțumindu-se să-l apostrofeze în acești termeni :

Că n-a lăsat Dumnezeu
Să se taie împărații,
C-acu ți-aș mânca ficații !... ¹

Afirmații ca aceasta dovedesc influența ideologiei claselor suprapuse, interesate în perpetuarea exploatării, potrivit căreia voința lui Dumnezeu nu îngăduie clătinarea împăratului, presupus reprezentant al ordinii divine și « unsul » lui Dumnezeu pe pământ. E totuși interesant de observat cum, chiar în această rețineră, apare evidentă înverșunarea omului din popor.

În aceeași ordine de idei se poate urmări atitudinea diferențiată ce se desprinde din deznodământul baladei *Miu haiducul* în procesul de evoluție al variantelor acestei balade. Alături de variantele în care haiducul pedepsește mai mult sau mai puțin violent pe voievod, circulă în popor și variante care se încheie prin împăcarea conflictului. Domnul, prins la strîmtoare, se căsătorește cu sora haiducului. Chiar dacă și în această versiune balada nu apare cu totul lipsită de ideea pedepsirii domnului (căsătoria este silită), totuși tendința aplanării conflictului social se face puternic simțită. În cursul circulației prin diverse medii și pături sociale, balada a putut fi dezgolită de conținutul puternic de clasă, manifestat în pedepsirea voievodului, punîndu-se în circulație versiunea încuscrii haiducului cu vodă, preferată de acele pături sociale interesate în cultivarea confuziei ideologice, în îndulcirea și chiar stingerea conflictului social.

Confuzia apare și în cazul unor versiuni ale baladei *Corbea*, în care eroul e zugrăvit nu numai ca haiduc, ci și ca pretendent la domnie, ba chiar « tîlhar » sau hoț de cai !

Este interesant de subliniat că semnele acestei mentalități confuze, explicabile prin circulația baladelor în diverse pături sociale, apar cu pregnanță în baladele

¹ Cf. G. Giuglea - G. Vîlsan, *De la românii din Serbia*, București, 1913, p. 99 (v. idem, pp. 18, 110, și *Monografia județului Dolj*, vol. I, partea a II-a, p. 109; pasaj asemănător și la G. Dem. Teodorescu, op. cit., p. 611).

haiducești, cele în care conflictul social se manifestă cu o maximă acuitate. Sînt destul de numeroase cazurile cînd tradiția de luptă, haiducească, prin excelență eroică, se diluează sub impulsul unei mentalități confuze, strecurată în creația populară sub înrîurirea ideologiei claselor stăpînitore.

Să urmărim, spre pildă, confuzia ideologică ce se face simțită aproape la tot pasul în baladele culese de învățătorul Al. Vasiliu de la moșneagul Toader Mihai Buchilă. Impresionant deținător al repertoriului tradițional de balade, T. M. Buchilă este totodată și un purtător cu personalitate creatoare, dictînd culegătorului versiuni de multe ori cu totul originale, reconstituind în variante proprii repertoriul tradițional și mai cu seamă creînd pe de-a-ntregul unele piese ce nu pot fi găsite în nici o altă colecție de balade.¹ Entuziasmat de bagajul de versuri al unchiașului său, Al. Vasiliu și-a întocmit aproape întreaga colecție din materialul cules de la T. M. Buchilă. Este desigur necesar să subliniem inventivitatea remarcabilă a bătrînului din Tătărușii Sucevei, care dovedește o mare putere de improvizare, versificînd într-o formă proprie tot felul de teme și motive împrumutate din tradiția poetică moldoveană. Excesul de « inspirație », care se manifestă printr-o evidentă crudităte a formei insuficient șlefuită de colectivul oral, se conjugă însă la T. M. Buchilă cu nenumărate slăbiciuni de conținut, ce apar îndeosebi în versurile sale pe teme haiducești, în care T. M. Buchilă privește viața socială în felul său, înfățișînd pe haiduc ca pe un brigand amator de senzații tari, ale cărui acțiuni « haiducești » sînt senzaționale și romanești sub impulsul dorinței haiducului de a parveni, de a-și asigura chiar o bunăstare negustorească. Dacă am cunoaște mai bine profilul social al informatorului lui Al. Vasiliu, am putea ști și mai concret cu ce fel de « om din popor » a avut de-a face în acest caz culegătorul. E poate cazul cel mai pregnant în care se poate vorbi de caracterul nepopular al unor creații aparent folclorice, operă surprinsă chiar în procesul improvizăției individuale și care nu a suferit încă corectivul procesului de « șlefuire » — sau de abandonare! — din partea colectivității.

¹ V. Indice tematic și bibliografic, nr. 138—151.

În sfârșit, influența nefastă — directă sau indirectă — a ideologiei dușmănoase a claselor exploatare explică și prezența unor elemente șovine. Otrava ideologiei naționaliste, cultivată de burghezie în scopuri diversioniste, a fost strecurată mai cu seamă în mulțimea materialelor prelucrate de culegători, care nu totdeauna declară intervenția lor în textele publicate cu « îndreptări » sau « întocmiri ». Cum e cazul, spre pildă, cu unele interpolări exterioare obiectului pieselor folclorice, în culegerile lui I. Pop Reteganul. Este de presupus — fără a impieta asupra atîtor prețioase contribuții folclorice ale lui I. Pop Reteganul — că versurile în care se amestecă aluzia șovină au ieșit pe de-a-ntregul din pana învățătorului ardelean mai curînd decît ar fi de crezut că ele ar proveni din originalul popular.¹

Cercetarea concret-istorică a folclorului implică deci necesitatea metodologică de a analiza balada în toate variantele ei. Studiul critic-comparativ al variantelor poate pune în lumină calitățile artistice și ideologice ale unei balade, ca expresie a luptei de eliberare și a năzuințelor spre progres ale poporului, descoperind totodată toate limitele ce rezultă din condițiile de epocă și de mediu social din care provine o variantă. Valoarea unei balade, considerată în toate variantele sale, este determinată de exprimarea în forma artistică cea mai desăvîrșită a acelor tendințe ideologice care reprezintă interesele și poziția cea mai înaintată a maselor populare într-o epocă dată.

Pentru o mai bună înțelegere, delimitare și definire a baladei, vom încerca o sumară analiză a elementelor stilistico-structurale ale acesteia. Vom sublinia în cele ce urmează unele elemente de arhitectonică și compoziție și unele elemente de stil și de structură ale frazei și versului poetic, decurgînd din natura orală și cîntată a baladei. Este vorba de o seamă de mijloace și procedee stilistice proprii cîntecului epic și care, fiind puse în slujba conținutului de idei al baladei, au menirea de a îmbrăca și de a pune într-o lumină adecvată însuși conținutul artistico-ideologic al eposului popular, pe care l-am analizat mai sus.

¹ Asemenea lucruri se găsesc și în marea colecție a lui G. Dem. Teodorescu, ba chiar și în colecția lui V. Alecsandri.

Este de observat din nou aici, după descrierea făcută de N. Iorga desfășurării cîntării unei balade¹, faptul că natura povestitoare a baladei apare direct și strîns legată de caracterul ei prin excelență social, adică ea nu se intonează atît « pentru sine » (pentru propria desfătare a celui care interpretează), cît « se zice » înainte de toate spre a fi ascultată și urmărită de alții. Aceasta deosebește oarecum fundamental rostul expresiv al cîntecului epic de acela al cîntecului liric, cîntecul propriu-zis, prin natura sa cîntec « intim ».

Pentru a trezi ecou în rîndul colectivității care ascultă, balada trebuie să întrunească anumite calități proprii, de conținut și formă, care să facă subiectul interesant și captivant. De aici rezultă implicit condiția primordială de a realiza, prin diverse mijloace, ceea ce am numi « prestigiul » epic al desfășurării tematice. Este nevoie de o anumită grandoare, de o subliniere deosebită a caracterelor și faptelor ce se țin în acțiunea expusă. De aceea, *amplificarea* prin diverse mijloace și procedee devine o necesitate și o însușire fundamentală a alcătuirii epice.

Amploarea construcției găsește sprijin, în cele din urmă, în calitățile interpretative ale celui care « zice », îmbinînd versul cu melodia, și care este chemat să pună în lumină întreaga alcătuire și dezvoltare epică a cîntecului bătrînesc. Dacă ținem seamă de aceasta, vom înțelege de ce o baladă preluată exclusiv ca « text literar », oricîte calități ar întruni ea, nu poate înfățișa niciodată măsura deplină a realizării sale artistice, fiind văduvită de « zicerea » colorată a melosului.

Bagajul epic propriu unui singur cîntăreț putînd depăși chiar și azi 30—40 de piese diferite, în chip firesc cîntărețul nu are siguranța absolută a memoriei. Stăpînind de fapt substanța subiectului, el se bizuie în dezvoltarea mereu creatoare a acestuia mai curînd doar pe unele jaloane, de natura elementelor tipice, nu arareori repetabile în cazuri asemănătoare de la o piesă la alta. Este vorba, cum se vede, de anume elemente oarecum « fixe » — în limitele relativei stabilități a faptelor folclorice — adevărate cuceriri ale experienței tradiționale, cu valoare de formulă consacrată, între care firul curgător

¹ Cf. N. Iorga, *Balada populară românească*, pp. 33—34; v. și *Vechi cîntece de viteji*, Introducere, pp. 9—13.

al povestirii cîntate se deapănă unduios și divers în focul nesfîrșitei improvizații literare și muzicale. Formule de bază pot fi socotite, spre pildă, atîtea binecunoscute elemente descriptive (cadrul acțiunii sau portretul unor eroi), ca și o seamă de elemente narative corespunzînd unor momente dramatice ale acțiunii. Asemenea elemente, după cum rezultă cu ușurință chiar la simpla confruntare a variantelor aceleiași teme, constituie tocmai partea care dă unitate în varietatea acestora.

Iată, spre exemplu, în două piese diferite (*Stanislav și Badiu*), momentul tipic asemănător al năvălirii cetei turcești în căutarea voinicului:

Foicică ș-o lalea,
Umblă turcii d-aiurea,
D-aiurea prin plaiurea,
După Stanislav viteazul,
După Stanislav vestitul,
Că mi-e ziua
Cîrciumar,
Și mi-e noaptea
Măcelar:
Ziua, cîrciumar
De buți,
Noaptea, măcelar
De turci,
Măcelarul
Turcilor,
Hingherul
Tătarilor... ¹

și:

Foaie verde ș-o lalea,
Îmi umbla, märe, umbla,
Umbla turcii tot d-aiurea,
D-aiurea prin plaiurea.
Ei de cine-mi întreba?
Tot de Badiul cîrciumarul,

¹ Cf. G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, pp. 573—574. În continuare, trimiterile la această colecție se vor indica, la sfîrșitul pasajului citat, prin numărul paginii și, în paranteză, numărul versului care deschide citatul.

*Tot de Badiul măcelarul:
Cîrciumarul
Frîncilor,
Măcelarul
Turcilor . . . 538 (5)*

Trebuie socotite drept o categorie aparte acele « formule » exterioare cadrului acțiunii epice propriuzise, cu rolul special de « introducere » sau de « încheiere » (termenul lăutăresc: « închinare »), ca, spre pildă, aceasta :

*Io mă-nchin cu cîntecul
Ca codrul cu freamătul . . . 450 (599)*

Se poate vorbi astfel de unele formule de bază, literare și muzicale. Stăpînindu-le, cîntărețul poate recompuce oricînd — și deci totdeauna improviza creator în parte — o acțiune dată.

Ceea ce favorizează această relativ neconținută improvizare, ce umple și amplifică totodată spațiul dintre formulele oarecum fixe și limitate, este, pe lîngă forma muzicală liberă, și ușurința remarcabilă a rimei epice populare, în care abundă perioadele monorime, cu forme consonante prin terminație, ale conjugării sau declinării (verbe la imperfect, participiu, subjonctiv, viitor, prezent, perfectul simplu, mai rar gerunziu; substantive la genitiv-dativ; anumite forme pronominale ca: mine-tine; bogăția construcțiilor diminutive).

Un procedeu de bază al amplificării construcției îl constituie repetiția, obișnuită atît în întreaga reluare a acțiunii, corespunzînd unor situații tipice (trei personaje, trei încercări), cît și în frazarea propriu-zisă, rezultînd în forma sa cea mai simplă din repetarea cuvîntului de la rimă prin sinonimul său în două-trei versuri alăturate :

*Vorbă nu vorbea,
Nici le răspundea
.
Și seama lua
Și mi se uita . . . 450 (540)*

sau :

*Fata că-mi țipa,
Fata că-mi striga
Și se văieta . . . 418 (235)*

sau : *grăia/zicea ; vorbea/grăia ; ruga/zicea ; întreba/zicea ; striga/chema ; scâlda/îmbăia ; îngropa/astupa ; făcut/născut ; glas tînguios/vaiet duios etc.*

Cum astfel amplificarea capătă și un caracter stilistic, cu cele de mai sus trecem prin forța lucrului de la planul compoziției, al structurii arhitectonice, la planul structurii stilistice a baladei.

Din acest punct de vedere, caracteristică și defini-torie, servind suflul elevației epice, este amplexarea frazei, bogată în imagini și largă, întinzîndu-se adesea pe un număr mare de versuri. Amplexarea frazei epice, opusă concentrării lirice, presupune însă o anumită artă a cuvîntului, o anume finețe stilistică de dozaj și echilibru al părților.

Amplificarea se manifestă pe planul stilistic al frazei prin următoarele procedee principale :

Repetarea, alăturată sau apropiată, a aceluiași cuvînt constituind un fel de comentariu amplificator al cuvîntului epic, de la forma simplă de repetare întăritoare a vocativului sau a verbului în cadrul aceluiași vers (*Manole, Manole ; Cerneleo, Cerneleo ; Gheorghîță, Gheorghîță ; Olece, Olece ; Voinice, voinice ; Surată, surată ; Mierliță, mierliță ; Plimbă-mi-se plimbă*) la forme meșteșugite, mai complexe, ale repetiției, ca :

— *Stăpîne, stăpîne,
Stăpîne, juține,
Drag stăpîn al meu . . . 435 (58)*

*Zace-mi, zace în temniță,
Pus de vodă Ștefăniță,
Zace-mi Corbea viteazul,
Zace-mi Corbea haiducul . . . 517 (5)*

sau, mai ales :

*La pod c-o ducea,
La pod c-ajungea,*

La pod de aramă,
De nu-l bagi în seamă,
Și pod când trecea,
Pod că zornăia,
Pod se cletina... 414 (338)

În aceeași ordine de idei, se remarcă folosirea îndeosebi a pronumelui relativ-interogativ, a adverbului și a conjuncțiilor de tot soiul, deschizând unele versuri sau unele membre ale frazei:

Cine-a cunoscut,
Cine-a mai văzut,
Cine-a auzit,
Cine-a pomenit... 413 (305)

Und' s-a mai văzut
Și s-a cunoscut,
Und' s-a auzit
Și s-a pomenit... 414 (369)

După ce mergea,
După ce umbla,
După ce căta... 415 (40)

Nimic nu găsea,
Nimic nu vîna... 444 (34)

Impresia de legănare ce reiese din această anume construcție simetrică a frazei și versului sporește, căpătînd un efect stilistic deosebit prin bogata folosire a rimei interne, care, despărțind versul în două emistihuri consonante, aduce totodată și o foarte sugestivă variație ritmică și de măsură în simetria și echilibrul părților frazei versificate:

Șoimei,
Ogărei,
Și arme
Cu zale,
Și murgul
Din vale... 449 (523)

Șade-n apă
Pînă-n sapă
Și-n noroi
Pînă-n țurloi,
Cu lăcate pe la ușe,
Cu miini dalbe în cătușe... 517 (11)

De-mi umbla cît îmi umbla
Și-mi căta cît îmi căta,
Ei de cine-mi întreba?
Tot de Badiul cîrciumarul,
Tot de Badiul măcelarul:
Cîrciumarul
Frîncilor,
Măcelarul
Turcilor... 538 (9)

Una tace,
Alta-i place;
Una-l mișcă,
Alta-l pișcă;
Una cu vin îl stropește,
Alta din buze-i zîmbește;
Una bea și chiuieste,
Alta stă de mi-i vorbește
Și-i tot spune, și-i tot zice
.
Iar Neculcea le vorbea,
Cu-o mîină le mîngîia,
Cu alta pahar le da
Ori să guste, ori să bea... 543 (479)

Din aceeași nevoie de amplificare, arhitectonică dar și stilistică, derivă desigur și folosirea tipică a cumulului de epitete atribuit aceluiași substantiv, care, căpătînd valoare de formulă închegată, revine identic în momentele dramatice ale acțiunii, îndeosebi în apostrofa solemnă și în dialog:

Miul zglobiul,
Miul haiducul,
Miul voinicul... 496 (20)

Ileana
Simzeana,
Doamna florilor,
Ș-a garoafelor,
Sora soarelui,
Spuma laptelui... 414 (358)

Trei frați
Ai Kirii,
Hoții
Brăilii,
Șerpii
Dunării... 645 (200)

Sau în dialog:

— Oiță, oiță,
Oiță plăviță,
Oiță bălană,
Cu lână birsană... 435 (44)

— Kiră, Kiralină,
Frumușică
Zîna,
Rumenă
Călină,
Floare din grădină... 648 (42)

— Bădiuleasă
Mult frumoasă,
Cu port
De circiumăreasă,
Cu stat
Ca de jupîneasă,
Cu ochi mari
De puic-aleasă... 539 (79)

Un procedeu de bază foarte frecvent al repetiției amplificatoare în construcția frazei baladei este repetarea aidoma sau cu mici schimbări a întrebării în răspuns:

— La mine de ce-ai venit?
Au haine ți-ai ponosit,
Au vodă mi te-a gonit,

Au ție ți-o fi sosit
 Vremea de căsătorit ?

 — Nici haine n-am pōnosit,
 Nici vodă nu m-a gonit,
 Nici mie nu mi-a sosit
 Vremea de căsătorit ! . . . 501 (73)

În sfîrșit, pentru realizarea cadrului patetic-solemn, pe lîngă mulțimea comparațiilor, metaforelor și a altor figuri stilistice obișnuite, un rol predominant îl are hiperbola, descriptivă sau narativă, care nu este străină în substanța ei de aceeași nevoie fundamentală de amplificare.

Folosirea largă a hiperbolei izvorăște din necesitatea sublinierii conținutului eroic al baladei. Hiperbola dă relief descrierii sau narațiunii, contribuind la realizarea cu pregnanță a generalizării esențiale în tipizarea eroului și a evenimentelor epice.

E bine cunoscută, spre pildă, zugrăvirea caricatural-hiperbolică a cotropitorului, cu valoare de formulă tipică :

Deliul
 Tătarului,
 Călare p-un pui de leu,
 Cu ochii-n cap ca de zmeu,
 Cu cealmaua
 Capului
 Cît rotila
 Plugului,
 Cu gura cît beldia,
 Cu trupul cît butia,
 Dește ca restelele,
 Mîini ca putineiele . . . 577 (9)

Valoarea sugestivă a hiperbolei, ca procedeu specific « exagerării conștiente » pentru realizarea imaginii tipice, capătă o semnificație deosebită în sublinierea conținutului ideologic al baladelor haiducești. Iată, spre pildă, această descriere a luptei haiducului cu potera :

Așa, Stanciu ce-mi făcea ?
 Gura, frate, că-și căsca,

Gloanțe-n gură sprijinea
Și-n palmă le aduna
Și-ndărăt le azvîrlea
Și rîzînd așa grăia:
— Ține-ți, frate, gloanțele,
De vă umpleți puștile,
Că sînt tari pădurile
Și v-or mînca holile!...¹

Nu am analizat toate trăsăturile stilistico-structurale ale poeziei cîntecului bătrînesc, dar, subliniind cîteva dintre cele de căpătîi, reiese îndeajuns grandoarea epică a conținutului și formei literare a baladei populare romînești de tipul său clasic-eroic, reprezentativă pînă la cele mai autentice modele ale artei azilor populari ai tuturor timpurilor.

Dintre celelalte genuri ale folclorului romînesc, balada are legături mai strînse cu colindul, basmul și cîntecul propriu-zis.

Colindele² se aseamănă cu balada prin caracterul lor în genere narativ. Este de observat că, datorită tocmai acestui caracter fundamental asemănător, o serie de teme epice și motive pătrund din colind în baladă și invers (*Miorița, Vidros, Șarpele, Voinicul adormit* ș.a.).³ Sînt însă și numeroase diferențe pregnante între genul colindului și cel al baladei. Colindul se înfașează ca o cîntare epică cu rosturi rituale, în timp ce balada constituie, ca să zicem așa, cîntecul epic curent, de toate zilele. Fiind prin finalitatea sa un cîntec de urare și felicitare, colindul expune motivul epic numai ca un pretext și un « șablon » pentru zugrăvirea metaforică și lauda calităților ascultătorului ce se lasă colindat, în timp ce balada rămîne cîntecul povestitor propriu-zis, cîntec de comunicare orală a unor acțiuni și fapte impresionante, în care narațiunea are rolul precumpănitor. În sfîrșit, distingem în structura poetică-stilistică a imaginilor colindului unele formulări specifice, mai arhaice, iar în melodia ce însoțește versul — o ritmică

¹ Cf. C. N. Mateescu, *op. cit.*, p. 83.

² Este vorba îndeosebi de așa-numitele colinde laice.

³ Cf., spre pildă, interesanta contaminare între baladă și colind în varianta *Fata de frîng*, la N. Păsculescu, *op. cit.*, pp. 160-163.

pregnantă și refrene, ceea ce face să deosebim cu ușurință cântarea unui colind de aceea a unei balade. De altfel, colindele se cântă de obicei în grup, de «ceata» colindătorilor, în timp ce balada este cântată de un singur cântăreț (lăutar sau țăran) și presupune o anume deprindere în împletirea simultană și alternativă a vocii cu instrumentul acompaniator, balada executându-se în cuplete vocale de întindere variabilă (« strofe » libere, perioade epice), cu interludii instrumentale ce întretaie firul povestirii cântate.

Legătura cîntecului bătrînesc cu basmul se manifestă prin unele afinități stilistico-structurale vrednice de ținut în seamă. Dacă considerăm basmul drept genul folcloric al epicului pur, balada apare ca o specie a genului narativ, înrudindu-se de aproape cu basmul. Ea folosește în mod firesc mai întii unele procedee artistice care țin de tehnica stilistică a basmului. Elementul fabulos și miraculos abundă într-o întreagă categorie de piese ale repertoriului epic cântat, unele balade înfățișându-se întru totul ca o transpunere versificată și cântată a unor basme și legende (*Mizil-crai*, *Copilaș de turc*, *Ardiu-crăișor*, *Broasca-Roasca* ș.a.).

Preluînd eroi mitici și fabuloși din basme, ca balauri, zmei și zîne, imaginația populară creează în cîntecele bătrînești și alte personaje fabuloase — Iuda sau Vidra, zeiță a apelor, Fata sălbatică, Dîrvij, Fata de frînc, Letinul spurcat, Arapul buzat — și personifică, după tipicul basmelor, unele forțe ale naturii: soarele și luna, vîntul, gerul etc. Procedeele repetițiilor în desfășurarea acțiunii (trei frați, trei surori, trei încercări etc.) apare adesea și în cîntecele bătrînești, iar biruința asupra monstrului sau dușmanului prin vicleșug, prin obiecte miraculoase, cu ajutorul tovarășilor sau al calului năzdrăvan este un loc comun în balada eroică. Dragostea cu care este înconjurat eroul pozitiv, ca și umorul unor situații și zugrăvirea caricatural-hiperbolică a eroului negativ nu lipsesc nici din baladele în care atmosfera fabuloasă și miraculoasă a basmului apare evidentă.

Cîntecul povestitor, ca și povestea în proză (basmul, legenda), conține tendințe etico-moralizatoare rezultînd din tematica și sensul ideologic al subiectului expus, astfel încît rolul cultural-educativ al basmului și al baladei formează o altă trăsătură comună.

În felul acesta, dacă nu se poate afirma despre cîntecul bătrînesc că s-a născut din basm, este incontestabilă legătura strînsă și întrepătrunderea celor două genuri înfrățite prin natura lor povestitoare, prin vechea lor conviețuire în sinul maselor populare și prin folosirea unor teme, motive, mijloace și procedee stilistice asemănătoare.

Legătura cîntecului bătrînesc cu cîntecul propriu-zis (cel liric și lirico-narativ) merită de asemenea a fi pusă în lumină. Mai întîi, amîndouă sînt cîntece. Distincția o face poporul în chip spontan, deosebind cîntecul de toate zilele — relativ efemer, mereu nou și înnoit, restructurîndu-se la nesfîrșit pe « motive » veșnic « călătoare », cu tematica cea mai diversă și cu o formă muzicală de obicei fixă, strofică, împănată uneori cu refrene — de prestigiul și noblețea cîntecelor bătrînești, prin excelență eroice, de largă respirație, înfățișîndu-se mai ales ca « mici poemuri asupra întîmplărilor istorice și asupra faptelor mărețe »¹.

În aceste condiții, este firesc ca balada să se împletească cu cîntecul mai cu seamă în acea parte a repertoriului ce cuprinde cîntecele relațiilor familiale, povestind acțiuni și întîmplări din viața de toate zilele, mici drame în care protagoniștii sînt oameni simpli: îndrăgostiți, soți, părinți, frați, surori etc. Caracterul mixt lirico-epic al unor asemenea creații ajunge să pună în cumpănă apartenența lor la repertoriul epic sau liric. Sînt numeroase cazurile în care adevărate balade apar ca dezvoltări epice ale unor motive lirice, cărora li se creează un « subiect », și invers, în care cîntecele apar ca forme evolute ale unor teme epice, concentrarea lirico-narativă devenind precumpănitoare, pînă a nu se putea spune cu certitudine care este forma originară.²

¹ Cf. V. Alecsandri, *Poesii populare ale romînilor*, București, 1866, p. XII.

² Cf., spre exemplu, gama bogată de variante oscilînd între liric și epic în *Bru-mărelul* (Indice, nr. 235). V. și cîntecele a. E. Niculiță-Voronca, *Datînel și credințele poporului romîn*, pp. 910—911; E. D. O. Sevastos, *Cîntece moldovenesti*, p. 180, față de baladele: *Vartici*, *Milea* (Indice, nr. 215, 242). V., mai cu seamă, motivul: « Așa-i rîndul fetelor / Ca rîndul merelor », atît de frecvent în cîntece lirice, ca la Jarnik — Birseanu, p. 353 (nr. 218); Novacovici, p. 48; Delapeșca, 44 (nr. 45); Făgețel, p. 47; Bartók, Bihor, p. 226; Birlea, II, p. 158 (nr. 143); Varone, Ardeal, P. 37 (nr. 24); Rîșniță, p. 27 (pt. care v. Bibliografia), față de balada *Fata fugită*, Indice, nr. 320.

Cu toate că unele cîntece bătrînești sau haiducești ajung să fie cîntate strict strofic, pe melodii de cîntec propriu-zis, narația amplă a subiectului și mai cu seamă anumite particularități stilistico-structurale ne obligă totdeauna să deosebim balada, care rămîne înaintea de toate cîntecul bătrînesc și eroic, de cîntecul propriu-zis, cîntecul liric și lirico-narativ.

Cunoscînd acestea, putem încerca o definiție. *Balada este cîntecul povestitor de ascultare, cîntec prin excelență eroic și amplu, despre acțiuni vitejești sau senzaționale, cu personaje înfățișate în desfășurarea vie a unui subiect adecvat.*

Avem deci în vedere următoarele trăsături caracteristice: cîntec povestitor de ascultare, spre deosebire de cîntecul epic de urare și felicitare (colindul); conținutul eroic și amploarea formei, spre deosebire de tematica și concentrarea cîntecului liric și lirico-narativ. Definiția menționează ca o necesitate desfășurarea vie a unui subiect, pentru a arăta că acțiunea nu apare doar ca simpla relație a unor fapte încheiate (*oratio obliqua*), ci este, de obicei în momentele sale cele mai dramatice, «actualizată», desfășurînd în fața auditoriului dialoguri și mișcarea vie a personajelor (*oratio recta*).

Problema apariției
baladei și a căilor
ei de dezvoltare.

Din cauza lipsei culegerilor și a sărăciei știrilor concrete mai vechi decît jumătatea secolului al XIX-lea, problema apariției cîntecului bătrînesc și a căilor lui de dezvoltare nu-și poate găsi cu ușurință rezolvarea. Cercetarea comparativă a epicii țărilor învecinate, a puținelor mărturii cunoscute despre existența cîntecului epic-eroic la romîni în secolele precedente, repartizarea geografică a repertoriului adunat în cursul ultimilor o sută de ani și cunoașterea stadiului actual al răspîndirii baladei în circulația folclorică vie constituie temeiurile unei încercări, fără ca, de cele mai multe ori, certitudinea să poată înlocui ipoteza, ceea ce creează un larg și interesant cîmp de discuții.

Bizuindu-se pe o analiză sumară a faptelor, N. Iorga, care a dovedit preocuparea cea mai susținută cu privire la trecutul baladei, enunță unele păreri ce nu pot rezista unei

critici mai atente. El caută zadărnice în preajmă ospetelor domnești și a curților voievodale românești dovezi istorice despre crearea baladelor la Curte.¹ Deși nu poate afla mărturii sigure în acest sens, N. Iorga consideră că «dacă e vorba de baladă, unul singur, un lăutar din vremuri a găsit-o în mintea sa la masa unui domn»². Pe de altă parte, N. Iorga socotește balada un «împrumut» și o «transplantare»³ de la vecinii sârbi, prin guzlarii pripășiți la curțile voievozilor români.⁴ De aceea el și acordă preferințele sale liricii («De fapt, balada românească... are mult mai puțină putere de expresie decât lirica»⁵), socotind că, în ceea ce privește epica, «impulsul nu vine de-a dreptul din viața națională»⁶!

N. Iorga crede așadar că balada românească s-a născut către secolul al XVI-lea, în cadrul Curții feudale, sub influența guzlarilor. El este deci un adept fățiș al concepției idealiste burgheze asupra originii aristocratice a eposului.

Concepția lui N. Iorga despre baladă, mărginită de cadrul ideologic al epocii sale și neîntemeiată pe o suficientă cercetare a materialului însuși, ne apare azi cu totul depășită. Poporul și-a creat negreșit cîntecele sale povestitoare cu multe veacuri mai înainte și pe măsura propriilor sale nevoi artistice, fără preocuparea de a măguli neapărat pe voievozi și de a lăuda cu orice preț isprăvile acestora, înveselindu-i la ospete. Nu se cunosc balade despre Mircea, Tepeș și Ștefan cel Mare, așa cum remarcă și N. Iorga.⁷ Tot el, de altfel, observă că nu există nici cîntece românești despre Mihai Viteazul⁸ (deci sfîrșitul secolului al XVI-lea), cu toate că, istoric bine informat, N. Iorga nu omite să amintească, după mărturii cronicărești, că «lăutarii mergeau lîngă el»⁹ cînd Mihai își făcea intrarea în Alba-Iulia.

Pe de altă parte, cercetări mai noi sugerează existența cîntăreților sârbi în țările române încă la mijlocul veacului

¹ Cf. N. Iorga, *Balada populară românească*, pp. 26—27.

² *Idem*, p. 26.

³ *Idem*, p. 47.

⁴ *Idem*, p. 35.

⁵ *Idem*, p. 47.

⁶ *Ibid.*

⁷ *Idem*, p. 36.

⁸ *Idem*, p. 38.

⁹ *Idem*, p. 27.

al XV-lea¹, deci cu mult înainte de vremea la care se referă N. Iorga în presupunerile sale.²

Este foarte probabil că arta cîntăreților balcanici nu va fi rămas fără înriurire asupra lăutarilor romîni, dar nu ni se pare de loc necesar să credem că acest contact s-a petrecut întîia oară și numai în preajma curților domnești, fie în secolul al XVI-lea sau chiar în al XV-lea. Apariția eposului romînesc își are rădăcinile în cele mai îndepărtate condiții istorice de viață proprii poporului nostru. Influența guzlarilor și a epicii sud-dunărene nu poate fi decît un factor ulterior și secundar în dezvoltarea și deplina înflorire a cîntecului nostru bătrînesc în cursul epocii feudale.

Au putut exista din cele mai vechi timpuri la romîni unele cîntece cu caracter povestitor, cîntece arhaice cu conținut fantastic-mitologic, izvorînd din poetizarea unor străvechi mituri și credințe, dezvoltîndu-se paralel și alimentîndu-se din aceeași substanță eroico-poetică ca și basmul, colindul și cîntecele rituale de nuntă și de înmormîntare. Numeroasele colinde voinicești și vînătorești cu pronunțat caracter epic, ca cele despre lupta voinicului cu leul, cerbul, boul sur, dulful-de-mare sau cele despre cal și șoim, păstrate pînă azi datorită rostului lor ritual, sînt mărturia existenței acestui cîntec povestitor străvechi. Însăși *Miorița*, în forma colindului atît de larg răspîndit și azi pe teritoriul transilvănean, aparține acestei faze arhaice a cîntecului nostru epic străvechi din perioada feudalității timpurii.

Categoria baladelor fantastice, figurînd, prin tradiție, pînă și în repertoriul actual, dar neglijate de N. Iorga, atestă aceeași ipoteză. Aceasta nu înseamnă că toate baladele fantastice din repertoriul cules în ultima sută de ani trebuie să fie considerate drept cele mai vechi, pentru că cele mai multe dintre ele nu sînt probabil decît versiuni, firește evolute, ale unor străvechi cîntece sau rudimente de cîntece epice, după tipul cărora s-au putut crea și altele în vremurile mai noi, de mare înflorire a genului.

Cercetătorul sovietic V. I. Propp, după ce observă că « eposul, ca fenomen legic, se creează pe treptele

¹ Cf. A. Balotă, *Funcțiunea socială a cîntecului bătrînesc*, în *Revista de folclor*, III (1958), nr. 2, p. 107.

² Cf. N. Iorga, *op. cit.*, p. 35.

relativ târziu de dezvoltare a obștii primitive »¹, afirmă : « Subiectele cele mai vechi ale eposului privesc peșitul, sau căutarea nevestei și lupta pentru ea. Printre cele mai vechi sînt și subiectele despre lupta împotriva a tot felul de monștri, în special a balaurului »².

Origine îndepărtată atestă deci și conținutul tematico-ideologic al unor străvechi balade românești ca *Soarele și luna*, *Iovan Iorgovan*, *Gruită și Fata sălbatică*, dintre cele cu privire la peșit, și *Sîla-Samodiva și Dălea-Dămian*, *Scorpia*, *Șarpele*, *Trei frați cu nouă zmei*, *Vidros*, din ciclul luptei împotriva monștrilor.

În ce constă caracterul de « împrumut » al baladei din afirmațiile lui N. Iorga? Strînsele legături prefeudale la nivelul maselor populare, vecinătatea imediată și strînsele legături politice după întemeierea statelor feudale, bilingvismul dunărean cunoscut pînă în zilele noastre, și mai cu seamă urmările apariției cotropitorilor turci în zona balcano-carpatică, începînd din veacul al XIV-lea, constituie puternice temeuri istorice pentru explicarea afinităților tematico-structurale ale epicii românești cu eposul slav și îndeosebi sud-slav. Aceste strînse contacte explică asemănările repertoriului (teme, subiecte, motive) și similitudinea ambianței poetice generale a eposului sud-slav și român. De altfel, în genere, melodică populară, dansurile și obiceiurile au asemănări vădite. Diferențierile specifice de-o parte și de alta sînt desigur fructul evoluției istorice ulterioare, pentru faza mai veche putîndu-se vorbi fără îndoială de o strînsă comunitate culturală slavo-romînă.³

Stăpînirea turcească de durată în bazinul balcano-carpatic, ca și faptul că pašalicul otoman se oprește la Dunăre, principatele romîne cunoscînd doar suzeranitatea turcească, au avut urmări extrem de importante pentru viața politică și culturală a popoarelor sîrb, bulgar și român. Sînt bine cunoscute transplantările, uneori masive, de populație din sudul în nordul Dunării.⁴

¹ Cf. V. I. Propp, *op. cit.*, p. 25.

² *Idem*, p. 26. V. întreaga argumentare a lui V. I. Propp, care pledează pentru începuturile eposului rus înainte de veacul al X-lea, *idem*, pp. 24—26.

³ Prețioase sugestii și contribuții în acest sens, a. A. Balotă, *La littérature slavo-roumaine à l'époque d'Étienne le Grand*, în *Romanoslavica*, I (1958), pp. 210—236.

⁴ Cf. P. P. Panaitescu, *Mihai Viteazul*, București, 1936, p. 47, nota 2: « 12.000 de sîrbi fuseseră așezați de Mihai în țară »; p. 48: « Mihai spune în trei rînduri, ca un titlu de glorie, că a colonizat în țară numeroși sîrbi și bulgari ». Despre strămutarea, mai

Angajați în lupta eroică antiotomană, balcanicii, pentru a-și continua împotrivirea, găseau, ca mercenari, azil sub steagurile de luptă ale voievozilor români. Ei aduceau în patria adoptivă cîntecul eroic de acasă, mînuind poate adeseori cu aceeași dragoste și pricepere guzla ca și spada. Guzlarii profesioniști nu puteau în orice caz lipsi spre pildă din preajma taberelor mercenare ale unor căpitani vestiți ca Baba-Novac și Deli-Marcu, din oștile lui Mihai Viteazul.

Figura impresionantă și atît de populară a viteazului Baba-Novac constituie probabil originea surprinzătoarei înfloriri a eposului novăcesc în țările romîne. Negreșit, guzlarii sîrbi și lăutarii romîni au conlucrat la slăvirea viteazului căpitan, actualizînd un erou mai vechi al eposului balcanic și creînd de fapt, în limba romînă, o *poezie nouă*, a cărei amploare, suflu eroic și varietate de subiecte dovedește «școala» și tradiția guzlarilor sud-dunăreni, care au creat eposul sîrbesc, dar nu și «transplantarea» ori «traducerea» cîntecelor sîrbești și bulgărești, ca atare.¹

Haiducia militară sud-dunăreană, care devine sursa oștilor permanente de «seimeni» domnești pînă la mijlocul secolului al XVII-lea, a avut, prin tradiția ei eroică, o deosebită înrîurire în dezvoltarea eposului romînesc și adăparea fără întrerupere a acestuia de la izvoarele sud-slave. Împrejurările primelor veacuri ale stăpînirii turcești condiționează deci stringerea vechilor contacte dintre romîni și popoarele sud-slave în condiții istorice noi, cînd marele epos eroic sud-dunărean era constituit. Lupta comună împotriva cötropitorilor întretine atmosfera propice cultivării și definitivei constituirii a cîntecului eroic romînesc, cîntec al maselor populare, exprimînd năzuințele acestora, cîntec creat, larg răspîndit și gustat de popor.

Eposul nu are neapărată nevoie de cîntăreții de curte pentru a se naște și dezvolta. Mărturia polonezului M. Strykowski din anul 1574 demonstrează fără putință de tăgadă atît vechimea, cît și comuni-

veche, a 12.000 de bulgari în Valahia, în anul 1445, cf. Jean de Wavrin, *La campagne des croisés sur le Danube (1445)*, (extrait des «Anciennes Chroniques d'Angleterre»), nouvelle édition par N. Iorga, Paris, J. Gamber, 1927, pp. 79—80.

¹ V. în această privință și părerea lui B. P. Hasdeu în studiul său despre Baba-Novac, *loc. cit.*, și D. Marmelluc, *op. cit.*, p. 34.

tatea eposului balcano-carpatic și caracterul profund popular al acestuia :

« Acest glorios și antic obicei se păstrează pînă astăzi în Grecia, în Asia, în Tracia, în Muntenia, în Transilvania, în Moldova, în Ungaria și în alte țări, precum mă încredințai eu însumi și auzii de ajuns cu propriile mele urechi în toate adunările acelor popoare, iar în Turcia, pe străzi și în piețe, unde faptele oamenilor renumiți sînt celebrate prin cîntec cu acompaniamentul viorilor, alăutelor, cobzelor și harfelor, căci poporul de jos se desfătează peste măsură ascultînd marile vitezii ale principilor și voinicilor.

...Precum și în timpul șederii mele la Constantinopol, după ce turcii luaseră de la spanioli, în Africa, Tunisul și Goleta, în 1574, pe toate piețele și prin toate caravan-saraiurile sau ospeluri, cerșetorii cîntau turcește și slavonește, cu o voce țipătoare, frumoase cîntece despre bravura ienicerilor mergînd la escaladă, curajul pașalelor, sangiacilor, ciaușilor și spahiilor. »¹

Balada romînească se dezvoltă deci nu în mediul restrîns al Curții, ci în sînul maselor largi populare (« ...precum mă încredințai eu însumi și auzii de ajuns cu propriile mele urechi în toate adunările acelor popoare... căci poporul de jos se desfătează peste măsură ascultînd... »).

Contactele strînse slavo-romîne în noile condiții istorice au adus, probabil, pe lîngă realimentarea suflului epic și îmbogățirea repertoriului prin schimbul intens de teme, subiecte și motive, *structurarea definitivă a formei poetico-muzicale a genului baladei romînești*, pe bază vechilor noastre cîntece epice și a « modelului » balcanic, care, la rîndul său, nu este străin în propria sa structurare de influența epicii medievale apusene. Definindu-se ca gen, eposul romînesc își găsește totodată propriile sale trăsături specifice, căci poporul nu se limitează niciodată la influențe și împrumuturi neasimilate; el descoperă suficiente resurse pentru a-și crea graiul său literar și muzical, alcătuiindu-și, după numeroase căutări, cîntecele sale proprii și originale. Dincolo de contactele tematice și de împrumuturile de subiecte și motive, de asimilarea unor inflexiuni muzicale străine,

¹ Cf. *Archiva istorică a Romîniei*, II (1865), p. 6.

ce dau baladei românești un colorit aparte, poporul nostru și-a creat în cursul multor veacuri cîntecul său bătrînesc specific, care a atins o deplină înflorire între veacurile al XVI-lea și al XIX-lea.

Să luăm, spre pildă, «tipul sîrbesc vădit, caracterul de împrumut netăgăduit» pe care N. Iorga îl găsește în ciclul novăcesc, ce «înfățișează viața străină de dincolo (subl. aut.) de Dunăre». Iată ce afirmă N. Iorga:

«Novac nu e, cum vrea să creadă Alecsandri, care și introduce schimbări în acest sens, Baba-Novac, căpitanul sîrb al lui Mihai Viteazul. E un erou din vechea legendă poetică a sîrbilor. Viața care se oglindește în această baladă e viața amestecată cu toate rosturile turcești pe care o duceau conașionalii guzlarilor ambulante. Locurile sînt acelea pe care turcii le călcau obișnuit, iar românii doar prin cine știe ce împrejurări neobișnuite.»¹

Apoi, arată N. Iorga, «curtea subașului din Odriu e foarte departe de căsuțele satelor noastre», pentru a conchide că «așa ceva e, firește, cu totul străin de împrejurările vieții noastre» și că ciclul novăcesc poate fi socotit «o traducere a cîntecelor ce se auzeau de la zicătorii pribegi cari se înfățișau cu guzla pe la mesele domnilor și boierilor»².

Să fie oare numai o simplă traducere cîntecul novăcesc, realizare profund românească, ale cărui numeroase variante se bucură pînă în zilele noastre de popularitate și largă răspîndire teritorială?

În urma amestecului — care, după părerea noastră, s-a produs pe îndelete mai cu seamă în lumea cîntăreților de tabără, între guzlari și cîntăreții romîni, în timpul popasurilor și în preajma corturilor de viteji, căpitani, iuzbași, ceauși, vătăfi și opincari — atmosfera sud-dunăreană a acțiunilor epice novăcești se asimilează puternic în cîntecele romînești, realizînd o substanță poetică bogată, profund populară și autentic romînească.

Novac, eroul luptelor lui Mihai Viteazul, «haiducul patriarc» — după definirea lui B. P. Hasdeu³ — devine

¹ Cf. N. Iorga, *op. cit.*, p. 45.

² *Ibid.*

³ Cf. B. P. Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae*, t. III, col. 2.260.

personaj nou și propriu de baladă românească și e înfățișat în versuri curat românești :

*Novac, Baba-Novac,
Să poartă ca un durlac,
Cu căciula hop în cap,
Sare Dunărea-n ciumag...¹*

În ciuda atmosferei sud-dunărene, asupra căreia stăruie N. Iorga, Novac și ai săi grăiesc și se poartă curat românește, aceasta demonstrând o adâncă asimilare populară a temei :

*Doamne,-n steii munților,
La cerdacu lu Novac,
La Novac, Baba-Novac,
Frumoasă masă mi-e-ntinsă,
De mulț' boieri mi-e coprinsă.
Da' la masă cine-m' șade?
Șade bătrînu Novac,
Cu frate-său Balaban,
Și bea vin pe rămășag.
Bea Novac cu carîmbu,
Balaban, cu papucu.
Papucu mic ce ierea!
De-o sută treizăci oca.
În loc de vivarturi le bea,
Măi nimic nu le ierea.
Cînd cătară cam de-o parte,
Di la vale, dincotro soare răsare,
Tare-m' vine și-mi sosăște,
Să vez', tinerel Ioviță,
Călare pi-un pui de hat,
Cu gurița ca de lup,
Coadă-i pojar pe pămînt,
Ce n-am văzut de cînd sînt!
Da' Novac de îl vedea,
Drept în picioare sărea
Și-n grabă l-întreba:
— Dară, nepoate Ioviță,
Ce vii tu lăsat în scară,
Prijunit în sulicioară?*

¹ Cf. Monografia județului Dolj, vol. I, partea I, p. 42.

Sau ie vun răzvan în țară,
Sau că turcii ne-mpresoară
Să ne facă de ocară?
Iar Ioviță răspundea:
— Ia ascultă, unche,-ncoa':
Nu ie nici răzvan în țară,
Nici că turci nu ne-mpresoară
Să ne facă de ocară.
Cu drept că mă întrebaș',
Adăvăru spune-ț-aș,
Că ieu, unche, am umblat
Noo văi, pe noo cai.
Pe patru că i-am spetit
Și pe cinci i-am ciumpăvit,
Potrniche n-am găsit !... ¹

Împotriva celor afirmate de N. Iorga, « curtea subașului din Odriiu » se apropie mult de căsuțele satelor noastre :

Pe culmița dealului,
Dealului Ardealului,
La casele lui Novac,
Lui Novac, Baba-Novac,
Care poartă comănac
Verde ca frunza de fag,
N-are frică de-mpărat !... ²

sau :

Foițică bob secară,
Nu aseară, alaltăseară,
În viitura vacilor,
În scapătul soarelui,
În aprinsul bobotăilor,
În jocul copiilor,
Foaie verde bob năut,
Mi-a sosit, mi-a poposit
Trei voinici închivărați,
Călări pe trei pui de hați.
Foaie verde ș-o lalea,

¹ Cf. *Monografia județului Dolj*, vol. I, partea a II-a, p. 95.

² Cf. N. Păsculescu, *op. cit.*, p. 263.

Dară ei unde mergea?
Cam la capul dealului,
La gura Osmolului,
La satul Bîrladului,
La cîrciuma Lagului...¹

Nu se poate contesta nici autenticitatea versului
romînesc prin care nepotul Ioviță povestește bătrînului
Novac cum s-a îndrăgostit:

— Măi unchiule, dumneata,
De stătuși
De mă-ntrebași,
Adevărul spune-ți-aș:
Că eu, frate, m-am plimbat
În oierit,
În dijmărit,
Pe la Munții Pindului,
La Munții Cadiului,
Și eu, nene, mi-am văzut
Pe fata cadiului,
Nepoata-mpăratului.
Și din ceas' car' mi-am văzut-o,
La inimă mi-a căzut,
Ca un nastur de argint
Cînd cade la apă-afund,
Se lipește de nisip,
Și n-am cal de pristinit!...²

Înțelegător, bătrînul Novac îi dă cheile grajdului
pentru ca Ioviță să-și aleagă calul dorit:

Cheieru-n mîină că-i da:
Să vezi, cheia cît lopata,
Lacătul cît banița,
Mititel
Cît un pîrcel,
Să faci cincî căldări din el!...³

Epicitate, lirism și umor întru totul romînesc. Și
exemplele se pot înmulți. De aceea nu putem fi în nici

¹ Cf. N. Păsculescu, op. cit., p. 255.

² Cf. Vechi cîntece de viteji, p. 69.

³ Ibid.

un caz de acord cu N. Iorga, care încheie astfel studiul său despre baladă :

« În schimb, nu se află măcar un veștmînt de strălucitoare amănunte, comparații, cuvinte rare care pot înlocui avîntul inițial și puterea de a susține povestirea. Defecte naturale îndată ce impulsul nu vine de-a dreptul din viața națională, căci toate împrumuturile tînjesc după transplantare. »¹

Dacă balada este înainte de toate o creație a maselor populare, după gustul și nevoile artistice ale acestora, nu se poate spune că atît ea, cît și celelalte genuri ale folclorului românesc au rămas cu totul străine de viața și de petrecerile curților domnești și boierești, « cînd măria-sa ar fi cerut, între păhare, să i se spuie ceva despre cele ce au fost odată », după cum observă N. Iorga.² Iată, de pildă, relatarea plină de pitoresc a lui Miron Costin, martor ocular al ospetelor de la Gherghița din 26 și 27 iunie 1655. Gheorghe Ștefan, domnul Moldovei, iar a doua zi și Constantin Șerban, domnul muntean, benchetuiesc împreună cu « craiul Racoții », după zdrobirea seimenilor la Șoplea :

« Tot într-aceiași dzi, după descălecatul lui Racoții, au poftit Racoții îndată pre Ștefan-vodă la masă, vesel și voios de izbîndă ce au făcut. Ciumpoiașul cu cimpoi de ursinic, la dvorbă cu dzicături. Și apoi, dacă s-au mai veselit, au poftit pre Ștefan-vodă pentru surlari să dzică, și au dzis și surlarii. . . Și au petrecut acéia dzi cu masa pănă aproape de sară. . . A doa dzi după descălecatul oștilor, au făcut Racoții masă mare și au cinstit pre amîndoi domnii. El singur în capul măsăi, den-a-diriapta Ștefan-vodă, den-a-stînga Constantin-vodă. Boierii lui cu boierii amînduror țărîlor vîrstați ; în fruntea tuturor, Chimini Ianăș, hatmanul lui. »³

Însăși balada populară zugrăvește uneori banchetul domnesc, în tabără sau la Curte :

*Luna Măgurelilor
Asupra Scăenilor,
Multe corturi sînt întinse.
Multe sînt,*

¹ Cf. N. Iorga, *op. cit.*, p. 47.

² *Idem*, p. 26.

³ Cf. Miron Costin, *Opere*, București, E.S.P.L.A., 1958, p. 173.

Mărunte sînt,
 De buș negri tătărăști,
 Sarice moldovenești.
 La mijloc de corturele
 Mi-este-un cort mare, rotat,
 Cu creștetul nărinzat,
 Cu poalele de bumbac
 Și ușă de taftă verde,
 Care-n lume nu se vede,
 Cu țăruse de argint,
 Car' n-am văzut de cînd sînt,
 De cînd mama m-a făcut !
 Cuelime de alamă,
 Ca să nu se bage-n seamă...
 Dar în cort ce-i așternut ?
 Covor verde din mătase;
 Peste covor, d-un cearceaf;
 Peste cearceaf, masă-ntinsă.
 Dar la masă cine-mi șade ?
 Șade domnul Mihai-vodă
 Cu Buzeștii d-amîndoi,
 Cu Căpreștii cîteșitrei... ¹

Pentru deplina desfătare a mesenilor, cimpoiul, alăuta și cobza nu puteau desigur lipsi. Admițînd că lăutarul era chemat uneori să creeze și cîntece anume pentru măgulirea stăpînilor săi, e greu însă de închipuit că el ar fi putut cînta în chip obișnuit domnilor și boierilor altceva decît repertoriul său de cîntece « prostești », cîntecele populare ale auditorilor săi de fiecare zi, ocolind negreșit pe cele în care poporul își exprima fâțiș ura și împotrivirea față de domni și boieri. *Miorița*, *Nunta Soarelui*, *Cîntarea șarpei*, cîntecele novăcești, doina și cîntecele de dor și dragoste ale poporului au răsunit fără îndoială adesea, în forma lor autentic populară, la petrecerile domnești și boierești. Cum este și firesc, nu același lucru se poate spune despre cîntecele haiducești.

Analizînd repertoriul general al cîntecului bătrînesc în stadiul în care acesta a ajuns la cunoștința noastră, distingem totuși o seamă de piese care, deși în cel mai

¹ Cf. *Vechi cîntec de viteji*, pp. 63-64.

autentic stil și spirit popular, dovedesc prin tematica lor că izvorăsc din strădaniile cîntăreților de curte domnească și boierească de a crea cîntece care puteau interesa în primul rînd pe ascultătorii lor. Sînt cîntece despre întîmplări și fapte petrecute în lumea domnilor și a boierilor, pomenind de rivalități, nesupuneri și uneltiri, ca și de unele drame erotice și familiale din mediul curtean. Datorită conținutului lor tematic, este foarte probabil ca măcar unele dintre acestea să fi constituit repertoriul preferat al Curții.

Ceva mai mult, se poate admite că domnul sau boierul cereau, alteori înșiși cîntăreții domnești și boierești se simțeau datori să proslăvească isprăvile și figura stăpînului, a rudelor ori a celor din « tabăra » prietenă, hulind și zugrăvind în culori întunecate pe adversari. În felul acesta credem că au luat naștere, spre pildă, cîntecul lui Dobrișan, al lui Vartici, al lui Radu Calomfirescu, Iordăchiță al Lupului, aga Costin Bălăceanu sau Constantin Brîncoveanu. Dacă nu la Curte, se găseau pe moșiile acestora destui lăutari talentați care să pună firul întîmplărilor în cîntec.¹ Unele din aceste cîntece, și anume cele ce nu se opuneau tendințelor ideologice ale poporului, au depășit, mai curînd sau mai tîrziu, interesul celor pentru care au fost inițial create, ajungînd să fie treptat preluate, răspîndite, transmise și prelucrate prin tradiție de masele largi populare. După cum este de presupus că multe s-au pierdut între timp.

Să luăm, spre pildă, balada *Radu Calomfirescu*. Analiza variantelor ei autentic populare arată tendința de proslăvire a vitejiei eroului. După cum observă și N. Iorga, domnul Mihai-vodă are un rol cu totul secundar. Nu este uitată însă vechea și marea rivalitate, bine cunoscută din istorie, a celor două familii boierești: Buzăștii și Calomfireștii.² Prin simburile său epic și prin tendința acțiunii, balada zugrăvește și laudă în primul rînd patriotismul și vitejia Calomfirescului în lupta cu cotropitorii, opunîndu-le, prin antiteză, chipul odios și purtarea trădă-

¹ Fenomenul creării la cerere a unui cîntec este cunoscut și astăzi. Așa, spre pildă, cu prilejul unei anchete folclorice la nunta minerului Vasile Floroiu din com. Aninoasa — r. Mănești, în zilele de 18—20.X.1958, am putut urmări « pe viu » crearea unui cîntec ocazional, pe care socrul l-a cerut lăutarului Jean Manolescu din Știlpeni (cf. A.I.F., inf. Mănești, 21.083).

² Cf. N. Iorga, *Geschichte des rumänischen Volkes im Rahmen seiner Staatsbildungen*, Gotha, J. Perthes, 1905, II, p. 294.

toare a Buzeștilor. Știm însă din istorie că și Buzeștii erau vrednici căpitani de oaste. Zugrăvirea lor negativă se poate explica, după părerea noastră, prin faptul că balada va fi fost creată dintru început ca un cântec în slujba intereselor imediate ale partidei Calomfireștilor, fiind probabil opera vreunuia dintre lăutarii de pe moșiile acestora, pentru a descreți fruntea stăpînului Calomfiresc sau a urmașilor acestuia. Balada este astfel întru totul un cântec de « partidă » boierească.

Dar tot istoria atestă documentar apucăturile hrăpărețe și desele înfățișări ale boierilor Buzești în divanul domnesc pentru numeroase judecăți și pricini de silnicie purtate cu sate întregi de moșneni pe care le-au cotropit, străduindu-se să le reducă la robie.¹ Aceasta a putut desigur contribui la îngroșarea caracterului negativ al Buzeștilor, așa cum se oglindește în cântec.²

Radu Calomfirescu, în schimb, apare ca un adevărat erou popular, ce scapă țara de cotropire. Tabloul cotropirii, aproape unic în baladele cunoscute azi, are o mare putere de sugestie și evocare dramatică:

Mihai-vodă ce-mi făcea?
De la masă se scula,
'N ușa cortului ieșea,
Ochean la ochi c-așeza,
El pe cîmp că se uita
Unde-o ceață că vedea:
— D-o fi ceață
Negureață,
Tot prin văi s-o risipi,
Pîn' la noi n-o mai veni,
Drumulețul și-o ținea,
Sărăcuț de maica mea!
Iară-n cort că mi-și intra,
La masă se așeza,
Unde bea
Și se cinstea,
De nimenea nu gîndea.
Iacă Radul cel frumos,

¹ Cf. Arhivele statului, Mănăstirea Căluș, pach. VIII, doc. 5—9.

² În versiunea sa, evident « îndreptată », V. Alecsandri încearcă reabilitarea boierilor craiovești: « Zmeii Țării Românești, / Purtătorii oștilor / Și fala boierilor » (op. cit., p. 196), schimbînd originalul popular.

Din satul Calomfirești,
Care-n lume n-a mai fost.
De trei ori cortu-ocolea
Pînă ușa-i nimerea! . . .
Dacă ușa-i nimerea,
În ușa cortului ședea,
Mihai-vodă că-l vedea:
— Ai tu, Radul cel frumos,
Din sat, din Calomfirești,
Care-n lume n-a mai fost,
Hai la masă să mîncăm,
Să bem și să ne cinstim,
Ne facem cheful deplin!
Dară Radu ce-mi zicea?
— Hai tu, doamne Mihai-vodă,
Ție-ți vine de-a mînca,
Mie-mi vine de-a crăpa!
Dar știi, doamne, dar nu știi
C-au dat tătarii prin noi:
Ne-au robit,
Ne-au pustiit
Și negrii de țigănași,
Și dalbii de rumînași!¹

Înverșunarea Calomfirescului în lupta de eliberare constituie de fapt rațiunea zugrăvirii pozitive a figurii eroului și tendința evident populară a acestei balade:

Cum la război c-ajungea,
Dară Radu ce zicea?
— Tăieți voi mărginile,
Să tai eu mijloacele.
Car' de mine mi-o scăpa,
De voi ca să nu mai scape
Nici în cer, nici pe pămînt,
Nici în gaură de șarpe!
Unde-i tăia rar, grînește,
Și-i grămădește
Clăiește,
Șade-n loc și hodinește . . .²

¹ Cf. *Vechi cîntece de viteji*, pp. 64-65.

² *Idem*, p. 65.

Balada aceasta a fost zămislită de un om din popor în cel mai autentic spirit popular. Iată cauza răspîndirii și perpetuării sale.

Aceasta ni se pare adevărata accepțiune în care se poate vorbi de o baladă curteană la romîni: cîntece despre Curte și care, chiar dacă inițial au putut fi create pentru Curte, au fost preluate și răspîndite în masele populare prin lăutari, intrînd în repertoriul autentic popular, desigur numai în măsura în care tendința inițială nu a contrazis năzuințele poporului. Existența unor balade cu tematică din viața de curte nu constituie, nici din punct de vedere cantitativ, nici calitativ, un argument împotriva caracterului popular al cîntecului nostru bătrînesc. Esențial este faptul că tendința lor ideologică atestă pozițiile poporului, conținutul lor democratic fiind evident.

Părerii contrare s-au manifestat și după N. Iorga. P. P. Panaitescu¹ se dovedește convins de « existența baladei de curte în literatura noastră din epoca feudală ». Deosebind « balada feudală de curte », ca « o formă caracteristică pentru cultura noastră », față de « balada propriu-zis populară », P. P. Panaitescu găsește « urme ale ei rămase în balada populară » și citează drept exemplu piese ca: *Radu Calomfirescu*, *Toma Alimoș* și *Legenda mănăstirii Argeș*.

Conținutul profund popular al acestora nu ne poate însă îngădui să le considerăm drept « urme » ale baladei feudale și nici să reconstituim prin ele existența baladei de curte ca atare.

Nu putem fi de acord nici cu lucrarea lui I. C. Chițimia, în care, pe lângă alte teze false, se ajunge la idei ciudate în privința căilor diferite (!) de apariție a basmului și a baladei. Privit în lumina celor arătate mai sus, textul autorului ne scutește aproape de orice comentariu suplimentar :

« . . . Literatura populară romînească s-a dezvoltat, în consecință, atît în mijlocul țărănimii, cît și la curtea boierească. Se poate spune însă că într-o parte au fost cultivate anumite specii, iar în alta, altele. Astfel, basmul și poezia lirică s-au născut mai ales în mediul sătesc ; în schimb, balada a fost cultivată și gustată mai cu seamă

¹ Cf. *Viața feudală în Țara Romînească și Moldova (sec. XIV — XVII)*, București, Ed. Științifică, 1957, pp. 531—532.

la curțile boierești, așa cum a susținut întâia oară A. Lambrior.

Basmul a constituit delectarea reuniunilor țărănești, balada a fost nelipsită de la mesele și petrecerile boierilor, mai târziu rămânând să fie cântată la nunți. Nu o dată textul însuși arată la sfârșit cui se cânta balada de către lăutari :

*Așa, de-mi vedea
Frații și mă-sa,
De mîndă-i lua
Și mi-i cununa
'N grădina crăiască,
Să se pomenească
La cruci de voinici,
La boieri pe-aici.*

Deși în vremuri mai noi balada s-a cântat și la alte mese decît boierești, totuși, notele de mai sus, prin încadrarea lor, par a fi reminiscențe din timpuri vechi. ¹

Balada, ca și basmul, operează adesea cu simboluri, cu elemente fantastice. În dese cazuri basmul a fost versificat și a devenit poem de tipul baladei. Lucrul s-a petrecut și în literatura romînească, rar și parțial (vezi, mai sus, *Balaurul*, și mai cu seamă variantele lui), dar cazurile sînt dese în literatura altor popoare. Aceasta dovedește că balada populară romînească are o circumsciere de sine stătătoare și nu se amestecă ușor cu alte specii literare. ²

¹ Că observația nu e temeinică e suficient să amintim atît de des repetata apariție a « boierului » — « jupîn gazdă » — în numeroase colinde, al căror caracter străvechi și autentic popular nu poate fi pus la îndoială (cf., spre pildă, A. Viciu, *Colinde din Ardeal*, București, 1914, pp. 97, 127, 157, 158, 176; sau G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, pp. 18—21). Cu totul altfel trebuie interpretată formula din « închinările » de început sau finale ale baladei. Adresat ascultătorilor, cuvîntul « boieri » capătă rolul unui epitet curtenitor, unei formule de politețe, ceea ce se vede deslușit în localizări ca aceasta :

*Boieri, să se pomenească
Aci, în sat la dumneavoastră...*

din încheierea baladei *Scorpia* (v. *Vechi cîntece de viteji*, p. 61). Într-o cercetare folclorică din anul 1957 — urmărind ospățul de nuntă — am constatat că nașul (și deci nu numai lăutarul) se adresează nuntașilor cu cuvintele « boieri măsni », cum se vede, formulă tradițională de curtoazie protocolară, care nu are nimic de-a face cu viața de curte feudală (cf. A.I.F., inf. Corabia, 17.863).

² Observație contrazisă de numeroasele balade-basm.

Există totuși deosebiri fundamentale de structură între basm și baladă. Basmul e o narațiune complexă, urmărind acțiunile eroilor în desfășurare largă, epopeică. Balada e poetică, prezintă numai episoade din viața eroului. Pe de altă parte, în basm, creatorul este optimist, forțele bune înving pe cele rele, sfârșitul basmului este luminos și plin de bucurie și încredere. Aceasta se explică, credem noi, prin mediul în care circula. Oamenii din popor, necăjiți, loviți ades de crunte lipsuri, exploatați, simțeau nevoia să lupte și în creația basmului împotriva mizeriei și a exploatării, zugrăvind cu regularitate înfrângerea forțelor opresoare de către forțele eliberatoare ale binelui. În schimb, boierimea, trăind la un nivel de trai superior, îndestulată de bunuri materiale, blazată, militară în rosturile ei vechi, avea nevoie de senzații tari, de drame care s-o scuture și s-o trezească din letargie. Ea a cultivat și prețuit balada cu viteji care zac în închisori umede, cu broaște și năpîrci încuibate în bărbi, răzbesc afară și bagă spaima în tirani sau zboară capete de dușmani fără milă, cu paloșul, înșirînd mormane de cadavre pe cîmpii. Ea se delecta, la petrecere, cu baladele care narau drame familiale, cu femei cătrănite și arse de vii pentru necredință sau necinste. Negreșit, asemenea teme nu erau total respinse de masele populare, dar ele constituiau predilecția nobilimii orientale, „barbare“ și dure. De altfel, lucrurile s-au petrecut apropiat și în alte țări, baladele avînd totuși altă structură și alte nuanțe, după cum vom vedea.»¹

După aceste considerații, se afirmă :

« Balada occidentală are, ca și balada romînească, caracter de curte. Balada romînească însă e de sursă autentic populară, „zisă“ la curte de oameni din popor. Balada occidentală, în schimb, e „populară“ ca răspîndire în mase largi, în mare măsură fiind totuși de origine cultă. Caracterul și timbrul este evident cavaleresc, și cercetătorii recunosc acest lucru deschis.»²

Și mai departe :

« Balada populară romînească ocupă un loc distinct în epica populară europeană. În primul rînd e de origine

¹ Cf. I. C. Chițimia, *Poezia populară narativă. Balada*, în *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*, VI (1957), nr. 3-4, pp. 614-615.

² *Idem*, p. 616.

autentic populară și nu se constată în nici un fel vreun impuls al creației culte.»¹

Cum se vede, lucrarea exprimă o poziție șovăielnică și în cele din urmă confuză, care își are izvorul în concesiile pe care autorul o face teoriei apusene despre originea aristocratică a eposului.

O dezlegare a problemelor în discuție aici o găsim în observațiile judicioase ale cercetătorului sovietic V. I. Propp:

«... Clasa dominantă nu-și creează dintr-o dată cultura, ci inițial o împrumută de la păturile populare de jos, imprimându-i ideologia sa. Una din cele mai bune realizări ale culturii populare este eposul, și eposul multor popoare a fost utilizat de vîrfurile feudale și impregnat de ideologia feudală. Există parcă două eposuri: cel popular propriu-zis, democratic, creat, și care circulă în mediul popular, și cel feudalizat, împrumutat de la popor, care deserveste interesele vîrfurilor și circulă în forma scrisă și orală în mediul dominant...»

Acest lucru a pus în dubiu pe foarte mulți folcloriști. Pe de o parte, s-au făcut încercări de a ascunde oarecum, de a trece cu vederea existența în epos a elementelor feudale; pe de altă parte, eposul unor popoare întregi era proclamat drept reacționar numai pentru că clasele dominante l-au supus unor prelucrări ideologice, și elementele unor asemenea prelucrări au pătruns în popor.»²

După aceste constatări de principiu, iată ce observă V. I. Propp în privința eposului rus:

«Eposul rus s-a dezvoltat altfel...»

... Eposul rus nu a fost supus procesului de feudalizare din partea claselor dominante. El conține elementele de înapoiere specific țărănească, dar în ansamblu în el nu este oglindită ideologia feudală a claselor dominante.»³

Analiza atentă a conținutului tematico-ideologic al baladelor «despre curte», după cum am arătat în cazul baladei *Radu Calomfirescu*, dovedește un paralelism izbitor, în fața căruia se risipesc cu desăvîrșire, fiind total lipsite de teme istoric, părerile învechite ale lui N. Iorga și șovăielile recente ale lui I. C. Chițimia.

¹ Cf. I. C. Chițimia, *op. cit.*, p. 643.

² Cf. V. I. Propp, *op. cit.*, p. 27.

³ *Idem*, pp. 27-28.

Legătura cîntecului bătrînesc cu istoria merită să ne rețină atenția, fiind una dintre problemele fundamentale ale baladei, dintre cele mai dezbătute și controversate.

Oglindirea trecutului istoric al poporului în cîntecele sale este astăzi pentru noi un fapt incontestabil. Este totuși necesară o justă înțelegere, pentru înlăturarea definitivă a afirmațiilor idealiste antiistorice, dar și pentru a ne feri de erorile maniei istorizante în epos¹, una dintre tendințele vulgarizatoare cele mai răspîndite și persistente în folcloristică.

Încă de la primele încercări de interpretare a conținutului baladelor noastre s-a afirmat cu tărie istoricitatea. Sub înfrîurirea năzuințelor democratice și patriotice care au însuflețit lupta lor pentru progres, scriitorii generației de la 1848, apropiindu-se cu multă dragoste de creația populară, sînt cei dintîi care au subliniat cu entuziasm și adîncă înțelegere istoricitatea baladei.

Într-o scrisoare din februarie 1837, adresată lui M. Sturdza, Kogălniceanu pomenește de o culegere a sa, rămasă necunoscută, de « *chants historiques* » (cîntece istorice), de care intenționa să se folosească în pregătirea istoriei romînilor.² El amintește de nevoia utilizării folclorului ca izvor istoric și în studiul său scris în limba germană asupra limbii și literaturii romîne³, iar în Introducerea din 1841 la *Arhiva romînească* menționează de asemenea că « istoria noastră este în tradițiile poporului », preconizînd să nu uităm « suvenirurile strămoșești »⁴. Kogălniceanu are desigur în vedere înainte de toate baladele, dacă ținem seama de precizarea sa din 1843 că « ceea ce este sîmburele poeziei noastre naționale sînt baladele și cîntecele populare ».

În *Cuvînt preliminar despre izvoarele istoriei romînilor*⁵, N. Bălcescu, afirmînd cu putere istoricitatea, caută în creațiile populare nu atît date și fapte precise, ci mai cu seamă « fapte generale », « ideile și simțimentele veacului ». Astfel, N. Bălcescu depășește nu numai concepția contemporanilor săi despre istoricitatea bala-

¹ Cf. A. van Gennep, *Le folklore*, Paris, Stork, 1924, p. 32.

² Cf. M. Kogălniceanu, *Scrisori (1834-1849)*, București, 1913, p. 69.

³ *Rumänische oder Wallachische Sprache und Literatur*, Berlin, 1837.

⁴ Cf. M. Kogălniceanu, *Scieri alese*, București, Editura de stat, 1948, p. 45.

⁵ Cf. *Magazin istoric pentru Dacia*, I, 1845, p. 3.

delor, dar și pe a multora dintre urmași, care au avut o înțelegere mai limitată, îngust-istorică și vulgarizatoare, căutând de fapt de cele mai multe ori în cîntecele bătrînești o confirmare a izvoarelor istorice scrise. Prin poziția sa înaintată, N. Bălcescu se apropie foarte mult de înțelegerea conținutului fundamental, esențial-istoric al creației populare, care oglindește istoria în imagini artistice: « Poeziile populare — scrie N. Bălcescu — sînt un mare izvor istoric. Într-însele aflăm nu numai fapte generale, dar ele intră și în viața privată, ne zugrăvesc obiceiurile și ne arată ideile și simțimentele veacului. »

Referindu-se la « poeziile populare », N. Bălcescu avea negreșit în vedere înainte de toate baladele, de vreme ce în 1852 era încă preocupat să cunoască baladele despre Mihai Viteazul, după cum rezultă din scrisoarea de răspuns a lui V. Alecsandri: « Aceea a lui Mihai Viteazul n-am putut-o încă afla, deși mulți mi-au făgăduit că mi-or căuta-o, de aceea nu ți-am trimis-o, precum m-am îndatorit către tine... »¹. Merită a fi subliniată și concepția justă a lui N. Bălcescu despre însăși culegerea baladelor. Conștient de valoarea documentară a creației populare, el este printre cei dintîi care precizează că poeziile populare trebuie notate « așa cum le spun țărani », fără a fi « înfrumusețate »².

Importanta contribuție pe care V. Alecsandri a adus-o la culegerea și publicarea baladelor fiind bine cunoscută, ne vom opri mai pe larg asupra aportului lui Alecu Russo, cel care atît de mult l-a « agiutat » pe Alecsandri în alcătuirea colecției sale³ și a contribuit totodată la cristalizarea interesului și a concepției ideologice a marelui poet în ce privește creația populară și balada.

¹ Academia R.P.R., ms. 803, fila 46—47 (pt. care v. și O. Densușianu, *Trei scrisori ale lui Alecsandri către N. Bălcescu*, în *Noua revistă romînd*, III, 1901, nr. 31, pp. 303—305, și P. V. Haneș, *O prietenie îndelungată*, id., XV, 1914, nr. 6, pp. 74—76). Menționăm cu acest prilej și intenția mărturisită de N. Bălcescu în scrisoarea către Alecsandri, din 29.XI.1847: « ...intorcindu-mă în țară, voi căuta, în primblarea mea prin țară, a aduna cîntecele Valachiei și a ți le împărtași, ca să faci o colecție completă » (cf. *Convorbiri literare*, 1916, p. 26).

² Cf. N. Bălcescu, *Scrieri istorice*, Craiova, 1931, p. 15. V. și Al. Bistrișeanu, *Creația populară ca preocupare și izvor de inspirație la D. Cantemir și N. Bălcescu*, în *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*, II (1953), p. 44.

³ Cf. V. Alecsandri, *op. cit.*, p. XII.

Nenumărate sînt mărturiile presărate la tot pasul în opera lui A. Russo despre dragostea lui entuziasă pentru balade, care « vor trăi cît va fi un român pe lume », cum exclamă el, căutînd « poezia adivărată »¹. Arătîndu-și regretul față de lipsa de înțelegere a lui T. Cipariu pentru balade, A. Russo ia apărarea « cîntecelor desprețuite »². Entuziasmul pentru eposul popular se împletește cu respingerea exagerărilor latinizante ale ardelenilor și cu disprețul pentru manierismul anacreontic: « Pe cînd Sibariții noștri cînta după modul lui Anachreon, poporul cînta voiniciile trecute, voiniciile drumurilor mari și a codrilor... »³. A. Russo a scris rînduri dintre cele mai calde și pline de înțelegere la adresa lăutarilor, de nenumărate ori după aceea pe nedrept huliți, asemuindu-i cu « vechii rapsozi » care « cîntă poporului baladele sale strămoșești »⁴. O dată cu frumoasa descriere, pe care el printre cei dintîi ne-a dat-o, a cîntării baladelor, « respirînd » adînc conținutul artei lăutărești, A. Russo exclamă: « *C'est que cette poésie vierge de nos ballades populaires est vraiment sublime; et c'est dans ces airs et dans ces histoires rimées qu'on respire la brise du pays, qu'on peut sentir le parfum antique qui est répandu sur le sol de la Moldavie* »⁵. De aceea în surghiunul de la Soveja el se desfată ascultînd și cercetînd taraful satului: « *La matinée est passée à écouter les chants oltenietchi [subl. aut.] de l'orchestre du village. Je les ai essayés tous et approfondis. Demain on doit venir me conter plus au long tout ça.* »⁶ Iar din temnița Clujului scrie prietenilor: « De trei zile cînt neconținut aceste versuri din balada lui Toma Alimoș »⁷.

A. Russo se apropie de o adîncă înțelegere a conținutului istoric al baladei. De aceea nu întîmplător el s-a oprit mai mult asupra descrierii romantice a vieții

¹ Alexandru Russo, *Scrieri*, publicate de P. V. Haneș, București, 1908, p. 15.

² *Idem*, pp. 83—84.

³ *Idem*, p. 112.

⁴ *Idem*, p. 178.

⁵ *Idem*, p. 220. În traducere: « Această poezie feciorelnică a baladelor noastre populare e cu adevărat sublimă; în aceste cîntece și în poveștile acestea în stihuri respiri boarea țării, simți mireasma veche care e răspîndită pe pămîntul Moldovei ».

⁶ *Idem*, p. 296. În traducere: « Dimineața a trecut ascultînd cîntecele oltenesti ale tarafului din sat. Le-am încercat și le-am adîncit pe toate. Mîine trebuie să vină să-mi povestească mai pe larg totul. »

⁷ *Idem*, p. 202.

și isprăvilor unor haiduci (Bujor, Ion Petrariul, Groază).¹ « Cîntice și tradiții fac una, ele se tălmăcesc și se întregesc »², afirmă A. Russo, dovedind o privire organică și complexă asupra folclorului, pe care o reia și în această formulare mai explicită: « Datinele, poveștile, muzica și poezia sînt arhivele popoarelor. Cu ele se poate oricînd reconstitui trecutul întunecat. »³ Referindu-se direct la balade, el afirmă: « Cînticele bătrînești adevăresc cronicile, însă cînticele au un ce care te mișcă pînă-n suflet »⁴. A. Russo, fiind profund convins de conținutul și de valoarea istorică a baladei, subliniază tocmai specificul care diferențiază oglindirea realității istorice în « cronicile » de oglindirea artistică. În același sens se exprimă el și cînd vorbește de oglindirea poetică a istoriei în baladele haiducești, a căror valoare artistico-ideologică, de document cu conținut social protestatar, o subliniază astfel: « Moldova are și ea anele sale scrise pe frunzele codrilor; și ea are eroii săi de drumul mare, ale căror balade sînt cu drag cîntate de popor, căci poporul vede în ei pe niște apărători meniți a restabili cumpăna dreptății »⁵.

Din această înaintată concepție despre caracterul istoric al cîntecului bătrînesc izvorăște îndemnul programatic al lui Russo, care-și păstrează o neștirbită actualitate: « . . . prin urmare, poezia populară trebuie să fie obiectul studiilor noastre serioase »⁶.

Scriitorii progresiști ai generației de la 1848 ne-au lăsat deci pagini de cea mai mare valoare teoretică despre oglindirea trecutului istoric al poporului în cîntecele bătrînești. Pe de altă parte, stăruie în toate considerațiile lor convingerea nestrămutată despre conținutul esențial democratic al eposului, nelăsînd nici umbră de îndoială asupra caracterului popular, al provenienței cîntecelor bătrînești din experiența istorică de viață socială a maseilor muncitoare, ca oglindire a năzuințelor luptei pentru dreptate socială și progres. Tocmai aceasta lipsea din înțelegerea luminatului stolnic Constantin Cantacuzino,

¹ Cf. Al. Russo, *op. cit.*, pp. 176—180, 315—323.

² *Idem*, p. 16.

³ *Idem*, p. 186.

⁴ *Idem*, p. 188.

⁵ *Idem*, p. 176.

⁶ *Idem*, p. 191.

care, cu un veac înainte, încercase abordarea baladelor ca izvor istoric în elaborarea cronicii ce ne-a lăsat. Nedumerirea sa în fața numeroaselor nepotriviri concrete între vechile cronici și cîntecele bătrînești ale poporului îl împingea la adoptarea unei rezerve față de cele din urmă: « . . . nici den cîntecele carele vestesc de vitejii au de alte fapte ale domnilor și ale altor vrednici oameni ce au lucrat, care după la lăutari și după la alți cîntători auzim, putem ști cevași ales, că și acelea nu numai ce au laudă mai mult, au hulesc decît cele ce este a fi, ci și foarte împrăștiat și prea pe scurt pomenesc lucru, și făr' de nici o orînduială sau tocmeală »¹. Prudența stolnicului rezultă din insuficiența pătrundere a specificului artistic al istoricității cîntecului bătrînesc.

De aceea concepția scriitorilor clasici din generația de la 1848 reprezintă un important progres în înțelegerea istoricității și a conținutului democratic al baladelor. Ea a rămas o temelie solidă pentru apărarea rosturilor eroice și democratice ale epicii noastre populare, față de toate încercările de denigrare sau de falsă interpretare ce s-au ivit după aceea, ca fruct al cosmopolitismului și al putredei ideologii a burgheziei, interesată în ascunderea marilor tradiții populare, tinzînd să dezarmeze poporul, să înăbușe și să dezorienteze lupta pentru dreptate și lumină a maselor. Patriotismul înflăcărat al scriitorilor generației de la 1848 afla în cîntecele bătrînești izvor viu de optimism avîntat, îndemn energetic la luptă, curaj și dîrzenie, fermitate și intransigență în acțiunea luptei sociale deschise.

Înțelegerea conținutului istoric al baladelor capătă o trăsătură proprie, în parte denaturată, în evoluția concepției lui V. Alecsandri despre folclor. Ca și contemporanii săi, Alecsandri vedea în balade « mici poemuri asupra întîmplărilor istorice și asupra faptelor mărețe »². Pornind de la acest punct de vedere just, el este însă cel dintîi care a alunecat în exagerarea de a pune cu orice preț de acord cronicile cu cîntecul bătrînesc, căutînd în tradiția poetică a poporului confirmarea atestărilor scrise ale istoriei. Acesta și este, pe lîngă unele rațiuni « estetice », izvorul principal al « îndreptărilor » și « întocmirilor » pe care poetul le socotea necesare în

¹ Cf. *Operele lui Constantin Cantacuzino*, București, 1901, p. 65.

² Cf. V. Alecsandri, *op. cit.*, p. XII.

editarea cîntecului popular, spre a « reconstitui » adevărul și frumusețea « vechilor giuvaeruri poetice ale străbunilor ». Lucrul e dovedit mai ales de notele și comentariile sale la balade, iar maniera fabricatelor osianice se află deslușit mărturisită în cazul baladei *Dragoș*: « Această baladă, deși compusă de mine în stilul cîntecelor bătrînești, am găsit de cuviință a o cuprinde în colecția poeziilor populare, fiindcă ea amintește una din legendele cele mai interesante a Moldovii »¹. Exagerările lui Alecsandri, motivate pentru vremea aceea, constituie punctul de plecare al unor tendințe regretabile în practica celor care i-au urmat orbește pilda, împingînd lucrurile pînă la consecințe de-a dreptul dăunătoare adevărului științific în tratarea faptelor de folclor. Numeroase variante au fost publicate de culegători fără respectul autenticității, iar interpretarea lor s-a exagerat, pentru a se găsi cu orice preț « cronica » orală chiar și acolo unde cîntecul nu se preta la aceasta. Figuri și fapte istorice au fost căutate și argumentate cu o stăruință care depășește cu mult limitele necesității și ale adevărului obiectiv.

Să ne referim, spre pildă, la o încercare recentă de a identifica în cîntecul descoperit de B. P. Hasdeu în *Gramatika česka* din 1571, a lui Jan Blahoslav, o « baladă istorică » a luptelor lui Ștefan cel Mare pentru cucerirea Chilieii. Iată ce spune A. Balotă:

« Atrăgînd din nou atenția asupra afirmației făcute, vom repeta că forma poetică în cauză nu este un cîntec de dragoste, ci o baladă istorică, fapt care va fi dovedit prin analizele la care vom proceda. Trebuie încă să precizăm că sub haina lingvistică ucraineană a acestui cîntec se ascunde istoric una dintre formele originale ale poeziei slavo-romîne a Dunării, singura direct păstrată (deși în altă limbă), cu aspectele sale originare. »²

În analiza pe care o încearcă, sprijinindu-se pe aportul unor documente folclorice comparative din « epica dunăreană », autorul reduce mai întîi personajul feminin la motivul fecioarei-amazoane, în care vede « o personalitate poetică dunăreană », și face legătura cu alte cîntece, pentru a ajunge la « personificarea simbolică a

¹ Cf. V. Alecsandri, *op. cit.*, p. 166.

² Cf. A. Balotă, *La littérature slavo-roumaine à l'époque d'Étienne le Grand*, in *Romanoslavica*, I (1958), p. 230.

fortărețelor prin fecioare », considerînd că « amazoana era de altfel un personaj poetic foarte popular în lumea dunăreană a veacului al XV-lea, epocă în cursul căreia fortărețele fluviale au fost disputate cu îndrîjire ». Concluzia este că « fortăreața personificată de amazoană, pe care voievodul va pune stăpînire printr-un atac îndrăzneț la începutul anului 1465, nu este alta decît Chilia, vechea fortăreață genoveză ». « Concizia » cîntecului și « perfecțiunea realizării sale literare » îl fac pe autor să aprecieze « nivelul la care se înălțase în vremea lui Ștefan cel Mare literatura slavo-romînă »¹.

Să reamintim textul, în traducerea lui B. P. Hasdeu :

— Dunăre, Dunăre, de ce curgi turburată ?
Pe țărmul Dunării stau aici trei cete:
Cea dintîi — o ceată turcească,
Cea de-a doua — o ceată tătărească,
Cea de-a treia — o ceată moldovenească.
În ceata turcească învîrtesc săbiile,
În ceata tătărească dau cu săgețile,
În ceata moldovenească este Ștefan-vodă.
În ceata lui Ștefan plînge o fetiță,
Și plîngînd grăia: — Ștefane, Ștefane,
Ștefan-vodă, ori mă ia, ori mă lasă !
Și-apoi ce-mi răspunde Ștefan-vodă ?
— Frumoasă fetișoară, te-aș lua eu, fetiță,
Nu-mi ești deopotrivă; lăsa-te-aș, mi-ești dragă !
Ce-mi răspunde fetița ? — Dă-mi drumul, Ștefane,
Voi sări eu în Dunăre, în Dunărea cea adîncă.
Voi, cine mă va ajunge, voi fi a aceluia !
Nimenea nu mi-a ajuns pe frumoasa fetiță.
Te-a ajuns, fetișo, Ștefan-vodă !
A luat pe fetiță de dalba mînuță:
— Fetișo, sufletele, îmi vei fi drăguță !²

Sîntem și noi de părere că acest cîntec aparține fazei istorice mai vechi a comunității culturale slavo-romîne, fiind un document autentic al vechiului epos slavo-romîn, deschizînd interesante perspective asupra cunoaș-

¹ Cf. A. Balotă, *op. cit.*, pp. 230—235.

² *Columna lui Traian*, I (1870), nr. 21. V., în legătură cu aceasta, *id.*, IV (1874), p. 226, și D. Caracostea, *Balada zisă istorică*, II, în *Revista Fundațiilor*, X (1943), nr. 5, pp. 369—371.

terii tematico-structurale a vechilor forme epice slavoromâne. El nu este însă o baladă propriu-zisă, și mai puțin o « baladă istorică » — cum se străduiește să demonstreze A. Balotă — ci reflectă, după părerea noastră, stadiul arhaic al unui epos rudimentar « sincretic ». Distincția tematico-structurală între baladă și colind nu a atins încă, în acest cîntec, faza de maturitate a procesului desprinderii baladei, ca formă epică de sine stătătoare, din cadrul vechii poetici fantastico-rituale, în care balada se îngemăna strîns cu basmul, cu colindul și cîntecele rituale de nuntă și de înmormîntare.¹

Analiza tematico-structurală a cîntecului dovedește mai multe afinități cu colindul decît cu balada, motivele poetice regăsindu-se, în forme evaluate, firește, în cea mai mare parte în colinde și mai puțin în balade.

Să analizăm primul vers :

— *Dunăre, Dunăre, de ce curgi turburată?*

Deși aparține limbii slave, el reamintește un motiv clasic și tipic al poeziei noastre populare. Apostrofa aceasta, prin repetarea vocativului în cadrul aceleiași vers, constituie un procedeu stilistic și un motiv poetic destul de frecvent în poezia populară românească, în versuri ca :

- *Manole, Manole...*
(Meșterul Manole)
- *Gheorghită, Gheorghită...*
(Corbea)
- *Stăpîne, stăpîne...*
(Mihu Copilul)
- *Olece, Olece...*
(Voinicel Oleac)
- *Surată, surată...*
(Două surățele)
- *Mierliță, mierliță...*
(Mierlița și sturzul)

În personificarea unui rîu se cunosc formele :

- *Cerneleo, Cerneleo...*
(Iovan Iorgovan)

¹ V., în legătură cu aceasta, ipoteza emisă de noi mai sus, p. 38.

sau :

— Crișule, Crișule,
Crișule drăguțule !
Apă limpejoară
De supt lespejoară . . .

(Cîntecul Crișului)

Iar în cazul Dunării, formula mai frecventă este :

— Dunăre, Dunăre,
Drum fără pulbere . . .

bine cunoscută din balada *Maica bătrînă*, dar existînd și în ipostaza « colind » (a. Păsculescu, p. 61).

În felul acesta, primul vers al cîntecului slavon al lui Jan Blahoslav ne permite reconstituirea unei ipotetice paralele romîne :

— Dunăre, Dunăre,
Apă tulbure . . .

sau :

Ce curgi tulbure . . .

în opoziție cu formula lirică atît de cunoscută :

— *Dunăre, apă vioară ! . . .*¹

În structura poetică a cîntecului de față, versul inițial are funcția unei « formule de introducere », care sugerează și creează cadrul dezvoltării epice :

*Pe țărmul Dunării stau aici trei cete:
Cea dintîi — o ceată turcească,
Cea de-a doua — o ceată tătărească,
Cea de-a treia — o ceată moldovenească.*

În ceata moldovenească este Ștefan-vodă.

Distingem aici un motiv foarte frecvent în colindele noastre « de tînăr ». Sub o formă alegorică, versurile

¹ Amintim o atestare mai apropiată de ipoteza noastră în formula bine cunoscută din descîntecul copilăresc al melcului :

*Și te du la Dunăre
Și bea apă tulbure . . .*

colindului laudă bărbăția « copilului » descoperit de oști ca viitorul lor conducător, ca, spre pildă, în acest caz:

*Doamnele !
Prundurile mării
Născut-au,
Crescut-au
Doi-trei păltiori,
Nalți și gălbiori.
Sus, frunza măruntă,
Jos, umbra rotundă.
Su' d-umbrița lor
Cine se d-umbrește?
Cele oști lezești,
Sun' și românești. ¹
Cele oști lezești,
Ele domn că-ș' au;
Cele românești,
Ele domn că-ș' n-au.
Și ce-au mai umblat,
Și ce-au trepădat
Pînă mi-au aflat
De-un tînăr cocon,
Pe nume Ion,
Bun de-a-l pune domn! . . . ²*

Ținînd seama de construcția metaforică a colindului, transformarea tînărului Ion din « ceata » moldovenească în Ștefan-vodă nu poate surprinde pe nimeni, procedeul « actualizării » și « adaptării » unei teme folclorice fiind

¹ Cf. și:

*Oști moldovenești,
Și craiovenești,
Multe-s muntenești . . .
(G. Dem. Teodorescu, p. 50)*

sau:

*Cele oști lezești,
Sînt și românești . . .
(id., p. 49)*

și:

*Oști moldovenești,
Multe-s muntenești . . .
(N. Păsculescu, p. 49)*

² Cf. A.I.F., fg. 7.370 a.

astăzi un lucru arhicunoscut. Nu încapă nici o îndoială că Ștefan se bucura de faima unui erou și a unui conducător de oști.¹

Folosind în continuare procedeul metaforic, specific colindelor « de flăcău », cîntecul atribuie tînărului ales o mireasă. Nimic nu ne îndreptățește să admitem că mireasa lui Ștefan din cîntecul slavon ar fi Chilia, în anul 1465!

*În ceata lui Ștefan plînge o fetiță,
Și plîngînd grăia: — Ștefane, Ștefane,
Ștefan-vodă, ori mă ia, ori mă lasă!
Și-apoi ce-mi răspunde Ștefan-vodă?
— Frumoasă fetișoară, te-aș lua eu, fetiță,
Nu-mi ești deopotrivă; lăsa-te-aș, mi-ești dragă!*

Nu este oare aceasta tocmai « mireasa » colindelor, în chip alegoric răpită de ceata junelui, fie el Ștefan-vodă?!

După această primă parte, în care cîntecul se apropie atît de mult de colind, urmează o fabulație care a fost pusă de cercetători străini și romîni² în legătură cu o serie de balade slave aparținînd complexului tematic « proba iubirii ». Legătura vechiului cîntec al lui Jan Blahoslaw cu tematica baladei este într-adevăr evidentă, dovedind vechimea, larga răspîndire și persistența acestui motiv pînă la formele recent atestate. Și sub acest raport vechiul cîntec slavon, cules în secolul al XVI-lea, apare ca o grăitoare mărturie despre existența aceluia fond epic primar, neevoluat, din elementele căruia s-au desprins și conturat ulterior colinde și balade propriu-zise.

Cîntecul lui Jan Blahoslaw se sfîrșește cu desăvîrșita alegorie pe tema « proba iubirii », a miresei care se azvîrle în Dunăre pentru a fi prinsă de voinic. Este nevoie de un mare efort de imaginație ca să descoperim aici personificarea Chiliei-amazoane pe care voievodul o scoate din valuri apucînd-o « de dalba mînuță »!

*Ce-mi răspunde fetița? — Dă-mi drumul, Ștefane,
Voi sări eu în Dunăre, în Dunărea cea adîncă.*

¹ Călătorul polon M. Strykowski mărturisește că a auzit în anul 1574, « cu propriile urechi », cum « moldovenii și muntenii cîntă despre el negreșit, în toate banchețele lor, acompaniindu-se cu muzica alăutei: „Ștefan, Ștefan-vodă! Ștefan, Ștefan-vodă!” » (Cf. loc. cit., p. 8.)

² Cf. D. Caracostea, op. cit., p. 369, și A. Balotă, op. cit., pp. 231—232.

Voi, cine mă va ajunge, voi fi a acealua !
Nimenea nu mi-a ajuns pe frumoasa fetiță.
Te-a ajuns, fetițo, Ștefan-vodă !
A luat pe fetiță de dalba mînuță:
— Fetițo, sufletele, îmi vei fi drăguță !

Pe lângă apropierile tematice ale acestui motiv final de baladele despre « proba iubirii », sugerate de alți cercetători, alăturăm și balada *Pătru Căciulă* din colecția bănățeană a lui I. Popovici. Ca și în baladele slave cu care a fost comparat cîntecul lui Jan Blahoslaw, în balada romînească « proba iubirii » aparține voinicului care se încumetă să treacă marea înot pentru a-și dovedi bărbăția :

La mare mergea,
În mare să băga,
Toți să îneca.
Cine-mi izbotea
Și marea trecea ?
Pătru Căciulă,
El, ficior de țară,
El marea-mi trecea,
Din genunchi în coate,
Cum altu nu poate,
Cu olba-nchinînd,
Din trimbiți zicînd,
Cu lula fumînd,
De la vad la vad,
Pîn' la Țăligrad.
În Țăligrad ajungea,
'Napoi să-ntorcea.
El o mîndră mi-ș' avea,
Pre Anița frumoșița,
La margină-l aștepta.
Cînd Anița mi-l vedea,
Poalele mi-ș' sufulca,
În mare să băga,
De sub mînă-l la,
Afară-l scotea... ¹

¹ Cf. Dr. I. Popovici, *Poezii populare romîne, culese și publicate de...*, vol. I: *Balade populare din Bănat, Oravița*, 1909, p. 97. Tema este atestată chiar în colecția Alecsandri, în balada *Rada* (cf. ed. 1866, pp. 121—123); v. și a doua variantă a baladei *Kira* din colecția G. Dem. Teodorescu, p. 651, v. 351 și urm.

Încercarea lui A. Balotă de a demonstra « evenimentul transpus poetic »¹ în vechiul cîntec slav al lui Jan Blahoslaw este tributară tendinței de a vedea în epos mai multă istorie decît creație artistică, cu legile sale proprii de oglindire a realității. Aportul pozitiv incontestabil al studiului lui A. Balotă constă în interpretarea cîntecului lui Jan Blahoslaw ca o valoroasă atestare documentară pentru vechile « forme poetice... anterioare generalizării tehnicii poetice sirbești »².

Împotriva legăturii dintre folclor și istorie și deci a interpretării istorice a conținutului baladei a fost D. Caracostea. El pornește, încă din 1916, la combaterea « metodei identificărilor istorice în folclor ». Referindu-se la încercările lui V. Alecsandri și N. Iorga de a vedea în « voievodul ușuratec » din balada haiducului Miu pe Ștefăniță-vodă, D. Caracostea afirmă : « E un punct de vedere greșit acela de a căuta obîrșia unei balade ca aceasta în o anumită figură istorică sau în un anumit fapt »³. A urmat desfășurarea largă de argumente prin care D. Caracostea a combătut încercarea meritorie a lui D. Caraman de « cronologizare » a baladei *Gerul*. De pe asemenea poziție, D. Caracostea ajunge la astfel de afirmații : « Puține erori au contribuit să ne înstrăineze nu numai de adevăratul spirit științific, dar și de dreapta intuiție estetică a baladei noastre, ca părerea, atît de răspîndită și foarte tenace, despre istoricitatea epiceii poporane »⁴.

Opoziția declarată față de spiritul îngust-istoric în interpretarea baladei, de la care a pornit, îl împinge însă pe D. Caracostea la exagerarea « intuiției estetice », la o interpretare estetizantă, care neagă, în cele din urmă, creației artistice a poporului capacitatea ogîndirii realiste a vieții. Atașîndu-se cu toată tăria opiniei lui J. Bédier că poeziile populare « n-au combinat evenimente istorice, ci teme poetice »⁵ și făcînd din aceasta o dogmă

¹ Cf. A. Balotă, *op. cit.*, p. 234.

² *Idem*, p. 235.

³ Cf. D. Caracostea, *Un examen de conștiință literară în 1915*, în *Drum drept*, XI (1916), nr. 4, p. 51.

⁴ Cf. *Balada poporand romînd* (curs universitar litografiat), 1936-1937, p. 143, și articolul *Balada zisă istorică*, în *Revista Fundațiilor*, X (1943), nr. 4, p. 5.

⁵ Cf. *Drum drept*, p. 53.

pentru toate analizele mecanicii funcționale a împletirii motivelor pe care le urmărește în baladă, D. Caracostea se situează pe o poziție idealistă cu o puternică coloratură arhaizantă. El ajunge la păreri cu totul antiștiințifice, afirmând că « experiența sufletească străveche este pentru noi mai însemnată decât întâmplătoarele și fluctuantele aspecte istorice »¹. « Creatorii baladei noastre populare — afirmă D. Caracostea — n-au plecat de la întâmplări istorice, ci de la o experiență umană primitivă, de la o viziune poetică despre lume, pe care se cuvine s-o gustăm și s-o explicăm ca atare, deosebind ceea ce este românesc de ceea ce este general-uman. »²

D. Caracostea caută astfel rădăcina creației artistice a poporului nu în necesitatea ogîndirii în imagini a evoluției vieții și a năzuinței maselor populare în procesul istoriei, ci într-o înghețată și subiectivă « experiență umană primitivă », « viziune poetică despre lume », rupînd cu totul arta de realitate și balada de istorie. Prin poziția sa neștiințifică, antiistorică, D. Caracostea se situează pe deplin în limitele metafizicii reacționare a « gîndirismului ».³

Aplicarea învățăturii marxist-leniniste despre reflec-tarea realității în artă rezolvă problema istoricității eposului. Eroul epic și acțiunea cîntecului nostru bătrînesc ogîndesc în imagini artistice, după legile tipizării, realitatea istorică și concepția despre lume a maselor populare care au creat folclorul în decursul veacurilor.⁴ Balada nu poate fi privită ca o « cronică » orală anonimă a figurilor și evenimentelor concrete ale istoriei, ci ca o sinteză poetică, în care se selecționează și se transfigurează artistic eroi și acțiuni ce reprezintă personaje tipice în împrejurări tipice. Caracterul profund și esențial istoric al creației epice populare crește chiar din conținutul său tematico-ideologic, fiind astfel împletit în structura imaginii artistice. Ca și arta și literatura în genere, cîntecul bătrînesc nu expune istoria, ci reprezintă rezultatul unui proces dialectic de profundă și trainică

¹ Cf. *Balada populară romînă*, curs universitar, 1936—1937, p. 225.

² *Idem*, p. 256, și *Metoda identificărilor istorice în folclor*, în *Revista Fundațiilor*, X (1943), nr. 6, p. 501.

³ Cf. *Lupta de clasă*, 1959, nr. 2, pp. 99—101.

⁴ Cf. valoroase sugestii în legătură cu aceasta și în studiul lui I. C. Chițimia, *Problema datării și periodizării literaturii populare*, în *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*, VIII (1959), nr. 1—2, pp. 353 și urm.

asimilare și interpretare elaborată a țesăturii reale de fapte și lucruri din realitate.

Referindu-se la opiniile lui Bielinski despre « istoria interioară a poporului » în epos, cercetătorul sovietic V. I. Propp deosebește pozițiile « istorismului formal » de « istorismul în esență »¹. Combătînd erorile metodei școlii istorice, care vedea « legătura dintre istorie și epos numai în unele coincidențe izolate ale numelor istorice cu ale eroilor cu nume epice și în identitatea evenimentelor istorice cu fabula cîntecelor »², V. I. Propp arată: « Aici este una din greșelile radicale ale metodologiei prerevoluționare. Bîlina nu este bazată pe redarea în versuri a faptului istoric, ci pe o invenție artistică, care chiar ca invenție este determinată de istorie. Neînțelegerea acestui lucru face ca eroii bîlinelor să fie căutați în letopisețe și în literatura narativă, și chiar se presupune că ei sînt găsiți, deoarece se ignorează pe deplin diferența între formele artistice și apartenența la gen în epos și în letopiseț. »³ V. I. Propp observă de asemenea că « în epos poporul nu zugrăvește evenimentele așa cum ele au fost, ci exprimă năzuințele sale istorice »⁴.

În lumina acestei concepții se cuvine să amintim părerea mai veche a lui B. P. Hasdeu, care observa că « fiecare erou din epopeea poporană prezintă o figură tipică aparte »⁵, cu toate că, în practica analizelor sale, cercetătorul s-a abătut adeseori de la această constatare principială.

Și N. Iorga, care rămîne unul dintre principalii exponenți ai metodei scrutării istorizante în cîntecul bătrînesc, se apropie mult de adevăr cînd, referindu-se la « îndreptările » lui Alecsandri, îl critică pentru că a procedat « nu în acel chip în care poporul ține minte faptele mari ce s-au întîmplat și eroii ce le-au săvîrșit, făcînd din toate luptele, din toate suferințele o singură amintire, și din toți eroii anume *tipuri* (subl. aut.) de oameni ce au fost, cîteva figuri represintative, afară de care plutesc asupra uitării doar nume, care se între-

¹ Cf. V. I. Propp, *op. cit.*, pp. 4—6.

² *Idem*, p. 5.

³ *Idem*, p. 13.

⁴ *Idem*, p. 30.

⁵ Cf. *Etymologicum Magnum Romaniae*; III, col. 2.258.

bunțtează după voia cîntărețului, sau după cum se întîmplă »¹.

Pe de altă parte, M. Murko, ale cărui îndelungi și fructuoase cercetări asupra epicii iugoslave sînt bine cunoscute, exprimă, în această privință, o observație deosebit de judicioasă: « Orice poet, poetul epic, ca și ceilalți, are dreptul de a-și mînuî subiectul cum înțelege el și de a modifica faptele și personajele după nevoile sale. Cu toate acestea, fondul a numeroase poeme, chiar vechi, este istoric, și cîntecele moderne sînt mai mult sau mai puțin apropiate de adevărul istoric. Ceea ce e mai cu seamă remarcabil e adevărul lor din punct de vedere al istoriei civilizației, și, în această privință, numeroase cîntece epice merită reabilitare. »²

În referatul despre *Realitatea istorică în poezia epică populară sud-slavă*, prezentat de M. Braun la Congresul al IV-lea al slaviștilor (Moscova, august 1958), sînt cuprinse o serie de observații și considerații teoretice de cea mai mare importanță pentru elucidarea problemei istoricității baladei. « Istoria, în tradiția epică — observă M. Braun — este în mod vizibil simplificată, redusă la unele fapte principale, în jurul cărora se grupează și se organizează toate amănunțele secundare. »³ « Poezia epică — se spune mai departe — își concentrează interesul asupra unor eroi favoriți, relativ puțini la număr, care în schimb absorb în ei o serie întregă de personaje istorice și devin în ultimă instanță un fel de portret selecționat al unui tip anumit de erou al cîntecului, erou pozitiv sau erou negativ. »⁴

Aceasta este explicația cea mai plauzibilă a lipsei unor balade românești despre Mircea, Țepeș, Ștefan sau Mihai Viteazul. Departe de a fi o simplă cronică rimată, balada interpretează în imagini realitatea, cu mijloacele și procedeele artistice tradiționale, pe care poporul și le făurește pe îndelete în decursul veacurilor, îmbinînd în chip spontan analiza, gruparea esențială și întruchiparea în imagini plastice a realității istorice.

¹ Cf. N. Iorga, *Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea — de la 1821 înainte —*, Vălenii-de-Munte, 1909, vol. III, p. 163.

² Cf. M. Murko, *La poésie épique en Yougoslavie au début du XX-e siècle*, Paris, Champion, 1929, pp. 28—29.

³ *Loc. cit.*, p. 4.

⁴ *Loc. cit.*, p. 6.

Așadar, Iovan Iorgovan, care ucide balaurul, sau Dălea-Dămian, învingătorul trufașei Samodive, izvorînd dintr-o anumită etapă istorică a concepției despre lume a maselor populare, sînt expresia artistică a eroismului popular în lupta neînfricată, dar anevoioasă și de multe veacuri cu forțele oarbe ale naturii. Novac, Doicin, Pătru haiducul, Tanizlav sau Șiret pîrcălabul întruchipează prin acțiunile lor înclăștarea luptei cutezătoare de rezistență a maselor împotriva valului cotropitor turc și tătar. Corbea și Miu haiducul oglindesc împotrivirea poporului față de despotismul feudal. Iancu Jianu, Gheorghelaș, Ion ăl Mare, Radu Anghel și ceata haiducilor din balade sînt exponenții tipici ai năzuinței arzătoare a maselor spre eliberarea de sub povara jugului ciocoiesc.

În opoziție cu aceștia, balaurul lacom și pustiitor, groaznica Samodivă, Cadiul neînduplecat, Arapul buzat, Nedea trădătorul și nelipsitul « turc mititel » din ceata turcească, iscoditor și viclean, Ștefan-vodă cel aspru cu Corbea și ușuratic cu Miu, pîrcălabul Macovei, Călin arendașul și poterașii care urmăresc și vînează pe haiduci sînt întruchiparea tipică a eroului negativ.

Nici amintirea marilor lupte de la Rovine, de la Războieni sau Călugăreni, nici Mircea, Țepeș sau Mihai nu se pomenesc anume. În schimb, sensul adînc de sinteză seculară a evenimentelor vremii cotropitorilor și ura neîmpăcată împotriva asupritorilor, domni și boieri, se află adînc întipărit în tendința ideologică a imaginii voinicilor și haiducilor din cîntecul bătrînesc.¹

Făcînd aceste constatări, nu trebuie să neglijăm, mai ales cînd este vorba de conținutul cîntecelor relativ mai noi, posibilitatea de a întrevădea cu destulă ușurință veracitatea datelor istorice ale baladei. Iancu Jianu, Bujor, Tunsu, Gheorghelaș, Ion ăl Mare, Radu Anghel sînt figuri istorice certe, atestate.

Nu încapă îndoială că studiul poeziei populare capătă, în această situație, un interes deosebit. Ne gîndim la perspectivele deschise de analiza documentelor istorice în lumina realizării artistice a cîntecului, care ne dau posibilitatea de a pătrunde în însuși miezul procesului de transfigurare artistică a istoriei în baladă. Se poate astfel

¹ Am dezvoltat aceste idei în articolul *Cîntecul nostru bătrînesc*, în *Revista de folclor*, V (1960), nr. 1-2, pp. 39 și urm.

urmări pînă la un punct cu destul profit modalitatea redării artistice a realității în țesătura subtilă a imaginii, pe care poporul o creează pornind de la unele constatări faptice imediate.

În această privință, M. Braun afirmă că « oglindirea epică a istoriei este bazată pe două principii în esență contradictorii: pe principiul unui reportaj exact și pe acela al stilizării ideologico-poetice. Acest lucru condiționează reflectarea specifică a istoriei în tradiția cîntecului epic. »¹ El mai observă că « stilizarea poate atinge însăși structura evenimentelor istorice »² și constată că « o creație epică adevărată tinde totdeauna către reformularea moral-simbolică a faptelor, lucru în anumite cazuri împiedicat de apropierea exagerată a evenimentelor »³.

Este desigur cazul cîntecului despre « haiducul » Jianu, în care distingem « corectarea realității », despre care vorbește M. Braun. Deși Iancu Jianu nu a fost un clăcaș sau simplu om din popor, ci un boiernaș, de fapt « zapciu de plasă »⁴, poporul, dînd acțiunilor acestuia interpretarea unor isprăvi « haiducești », îl situează în galeria eroilor săi iubiți, curajoși exponenți ai luptei de clasă.

« În felul acesta — scrie M. Braun — în poezia epică trebuie să discernem faptele concrete și acel „adevăr istoric“ care se ascunde după aceste fapte și exprimă ideea pe care colectivul epic și-a format-o despre sensul și importanța evenimentului. Faptele concrete pot fi o expresie convingătoare a acestui adevăr, și în acest caz ele sînt relatate cu toată exactitatea care este posibilă gradului respectiv de informare. Dar faptele pot să pară insuficient de expresive, și atunci ele sînt supuse unei prelucrări corespunzătoare, înlăturîndu-se tot ce pare ocazional și neesențial, care încalcă logica ideologică a evenimentelor. În perceperea poeziei epice, realitatea poate „să greșească“, să creeze fapte care nu sînt potrivite cu adevărul istoric, și una din sarcinile creației

¹ Cf. M. Braun, *op. cit.*, p. 2.

² *Idem*, p. 3.

³ *Idem*, p. 4.

⁴ Cf., pe lîngă datele și informațiile aflătoare la D. Marmeliuc, *op. cit.*, p. 112, și *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, I (1883), vol. II, pp. 411—415; II (1884), vol. I, pp. 236—240.

epice constă tocmai în înlăturarea unor asemenea „greșeli” ale realității și înlocuirea lor cu ceea ce „ar trebui să se întâmple”. Asemenea corectare a realității se poate limita la o simplă alegere de personaje și evenimente introduse în tematica epică, fără schimbarea esențială a datelor factice. După cum poate să ducă și la o transformare radicală a lor, la apariția unei legende istorice de sine stătătoare și în felul său logice.»¹

Cercetarea evoluției cîntecelor epice celor mai noi, baladele care au fost denumite «jurnal-oral», deși valoarea lor artistico-ideologică este de cele mai multe ori redusă, poate aduce interesante date pentru înțelegerea procesului secular de elaborare a cîntecului bătrînesc, permițînd cercetarea și observarea concretă asupra procesului de creație în epica populară.

În concluzie, repetăm împreună cu V. M. Jirmunski: «Eposul reprezintă trecutul istoric al poporului pe scara idealizării eroice și întruchipează într-o formă poetică înțelegerea și aprecierea dată de popor trecutului său»².

Stadiul actual al baladei
în circulația folclorică vie.³

Vom înfățișa pe scurt, în cele ce urmează, unele considerații izvorînd din

observarea directă a baladei populare romînești în realitatea vie a vieții folclorice contemporane.

În acest sens, s-au urmărit, în diferite părți ale țării, condițiile de manifestare a genului: ocaziile în care se cîntă balada, frecvența, aportul interpretului și al colectivității în realizarea genului, locul pe care balada îl ocupă în viața folclorică și funcția pe care o îndeplinește în colectivitatea respectivă.

Anchetele și chestionarele noastre îmbogățesc datele observației directe cu unele informații prețioase asupra trecutului.

Balada, gen declamator, se cîntă de obicei în fața unui «public», ceea ce dovedește că ea își are originea

¹ Cf. M. Braun, *op. cit.*, pp. 3-4.

² Cf. V. M. Jirmunski, *op. cit.*, pp. 113-114.

³ Cu unele modificări, acest capitol este extras dintr-o lucrare inedită, realizată în anul 1956, în colaborare cu Emilia Comișel.

și semnificația sa deplină numai în cadrul vieții colective. Interpreții sînt țărani și lăutari (romîni și țigani). Prea rar femeile sînt bune interprete ale acestui gen. În genere, astăzi lăutarii sînt cei mai frecvenți purtători ai cîntecului bătrînesc, și tot ei au contribuit din plin, în decursul timpului, la păstrarea, circulația și dezvoltarea genului. Aportul lor creator este, din nefericire, încă prea puțin studiat, după ce pe nedrept s-a subliniat adeseori în trecut presupusul lor rol în degradarea și decadența baladei.

Balada se execută solo. Cîteodată țăranii folosesc în interpretare vechile instrumente de suflat (fluier, cimpoi), alternînd partea vocală cu cea instrumentală. Lăutarii se acompaniază de obicei cu instrumente de coarde, uneori cu un singur instrument, vioară, cobză sau țambal, alteori cu mici formații instrumentale (tarafuri). S-au semnalat și cazuri cînd țăranii sînt acompaniați, la petreceri, de taraf.

Balada se cînta la petreceri, logodne, nunți, cumetrii, hramuri, tîrguri, la clăci, la cîrciumi și hanuri. După unele informații, călătoria la drum lung în condițiile căraușiei de odinioară, sau așteptarea îndelungată — adesea vreme de mai multe zile și nopți în șir — pentru « rînd » la moară sau la cazanele de țuică erau de asemenea, altădată, prilejuri potrivite de cîntare a baladei.

Astăzi principalul prilej în care apare balada este nunta, și anume masa mare de duminică noaptea. În regiunile în care cîntecul bătrînesc este încă destul de viu (îndeosebi Oltenia și Muntenia) s-au putut nota și cîte patru-cinci balade la masa mare.

În cadrul ritualului de nuntă, execuția baladei capătă chiar caracterul unui moment important al petrecerii. S-a constatat — fără ca observația să poată fi generalizată — că unele balade au dobîndit o semnificație deosebită în acest cadru, devenind oarecum obligatorii, ca un moment ritual. Astfel, în Oltenia și Muntenia, balada *Letinul bogat* este considerată drept « cîntecul nunului », ce trebuie intonat la masa mare de duminică seara, iar balada *Moșneag bătrîn* este socotită « cîntecul secerului », cîntîndu-se luni, spre sfîrșitul petrecerii de nuntă. Conținutul tematic al acestor două balade explică desigur legătura lor atît de strînsă cu ritualul de nuntă.

Balada este, firește, înainte de toate, apanajul maturanilor, al bătrînilor îndeosebi. S-au remarcat totuși destule cazuri în care tinerii «cer» sau cîntă și ei balade.

Sînt interesante, de asemenea, observațiile făcute asupra felului cum se desfășoară execuția baladei în cadrul ospățului de nuntă, ca și asupra atitudinii și aportului interpretului și al auditoriului cu acest prilej. De obicei, balada este «cerută» de cineva dintre meseni; numai în cazuri rare lăutarul intonează balada din proprie inițiativă. Execuția baladei presupune deci totdeauna un «public» cunoscător al repertoriului. În arhiva Institutului de folclor există informații concludente în această privință. Astfel, s-a constatat că unele balade sînt cerute mai cu seamă de bătrîni; altele, atît de bătrîni, cît și de tineri. Repertoriul păstoresc este preferat de ciobani. În felul acesta, aria de circulație a fiecărei balade este grăitoare pentru cunoașterea gusturilor și preferințelor actuale ale masei în privința repertoriului epic în circulație.

Cum se execută balada? În tipul «clasic» de cîntec bătrînesc executat de lăutari, după o introducere instrumentală — de fapt o parafrazăre a melodiei vocale propriu-zise¹ — cîntarea începe de obicei în registrul acut al scării, cu unele formule literare consacrate de tradiție, prin care interpretul atrage atenția auditoriului asupra valorii și autenticității dezvoltării povestitoare ce urmează, cerînd totodată cuviincioasă ascultare. Cîntarea continuă apoi viu, avîntat, uneori cu patos, pe o melopee liberă, silabică, ce facilitează desfășurarea precipitată a acțiunii și lasă interpretului curs liber de improvizație creatoare și de subliniere expresivă a versului poetic.

Adesea aceeași formulă melodică se repetă pe diferite versuri, căpătînd uneori o mai mare amploare prin utilizarea vocalizelor, ornamentelor, sunetelor lungite. Cîntărețul alternează formulele melodice cu versuri declamate — *parlato* — sau recitate pe același sunet — *recto-tono* — într-o continuă variație, introducînd la sfîrșitul fiecărui episod dramatic o formulă de încheiere cantabilă, plastică.

¹ Sînt din ce în ce mai rare cazurile cînd lăutarii încep cîntarea baladei cu un «*taksim*», o melodie tip, exclusiv instrumentală și unică pe plan local, de obicei cu un pronunțat caracter oriental, servind ca introducere la melodia baladei propriu-zise.

Este remarcabilă măiestria cu care unii interpreți știu să utilizeze versurile declamate în momentele dramatice culminante, sau când acțiunea se precipită, aducând prin aceasta o foarte sugestivă variație sonoră și de timbru. Vocea alternează cu interludii instrumentale, interpretul reușind prin această continuă variație vocal-instrumentală să țină trează atenția auditoriului într-o povestire cîntată de mari dimensiuni. Folosirea instrumentului îl ajută totodată pe interpret să-și odihnească vocea și îi dă posibilitatea de a se concentra asupra firului epic din versurile ce urmează. Cîntăreții talentați subliniază uneori și instrumental pasajele dramatice, sau accentuează anumite momente ale desfășurării acțiunii prin gesturi și mimică adecvată.

În încheiere, adeseori o melodie veselă — de obicei o melodie de joc din repertoriul local — contribuie la destinderea atenției. Finalul acesta instrumental e precedat cîteodată de o « închinare » cu caracter de formulă tipică, prin care cîntărețul reclamă recompensa bine meritată a osteneții lui, sau menționează că ar putea executa și alte balade.

Participarea afectivă intensă a interpretului impresionează profund auditoriul, care nu rămîne un contemplator pasiv, ci se entuziasmează, se bucură de victoriile eroului în acțiune, îi admiră curajul, se înduioșează de greutățile ce-i stau în cale, manifestînd aceasta prin exclamații, hohote de rîs, gesturi, chiote de bucurie sau comentarii ironice. Nu lipsesc nici lacrimile. Participarea afectivă a auditoriului are un rol important în însăși realizarea baladei, stimulînd imaginația creatoare, verva și puterea de improvizație a interpretului.

Se cuvine a sublinia încă o dată valoarea ideologică și artistică a baladei. Execuția acesteia constituie nu numai o realizare de înalt nivel artistic, ci și un moment de puternică trăire colectivă, pe calea solidarizării către aceleași năzuințe.

Ascultătorii apreciază pe cîntăreț, îl admiră, fără a renunța la exigența față de acesta. Ei cunosc repertoriul și cer să fie bine executat, intervenind cînd interpretul scurtează textul, greșește, cîntă prea repede, schimbă melodia, sau cînd acompaniamentul prea forte acoperă vocea. Uneori ascultătorii reacționează viu, dovedind un interes mai puternic tocmai la pasajele ce au strînsă

legătură cu situația și propriile lor preocupări, cu felul lor de viață, când, în verva improvizației, interpretul localizează sau actualizează izbutit unele momente ale acțiunii. Și de aici se vede valoarea educativă a baladei, asemănătoare cu aceea a unei pilde, povești sau legende.

Cum se transmite balada? Spre deosebire de cântecul liric, relativ ușor de memorat, cântecul epic se învață mai greu datorită dimensiunii și caracterului accentuat de improvizație într-o formă liberă care presupune neapărat cunoașterea stilului. De aceea interpreții de balade trebuie să posede unele calități deosebite: memorie bună, ușurință de improvizație, dicțiune, voce bună, talent dramatic, o bună cunoaștere a procedeeleor poetice și muzicale specifice genului, ținută scenică. De aici necesitatea unei anume pregătiri, a unei specializări, în care recunoaștem caracterul unei adevărate « școli », oricât de empirică ar fi ea.

Balada se învață de obicei în familie, pe cale orală, « la ureche » — cum spun lăutarii. Unii lăutari o memorează ușor, le e suficient s-o audă de două-trei ori ca s-o și învețe. Sînt totuși balade ce se deprind mai greu, mai ales cînd « profesorul » nu e prea bucuros să trădeze altora secretele artei sale.

Balada se învață de la alți lăutari, de la țărani, sau, mai rar, din cărți, rolul textelor publicate fiind încă destul de neînsemnat. Se semnaleză și cazuri cînd, pentru a învăța, cîntărețul își scrie textul. Dar dacă firul epic al versului se reține oricum mai ușor, stilul de execuție și maniera specifică de interpretare rămîne fructul unui exercițiu mai îndelungat. Toți cîntăreții sînt de acord că întîi se învață melodia, și după aceea textul. De obicei « maestrul » cîntă o dată sau de două ori balada în întregime, după care « elevul » repetă, fiind întrerupt și îndreptat cînd greșește. În genere, interpreții își amintesc cînd și de la cine au învățat fiecare piesă.

Lăutarii învață baladele pentru că le sînt cerute, deci pentru a răspunde cerințelor colectivității în mijlocul căreia trăiesc, după cum părăsirea și uitarea baladelor e de asemenea direct determinată de lipsa de interes a publicului, care atrage după sine căderea în desuetudine a cântecului bătrînesc. Cunoaștem cazuri cînd lăutarul pleacă în alte sate — vecine sau îndepărtate — pentru a

învăța balade noi. Învățînd astfel, lăutarii, principalii deținători actuali de balade, ajung la un repertoriu ce poate depăși treizeci-patruzeci de piese, ceea ce reprezintă un bagaj poetic și muzical considerabil.

În ceea ce privește textul poetic, desigur că nu poate fi vorba de o memorare rigidă și absolută a acestuia, ci doar de stăpînirea subiectului, a unor pasaje importante consacrate de tradiție și a procedeelelor specifice de compoziție a genului. De aceea se poate spune că balada este « recreată », prin aportul continuei improvizații, cu fiecare execuție, realizîndu-se la nesfîrșit noi variante. Întîlnim uneori amplificarea textului prin folosirea procedeelelor specifice, alteori simplificarea, concentrarea acestuia după talentul și dispoziția de moment a interpretului, după felul cum e ascultat și stimulat de auditori, ba chiar și după recompensa pe care speră să o primească.

Analiza variantelor aceleiași balade sau a bagajului epic propriu aceluiași interpret a demonstrat că unii interpreți preferă anume momente sau personaje, asupra cărora stăruie, alții expun numai momentele importante, trecînd cu ușurință peste amănunte. Aceste transformări de diferite grade diferă de la un interpret la altul în funcție de o anumită tipologie a personalității artistice, aceasta fiind înainte de toate o problemă de gust și manieră personală.

În unele cazuri, însă, intervenția cîntărețului devine esențială, depășînd chiar și limitele personalității sale, adică relevă și o transformare, o evoluție a gustului artistic și a mentalității colectivității pentru care interpretul cîntă. De aceea nu ne surprinde că între variantele aceleiași balade, același personaj, Corbea, spre exemplu, apare zugrăvit uneori ca pretendent la domnie, alteori ca haiduc etc ; Toma Alimoș este prezentat cînd ca haiduc, cînd ca boier ! Acestea sînt deosebiri esențiale în procesul apariției variantelor, ce nu izvorăsc, firește, numai din concepția și mentalitatea interpretului, ci și din faptul că baladele respective au circulat în diverse straturi sociale, în regiuni și epoci istorice diferite.

În acest sens, putem vorbi de o continuă evoluție a baladei.

Datorită aportului neîncetat al personalității purtătorilor, ca și al condițiilor istorico-sociale, balada nu se prezintă ca un produs artistic stabil, înghețat, ci evolu-

ează neîncetat, trăiește cu fiecare colectivitate și individ, care o modelează la nesfârșit, după nevoile și după personalitatea sa, în cadrul stilului tradițional. Balada se transmite de la o generație la alta și dintr-un mediu social într-altul, devenind mereu nouă și actuală în fiecare loc și epocă atîta vreme cît poate corespunde încă gustului și mentalității populare. Cu fiecare reluare, se îmbogățește cu noi sentimente și idei, cu elemente poetice și muzicale noi, în limitele unor norme tradiționale. Relativa statornicie a acestor norme și procedee specifice genului nu împiedică manifestările creatoare individuale. Se poate spune deci că realizarea unei balade reprezintă personalitatea cîntărețului în cadrul unei anumite epoci și al gustului unei anume colectivități, cuprinzînd implicit necurmata împletire dialectică creatoare între tradiție și improvizație, între stilul tradițional și dispoziția momentului de creație, între personalitatea individului și colectivitate.

De aceea balada, în genere, nu se execută de două ori la fel. Un bun interpret o modifică neconștient de la o execuție la alta. Problema a fost studiată în cadrul Institutului de folclor prin culegeri experimentale. Textele au fost notate de două ori, înainte și după varianta înregistrată cîntat. S-a înregistrat de mai multe ori, la intervale diferite, aceeași baladă de la același cîntăreț sau de la mai mulți interpreți din același sat, pentru a se putea urmări concret transformările stilistico-structurale de natură literară și muzicală: repetări sau omisiuni de versuri, gruparea episoadelor poetice, contaminări tematice, anacruze, silabe de completare, eliziuni de silabe, variația ritmico-melodică, rolul și importanța intervenției instrumentale etc. Această metodă ne-a dat posibilitatea să urmărim atît maniera individuală de creație și execuție a baladei, cît și unele probleme principale de structură arhitectonică și stilistică, literară și muzicală.

Deosebit de prețioase sînt informațiile ajutătoare culese prin chestionar, privind probleme de circulație a repertoriului, gust și mentalitate a cîntăreților și a ascultătorilor.

Problema legăturii între text și melodie prezintă diverse și interesante aspecte. În general, melodia este atît de strîns legată de text, încît uneori executanții nu

pot dicta versurile decît cîntînd, sau, pentru a-și aminti textul, simt nevoia să-și amintească mai întîi melodia. Alții nu pot potrivi cu succes unele versuri și nu pot urmări de-a binelea firul epic al baladei decît prin cîntare.

Cîntăreții susțin în genere că fiecare baladă își are melodia sa proprie. În trecut se pare că așa a fost. Astăzi, balade diferite se cîntă pe o melodie identică sau asemănătoare în repertoriul aceluiași cîntăreț sau la cîntăreți diferiți, datorită unor formule melodice stereotipe care « călătoresc » în mai multe balade.

Pe de altă parte, circulînd în regiuni diferite, ca și textul, melodia se schimbă și ea, adaptîndu-se la stiluri muzicale diferite. Așa se face că nu totdeauna același text se cîntă cu aceeași melodie. În urma cercetării monografice asupra baladei haiducești *Radu Anghel*, spre pildă, s-a constatat că unele variante circulă pe recitativul epic — stilul clasic propriu cîntecului bătrînesc — altele, pe melodii de doină, de cîntec propriuzis, sau chiar pe melodii de joc. *Miorița*, de asemenea, apare în variante adaptate la stiluri muzicale diferite, de la recitativul epic la cîntecul propriu-zis, cu formă fixă, strofică.

De altfel, întrepătrunderea stilurilor muzicale este un fenomen frecvent în stadiul actual al muzicii populare romînești. Cert e însă că stilurile muzicale diferite la care se adaptează azi textele de baladă aparțin unor epoci diferite, reprezentînd totodată diferite aspecte ale evoluției gustului și înțelegerii muzicale a poporului.

Se poate vorbi în general despre două tipuri principale de cîntare a baladei:

1 — Tipul epic, propriu-zis narativ, în care expresia poetică este pe primul plan, cîntecul reducîndu-se la o melopee liberă, ce poartă și călăuzește versul poetic. Aici se remarcă numărul mare de recitative *recto-tono*, recitative melodice și *parlato*.

2 — Un tip liric, în care, stăruind asupra melodiei, cîntărețul îmbogățește recitativul epic cu ornamente și valori mari de sunete. Versurile *parlato* și recitativul *recto-tono* apar puțin utilizate. În acest caz, recitativul epic devine mai cantabil, liric.

Ambele tipuri pot fi întîlnite la același cîntăreț în balade diferite. Este de presupus că tipul liric e de prove-

niență mai nouă și s-a format sub influența stilului cantabil al doinei și cîntecului propriu-zis.

Din cercetarea variantelor aceleiași balade s-a constatat că la mulți cîntăreți stilul vechi narativ, cu formă liberă, evoluează către o organizare mai pregnantă a melodiei, cu tendință spre strofizare.

În privința variației stilului muzical al baladei, o distincție este de făcut, în mare, și pe planul unei evidente diferențieri regionale. Datorită diversității evoluției istorico-sociale, eventualelor influențe din afară, ca și altor cauze ce rămîn de cercetat, balada s-a dezvoltat în mod diferit pe plan regional, de unde diferențierea formei artistice de exprimare. Astfel, recitativul epic — reprezentînd fără îndoială un stadiu mai vechi și propriu cîntecului bătrînesc fantastic și eroic — e cunoscut azi îndeosebi în Oltenia și Muntenia și mai puțin în Moldova, deci în regiunile care au putut avea un contact direct și mai susținut cu zona sud-dunăreană, sub a cărei influență acest stil pare a fi luat naștere și împreună cu care a putut evolua și persista prin contact nemijlocit. În schimb, în Transilvania — cu excepția părții de nord, a Maramureșului, unde textele epice sînt cîntate pe melodii de doină, gen muzical foarte apropiat prin structura sa de recitativul epic — baladele apar cîntate, cel puțin în faza istorică accesibilă cercetării noastre, exclusiv pe melodii cu formă fixă, de cîntec propriu-zis, pe aceleași melodii pe care se cîntă în genere textele lirice. Se poate presupune că și în trecut situația va fi fost la fel.

Se știe că, în evoluția sa, fiecare gen are o epocă proprie de înflorire, căreia îi urmează transformarea sau chiar dispariția. În acest sens, epocii de înflorire a baladei populare românești — care considerăm că aparține secolelor XVI-XIX — îi urmează o epocă firească de transformare cu tendință spre destrămare, care se face simțită încă din veacul trecut. Această transformare e în funcție de realitatea pe care balada o exprimă și de evoluția mentalității și a gustului artistic al maselor. Schimbarea condițiilor de viață, influența muzicii urbane au putut contribui, între altele, la transformarea sau părăsirea vechiului stil al baladei. De aceea situația actuală a baladei prezintă multe inegalități. Dacă există încă și pot fi ascultate și azi, cel puțin în jumătatea

sudică a teritoriului românesc, o seamă de balade de tip vechi, cu forma clasică a recitativului epic, sînt în schimb tot mai numeroase cazurile cînd, chiar și aici, recitativul epic tinde a deveni strofic, fiind copleșit de influența elementelor cîntecului liric. O fază mai înaintată a procesului de destrămare a baladei se manifestă prin amestecul stilurilor muzicale ca și prin pierderea melodiilor unitare proprii fiecărei piese, ceea ce înseamnă că balade diferite sînt adaptate la aceeași melodie, sau aceeași baladă poate fi cîntată pe melodii diferite de la o regiune la alta, ba chiar în stiluri diferite. Omisiunea melodiei și reținerea numai a textului, în unele cazuri și acesta fragmentar, sau numai în parte versificat, în rest transformat în proză, sînt de asemenea aspecte ale unei faze extreme de desuetudine și disoluție a genului.

Nemaifiind cerută în mod curent, frecvența baladei scade, iar lipsa exercițiului cîntării face ca, în cele din urmă, bătrîni să le dea cu totul uitării, iar tinerii să nu le mai învețe. Numai în regiunile în care este încă cerută și gustată de bătrîni și tineri, balada face încă parte din repertoriul viu al lăutarilor, indiferent de vîrsta acestora. Balada mai trăiește azi în toată clasică-i splendoare (ca text și melos) doar în Oltenia și Muntenia, mai puțin în Banat și Dobrogea, și din ce în ce mai puțin în Moldova, fiind aproape cu totul dispărută în Ardeal. Dar și în regiunile de puternică atestare contemporană a baladei se observă tendința vădită spre părăsire și uitare, unele balade vechi fiind acum cerute extrem de rar. Așadar, balada veche, de tip fantastic și voinicesc, dispare treptat, pentru că atît conținutul, cît și forma nu mai sînt de actualitate.

Vom folosi și aici prețioasele observații ale lui V. I. Propp despre « treptata moarte a eposului ». Referindu-se la situația bîlinei în folclorul rus, V. I. Propp scrie: « Disparația logică și necesară din punct de vedere istoric a bîlinei nu este o dovadă a slăbirii creației populare. Funcțiile eposului eroic trec, o dată cu dezvoltarea istoriei, asupra altor genuri. Cadrul său geografic se îngustează și se localizează în special în nord. » Și mai departe: « Se poate spune că, o dată cu dezvoltarea relațiilor capitaliste, disparația eposului merge în ritm accelerat... Poezia nouă, poezia creșterii năzuin-

țelor revoluționare ale poporului, se creează în cadrul unor forme artistice cu totul diferite. Ultima etapă în dezvoltarea eposului este etapa contemporană. În mediul țărănesc, eposul în mod legic încetează de a exista. El nu poate fi reconstituit, cum nu poate fi reconstituită poezia clasică. Cu toate acestea, eposul intră într-o fază nouă a vieții sale. Păstrat cu grijă în ultimele sale rămășițe, studiat activ de instituțiile academice, de scriitori, școli superioare, școli medii, de mii de cititori individuali, el devine un factor al culturii socialiste, alături de operele clasicilor literaturii.»¹

Paralelismul cu cîntecul nostru bătrînesc este evident.

O întrebare firească se ridică: se mai creează astăzi balade? În această privință, unele «cazuri» au fost sesizate și de cercetătorii mai vechi ai folclorului românesc.² Arhiva Institutului de folclor posedă numeroase cîntece povestitoare de apariție recentă (aprox. 50 de subiecte diferite, creații de după 1900).³ Ele sînt inspirate din întâmplări locale, care au putut dobîndi oarecare interes în rîndul maselor. Versurile, create de vreun lăutar sau țăran, uneori identificabili — ceea ce este azi imposibil pentru baladele vechi — sînt adaptate la melodii tradiționale cu formă fixă, de cîntec strofic sau de cîntec de joc, alcătuiind noi variante ale acestora. Aria lor de circulație este în general restrînsă, rămîinînd înainte de toate cîntece de interes local, în care procesul de generalizare și desăvîrșire a tipizării imaginii artistice prin prelucrarea colectivă se află abia la începuturile sale.⁴ De altfel, cele mai multe au o viață scurtă. Chiar și semnificația lor e alta decît a cîntecelor bătrînești tradiționale, apropiindu-se mai curînd de factura și sensul unor cîntece lirice. Dovadă este că pot fi cîntate oricînd, chiar și în intimitate, fără a necesita un prilej propriu-zis sau un public ascultător.

¹ Cf. V. I. Propp, *op. cit.*, pp. 32—33. V. și *Eposul eroic rus*, pp. 490 și urm.

² Cf., spre pildă, T. Pamfile, *Cîntece de țară*, București, 1913, pp. 6—7.

³ V. și cercetarea lui O. Birlea, *Procesul de creație al baladei populare romîne*, în *Revista Fundațiilor*, VIII (1941), pp. 558—598, și Al. I. Amzulescu, *Răscoala ștranilor din 1907 oglindită în cîntecul popular*, în *Revista de folclor*, II (1957), nr. 1—2, pp. 125—147.

⁴ Cu toate acestea, cîntecul despre focul de la Costești, spre exemplu, a circulat intens în Oltenia de jos, de unde a putut fi cules de noi pînă și în 1961.

Cercetarea acestor cîntece povestitoare de dată recentă interesează totuși, deoarece deschide unele perspective asupra modului de creație, circulație și evoluție a repertoriului tradițional.

Clasificarea baladei.

Organizarea și gruparea sistematică a materialului este o necesitate științifică. Bogăția și varietatea tematică a baladei trebuie să-și găsească modalitatea unei organizări adecvate. Pentru a evita arbitrarul, pentru ca sistematizarea să oglindească cît mai obiectiv realitatea și să fie cît mai sugestivă, slujind unei cît mai bune orientări în cercetare, este nevoie de un principiu științific care să îmbine în chip substanțial cuceririle teoriei științifice cu practica unei bune cunoașteri a materialului văzut în ansamblu.

Clasificarea baladei romînești a fost încercată mai întîi de unii dintre vechii autori de colecții, care au căutat să pună ordine în culegerile lor. Dintre aceștia, G. Dem. Teodorescu este cel dintîi care nu se limitează la o grupare, ci încearcă și o sumară argumentare și deci ne dă o schiță teoretică a clasificării sale. El împarte « cîntecele vechi, zise și bătrînești », « după natura și coprinsul lor, după aluziunile ce fac, după ființele despre care tractează »¹, deosebind patru categorii:

- A. Solare și superstițioase;
- B. Istorice;
- C. Haiducești;
- D. Domestice.

Datorită vechimii, circulației și prestigiului colecției sale, clasificarea lui G. Dem. Teodorescu a avut o mare influență.

Considerînd limitele cadrului în care a înțeles că se înscrie tematica baladei, G. Dem. Teodorescu a văzut desigur just marea distanță care desparte temele legendare de cele « domestice, care poetizează instituțiunile, modul de a trăi și fazele vieții »².

¹ Cf. G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, p. 408.

² *Idem*, p. 409.

Explicînd categoria « solare și superstițioase », autorul arată că cele dintîi « poetizează... legenda soarelui și luni », iar celelalte dezvoltă « legende creștine, credințe superstițioase despre personificarea holerei, despre profetizarea animalelor domestice, despre efectele nenorocite ale blestemului părintesc, despre lupta cu monștrii (șerpi și balauri), legendele anotimpurilor, paserilor și plantelor »¹. Deși titlul ales este discutabil, conținutul categoriei este limpede delimitat: balade-basm și balade-legendă, în care elementul fantastic și miraculos este predominant. G. Dem. Teodorescu distinge așadar limitele conținutului epic al baladei între fantezia temelor « solare și superstițioase » și realismul temelor « domestice ». Între aceste limite, el situează categoriile: « B. *Istorice*, relative la fapte și lucrări cunoscute, la persoane istorice; C. *Haiducești*, coprinzînd descrieri de lupte eroice, expedițiuni și fapte de curagiu, drame petrecute aci pe Dunăre, aci în fundul codrilor și în văile Carpaților. Multe dintr-însele citează nume sau fapte istorice și fac aluziune la evenimente cunoscute prin tradițiune. »²

În această parte a clasificării sale, G. Dem. Teodorescu este tributatar concepției îngust-istorice în interpretarea eposului, deoarece deduce caracterul istoric al unei balade din corelarea acțiunii epice cu cunoștințele istorice explicite. De fapt, baladele haiducești, în care însuși G. Dem. Teodorescu găsește « fapte istorice », sînt tot atît de « istorice », uneori chiar mai istorice decît cele despre domni și boieri (compară *Meșterul Manole*, pe care G. Dem. Teodorescu îl situează la « istorice », cu *Gheorghelaș*, haiducul despre care însuși G. Dem. Teodorescu a cules pînă acum cele mai incontestabile mărturii istorice). Restrîngînd sfera istoricității la baladele în care este vorba de domni și boieri, tinzînd să limiteze « faptele și lucrările cunoscute » la acțiunile politice ale acestora și încorporînd baladei și unele « cîntece istorice », G. Dem. Teodorescu adoptă concepția burgheză a vremii sale despre « istoria națională » văzută înainte de toate ca o istorie a succesiunii domnilor.

¹ Cf. G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, p. 408.

² *Idem*, pp. 408—409.

Tradiția istorică și oglindirea istoriei se dovedesc a avea un caracter cu mult mai întins și mai adânc în conținutul cîntecului bătrînesc. Deosebirea dintre « istorismul formal » și « istorismul în esență », despre care s-a vorbit mai sus ¹, ne obligă să considerăm reflectarea istoriei ca una din trăsăturile esențiale de conținut ale eposului privit în generalitatea sa. De aceea alcătuirea unei categorii restrînse de balade « istorice » nu corespunde necesităților clasificării cîntecului bătrînesc.

Mărginindu-ne la aceste observații principiale, fără a aminti inconsecvențele ce rezultă din punerea în practică a acestei clasificări, reținem totuși ca un fapt pozitiv că ea tinde să fie o clasificare pe criterii de conținut. Din acest punct de vedere, este de remarcat că G. Dem. Teodorescu se apropie mult de concepția înaintată a lui Bielinski cu privire la dezvoltarea eposului, care își păstrează o neștirbită actualitate. Cele trei perioade mari ale dezvoltării eposului, preconizate de Bielinski ² — perioada religioasă sau mitică, perioada eroică, perioada vieții civice și de familie — se regăsesc în aceeași ordine la baza clasificării lui G. Dem. Teodorescu.

Folcloristica noastră cunoaște și unele lucrări teoretice avînd ca obiect clasificarea baladei. ³

După cercetări îndelungate, D. Caracostea întocmea în anul 1948, în cadrul Academiei Romîne, un *Plan de lucru pentru alcătuirea unui Corpus al Baladei poporane*, înfățișînd un « sistem unitar », în care intenționa să organizeze întreg materialul baladei. ⁴ În « sistemul » său, D. Caracostea și-a propus un criteriu care să țină seama de « relațiunile dintre agenți și situația lor în cadrul grupurilor sociale », înțelegînd desigur prin « agenți » personajele acțiunii.

« Examînd toate tipurile baladei poporane romîne și grupîndu-le conform naturii lor — scrie D. Caracostea — s-au alcătuit următoarele grupuri de tipuri,

¹ Vezi Introducerea de față, p. 69.

² Cf. V. I. Propp, *op. cit.*, pp. 5-6.

³ Treceam peste încercarea lui N. Iorga de a grupa balada pe « cicluri », întrucît ciclurile schițate (domnesc; codrenii; dunărenii; haiducii) nu ajung să epuizeze materialul tematic al baladelor. Fixîndu-și atenția exclusiv asupra baladelor ce cuprind sugestii istorico-geografice, N. Iorga nu se ocupă de loc de baladele fantastice și de cele ale vieții de familie.

⁴ Cf. *Academia Romînd. Consiliul național de cercetări științifice. Buletinul informativ științific și administrativ*, București, 1948, vol. I, nr. 1, pp. 137-143.

care înfățișează un sistem de relațiuni unitar. De la sine, prin însăși natura materialului, s-a desprins un *principiu de diviziune socială* (subl. aut.).

Pornind de la formele cele mai simple și observînd relațiunile dintre agenți și situația lor în cadrul grupurilor sociale, constatăm că tipurile baladei românești se așează în următoarele grupe, potrivit complexității crescînde a raporturilor dintre eroi și încunjurimea lor. Primul grup înfățișează feluritele raporturi între mîndru-mîndră, fată-flăcău. Urmează grupele: părinți-copii; soț-soție; frate-soră; soacră-noră; naș-fin. Principiul de diviziune socială este evident, ca și ordinea complexității crescînde.

Privind mai departe figurile și conflictele în cadrul grupurilor sociale mai largi, se deslușesc următoarele grupuri: baladele conflictelor de ordin profesional: păstorii, zidarii, pescarii etc. și dușmanii lor; urmează baladele conflictelor între sărac și bogat; vitejii în lupta cu dușmanii lor; sfera haiducilor; în sfîrșit, luptele între creștini și păgîni. Mai rămîne însă un număr de balade care nu intră în aceste 11 grupe. Dar ele au ca notă comună: raportul între om și lucrurile omenești, de o parte, și puterile supranaturale, de alta. Le-aș numi balade mitice dacă toate ar înfățișa urme de zeități. Dar toate fiind străbătute de o atmosferă supranaturală și dominate de taina unei puteri ascunse în noi și deasupra noastră, plec de la termenul elin *numenon* și le numesc balade numenale. Acest ultim grup confirmă temeinicia întregii tipologii. Principalele raporturi anterior stabilite de la grupul iubit-iubită, părinți-copii, soț-soție, breslași, viteji își au corespondențe în grupul baladelor numenale, înfățișînd eroi din toate aceste categorii, în lupta cu puteri supranaturale. Nu este baladă care să nu intre într-una din aceste 12 categorii; iar cînd apare cîte una rebelă, cercetarea o dovedește a fi un fabricat.»¹

Această soluție, ispititoare la prima vedere, ridică serioase semne de întrebare:

1. Unitatea sistemului de relațiuni și «principiul de diviziune socială» sînt contrazise în multe cazuri. Așa, spre pildă, iată unul din cele mai simple — acela al baladei *Golea*. Această baladă cuprinde conflictul

¹ Cf. *Academia Romînd. Consiliul național de cercetări științifice. Buletinul informativ științific și administrativ, București, 1948, vol. I, nr. 1, pp. 140—141.*

central dintre mamă și fiu, care, nevoind s-o asculte, pornește pe calea haiduciei, deci: părinți-copii, dar ea aparține, fără nici o îndoială, în egală măsură, « sferei haiducilor » (de fapt, ceata haiducilor, care își caută arambașă și cer pe Golea mamei sale, provoacă întregul conflict; ca să nu mai amintim de povestirea isprăvilor haiducești din unele variante).

Superficialitatea « principiului de diviziune social » se dovedește aici pe deplin. Acordînd principala atenție « agenților », se simplifică caracterul complex al acțiunii multor balade, sau, luînd în seamă și « situația lor [agenților] în cadrul grupurilor sociale », se ivesc prea multe cazuri în care grupurile de tipuri se încalcă de fapt. Parafrazînd pe D. Caracostea, putem spune că, în soluția sa, « principiul de diviziune socială » nu este evident tocmai pentru că încalcă « ordinea complexității crescînde » a acțiunii.

O flagrantă inadvertență reiese din expunerea ultimei categorii, denumită « numenală »: « Principalele raporturi anterior stabilite de la grupul iubit-iubită, părinți-copii, soț-soție, breslași, viteji își au corespondențe în grupul baladelor numenale, înfățișînd eroi din toate aceste categorii, în lupta cu puteri supranaturale ». Așadar, acest grup, departe de a confirma « temeinicia întregii tipologii », cum crede autorul, îi dovedește mai curînd tocmai slăbiciunea, deoarece categoriile se încalcă și se întrepătrund.

Potrivit criteriilor lui D. Caracostea, în ce măsură conflictul păstoresc « de ordin profesional » determină el singur în chip suficient întregul conținut al *Mioriței*? Este oare atît de secundar, în desfășurarea și semnificația baladei, rolul oii năzdrăvane, pentru a nu mai aminti și alte elemente, ca dragostea de natură a ciobanului și evocarea maicii bătrîne ce-și va căuta fiul pierdut? După cum nu vedem de ce accentul principal în vederea clasificării poate sta, într-o baladă ca *Vidros*, mai curînd pe conflictul dintre pescari decît pe apariția și rolul atît de important al Vidrei fabuloase, datorită căreia conflictul profesional devine secundar, iar miraculosul colorează într-un chip deosebit întreaga desfășurare a baladei.

În *Meșterul Manole* apar: conflict între zidari, conflict între zidari și domn, drama de familie a mește-

rului și a soției sale, credința în necesitatea jertfei în temelii și, în fine, însăși legenda istorică. Unde își va găsi această baladă locul cel mai potrivit dacă vom ține seama de « relațiunile dintre agenți și situația lor în cadrul grupurilor sociale »?

2. În legătură cu stabilirea categoriei a XII-a, intitulată cu un termen arbitrar « numenale », se ridică întrebarea: care balade s-ar fi încadrat aici bizuindu-ne pe « raportul între om și lucrurile omenești, de o parte, și puterile supranaturale, de alta », nefiind tocmai clar care sînt aceste « puteri supranaturale »?

3. În sfîrșit, dacă aceste puteri supranaturale ar putea fi cele din balade ca *Soarele și Luna* sau *Gerul* (de fapt puteri naturale), mai este de observat că plasarea unor balade ca acestea la sfîrșitul șirului tematic reprezintă o răsturnare a organizării, de vreme ce balade recunoscute a fi dintre cele mai vechi și mai importante în ansamblul repertoriului ajung să figureze abia în coada clasificării.

« Principiul de diviziune socială » preconizat de D. Caracostea este astfel cu desăvîrșire subiectiv, de esență idealistă. El nu ține seama de conținutul tematico-ideologic al oricărei balade, pentru a-i căuta un loc în scara evoluției istorice a vieții și a concepției despre viață a maselor, ci de schema personajelor. Schema abstractă a șirului de « agenți » tinde să înăbușe substanța tematică din acțiunea uneori atît de complexă a baladei, realizînd astfel mai curînd o colecție de schelete și fantasmе decît o adunare vie de corpuri însuflețite, fiecare cu locul său istoric în scara vieții. Caracterul abstract-formalist al concepției lui D. Caracostea în clasificarea baladei apare astfel evident. Mai trebuie arătat că idealismul său ancorează în cel mai pur fideism cînd socotește baladele « numenale » « străbătute de o atmosferă supranaturală și dominate de taina unei puteri ascunse în noi și deasupra noastră ».

Reținem totuși ca un element utilizabil din clasificarea propusă de D. Caracostea posibilitatea subdiviziunii, pentru delimitarea baladelor aparținînd strict ciclului « domestic », avîndu-se în vedere relațiile familiale ce leagă personajele acțiunii: îndrăgostiții, soții, părinți și copii, frații. Se cuvine de asemenea să menționăm că D. Caracostea amintește în trecut de legătura ce

există între baladă și cîntecul liric¹, după ce, în preliminariile « sistemului » său, exprimă unele teze care ni se par importante, ca acestea: « Avînd legături tematice cu toate genurile de literatură tradițională, ea [balada] ocupă un loc central în folclorul nostru »². « În epică, genus proximum al baladei este basmul, și unele motive de basme au străbătut în unele balade. »³

În studiul lui I. C. Chițimia, despre care a fost vorba mai sus (pp. 51-54), se propune o nouă schemă a clasificării baladei:

- « I. Balade legendare
- II. Balade vitejești
 - 1. Voinicești
 - 2. Haiducești
- III. Balade de conflict familial și social
 - 1. Căminul (familia) și dramele lui
 - 2. Profesia și conflictele ei
 - 3. Lupta de clasă
- IV. Balade istorice »⁴.

Părăsind schematismul « Planului » lui D. Caracostea, I. C. Chițimia pune, după cît se pare, la temelia soluției sale criteriul gradăției între elementul fantastic și cel realist. « E de observat — scrie autorul — că în ordonarea respectivă a baladei elementul fantastic fictiv descrește progresiv de la balada legendară spre cea istorică, în timp ce proporțional cu descreșterea elementului fantastic se învederează și crește elementul realist. »⁵

Cercetînd mai de aproape, se poate spune că I. C. Chițimia revine la tezele lui G. Dem. Teodorescu, aducînd unele corectări și adînciri analitice clasificării acestuia.

Se ridică însă următoarele obiecții:

1. Creînd, ca și G. Dem. Teodorescu, o grupă de « balade istorice », din care face punctul final al clasificării, deoarece, se spune, aici elementul realist ar atinge apogeul, I. C. Chițimia îmbrățișează vechea teză a « istorismului formal », analizată mai sus⁶, restrîngînd carac-

¹ Cf. Academia Romîna. Consiliul național de cercetări științifice. Buletinul informativ științific și administrativ, București, 1948, vol. I, nr. 1, p. 141.

² *Idem*, p. 137.

³ *Idem*, p. 139.

⁴ Cf. I. C. Chițimia, *op. cit.*, p. 613.

⁵ *Idem*, p. 614.

⁶ Vezi Introducerea de față, pp. 69-71.

terul profund istoric al cîntecului bătrînesc și atribuindu-l numai baladelor despre domni și boieri. Părăsirea acestei grupe ni se pare, de altfel, sugerată chiar de unele observații ale lui I. C. Chițimia, ca aceasta: « Baladele haiducești au multe asemănări cu cele voinicești, dar elementul realist e mult mai puternic și adeseori eroii sînt identificabili istoricește »¹. Dacă elementul realist, ca și cel istoric apar atît de pregnant și în grupa haiducilor, restrîngerea sferei istorice exclusiv la baladele cu domni și boieri nu este o rămășiță a vechii concepții despre istorie?

Pe de altă parte, chiar din punctul de vedere al creșterii elementului realist spre sfîrșitul clasificării preconizate de I. C. Chițimia, se pune întrebarea în ce măsură realismul apare mai pregnant în cutare baladă « istorică » decît, să zicem, în baladele despre Iancu Jianu, Gheorghelaș, Ion ăl Mare, Radu Anghel?²

2. I. C. Chițimia corectează terminologia și dă o altă structură capitolului « Domestice » din clasificarea lui G. Dem. Teodorescu, alcătuiind grupa « III. Balade de conflict familial și social » cu subgrupele:

« 1. Căminul (familia) și dramele lui

2. Profesia și conflictele ei

3. Lupta de clasă ».

Serioase obiecții pledează împotriva acestui punct al clasificării. Alăturarea arbitrară a conflictului social la capitolul atît de bogat și bine conturat al temelor « de conflict familial » produce scăderi grave. Nu este oare tocmai conflictul social trăsătura esențială a baladelor haiducești, care în clasificarea lui I. C. Chițimia aparțin totuși capitolului al II-lea? Poate fi gîndită haiducia (capitolul II.2) în afara luptei de clasă (capitolul III.3)?

Pe de altă parte, conflictul social apare pregnant în baladele « istorice » (capitolul IV) și chiar în cele vitejești-voinicești (capitolul II) (v. *Aga Bălăceanu și Corbea*, pentru a folosi chiar exemplele autorului).

În sfîrșit, sub influența « sistemului » lui D. Caracostea, se propune aici subgrupa: « Profesia și conflictele

¹ Cf. I. C. Chițimia, *op. cit.*, p. 606.

² Străduința mai nouă a lui I. C. Chițimia de a argumenta diferențierea ce trebuie făcută între « caracterul general istorico-social » și « istoricitate » nu schimbă cu nimic poziția sa confuză în problema clasificării (cf. *Problema datării și periodizării literaturii populare*, *loc. cit.*, p. 358).

ei ». Analizînd cu atenție repertoriul tematic general al baladei noastre populare, nu se poate vorbi de balade care să oglindească cu exclusivitate conflicte profesionale, cu excepția « profesiei » păstorești. Chiar baladele în care, după sugestia lui D. Caracostea, apar zidarii și pescarii, reprezintă, prin conținutul lor tematic, cu totul altceva decît « conflicte profesionale » (*Meșterul Manole, Vidros, Dăscală-Păscală*). Poate că numai șirul baladelor despre hoțomani și hoți (prădători de stîne și în special hoți de cai) s-ar mai putea preta categorisirii după criteriul profesional, dacă hoția ar putea fi socotită o « profesie ». Așadar, grupa introdusă de I. C. Chițimia se limitează la baladele ciclului păstoresc, care, prin numărul și importanța lor în ansamblul repertoriului, merită să constituie o categorie de sine stătătoare, iar nu să fie incluse și amestecate în chip atît de ciudat în rîndul grupei confuze a baladelor « de conflict familial și social ».

Rezultă din cele de mai sus că « ramele » clasificării lui I. C. Chițimia nu sînt destul de judicios alese.

Analizînd critic încercările de clasificare a baladei, după îndelungate cercetări și după întocmirea unui repertoriu general de tipuri tematice ale baladei noastre populare, am ajuns în cele din urmă la o soluție proprie.

Pentru întocmirea repertoriului general de tipuri am grupat mai întîi bibliografic laolaltă toate piesele (variante din diferite colecții), care, deși se deosebesc adesea prin titlu și nume de personaje, au subiecte asemănătoare (am reunit, de pildă, pe aceeași fișă toate versiunile baladei *Gerul*). Parcurgînd colecțiile arătate în bibliografie¹, am obținut repertoriul, grupat mai întîi alfabetic, al celor 352 de tipuri tematice. Menționăm că am acordat această valoare atît pieselor cu variante, cît și celor individuale, care, deși în materialul parcurs pînă acum nu și-au găsit asemănare, se înfățișează ca desfășurări epice de sine stătătoare (ex. *A lui Șoimănel* din colecția Vasiliu). Aceasta corespunde atît definiției — mai complicate — a tipului pe care D. Caracostea o dădea în « Planul » său (« tipul unei balade este aceea constantă care face ca un număr de variante și de subtipuri

¹ Am fișat aparte baladele din arhiva Institutului de folclor, pe care nu le-am inclus în Indice. Totalul variantelor depistate depășește 6.000 de piese.

să prezinte mai multe asemănări decît deosebiri »¹⁾, cît și formulării mai recente și mai explicite a lui Stith Thompson, recunoscut ca o autoritate în cercetarea materialului epic: « Tip: Termen folosit de cercetătorii literaturii populare pentru a denumi narațiuni capabile de a-și menține o existență de sine stătătoare în tradiție. Orice povestire, oricît de complexă sau simplă ar fi, povestită ca o narațiune de sine stătătoare, este considerată a fi un tip. »²⁾

Pentru denumirea tipurilor în Indice, în cazul baladelor cu mai multe variante și care adeseori se află diferit intitulate de la o colecție la alta, ne-am oprit asupra titlului celui mai cunoscut, sau am creat titluri noi, cît mai sugestive (ex.: *Corbea*; dar: « *Novac. Gruia captiv în Țarigrad* »).³⁾ În cazul baladelor cu o singură atestare, am socotit potrivit să păstrăm cu consecvență însuși titlul original al acestora (ex. *A lui Șoimănel*, a. Vasiliu).

Tipologia baladei a rezultat astfel din însăși practica depistării materialului. Se înțelege că despuierea pînă la capăt a întregului material din periodice și arhive va identifica și adăuga un oarecare număr, nu prea mare, de tipuri. Dar în primul rînd se vor putea descoperi variante pentru baladele care în Indicele nostru se bucură acum doar de cîte o singură atestare și va spori în chip simțitor numărul de variante ale principalelor tipuri.

Pentru organizarea și deci clasificarea întregului fond de balade astfel obținut și grupat pe tipuri am avut în vedere următoarele considerente:

1. Respectarea celor trei mari perioade istorice ale dezvoltării eposului, preconizate de Bielinski și preluate de cercetătorii sovietici:

- 1) perioada religioasă sau mitică;
- 2) perioada eroică;
- 3) perioada vieții civice și de familie.⁴⁾

¹⁾ Cf. D. Caracostea, *op. cit.*, p. 139.

²⁾ Cf. St. Thompson, a. *Standard dictionary of folklore, mythology and legend*, New York, Funk & Wagnalls company (1950), II, p. 1137.

³⁾ Nu totdeauna varianta cea mai reprezentativă ne poate da titlul cel mai adecvat pentru recunoașterea tipului. Așa, spre pildă, varianta cea mai completă și mai valoroasă a baladei despre « maica bătrînă ce-și caută fiul » este intitulată, în colecția Tocilescu, p. 1230, *Joi dă dimineață*, titlu vag și cu totul nesemnificativ pentru conținutul epic al baladei (de fapt un vers care ne poate sugera și alte piese, spre ex. balada *Trei fete surori*). Acest titlu nu poate denumi tipul, și de aceea am preferat titlul *Voinicul rănit*.

⁴⁾ Cf. V. I. Propp, *op. cit.*, pp. 5-6.

2. Ca gen istoric constituit, balada cunoaște o mare complexitate și varietate a materialului, aparținând ca formație unor epoci istorice diferite, căci nu toate baladele s-au născut deodată. De aici constatarea — făcută și de D. Caracostea — că materialul tematic al baladei se situează în chip firesc între epicul pur, fabulos și miraculos al basmului, din care preia numeroase elemente, și buna vecinătate a cîntecului propriu-zis, cu care balada ajunge să se împletească prin evoluție. Acest loc al baladei, între basm și cîntec, trebuie să fie oglindit în clasificare.

3. Evitarea alcătuirii unui ciclu de balade « istorice », pentru considerentele enunțate.

4. Clasificarea trebuie să țină seama de:

a) conținutul tematico-ideologic esențial al fiecărei balade, deosebind temele ce cuprind mituri și credințe, care se plasează pe conținutul istoric cel mai îndepărtat, și urmărind creșterea treptată a realismului în baladele eroice și domestice;

b) structura formei, pentru a deosebi formele de tipul eposului pur al basmului și legendei și a marca trecerea treptată a cîntecului bătrînesc spre cîntec;

c) greutatea specifică a fiecărei teme în ansamblul repertoriului și al fiecărei grupe de clasificare, avînd drept criteriu răspîndirea și frecvența fiecărei balade.

Am preconizat astfel următoarele categorii:

I. FANTASTICE

Sînt cuprinse aici baladele în care precumpănește elementul fabulos și miraculos, împletit adeseori din mituri și credințe străvechi și structurat după tipicul basmului și legendei. Multe dintre acestea sînt întru totul adevărate basme sau legende versificate și cîntate.

Considerînd ca trăsătură caracteristică a acestei categorii de balade fantasticul basmului, am preferat să le numim « fantastice » în loc de « legendare » (I. C. Chițimia), pentru a evita un termen ce se leagă în chip prea concret de o specie a prozei epice. Nici « mitice » nu ni s-a părut potrivit, întrucît nu toate cuprind poetizarea unor mituri.¹

¹ V. mai sus critica terminologiei « solare și superstițioase » (G. Dem. Teodorescu) i « numenale » (D. Caracostea), pp. 85 și 88—89.

Am orînduit la început baladele în care se oglindesc, în lumina unei mentalități arhaice, forțele naturii: Soarele, Vîntul, Gerul. Urmează ciclul « monștrilor »: balauri, zmei, Samodiva, Vidra apelor, zîne, Fata sălbatică ș.a.

Două legende creștine de substanță apocrifă (*Trei lebede*, *Ion Botezătorul*) și basmul versificat despre împăratul cu fata vitează (*Mizil-crai*) fac trecerea către celelalte balade, create pe tipicul basmului fantastic-novelistic și în care elementul fabulos și miraculos tinde să se dizolve treptat în românesc și senzațional (*Fata de frînc*, *Letinul bogat* etc.).

Potrivit criteriului răspîndirii și al frecvenței, am plasat spre sfîrșitul șirului baladele timocene, înfățișîndu-se întru totul ca transpuneri versificate ale unor basme, produse evidente ale unei zone specific bilingve: *Ardiu-crăișor*, *Ghiol Dumitru*, *Broasca-Roasca*, *Gruicea*.

Capitolul se încheie cu trei piese, a căror autenticitate rămîne sub semnul întrebării datorită amestecului cărturăresc (*Deli-Marcu*, *Fratele lui Negru-vodă*, *Andronim și Filana*, *Calul împărătesc*).

În sprijinul acestei orînduiri a șirului tematic reamintim observația lui V. I. Propp despre « subiectele cele mai vechi ale eposului »¹.

În privința subiectelor « cu privire la peșit » în cîntecul nostru bătrînesc, cunoscînd bogăția și varietatea lor, se poate urmări o adevărată evoluție a acestora în cadrul repertoriului românesc: de la perioada mitică, la cea eroică, și apoi la cea a vieții civice și de familie.

II. VITEJEȘTI

1. Ciclul cotropitorilor (turci — tătari)
2. Haiducii
3. Hoțomanii

Baladele primelor două subgrupe aparțin perioadei eroice a eposului românesc. Ele izvorăsc din conținutul de viață prin excelență eroică al luptei cu cotropitorii și reflectă acest conținut în perspectiva artistică a unei puternice și subtile împletiri a istoriei cu fantezia. Elementul miraculos și fabulos din domeniul basmului nu lipsește, dar veridicitatea devine treptat precumpănitoare.

¹ V. mai sus, p. 39.

Primul ciclu reflectă acțiunile eroice în lupta împotriva cotropitorilor, dar sînt incluse aici și piese care nu conțin lupta propriu-zisă, ci aspecte ale altor relații cu cotropitorii (spre exemplu, răpirea fetei dunărene de către turci, în tipul *Ilincuța Șandrului*). De aceea am preferat subtitlul « ciclul cotropitorilor » în loc de « vitejii », să zicem.

În acest ciclu am plasat la început șirul temelor novăcești, potrivit criteriului răspîndirii și frecvenței acestora. Menționăm că, adoptînd punctul de vedere al priorității conținutului tematico-ideologic, am despărțit eposul novăcesc, distribuindu-l în două capitole istoric diferențiate: 4 teme « fantastice », 10 « vitejești ». Cităm, în sprijin, observația lui V. I. Propp: « După părerea noastră, nu atributele exterioare ale eroului, ci acțiunile sale trebuie să servească drept bază împărțirii. Diferitele subiecte adaptate la un singur erou pot avea origini foarte diferite și pot aparține unor epoci diverse. »¹

Urmează șirul vitejilor: *Doicin, Marcu, Iancul Mare, Pătru haiducul, Tănislav și Badiu*; apoi temele în care turcii răpesc fete și neveste dunărene: *Kira, Ilincuța, Banul, Marcu*. Două piese minore (*Agușița al lui Topală și Stoian-bulibașa*), realizări mediocre și confuze ale fenomenului bilingv, încheie o primă parte, cea referitoare la turci, din ciclul cotropitorilor. Cotropirea tătărească este ilustrată cu: *Copilul Roman, Tătarii și robii, Vișina, Șiret pîrcălabul, Moldovean Dobrogean, Grue Grozovanul*. Două balade aparținînd exclusiv colecției lui V. Alecsandri, fiind poate chiar create de acesta (*Corbac, Serb-Sărac*), fac trecerea către seria pieselor cu o singură atestare bibliografică. În orînduirea acestora am urmărit, ca și în capitolele ce urmează, criteriul geografic al provenienței culegerii, respectînd consecvent ordinea: Oltenia, Muntenia, Dobrogea, Moldova, Maramureș, Ardeal, Crișana, Banat, Timoc.

În ciclul « haiducii » am intenționat o organizare istorico-geografică a temelor, căutînd să îmbinăm criteriul vechimii și al conținutului ideologic cu acela al răspîndirii teritoriale.

După « haiduci » am constituit ciclul « hoțomanilor », ca o variantă de erou decăzut. Alăturarea, supărătoare

¹ Cf. V. I. Propp, *op. cit.*, p. 10.

la prima vedere, a acestor două cicluri își găsește motivația în numeroasele întrepătrunderi ale materialului, în care confuzia tematico-ideologică abundă, fiind adeseori greu de delimitat ce aparține exclusiv haiduciei și unde începe « hoțomanul ». Nu se poate tăgădui, spre pildă, caracterul « voinicesc » al cântecelor despre « hoțul de cai », pe care poporul îl îmbracă în numeroase cazuri cu aureola romantică a unui eroism ce stârnește admirație prin curaj, viclenie și îndemnare.

III. PĂSTOREȘTI

Urmărind dezvoltarea baladei de la « perioada eroică » la « perioada vieții civice și de familie », am creat două capitole intermediare pentru baladele « păstorești » și « despre curtea feudală ».

Păstoria fiind singura profesiune reprezentată consistent într-un șir de piese ale repertoriului nostru epic, între care se numără una dintre creațiile specifice cele mai realizate ale poporului român, *Miorița*, am socotit că această tematică poate și trebuie să alcătuiască un capitol de sine stătător.

Tematica păstorească, avînd — după cum de mult a demonstrat O. Densusianu¹ — numeroase legături cu cea haiducească, își găsește locul cel mai potrivit îndată după ciclul haiducilor și hoțomanilor, cu care ciobanii au avut adesea a face.

Am plasat la început *Miorița*, apoi cîntecul ardelean despre răpirea ciobăniței de către zmei, lei sau turci și ciudata piesă maramureșeană despre dragostea păcurarului cu Fata-pădurii. Așadar, baladele păstorești în care apar elemente fantastice. Urmează opt teme în care apar relațiile între cioban și haiduc-hoțoman. Apoi baladele umoristico-satirice despre ciobanul care și-a pierdut oile și ciobanul care și-a băut turma. Sfirșim cu *Horea lui Ion Berciu*, după toate aparențele o creație recentă de tipul cîntecului povestitor « jurnal-oral ».

IV. DESPRE CURTEA FEUDALĂ

Am înglobat aici toate baladele a căror acțiune se petrece în cadrul curții feudale domnești-boierești și

¹ Cf. O. Densusianu, *Ciobănia și haiducia*, în *Vieața păstorească în poezia noastră populară*, II, București, Casa Școalelor, 1923, pp. 9-23.

ale căror personaje sînt domni și boieri. Am preferat crearea unui astfel de capitol alcătuirii unui capitol de « balade istorice » din motivele arătate mai sus.

Unele dintre baladele cuprinse aici au putut apărea desigur chiar în preajma curții, create pentru curtea feudală, în condițiile arătate la locul potrivit.¹ Dacă prin conținutul lor tematico-ideologic ar fi dovedit și punctul de vedere al ideologiei clasei dominante, le-am fi numit negreșit balade « de curte ». Considerînd însă caracterul lor în genere autentic-popular (cu excepția celor probabil fabricate de At. M. Marienescu), ele sînt întru totul balade despre și nu ale curții feudale.

Vechimea evidentă a principalelor teme ale acestui capitol (*Dobrișan, Vartici, Calomfirescu* etc.) ne obligă să le plasăm înaintea capitolului « Familiale », alături de care au locul cel mai potrivit, deoarece înfățișează de cele mai multe ori mici drame de familie, reprezentînd « viața civică și de familie » domnească-boierească. Am situat în acest capitol, și la început, balada *Meșterul Manole*, deoarece nici prin motivul jertfei, poetizarea unei credințe străvechi, și nici prin caracterul ei de « legendă » nu poate aparține (ca și *Miorița*) grupei baladelor « fantastice » propriu-zise. Ea înfățișează mai curînd o dramă « de curte », întreaga desfășurare a subiectului epic fiind legată de drama « de familie » a meșterului ce își pierde soția iubită.

În orînduirea baladelor din acest capitol am căutat să respectăm, pe baza conținutului lor epic, o ordine istorico-geografică pe secole și regiuni.

V. FAMILIALE

În baladele « domestice » și ale « conflictelor familiale », cuprinzînd drame și întîmplări ale vieții de toate zilele, elementul veridic se împletește cu senzaționalul într-o manieră nuvelistică ce exclude aproape cu totul miraculosul.

Deși amploarea desfășurării epice se verifică în cele mai importante piese ale acestui capitol, tendința lirico-narativă, care se face adeseori simțită, tinde să concentreze și să dizolve eposul în cîntec. Dacă printr-o seamă de teme și procedee stilistice baladele fantastice de la

¹ V. pp. 46 și urm.

începutul clasificării se apropie și se îmbină cu basmul, prin numeroase piese ale ciclului «familial» balada se învecinează și se împletește cu cîntecul.

Categoriile sugerate de D. Caracostea, ținînd seama de «agenți», ne ajută la sistematizarea tematicii bogate a acestui capitol, în care am deosebit:

1. Îndrăgostiții
2. Soții
3. Părinți și copii
4. Frații

În cadrul fiecărei subgrupe am aplicat, pentru orînduirea materialului, criteriul răspîndirii geografice.

VI. JURNALE-ORALE

Am constituit un ultim capitol din acele creații recente, cîntece povestitoare cu caracter local și ocazional, alcătuite ca relatări versificate și cîntate despre evenimente, întîmplări și accidente care, găsindu-și un creator, au îmbrăcat haina baladei și au fost sesizate de culegători ca palide lumini trecătoare pe orizontul epicii populare.

După cum s-a arătat mai sus, în ciuda valorii lor artistice reduse, ele constituie un interesant subiect de studiu pentru urmărirea pe viu a procesului de creație a cîntecului epic în sînul maselor.

Recapitulînd, clasificarea noastră se înfățișează astfel:

I. FANTASTICE

II. VITEJEȘTI:

1. Ciclul cotropitorilor (turci — tătari)
2. Hăiducii
3. Hoțomanii

III. PĂSTOREȘTI

IV. DESPRE CURTEA FEUDALĂ

V. FAMILIALE:

1. Îndrăgostiții
2. Soții
3. Părinți și copii
4. Frații

VI. JURNALE-ORALE

Urmînd criteriile de conținut și formă, această clasificare oferă, credem, avantajul desfășurării evoluției stilistice a genului de la temele și formele eposului

vechi și pur pînă la topirea baladei în cîntec, punînd consecvent înainte elementele cele mai importante ale repertoriului.

Dată fiind complexitatea fenomenelor culturale și artistice, poate nu totdeauna o anumită temă și-a aflat încadrarea incontestabilă. Așa, spre pildă, se pot ridica discuții asupra nuanțelor voiniciei lui Corbea și Toma Alimoș, sau dacă *Ghiță Cătănuță* reprezintă o temă voinicească ori familială.¹

Clasificarea este însă numai un mijloc, și nu un scop în cercetare. Cea de față poate deveni o bază de discuție și un stimulent pentru noi cercetări și studii pe calea cunoașterii mai adînci și a valorificării cît mai temeinice a cîntecului nostru bătrînesc.

AL. I. AMZULESCU

¹ V. încercarea de analiză a evoluției conținutului baladei *Ghiță Cătănuță*, a. O. Birlea, *Cîteva considerațiuni asupra metodei filologice în folcloristică*, în *Revista de folclor*, II (1957), nr. 3, pp. 10-20.

Cele trei volume ale ediției de față sînt menite să contribuie la o mai adîncă cunoaștere și valorificare a creației epice versificate a poporului nostru.

Lucrarea este alcătuită din două părți, și anume:

Indice tematic și bibliografic;

Antologie.

Indicele constituie o sinteză cu caracter de etapă provizorie și limitată în munca de organizare sistematică a « izvoarelor ». El nu include materialul apărut în publicații periodice și nici cel din manuscrise și arhive, care necesită o cercetare mult mai îndelungată și pentru care este nevoie de întocmirea prealabilă a unei bibliografii generale a folclorului românesc.

Folosind numai materialul din volumele și broșurile arătate în Bibliografia culegerilor citate în Indice, ordonat pe baza clasificării propuse în Introducere, Indicele înfățișează rezumatul fiecărui tip de baladă, urmat de trimiteri la colecțiile (volume și broșuri) în care se află publicate variantele tipului respectiv.

Aceste variante au fost înșiruite cronologic, în funcție de data culegerii (dacă există precizări în acest sens) sau de data publicării colecției ce le cuprinde. În sistemul prescurtărilor din trimiteri, variantele sînt arătate prin: autorul colecției, pagina și titlul piesei. Pentru a înfățișa totodată o vedere asupra răspîndirii geografice a materialului în circulația folclorică, se adaugă în paranteze, dacă în colecțiile citate există, următoarele indicații: localitatea (satul, raionul, regiunea) și anul culegerii, cînd apar diferențe mari de timp între data culegerii și cea a publicării. Spre ex.: Alecsandri, 144: Novac și corbul; Popovici, 107: Gruia lui Novac (Cliciova—

Făget—Banat, 1898). (Colecția Alecsandri nu precizează localitatea culegerii; colecția Popovici a fost publicată în anul 1909.)

Pentru variantele fără titlu în culegerea citată, după numărul paginii se arată și numărul piesei, dacă autorul a numerotat bucățile colecției sale. Ex.: Bologa, 78 (n. 252) (Geoagiu-de-Sus—Alba—Hunedoara, 1880—1890).

S-au folosit paranteze drepte la indicarea locului de origine al culegerii pentru cazurile când există imprecizii în recunoașterea localității, (ex.: [Făgăraș]). Pentru localitățile ce se află în afara limitelor teritoriului R.P.R., s-au folosit croșete (ex.: <Costol—Serbia>).

Un Indice alfabetic de teme și titluri de variante, pe care îl publicăm de asemenea înaintea Antologiei, ajută la mînuirea și depistarea cu ușurință a materialului din Indicele tematic (pentru cel din Antologie poate fi consultat indicele de la sfîrșitul volumului III).

Antologia este rodul unei bogate selecții de texte reprezentative, așezate în ordinea clasificării din Indice, cu tendința de a cuprinde întreaga varietate a tematicii baladei. Se dau chiar două sau mai multe variante pentru temele principale, sau pentru cele în care apare o mai mare fluctuație a subiectului epic. Rămîn în afara Antologiei un număr mic de teme, a căror importanță este redusă prin caracterul strict local sau al realizării artistico-ideologice insuficiente în variantele cunoscute din bibliografia culegerilor folosite de noi. (Aflarea acestora în Indice, unde rămîn reprezentate prin rezumat și trimiterea bibliografică, completează totuși tabloul cunoașterii documentare.)

S-a numerotat fiecare piesă, adăugîndu-se în paranteză și numărul de ordine al temei din indice. Spre ex.: 24 (23) Joi dă dimineață este bucată nr. 24, care ilustrează tema nr. 23 din Indice, temă ce apare sub titlul Voinicul rănit.

Atunci cînd în original lipsește, titlul s-a scris între paranteze drepte.

La sfîrșitul fiecărei bucăți din Antologie se notează colecția de origine, precum și numele informatorului, localitatea și anul culegerii, cînd aceste date există.

Pentru unitatea grafică a ediției, transcrierea textelor alese s-a făcut în limitele normelor actuale ale ortografiei și punctuației, cu respectarea fonetismelor regionale, evitîndu-se folosirea semnelor diacritice din unele colecții

cu un pronunțat caracter dialectal, ca: Alexici, Diaconu, Popovici, Țiplea, Vasiliu.

La sfârșitul volumului al III-lea se adaugă un glosar general, alcătuit de Ion Ionică, indici de titluri cuprinse în Antologie, de nume și locuri, precum și indicele culegerilor din care s-au reprodus textele.

Exprimăm mulțumiri pentru contribuția deosebită adusă de Andrei Rusu, redactor al Editurii, la îmbunătățirea și definitivarea manuscrisului acestei lucrări.

AL L A.

I N D I C E

TEMATIC ȘI BIBLIOGRAFIC

•

1 — Soarele și Luna

Tip I: Negăsindu-și soție pe plac, Soarele vrea să se cunune cu sora sa. Cuprinsă de spaimă, aceasta încearcă să-i zădărnicească intenția, cerîndu-i să ridice pod peste mare și scară de fier pînă la cer. În continuare, acțiunea împrumută elementele fabulosului religios. Sora își trimite fratele să urce la Adam și Eva — uneori și la Crăciun și Dumnezeu — în nădejdea că sfatul lor îl va abate de la pornirea-i pătimașă. Zadarnic aceștia îl poartă prin iad și rai, arătîndu-i pedeapsa celor păcătoși și răsplata celor vrednici și drepti, Soarele se întoarce acasă neînduplecat. Pornind spre cununie pe podul înălțat peste mare, sora Soarelui se oprește să bea apă sau cere mirelui să pășească el înainte și se aruncă în fîntînă sau se zvrile în mare. Ei sînt prefăcuți în soare și lună, spre a nu se întîlni niciodată.

Aleksandri, 27: Soarele și Luna; *Burada*, 165: Soarele și Luna [Dobrogea]; *Teodorescu*, 410: Soarele și Luna (Lacul-Sărat—Brăila—Galați); *Popovici*, 3: Soarele și Luna (Cliciova—Făget—Banat, 1898); *Alexici*, 51: Soarele și soru-sa (Lescovița—Oravița—Banat); *Tocilescu*, 13 și 15: Soarele și Luna (Alexandria—A.—București); *Popescu-Ciocănel*, 113: Iana Simziana; *Hodoș*, 9: Soarele și Luna (Maidan—Oravița—Banat); *Mateescu*, 111: Nunta Soarelui (Păduroi—Vedea—Argeș); *Păsculescu*, 182 și 183: Iana Sinziana (Orlea—Corabia—Oltenia); 184: Soarele și Luna (Silistraru—Brăila—Galați); *Apostolescu*, 22: Iana Sinziana (Antonești—Alexandria—București); *Giuglea—Vilsan*, 216: Iana Sinziana <Birloaga—Serbia>; *Diaconu*, T. Vrancei, 263 și 268: Cînticu Soarului (Colacu și Nereju—Focșani—Galați); *Diaconu*, R.-Sărat, I, 66 și 68: Cîntecul Soarelui (Gugești și Obilești—Focșani—Galați); *Brăiloiu*, 11 și 19: Nunta Soarelui (Priboieni și Beleți—Găiești—Argeș); *Brezul*, Carte de cîntece..., 107: Cîntecul

Soarelui [Dobrogea]; Sandu Timoc, 35: Iana Sinziana <Alexandrovă—Serbia>; Monogr. Dolj, v. II, p. I, 29: Soarele și Luna; Lighezan, 155 (Banloc—Deta—Banat).

Tip II: Fratele îi cere surorii sale să se cunune cu dînsul, sau o cere mamei. Însăpămîntată, sora, sau mama, încearcă să-l abată, trimițîndu-l în lume, să-și caute mireasă străină. Pentru a-l îndupleca să renunțe, i se cere să ridice pod peste mare, să înalțe scară la cer, să aducă stelele în cortegiul nunții etc. Fratele le împlinește pe toate, dar toate elementele naturale și supra-naturale se opun incestului. În unele variante, fata se sinucide.

Mariencescu, I, 28: Nunta; Pompiliu, 32: Iion Brad și soro-sa (Gura-Riului—Sibiu—Brașov); Marian (1873), 151: Craiul și soră-sa (Vatra-Dornei—V.-D.—Suceava); Reteganu, 8: Sora Todosiia (Giurgești—Brad—Hunedoara); Bologa, 44 (Geoagiu-de-Sus—Alba—Hunedoara, 1880—1890); Mindrescu, 182 (Rîpa-de-Jos—Toplița—R. Mureș Aut. Magh.); Bibicescu, 337: Salomia; 339: Iosif; 340: Altă variantă (Vilcele—Sf.-Gheorghe—Brașov); Cătană, 74: Fratele și sora [Banat]; Negoescu, 60: Nunta păcătoasă; Dan, 106 (n. 27) (Straja—Rădăuți—Suceava); Țiplea, 4: Fata Soarelui; 16: Cununia dintre frați [Maramureș]; Popovici, 6: Ad Soarele și Luna (Poiana-Răchițelii—Hunedoara—H., 1903); Graiul nostru, I, 452 [Suceava]; Vasiliu, 98: În cîei verdi gradinuți (Tătăruși—Pașcani—Iași, 1906)¹; Maican, 31: Un păcat de moarte (Ticuș—Rupea—Brașov); Popovici, 7: Cununia Solomniei cu frate-său (Milaș—Reghin—R. Mureș Aut. Magh., 1907); Tulbure, 48 și 52: Cintecul Salomiei [Făgăraș]; Graiul nostru, II, 122 (Biscoria—Deva—Hunedoara); Bud, 10: Mirii frați dulci [Maramureș]; Bartók, Bihor, 12 (Delani—Beiuș—Crișana); Hetcou, 67: Dragoste de frate și soră (Vașcău—Beiuș—Crișana); Papahagi, Maram., 118: Fratele și sora (Șieu—Vișeu—Maramureș, 1922); Rusu, 29: Căsătoria alor doi frați [Transilvania].

2 — C i c o a r e a

Frumoasa și gingașa zîna florilor se plimbă prin roua dimineții, crezînd că nimeni nu o vede. Zărînd-o, Soarele o îndrăgește și-i trimite doi luciferei drept pețitori. Zîna răspunde că nu se poate însoți cu Soarele, care e veșnic călător. Auzînd refuzul, Soarele se supără și o preface în floare de cicoare, care în veci îi urmărește drumul, înveselindu-se dimineața, dar pîlînd și strîngîndu-și petalele în asfințit.

¹ La început, în contaminare cu tema nr. 261: *D-aba gagă*.

Teodorescu, 459: Cicoarea (Sadu—Sibiu—Braşov, 1858);
Breazul, Carte de cintece..., 105.

3 — Corbul și Vîntul

Corbul s-a pripășit în vîrf de copac înalt, și-a făcut cuibul din oase și putreziciuni, a ouat și a clocit în timpul iernii și a scos pui, pe care-i hrănește cu turme de dobitoace, spre marea jale a oamenilor, care îl dușmănesc pentru prăpădul ce-l face. Cum puii nu cresc și nu zboară, Corbul se avîntă spre meleaguri neștiute, să aducă la cuib leșuri de turc și de frînc. În lipsa lui, Vîntul doboară cuibul și nimicește puii.

Acest nucleu al subiectului se amplifică în mod cu totul diferit de la o variantă la alta:

— Corbul merge cu Vîntul la judecata lui Mihai-vodă (*Marienescu*);

— contaminare, prin asociere onomastică, cu tema « Corbea » (*Tocilescu*);

— Corbul se pripășește pe zidurile curții lui Chipor-crai, căci este soția acestuia, și-l scoală din boală grea (*Păsculescu*);

— judecîndu-se cu Vîntul, Corbul rămîne blestemat să trăiască și să se hrănească în preajma curții oamenilor (*Brăiloiu*).

Marienescu, II, 1: Corbul și Mihai-vodă; 119: Corbul; *Tocilescu*, 179: Cîntecul lui Corbea (Minăstireni—R.-Vilcea—Argeș); *Păsculescu*, 152: Domnul Chipor-crai (Siliștraru—Brăila—Galați); *Brăiloiu*, 23: Corbul și Vîntul turbat (Zlătărei—Drăgășani—Argeș).

4 — Gerul

Marcoș (Colceag etc.)-pașa, crai bătrîn și viteaz nebiruit, provoacă la luptă Gerul (Crivățul), ce-și are sălașul într-o fîntînă. Semeția pașii în fața mării forțe a Gerului îl face pe acesta, în unele variante, să șovăie sau să-i fie teamă. Alteori, sigur de puterea lui, Gerul sfătuiește pe cutezătorul pașă să-și pregătească bine oamenii pentru lupta ce va urma. Crivățul dă îngheț după ploaie caldută, sau suflă pustiitor cu puterea lui de gheață și de zăpadă. Oștirea, văzîndu-se amenințată, cere sfat pașii. Dînd pradă focului armele și echipamentul lor, după sfatul acestuia, oamenii pașii abia scapă din încercarea primei nopți de luptă. În noaptea următoare sînt sacrificați și caii, în ale căror pîntece golite de măruntaie zadarnic se vor adăposti oamenii pașii, căci nu vor putea scăpa de îngheț. În preajma deplinei sale biruințe, Crivățul înfruntă cu curaj pe însuși pașa, dojenindu-l pentru pieirea atîtor vieți nevinovate.

În unele variante ostașii sînt readuși la viață, iar pașa e prefăcut în stană de piatră sau sloi de gheață.

Marienescu, II, 75: Imperatul Salabeg¹; *Densusianu*, Flori alese, 140: Marcu viteazul și Crivățul (Turburea—Filiași—Oltenia); *Codin*, Din Muscel, 206: Marcoș-pașa (Priboieni—Găiești—Argeș); *Mateescu*, 105: Arcoș-pașa și Gerul (Albești—C.-de-Argeș—Argeș); *Tocilescu*, 1228: Marcoș-pașa și Crivețul (Bragadiru—Zimnicea—București); *Candrea—Dens.*, Din popor, 87: Marcoș; *Codin*, Legende, 93 (Beleți—Găiești—Argeș); *Giuglea—Vîlsan*, 275: Colceag-pașa <Rîtcova—Serbia>; *Codin*, Îngerul..., 326: Cîntecu Gerului; *Diaconu*, Ț. Vrancei, 221—227: Cînticu Jerului (Colacu, Nerej, N.—Focșani—Galați); *Diaconu*, R.-Sărat, I, 52: Cîntecul Gerului (Dumitrești—R.-Sărat—Ploiești); II, 15: Cîntecul Crivățului (Dediulești—R.-Sărat—Ploiești); *Sandu Timoc*, 130: Vîntu Crivetu <Alexandrovăț—Serbia>; *Monogr. Dolj*, v. I, p. III, 149: Marcu și Geru (Plenița—Calafat—Oltenia).

5 — Trei fete surori

Tip I: Plecînd dis-de-dimineață să culeagă flori pentru a-și împleni cununi și podoabe, trei surori se pierd una de alta prin întunecimea ceții și pustiul pădurii. Auzind glasul Cucului, fata cea mai mică îl roagă de trei ori s-o îndrepte pe drumul cel bun, făgăduindu-i rînd pe rînd că-i va fi: surioară, verișoară, soțioară. Numai la a treia făgăduință Cucul o ajută să ajungă acasă. El e un făt-frumos prefăcut în pasăre și devine soțul fetei.

În unele variante fata nu-și ține făgăduința, sau mama se opune, iar Cucul pleacă blestemînd, și blestemul se împlinește.²

Codin, Din Muscel, 173 și 180: Fata și Cucul (Poenărei—C.-de-Argeș și Priboieni—Găiești—Argeș, 1894); *Tocilescu*, 5: Cuculețul (Cucuieti—R.-de-Vede—București); 1233: Cele trei surori la flori (Bragadiru—Zimnicea—București); *Mateescu*, 101: Trei fete surori (Pietrari—Țirgoviște—Ploiești); *Făgețel*, 45 (Deveselu—Caracal—Oltenia); *Păsculescu*, 164: Trei surori (Orlea—Corabia—Oltenia); *Apostolescu*, 8: Trei fete surori (Antonești—Alexandria—București); *Monogr. Țirnavă-Mare*, 457: Trei surori la flori (Retișu—Agnita—Brașov, 1931); *Brezul*, Muzica romînească, 208 (Maidan—Oravița—Banat); *Drăgoi*, 110

¹ Cf. și *Domaschin*, 117.

² Cu modificarea părții a doua (fata cea mică e prinsă de un balaur), această temă se află inclusă ca episod inițial în unele variante ale baladei *Iovan Iorgovan*. Cf.: *Alexandri*, 14; *Marienescu*, II, 9; *Cătană*, 45; *Alexici*, 103; *Marian*, Insectele, 337 și 339; *Hodoș*, 16; *Cosin*, Mărgăritarele, 39; *Ursu*, 46; *Monogr. Dolj*, v. I, p. III, 145 (pentru care v. tema următoare).

(n. 19) (Belinț—Lugoj—Banat); *Lighezan*, 153: Trei surori la flori (Mehadica—Orșova—Banat).¹

Tip II: Cele trei fiice ale blestematului « popă de piatră »², trimise de acesta la arat, sînt prinse de tătari în cîmp și luate în robie. Izbutind să scape din robia tătarască, fetele rătăcesc. Cucul îndrumază pe cele trei fete spre casa popii. După măritișul primelor două surori mai mari, cînd peșitorii vin pentru fata cea mică, apare și Cucul, care e de fapt un voinic, și se însoțește cu fata.

Păsculescu, 165 : Popa cel de piatră (Orlea—Corabia—Oltenia).

6 — Iovan Iorgovan

Voinicul Iorgovan, călare pe un cal semeț și însoțit de vijla (câteaua) și ogarii săi, vinează pe valea Cernei în sus. El își caută sora, rătăcită³, sau fugită de la curtea domnească, unde slujeau împreună, pentru a scăpa de pornirea lui incestuoasă. Uneori voinicul e îndrumat pe urma fetei de însăși apa Cernei, pe care o roagă să-și înceteze vuietul pentru a auzi glasul fetei. Iorgovan găsește fata cu ajutorul vijlei și al ogarilor săi, fie cuprinsă de un groaznic balaur ce pustiește regiunea, fie fată sălbatică, îngropată în stîncă. Pentru că nu ascultă ruga fetei de a-și ține cîinii, care o mursecă, aceasta îl blestemă să se facă și el stană de piatră, ceea ce se va și întîmpla. Alteori, luînd fata în brațe și sărutînd-o, ea îi descoperă că sînt frați. În alte variante, îndeosebi în cele oltene, Iorgovan ucide mai întîi balaurul, din capul căruia vor ieși în veci muștele veninoase ce vor fi flagelul regiunii: muscolumbacă. Plecînd cu fata eliberată, blestemul acesteia se împlineste: Iorgovan se preface în stană de piatră, ce poate fi văzută și azi în Munții Cernei, sau se înecă. Fata se mărită sau piere și ea în valurile Cernei, ori se preface în floare. (În unele variante instrăinarea s-a făcut din blestemul părinților.)

Alecsandri, 14: Erculean; *Mari nescu*, II, 9: Iovan Iorgovan; *Burada*, 145: Iorga Iorgovan [Dobrogea]; *Teodorescu*, 415 și 419: Iovan Iorgovan (Lacul-Sărat—Brăila—Galați și București); *Vul-*

¹ V. și *Balade* (Colecția Lucian Costin), 11 : Ana, Stana, Sînziana. Cucul călăuzește « la lume » pe toate cele trei fete. În continuare, contaminare cu *Cîntecul Crișului*: cele trei surori întrebă de fratele lor; Crișul l-a văzut trecînd Dunărea cu trei fete mari (v. tema nr. 260).

V. și *Ursu*, *Ohaba*, 44 (n. 63) și 45 (n. 65); *Ursu*, *Almăj*, 151—152 și 154 (4 var.: Bozovici, B., *Mocerți și Bănia—Bozovici—Banat*).

² Rău la inimă, inimă de piatră?

³ Îndeosebi în variantele bănățene și oltene, ca în balada *Trei fete surori* (v. tema preced., tip I, nota 2).

pian, 105 (n. 322): Sus pe Cerna în sus (Optași — Slatina — Argeș); *Cătană*, 45: Iovan Iorgovan [Banat]¹; *Codin*, Din Muscel, 196: Iovan Iorgovan (Micloșani — Muscel — Argeș); *Alexici*, 103 și 109: Iovan Iorgovan < Straja — Banatul Sirbesc >; *Tocilescu*, 33: Cîntecul lui Iorgu Iorgovan (Roșiori — R.-de-Vede — București); 34: Iovan Iorgovan (Piatra — Zimnicea — București); *Marian*, Insectele, 337 [Banat]; 339 (Coveiu — Băilești — Oltenia)²; *Popovici*, 1: Iorgovan (Borlovenii-Vechi — Bozovici — Banat, 1904); *Hodoș*, 16: Iorgovan și șerpele (Bogoltin — Orșova — Banat); *Domaschin*, 8: Iovan Iorgovan și șerpele [Banat]; *Mateescu*, 115: Iovan Iorgovan (Albești — C.-de-Argeș — Argeș); *Păsculescu*, 180: Iovan Iorgovan (Celei — Corabia — Oltenia); *Costin*, Mărgăritarele, 39: Balaurul (Oravița — O. — Banat); *Brăiloiu*, 31: Iorgu Iorguțu (Zlătărei — Drăgășani — Argeș); *Cocișiu*, 47: Iovan Iorgovan (Ciuperceni — Calafat — Oltenia, 1936); *Ursu*, 46: Balada lui Iovan Iorgovan (Sirbova — Lugoj — Banat); *Sandu Timoc*, 51: Iovan Iorgovan < Alexandrovăț — Serbia >; *Monogr. Dolj*, v. I, p. III, 143, 145, 148: Iovan Iorgovan (Plenița — Calafat, Orodel — Băilești, Plenița — Calafat — Oltenia); *Vechi cîntece de viteji*, 34: Iovan Iorgovan (Desa — Calafat — Oltenia, 1951); *Ursu*, Almăj, 253: Iovan Iorgovan < Kobilje-Mlavski — Serbia >; *Meșterul Manole*, 52: Iovan Iorgovan (Negoiu — Băilești — Oltenia).

7 — Șarpele

Copilul din pîntece sau din leagăn nu-și conținește plîsul, și de aceea mama îl urgisește să fie supt de Șarpe. După ce crește, e prins în cîmp de Șarpele ce crescuse sub talpa casei o dată cu pruncul. Șarpele nu-l poate înghiți decît pe jumătate, din pricina armelor și a curelelor din cingătoare. Apare un viteaz: călăreț, care, la rugămintea voinicului, se apropie și lovește balaurul fără a-l putea ucide. Cuprins de mare furie, Șarpele urmărește pe călăreț și e gata să-l prindă, cînd viteazul, scăpărînd din amnar, dă foc cîmpului. Șarpele e cuprins de flăcări și tăiat în bucăți. Revenind la voinic, călărețul salvator îl scaldă în baie de lapte, fără ca totuși să-l poată scăpa de la moarte în unele variante. În alte variante, cei doi se găsesc frați înstrăinați sau se prind frați pentru viitor.

Alecsandri, 11: Balaurul; *Teodorescu*, 444: Balaurul (Lacul-Sărat — Brăila — Galați); *Vulpian*, 14 (n. 20): Alexe hoțul (Putna —

¹ V. și *Balade bândărene*, 40.

² V. și *Densusianu*, Flori alese, 131: Iovan Iorgovan.

Bozovici—Banat); *Popovici*, 80: Iosumel (Ilidia—Oravița—Banat); 84: Fiuțu și Șarpele (Burjuc—Ilia—Hunedoara, 1886); *Bologa*, 42 (Geoagiu-de-Sus—Alba—Hunedoara, 1880—1890)¹; *Mîndrescu*, 177 (Ripa-de-Jos—Toplița—R. Mureș Aut. Magh.); *Cătănă*, 82: Voinicul blestemat [Banat]; *Weigand*, Banat, 83 (Bănia—Bozovici—Banat); *Codin*, Din Muscel, 191: Șarpele (Cîmpulung—Muscel—Argeș); *Ionașcu—Mîndreanu*, 72: Voinicul Iortoman; *Alexici*, 42: Blastămul mării < Straja—Banatul Sirbesc >²; *Tocilescu*, 6: Cîntecul Șarpelui (Roșiori—R.-de-Vede—București); 8: Cîntecul Șerpoaicei (Săcel—Gilort—Oltenia); 10 și 12: Cîntecul Șarpelui (Novaci—Gilort—Oltenia); 1058: Sus în cîmpchii Nistrului (Șona—Tîrnăveni—R. Mureș Aut. Magh.); 1227: Voinicu și Șarpili (Bragadiru—Zimnicea—București); 1258: Verdi foaia bobului (Cerna—Măcin—Dobrogea); *Novacovici*, 28: Baladă (Răcășdia—Oravița—Banat); *Maican*, 29: Blăstăm de mamă (Ticuș—Rupea—Brașov); *Tulbure*, 43: Cîntecul voinicului [Făgăraș]; *Mateescu*, 119: Șarpele (Pietrari—Tîrgoviște—Ploiești)³; *Făgețel*, 21: Cîntecul Șarpelui (Deveselu—Caracal—Oltenia); *Păsculescu*, 170: Mistriceanul (Celei—Corabia—Oltenia)⁴; *Apostolescu*, 42: Moldoveanu și Șarpele (Antonești—Alexandria—București); *Constantinescu*, 8: Mistriceanu (Potlogeni—Corabia—Oltenia); *Giuglea—Vîlsan*, 269: Pătru al cu Șerpele < Costol—Serbia >; *Pamfile*, 73: Șandru [Tulcea]; *Codin*, Chira Chiralina, 40: Șarpele [Muscel]; *Rusu*, 22: Blăstăm de mame [Transilvania]; *Kiriac*, 15: Cîntecul Șarpelui (Bogdănești—Tg.-Ocna—Bacău, 1927); *Diaconu*, Ț. Vrancei, 269 și 270: Cîntecul Iorgovan (Nerej—Focșani—Galați); *Diaconu*, R.-Sărat, I, 70, 73, 80: Cîntecul Șarpelui (Mihălceni—R.-Sărat—Ploiești; Obilești, Popești—Focșani—Galați, 1930); II, 58 (Tătăranu—Focșani—Galați); *Brăiloiu*, 67: Șarpele (Beleți—Găiești—Argeș); *Monogr. Tîrnava-Mare*, 470: Șarpele (Retiș—Agnita—Brașov, 1931); 471: Balada: Șarpele (Vulcan—Sighișoara—Brașov, 1933); *Fierăscu—Neagu*, 138: Șarpele (Mirleanu—Adamclisi—Dobrogea, 1933); *Vechi cîntece de viteji*, 52: Șarpele (Merenii-de-Sus—Videle—București, 1937); *Monogr. Dolj*, v. I, p. III, 132—141: Iortoman (9 var. din r. Craiova și Calafat—Oltenia).

¹ În loc de voinicul salvator, o nevestă.

² În loc de al doilea voinic, sfîntu Petre, care, ascultînd povestea șarpelui, lasă ca voinicul să fie înghițit.

³ Voinicul pleacă la țară după lucru, se oprește să bea apă și atunci îl prinde șarpele.

⁴ V. și *Monogr. Dolj*, v. I, p. III, p. 151.

Prefăcându-se bolnav, un tinerel voinic zace lângă un puț din cîmp. Cu cuvinte ademenitoare, el abate din drumul lor pe trei feciori de domn, sau de popă, plecați după vînat. Pretinzînd că și el ar fi fost cîndva ca dînșii și că i-ar fi căzut în puț hrisoavele domnești și desagii săi cu galbeni, le cere să-i scoată lucrurile pierdute, să-i dea hîrțiile și să-și oprească galbenii. Lacomii, frații cei mari coboară unul după altul în puț, dar nu se mai întorc. Cel mic întreabă atunci pe voinicul bolnav de soarta fraților săi. Acesta îi răspunde că ei zăbovesc din cauza lăcomiei cu care își împart banii. Al treilea frate se pregătește să intre și el după ceilalți, cînd apare un viteaz care îi spune că și el și-a pierdut frații în acest chip: în puț se află Scorpia, ce înghite pe voinicii amăgiți de bolnavul mincinos de afară, care nu-i altul decît Samodia. Prefăcându-se în șarpe și încercînd să se strecoare degrabă în puț, Samodia e ucis, sau izbutește să ducă vestea Scorpiei. Cînd Scorpia apare cu gura căscată pentru a-i înghiți și pe cei doi, e despăcată de tăișul paloșului pe care vitejii îl țin peste gura puțului. Din pîntecele monstrului sînt eliberați frații înghițiți.

Burada, 188: Zmeu și zmeoaica [Dobrogea]; *Teodorescu*, 439: Șearpele (Lacul-Sărat—Brăila—Galați); *Codin*, Din Muscel, 201: La puțul porumbului (Zgripcești—Găiești—Argeș); *Mateescu*, 125: Scorpia (Pietrari—Tirgoviște—Ploiești); 130: Sila-Samodiva (Păduroi—Vedea—Argeș); *Codin*, Chira Chiralina, 30: Scorpia [Muscel]; *Diaconu*, R.-Sărat, II, 37: La puțu porumbului (Gugești—Focșani—Galați); *Vechi cîntece de viteji*, 58: Scorpia (Bogați—Găiești—Argeș).

9 — *Trei frați cu nouă zmei*

Nouă zmei jinduiesc la frumoasa Gafta. Din lașitate, cei doi frați mai mari ai acesteia sînt gata să o dea, dar al treilea frate, cel mai mic, înfruntă cu curaj primejdia. Punînd soroc de bătălie, în trei rînduri el luptă vitejește cu ceata zmeilor, răpunînd o dată trei, a doua oară încă trei, sau cinci. Dîrzenia sporește la a treia încleștare, cu zmeul cel mic, singurul rămas în viață. Pe acesta, fratele cel viteaz îl biruie cu ajutorul frumoasei lui surori, căreia-i cere, în toiul luptei, să-și arate fața. Apariția fetei înmoaie inima zmeului, care cade astfel răpus. Scăpată de zmei, frumoasa Gafta se va mărita cu un fecior din sat.

Tocilescu, 1225: Cei trei frați și smei (Bragadiru—Zimnicea—București); *Vechi cîntece de viteji*, 48: Ți trei frați cu nouă zmei (Ghimpați—Drăgănești—Vlașca—București).

10 — *Sila-Samodiva și Dălea (Bogdan)-Dămian*

Tinărul și viteazul Dălea (Bogdan)-Dămian e întâmpinat de Sila-Samodiva — cu atelajul ei infernal — care amenință să-lucidă. Fac rămășag pe întrecere la alergare. Pierzînd rămășagul, Dălea e gata să-și piardă și capul. Curajul și viclenia lui biruie totuși forța brutală și trufașă a Samodivei. Prefăcîndu-se că ar vrea să-i mai vadă o dată fața frumoasă, viteazul izbește cu putere capul Silei și o răpune.

Vulpian, 41: Delea-Damian (Rudăria — Bozovici — Banat); *Cătană*, 170: Sila-Sămăndila și Dălea-Dămian (Maidan — Oravița — Banat); *Corcea*, 27: Dămean și Sila < Coștei — Banatul Sîrbesc >; *Popovici*, 65: Dăli-Dămian (Pietroasa — Făget — Banat, 1899); 66: Dălea-Dămian (Ilidia — Oravița — Banat, 1907); *Păsculescu*, 179: Bogdan Damian (Siliștraru — Brăila — Galați); *Vechi cîntece de viteji*, 45: Sila-Simodiva și Dălea-Dămian (Borlova — Caransebeș — Banat).

11 — *Antofiță al lui Vioară*

Vioară, pescar bătrîn și priceput, bea și se veselește cu oamenii săi. Numai Antofiță, fiul lui, stă deoparte, îngîndurat. El roagă pe tatăl său să-i îngăduie un pescuit pe socoteala sa, căci are de gînd să se însoare și-și dorește o nuntă îmbelșugată. Bucuros, bătrînul Vioară îi dă pe mînă uneltele și oamenii săi, dar îl sfătuiește să nu cuteze a călca apele adînci și primejdioase ale Vidrosului. (În unele variante, Antofiță pleacă pe furiș la pescuit cu oamenii și uneltele lui Vioară.) Neascultînd sfatul, el pescuiește pe apa Vidrosului, dobîndind vînat bogat și peste orice așteptări, căci în mulțimea cea mare a peștilor căzuți în năvoade se află însuși fiul Vidrei, sau puiul Iudei, prințul tînăr și lipsit de experiență al împărăției tihnite și neatînse din fundul apelor. Antofiță îl chinuie, și de aceea Vidra cea bătrînă, sau Iuda, crăiasa împărăției adîncurilor, apare în mare grabă. Ea făgăduiește, în schimbul eliberării puiului, jertfă bogată de pește ce va intra în năvoade. În unele variante Vidra pedepsește de îndată pe Antofiță, lăsîndu-l orb printr-o izbitură cu aripa peste ochi. În alte variante, sedus de făgăduință, Antofiță eliberează puiul captiv, dar noul pescuit îi va fi fatal. Mulțimea peștilor răsculați de Vidra cea bătrînă, involburînd apele, răstoarnă bărcile pescarilor, care pier în valuri. Izbit peste ochi de aripile peștilor sau ale bătrînei Iude, Antofiță rămîne orb. Numai iscusința lui de bun înotător îl scapă de primejdia morții, dar rămîne agățat într-o salcie. Pescarul sau văcarul vestește pe Vioară. Plîngînd nenorocirea ce s-a

abătut asupra sa, Vioară dojenește pe Antofiță pentru că nu l-a ascultat.

Vulpian, 13: Antofița a lui Vioară (Parepa—Mizil—Ploiești); *Negoescu*, 45: Antofița [Muntenia]; *Tocilescu*, 49 și 52: Antofiță al lui Vioară (Roșiori—R.-de-Vede și Piatra—Zimnicea—București); *Graiul nostru*, I, 71: Antofiță a lui Vghioară (Gingiova—Segarcea—Oltenia); *Ciobanu Plenița*, 286: Antofiță-a-lui Vioară (Cetate—Calafat—Oltenia); *Păsculescu*, 175: Antofița lui Vioară (Celei—Corabia—Oltenia); *Giuglea—Vilsan*, 121: Antofiță-al lui Vioară < Geanova-Serbia >; *Constantinescu*, 16: Antofiță (Potlogeni—Corabia—Oltenia); *Brăiloiu*, 35: Vătaf Vioară (Zlătărei—Drăgășani—Argeș); *Segarcea*, 7 și 13: Antofiță al lui Vioară (Beciu—Tr.-Măgurele—București) și [Teleorman]; *Monogr. Dolj*, v. II, p. I, 1: Antofiță a lui Vioară (Plenița—Calafat—Oltenia); *Balade populare*, 27: Vidrosul (Plopii-Slăvițești—Tr.-Măgurele—București).¹

12 — Novac și zina

Tip I: Zina orbește pe Gruia când îl aude cîntînd, dar Novac o silește să-i redea vederea.

Popovici, 101: Gruia și zina (Cliciova—Făget—Banat, 1898); *Corcea*, 125: Gruia lui Novac și zina < Coștei—Banatul Sîrbesc >; *Sandu Timoc*, 101 < Alexandrovăț—Serbia >².

Tip II:

Subtip 1: Gruia fură hainele zinei la scaldă, silind-o să-l urmeze pentru a-i fi soție.

Vulpian, 85: Novac porcărașu [Banat]; *Weigand*, Banat, 108: Vom alten Novak (Prilipeți—Bozovici—Banat).

Subtip 2: Gruia, voind să se însoare, e trimisă după zină. Se întoarce speriat. Novac i-o aduce, îi face nuntă, dar zina fuge. *Bibicescu*, 306: Însuratul lui Gruia [Banat].

Subtip 3: Bătrînul Novac salvează zina, al cărei pat îl poartă valurile mării înfuriate. El plănuiește s-o dea mireasă Gruii și să facă nunta în Țarigrad, dar zina se teme că se vor întîlni cu Arapul buzat, din pricina căruia se refugiase ea în mărul de pe mare. Bătrînul învață pe Gruia să se travestească în fecioară și săucidă pe Arap.

Corcea, 101: Novac și zina < Coștei—Banatul Sîrbesc >.

¹ V. și *Teodorescu*, 94—96, 3 colinde de năvodar din Călărași și București.

² La început, p. 93, în contaminare cu tema nr. 37. II: *Gruia captiv* (sluga trădează pe Gruia).

13 — *Novac. Însurătoarea lui Gruia cu fata sălbatică*

În cerdacul novăcesc, toți Novacii petrec la masă îmbelșugată, numai tinărul Gruia stă deoparte, supărat. Întrebat de bătrînul Novac de ce e supărat, el răspunde că ar vrea să se însoare. Bătrînul îi spune că e încă prea crud. La stăruințele lui Gruia, Novac îi dă calul său și-l trimite să lupte cu Fata sălbatică, pe care s-o ia de nevastă dacă o va putea birui. Feciorul abia scapă cu fuga, dar bătrînul intervine la timp și biruie pe Fata sălbatică, pe care o ucide.

Vulpian, 56: Moș Novac (Mehadia—Orșova—Banat); *Bibicescu*, 302: Dorul lui Gruia [Transilvania]; *Cătană*, 108: Gruia copilul (Crișma—Caransebeș—Banat); *Weigand*, 97: Wie Gruja, Sohn des Novak, freien will (Ramna—Reșița—Banat); *Hodoș*, 100 și 105: Gruea la-nsurat (Maciova—Caransebeș și Ciclova—Oravița—Banat); *Popovici*, 99: Gruia înainte de-nsurat (Ilidia—Oravița—Banat).

14 — *Novac și Dîrvij*

Printr-un chiot înflorător, Dîrvij își arată dorința de a da piept cu Novac. Nedeslușind bine, Novac trimite pe Gruia să cerceteze, dar acesta se întoarce înspăimîntat. Bătrînul se preface în călugăr, iese înaintea lui Dîrvij și, spunînd că se pricepe la covăcie, pune mîna prin viclenie pe sabia lui Dîrvij, pe care-l ucide. Despîcîndu-i inima, iese o năpîrcă și-l fugărește pînă la cerdac.

Vulpian, 78: Moș Novac (Coștei—Lugoj—Banat); *Corcea*, 95: Novac și Dîrvij < Coștei—Banatul Sîrbesc >.

15 — *Novac. Gruia și Șarpele*

Gruia făgăduiește săucidă balaurul în schimbul unei jumătăți de împărăție pe care o oferă împăratul. Alungat de balaur, el scapă dînd foc cîmpului. Văzîndu-se răpus, balaurul îi spune că el este un fecior blestemat, care mîncase mulți voinici. Gruia îi taie capul și, încingîndu-se cu trupul balaurului — sau cerînd nouă care ca să-l încarce — merge să-și primească răsplata. El nu are însă nevoie de scaunul împărătesc și se mulțumește cu ce poate lua în cele nouă care.

Corcea, 131: Gruia lui Novac și Șarpele < Coștei—Banatul Sîrbesc >; *Domaschin*, 94: Gruia lui Novac.

În codrii Mamului s-a născut un copil năzdrăvan. După ce a supt numai o dată, şi-a luat un topor uriaş şi a pornit în codru ca un viteaz. Înfigînd securea într-un fag, s-a culcat la umbră cu faţa în sus. Respiraţia lui apleacă crengile fagului, apoi le ridică în slava norilor... Auzind de el, împăratul trimite o ceată de voinici să-l caute. Găsindu-l adormit, aceştia încearcă zadarnic să-i fure toporul, pînă ce, trezindu-se, copilul îi fugăreşte sau e gata să-iucidă. E poftit la curte, şi împăratul se înfricoşează văzîndu-l. Copilul cere împăratului să fie chemată acolo şi mama lui, pentru a-l alăpta. Voinicii o găsesc în codru, şi ea aleargă într-un suflet să-şi alăpteze copilul. Acesta mai cere să-i fie adus şi calul lui uriaş, cu un corn în frunte, pe care însă trimişii împăratului nu-l pot prinde. Numai copilul izbuteşte să-l domolească, izbindu-l cu toporul în ceafă. Astfel hrănit şi pregătit, copilul cere împăratului să-i dea viteji cu care să se lupte. Îi apare atunci în faţă, înfruntîndu-l voiniceşte, Marcu Cralievici. Izbindu-se cu buzduganul sau întrecîndu-se în alergarea cailor, copilul e gata să-şiucidă adversarul. Marcu îl întreabă din ce viţă se trage şi află că micul viteaz e chiar fiul său, născut dintr-o birtăşiţă. Alteori mama copilului se iveşte la timp pentru a descoperi că cei ce se luptă sînt fraţi buni, fiii săi. Se încinge o mare petrecere de bucurie.¹

Vulpian, 76: Mîrza lotrişoru [Banat]; *Alexici*, 1: Copilaşul de turc şi Marcu Cralovici < Straja — Banatul Sîrbesc >; *Giuglea — Vilsan*, 82: Copilaş de turc < Geanova — Serbia >.

17 — Trei lebede

Pe trei turnuri de biserică sau cetate au poposit din zbor trei lebede albe. Trei tineri vînători se pregătesc să le săgeteze, dar păsările prind grai şi le descoperă că ele nu sînt lebede, ci trei zile ale săptămîinii. Dacă le vor ucide, timpul se va scurta şi pîrjol se va abate pe pămînt. În unele variante, înspăimîntaţi de ameninţare, vînătorii îşi caută de drum; în altele, nesocotind cele auzite şi încordîndu-şi arcurile să tragă, ei sînt prefăcuţi în stane de piatră.

Teodorescu, 421: Trei lebede (Bucureşti); *Bălăşel*, I, 51: Colea-n vale la Cerneţi (Catane — Băileşti — Oltenia); *Brăiloiu*, 28: Pîrcălabul şi lebedele (Zlătărei — Drăgăşani — Argeş); *Monogr. Dolj*, v. II, p. I, 33: Trei păsări lebede albe.

¹ În variantele *Vulpian* şi *Alexici* apar în final unele contaminări episodice cu tema nr. 50: *Pătru haiducul* şi *Ciclul novăcesc*.

La masa sfinților vine Sfînta Vineri plîngîndu-se de nelegiuirile păgînilor care au devastat raiul și cerînd ajutor pentru pedepsirea lor. Refuză ajutorul blindului Pătru, preferînd pe Ilie, care îi pedepsește într-o atmosferă cu totul laică, eroi-comică.

Giuglea—Vilsan, 246 < Geanova—Serbia >. ¹

19 — Mizil-crai

Tihna lui Mizil-crai e tulburată de scrisoarea prin care dușmanul său îi cere în slujbă ostășească un fiu, și el nu are decît trei fiice. Aflînd pricina supărării, fetele iau una după alta hotărîrea să se travestească și să plece. Ținîndu-le calea prefăcut pe rînd în lup, urs, șarpe, pentru a le încerca curajul, împăratul sperie pe primele două fiice, făcîndu-le să se întoarcă acasă. Numai fata cea mică, Mizilca, îmbracă hainele de ginere ale împăratului, ia cu sine calul lui din tinerețe și pe cățelușa năzdrăvană și se dovedește a fi vitează, rezistînd încercării. La curtea celui alt crai, fata se poartă ca un ostaș desăvîrșit, dar împărăteasa bănuiește înșelăciunea și de aceea o supune unor probe. Prevenită de cățelușa năzdrăvană, Mizilca trece cu bine prin încercările la care e supusă, dar în timp ce împăratul se lasă înșelat, împărăteasa stăruie pentru o ultimă încercare. În cele din urmă, fata se preface că a primit veste rea de acasă, sau ajunge la împlinirea sorocului de serviciu tocmai la proba cea mai grea, care ar fi putut s-o dea în vileag. Mulțumit de slujba Mizilcâi, împăratul dă poruncă să fie eliberată și petrecută cu mare alai. Abia atunci, aflîndu-se în afara primejdiei, fata vitează își descheie haina, rîzînd de prostia celor pe care atîta timp i-a înșelat prin iscusința și viclenia ei.

Negoescu, 7: Mizil-crai [Muntenia]; *Popovici*, 73: Landru (Cliciova—Făget—Banat, 1898); *Tocilescu*, 126 și 128: Mizil-crai (Roșiori și Săceni—R.-de-Vede—București); *Giuglea—Vilsan*, 88: Mizilca < Costol—Serbia >; *Brăiloiu*, 52: Mizil-crai (Zlătărei—Drăgășani—Argeș); *Sandu Timoc*, 174: Mizilcuța Mizil-crai < Alexandrovăț—Serbia >; *Monogr. Dolj*, v. II, p. I, 11 și 13: Mizilca (Orodel și Cornu—Băilești—Oltenia).

20 — Fata de frînc

Fata de frînc strigă din cetatea sa că va lua de soț pe cel care-i va împlini dorințele. Nicola-Nicolcea, uneori ajutat de calul lui năzdrăvan, îi face vie pe mare, de unde îi aduce struguri, fîntină

¹ V. și *Ursu*, Almăj, 255: Cinciecu sfinților < Kobilje-Mlavski — Serbia >.

în virf de munte, de unde îi aduce apă, și devine soțul fetei. În alte variante, fata îi mai pretinde să vieneză soarele și luna de pe cer. Atunci voinicul o săgetează și o ucide.

Marienescu, I, 1: Riscogel; *Burada*, 134: Necola-Neculcea [Dobrogea]; *Păsculescu*, 160: Fata de frîng (Orlea—Corabia—Oltenia); *Giuglea—Vîlsan*, 164: Rusca Rusculița < Geanova—Serbia >; *Cocișiu*, 49: Nicola-Nicolcea (Ciuperceni—Calafat—Oitenia, 1936).

21 — *Letinul bogat*

La curtea domnească s-au strîns multe căruțe împodobite pentru nuntă. Se însoară un domn și-l cunună un altul. Mireasa e fiica « Letinului » dobrogean, bogat și spurcat. Alaiul pornește primăvara ca să ajungă spre toamnă la curtea socrului. Zărind de departe convoiul nuntașilor, socrul neinduplecat zăvorăște porțile, hotărît să nu-i primească. Urcînd în foișor, el strigă că nu-i va lăsa să intre decît dacă mirele îi va împlini toate poruncile, și îi cere să sară porțile, apoi buțile de vin și teancurile de postav grămădite de dînsul. În locul mirelui, nașul biruie cu bărbăție și viclenie toate încercările, dar Letinul rămîne neinduplecat, născocind mereu altele. În cele din urmă, mireasa va trebui să fie descoperită între trei fete cu totul asemenea. Îmbinînd ispita cu amenințarea, nașul face ca, de teama săbiei, mireasa să ridice singură de jos mărul aruncat. Nunta pornește atunci cu tot alaiul și veselia.¹

Alecandri, 175: Bogdan; *Marienescu*, II, 68: Coconul Raducanu și Iancu Sibinian²; *Burada*, 211: Sava Letinul [Dobrogea]; *Teodorescu*, 653: Nunul mare (Lacul-Sărat—Brăila—Galați); *Vulpian*, 83: Nunta lui Neagu-vodă [Banat]; *Popovici*, 75: Minceleanu (Cliciova—Făget—Banat, 1898); *Tocilescu*, 110: Cîntecul lui Minea (Roșiori—R.-de-Vede—București); 112: Cîntecul lui Mirea (Novaci—Gilort—Oltenia); 1260: Fecioru lu Petru-vodă (Giubega—Băilești—Oltenia); 1268: De-l oraș din București (Călăreții-Șeinioiu—Lehliu—București); *Graiul nostru*, I, 38: Pătru Letinu bogat (Popești-Măciuca—Oltețu—Oltenia)³; *Mateescu*, 93: Nunul (Albești—C.-de-Argeș—Argeș); *Făgețel*, 38: Letin bogat (Deveselu—Caracal—Oltenia); *Păsculescu*, 203: Cîntecul nașului (Celei—Corabia—Oltenia); *Apostolescu*, 33: Letin

¹ Pentru relații între naș-fin, vezi și temele nr. 55, 58, 167, 213, 215, 227.

² V. și *Domaschin*, 46: Coconu Raducan și Iancu Sibian, și *Balade bândșene*, 24: Coconu Răducan și Iancu Șibian.

³ V. și *Vircol*, 64.

bogat (Antonești—Alexandria — București); *Pamfile*, 63: Ștefan-vodă (Țepu—Tecuci—Galați); *Brezul*, Carte de cintece..., 94: Cîntecul nașului [Oltenia]; *Diaconu*, R.-Sărat, I, 63: Cîntecul nunului (Obilești—Focșani—Galați); *Monogr. Dolj*, v. I, p. II, 124: Iancu-vodă; 126: Nunta lui Iancu-vodă (Siliștea-Crucii—Băilești—Oltenia).

22 — Voinicul a dormit

Voinicul doarme la umbra deasă a nucului. Calul său, priponit alături, îl trezește, strănutînd sau bătînd din copită. Supărat că i-a curmat visul minunat în care se cununa cu o mîndră crăiasă, voinicul își blestemă calul, dar acesta, ca un tovarăș credincios, îl cheamă să-și împlinească visul. Alteori calul arată stăpînului primejdia în care se află, căci dușmani numeroși îl pîdesc, iar voinicul incalcă și pleacă să lupte cu dușmanii.¹

Teodorescu, 686: Voinicul (Lacul-Sărat—Brăila—Galați); *Vulpian*, 35: Cheiță! Cheiță! (Cornea—Orșova—Banat)²; *Tulbure*, 65: Foaie și-un năut [Făgăraș]; *Păsculescu*, 153: Jăman-crai (Siliștraru—Brăila—Galați)³; *Giuglea—Vilsan*, 63: Miu znobiu <Geanova—Serbia>⁴; *Densusianu*, Antologie dialectală, 20 [Brăila]; *Giuglea*, Note și fapte..., 525: Domnul Dumitrașcu și calul <Rîtcova—Serbia>; *Diaconu*, Ț. Vrancei, 217 și 219: Cîntic dim bătrîni (Spinești și Tulnici—Focșani—Galați); *Cocișiu*, 57: Voinicel străin (Giștești—Videle—București, 1935)⁵; *Vechi cintece de viteji*, 31: Voinicul și calul (Hotarele—Oltenița—București).

23 — Voinicul rănit

Tip I: Maica bătrînă își caută fiul și întrebă pe rînd: Dunărea, Ceața sau Negura, Soarele, Luna, Vîntul, căroră le spune cum arăta. Aflînd că voinicul zace rănit din bătălie, bătrîna se preface în corb și zboară la el. Voinicul o trimite după leacuri, apoi se însănătoșește și pleacă iar la luptă sau moare împreună cu ea.⁶

¹ V. și tema nr. 172: *Voinicul și furul*. Fata trezită din somn în chip asemănător, a. nr. 235 și 261.

² V. și *Sevastos*, 286: Frunză verde romanită.

³ Tema introdusă prin contaminare, ca episod inițial, la tema nr. 25: *Jăman-crai*.

⁴ Contaminare cu tema nr. 90: *Mihu Copilul*.

⁵ La început, în contaminare cu tema nr. 238: *Voinicel străin*.

⁶ V. și *Tocilescu*, 1259: Foi verde și-o șopîrlă (Cerna—Măcin—Dobrogea), și *Pamfile*, 74: Bătrîna [Dobrogea]: Apa curgătoare răspunde bătrînei că i-a văzut feciorul în corabie scriîndu-i scrisoare; *Tocilescu*, 1284: Pe muntele lung (Bicaz—P. Neamț—Bacău): Crișul îi răspunde că l-a văzut trecînd să mute stîna la vîrat; *Giuglea*, Note și fapte, 526: Cîntecul Dunării <Rîtcova—Serbia>: Dunărea știe că voinicul s-a logodit cu o fată de crai și i-a trimis răvaș pe sub pămînt (!), să vină să-l cunune. Baba se duce, îl ia acasă și-i face nuntă. (V. și tema nr. 77: *Voina și mîndra lui*.)

Burada, 113: Maica bătrână [Dobrogea]; *Vasiliiu*, 20: Maica bătrână (Tătăruși—Pașcani—Iași, 1897); *Tocilescu*, 1230: Joi dă dimineață (Bragadiru—Zimnicea—București); *Kirileanu*, 121: Voinicul voinicilor.

Tip II: Aflindu-se rănit de moarte, sub un pom, voinicul roagă pe vulturii care îl pîdesc să ducă mamei, sau iubitei, mîna cu inelul lui.

Marian (1869), 28 și (1873), 55: Blăstămii maicii [Suceava]; *Vulpian*, 87: Ostașu din bătălie (Ciclan—Caransebeș—Banat); *Bologa*, 32 (n. 97) (Geoagiu-de-Sus—Alba—Hunedoara, 1880—1890); *Corcea*, 77: Moartea voinicului < Coștei—Banatul Sîrbesc >; *Hodoș*, 148: Colo sus la răsărit (Drăgoiești—Lugoj—Banat); *Kirileanu*, 48: Voinicul rănit; *Antol. de lit. pop.*, 68 (n. 20) (Rîciu—Luduș—R. Mureș Aut. Magh.).

Tip III: Pe voinicul rănit îl pîdesc un lup și un corb. Cînd vrea să împuște corbul, acesta îi spune că e trimis de tatăl său, să-i aducă vești despre dînsul.¹

Densusianu, Ț. Hațeg., 296: Credința corbului (Păucinești—Hațeg—Hunedoara).

24 — *Trei crai*

La masă domnească, domnul Sila Mîi și Mezăr-crai cer să li se aducă dovezi ale bătăliei turcilor cu frîncii. Rînd pe rînd, craiul nemțesc, muscănesc și cel unguresc încearcă să îndeplinească porunca. Numai craiul unguresc, cu ajutorul calului năzdrăvan, izbutește să urce pe « Munții de Criș » și apoi să zboare la « Mica Corlată », de unde aduce « mîna de frînc, cap de haiduc, sînge de paș și cap de arambaș ».

Alexici, 56 < Straja—Banatul Sîrbesc >.

25 — *Jăman-crai*

Lina-Cătălina este slujnica iubită, sau, în alte variante, soția lui Jăman-crai. Soția sau mama lui Jăman-crai o duc la scaldătoare și, prefăcîndu-se că o pun să încerce apa, o îneacă în lacul fără fund, agățîndu-i pietre și bolovani în loc de cercei și mărgel. Trezîndu-se din somn, sau întorcîndu-se de la vînătoare și negăsîndu-și iubita (soția), Jăman-crai aleargă la locul înecului. Din porunca lui, năvodarii o pescuiesc înghițită de un pește. Lina

¹ *V. și Birlea*, I, 70: Voinicul morbos în țară străină (Ieud—Vișeu—Maramureș): Pîndit de corb, voinicul îl alungă (v. și *idem*, p. 69: Moartea cătanei, final).

e înviată sau e înmormîntată. Jăman-crai se sinucide sau pedepsește pe cea care i-a ucis iubita.

Păsculescu, 153¹ și 157: Jăman-crai (Silistraru—Brăila—Galați și Celei—Corabia—Oltenia); *Giuglea—Vilsan*, 203: Jecman-crai < Geanova—Serbia >; *Brăiloiu*, 79: Lina-Cătălina (Zlătărei—Drăgășani—Argeș).

26 — Voica

Bătrîna Voica a crescut nouă feciori și o singură fiică. Fata primește pețitori, dar bătrîna maică nu vrea s-o înstrăineze. Ea consimte să o mărite numai la stăruințele celui mai mare dintre feciori, care făgăduiește că i-o va aduce acasă în fiecare an. Vine însă o ciumă care omoară pe toți feciorii Voicăi. Rămasă fără speranța de a-și revedea fata, bătrîna urgisește pe feciorul care a îndemnat-o s-o mărite. În chip miraculos, feciorul cel mare iese din mormînt și, călărind pe lemnul sicriului, își aduce sora acasă, în toiul nopții. Abia cînd fratele ei dispăre în cimitir, ea înțelege totul. La stăruința fetei, mama își recunoaște fiica sosită în chip miraculos, îi deschide ușa și mor amîndouă.

Bugnariu, 7: Bogița (Telciu—Năsăud—Cluj); *Cătănă*, 87: Voichița (Valeadeni—Reșița—Banat); *Ionașcu—Mîndreanu*, 70: Voica; *Vasiliiu*, 18: Dragu mami Costantin (Tătăruși—Pașcani—Iași, 1897); *Corcea*, 41: Voichița < Coștei—Banatul Sîrbesc >; *Tocilescu*, 139: Voichița (Băneasa—Tr.-Măgurele—București); *Țiplea*, 15: Constantin [Maramureș]; *Maican*, 34: Dochița (Ticuș—Rupea—Brașov); *Tulbure*, 56: Cintecul Voichiții [Făgăraș]; *Făgețel*, 3: Voica (Deveselu—Caracal—Oltenia); *Ciobanu Plenița*, 279: Voica (Cetate—Calafat—Oltenia); *Păsculescu*, 166: Voica din Nadolie (Celei—Corabia—Oltenia); *Giuglea—Vilsan*, 253: Voichița < Geanova—Serbia >; *Papahagi*, Maram., 95: Bodița (Desești—Sighet—Maramureș, 1920); 121: A Bodiței (Botiza—Vișeu—Maramureș, 1922); *Monogr. Tîrnava-Mare*, 454: Vochița (Șalcău—Agnita—Brașov, 1938); *Sandu Timoc*, 229: Dinu și Voichița < Alexandrovă—Serbia >; *Monogr. Dolj*, v. I, p. III, 156 și 158: Voica (Risipiți—Calafat—Oltenia); 159 și 162: Voichița; *Muntean*, 14: Constantin (Bilca—Rădăuți—Suceava).

27 — Vilcu și Ciuma

Vilcu (Voicu, Vălean, Ghiță etc.) pleacă de acasă dojenit de mama sa și fără să-i asculte sfatul. În cale întîlnește o babă urită, care-i spune că e Ciuma, Holera sau Moartea, și vrea să-l răpească.

¹ La început, largă contaminare cu tema nr. 22: *Voinicul adormit*.

Zadarnic Vilcu îi oferă calul, armele, merinde, podoabe, bani, ea nu se mulțumește decît cu Vilcu însuși. Nemaiavind scăpare, cere răgaz să trimită acasă răvaș, pentru ca surorile, mindra etc. să-l plîngă. El pierе în drum din îmbrățișarea Ciumei, sau abia poate ajunge acasă, și se sfîrșește.

Aleksandri, 38: Holera¹; *Teodorescu*, 433: Holera²; *Bugnariu*, 22: Vilfu (Telciu—Năsăud—Cluj); *Sevastos*, 300 și 308: Voicu [Moldova]; *Vasiliiu*, 6: Cîntecul Volcului; 7: A Vilcului (Tătăruși—Pașcani—Iași, 1896); *Pamfile*, 35—37: Voicu (Praja—Adjud—Bacău; Țepu și Buciumeni—Tecuci și Pupezeni—Bujor—Galați); *Cardaș*, 121: Holira (Broșteni—Fălticeni—Suceava); *Brăiloiu*, 86: Ciuma [Stroiești—Suceava]; 88 și 90: Ciuma (Galbeni—Adjud—Bacău și Liteni—G.-Humorului—Suceava).³

28 — Dăscal-Păscal

Într-o corabie cu grămățici, mai-marele acestora, Dăscal-Păscal, citește fără odihnă în Păscălie și varsă lacrimi amare. Întrebat de ce plînge, el prevestește o furtună cu trei vijelii, din care nu va scăpa decît cel care va putea să înoate trei zile. Din naufragiul ce urmează scapă numai Gheorghită Măhală, care înoată pînă ce turcii îl salvează din valuri. El se va însoți cu iubita, sau soția, lui Dăscal, după cum se hotărîse înainte de catastrofă (în varianta *Domaschin*); sau Dăscal-Păscal e cel care scapă în vadul Brăilei, unde îl întîmpină cu grele muștrări soțiile celor pieriți în valuri. De aceea el cumpără și dă de pomană vin și rachiu (în varianta *Giuglea-Vilsan*).

Domaschin, 19: Gheorghită Măhală; 77: Dăscal-Păscal [Banat]; *Giuglea-Vilsan*, 130: Dăscală-Păscală < Geanova—Serbia >.

29 — Pătru Căciulă

Cincizeci de tineri ce chefuiesc în birt fac rămășag să treacă marea înot. Numai Pătru izbutește să se întoarcă în vadul Țari-gradului, unde îl așteaptă frumoasa Anița. Voind să se căsătorească cu aceasta, o fată bogată, dar urîtă și gușată, încearcă să-l

¹ V. și p. 35: *Ciuma*, de fapt o creație a poetului pe aceeași temă.

² Versiune compilată din două var.: Buc., 1870, și Lacul-Sărat—Brăila—Galați, 1884.

³ V. și *Furtună*, 57: contaminare cu tema nr. 241, *Vălean* (Vicovu-de-Jos—Rădăuți—Suceava); *Măciucă*, 12 (n. 6) [Gor].

ademenească cu averile ei. Pătru o preferă însă pe Anița cea săracă, dar frumoasă.¹

Popovici, 97 (Ilidia — Oravița — Banat, 1906).

30 — *Ardiu-crăișor*

Împăratul nu se poate bucura de merele de aur din grădină, căci în fiecare noapte le fură o zână. Numai feciorul cel mic, Ardiu-crăișor (Chilidor), veghind neobosit, izbutește să prindă și să ia de soție pe zână. Rămânind grea, zîna îl adoarme și fuge. Ardiu pleacă în căutarea ei. Pe drum, el ia mai întâi papucul și fesul miraculos de la trei fii de tartor care se certau pentru moștenire. Apoi, Tartorul cel mare îi dă pe diavolul șchiop drept călăuză pînă la palatul zinelor, de unde-și fură copilul. Zîna se vede silită să-l urmeze.

Giuglea — Vîlsan, 229: Ardiu-crăișor < Grabovița — Serbia >; 251: Chilidor < Geanova — Serbia >; Sandu Timoc, 205: Arghiucrăișoru < Alexandrovăț — Serbia >.²

31 — *Ghiol Dumitru*

Soarele întrebă pe Ghiol Dumitru cine i-a dat pana minunată cu care e împodobit și de ce se poartă așa de mîndru. Fac rămășag pe pană că Ghiol va fura pe sora Soarelui. Din cei trei cai pe care-i are, numai al treilea izbutește să-l treacă marea, și Ghiol răpește pe sora Soarelui, pe care o află la horă. Soarele lasă ceața pe mare și o ridică abia a patra zi, dar Ghiol nu e răpus de valuri și își continuă alaiul de nuntă. Soarele se vede mai prejos și roagă pe Ghiol Dumitru să-și acopere floarea care întunecă raza lui, iar el apune.

Giuglea — Vîlsan, 211 < Geanova — Serbia >.

32 — *Broasca-Roasca*

Feciorii lui Stancu-săracu stau neînsurați și, îndemnați de tatăl lor, își caută soție în locul căderii suliței pe care o aruncă fiecare dintre ei. Primii doi se însoară astfel. Al treilea, Dumitru, nu-și găsește sulița aruncată și pleacă în căutarea ei. Moșul cu care se întâlnește îi spune că e înfîptă în piatră în « coadele mărilor », lingă o gropană cu apă stătută. Ajuns acolo, găsește o broască, hărăzită a-i fi soție. Cînd vin acasă, tatăl vrea să-iucidă, dar

¹ Pentru unele asemănări de motive, v. și temele nr. 239. III și 258.

² V. și Tocilescu, 1073: Istoria lui Arghir și a Elenei (Văleni — Teleajen — Ploiești), fragment cînturăresc.

băiatul se adăpostește cu soția lui în grajd. Peste noapte, broasca cheamă pe mămă-sa Salomeia și-i cere să-i ridice palate în care, prefăcută în față, intră cu soțul ei. Auzind acestea, împăratul îl cheamă pe Dumitru și-i cere să-i ridice palate și mai mîndre. Soția îl scoate din încurcătură. Împăratul îi cere atunci să-i aducă țoalele părinților săi morți, și muma broaștei i le aduce. Împăratul îi mai cere, în sfîrșit, să schimbe broasca cu împărăția, dar atunci arde de viu, iar Dumitru rămîne să împărățească în locul lui.

Sandu Timoc, 220 < Alexandrovăț — Serbia >.

33 — Gruicea

Împăratul dă de veste că are fată de măritat și se strîng șaptezeci de pețitori. Deși cu toții socotesc că Filip Măgerină poate fi alesul, împăratul le amintește că încă nu a sosit « Craliu Marcu cel de mult, cu Gruicea copil mic », care nu știe nimic. Sosec și cei doi, unul pe un cal de 500 de ani, celălalt pe unul de 250. Legîndu-și caii la iesle, se așază și ei în coada mesei. Filip Măgerină nu renunță însă cu ușurință la mireasă. El vrea să se convingă că într-adevăr Gruicea nu știe nimic. Auzind aceasta, micul Gruicea iese afară și începe să se joace singur pe vatră, făcînd ulcelușe din cenușă. Craliu Marcu le spune celorlalți că a crescut pe Gruicea la stîină, iar cu laptele din nouă ciubăre abia ajungea să-i ude o măsă. Pentru a merita mireasa și împărăția, Gruicea este supus la cîteva încercări: mănîncă nouă cuptoare de piine și bea nouă buți de vin. Împăratul mai cere ca micul Gruicea să-i aducă patru mere din mărul de argint de peste Marea Neagră, care e păzit de trei zîne. Plecînd cu calul lui Marcu, Gruicea fură mărul cu totul, dar zînele se trezesc și-l ajung. Calul îl învață cum să prindă zînele, și, « numai în zece minute », Gruicea sosește la împărat cu mărul și cu zînele captive. El capătă mireasa și împărăția, și apoi pleacă din nou la stîină, pentru a sorbi lapte. Craliu Marcu îl ucide, pentru a-i lua mireasa. Aceasta moare de supărare, iar Craliu Marcu, cutreierînd munții, cade bolnav și moare și el.

Sandu Timoc, 75 < Alexandrovăț — Serbia >.

34 — Deli-Marcu. Fratele lui Negru-vodă

Frații își împart moștenirea, din care Deli-Marcu nu pretinde decît mînzul minunat, născut în herghelia domnească. El cosește într-o singură zi livada lui Negru-vodă, pe care acesta nu izbutea s-o cosească într-o vară întregă cu oamenii lui. Luîndu-și mînzul, pleacă de la domnie și ucide balaurul Craiovei, ale cărui otrăvuri

explică, în imaginația povestitorului, apariția muștelor-columbace.
Păsculescu, 215 (Orlea — Corabia — Oltenia).

35 — *Andronim și Filana*

Păstorul Andronim își vede amenințată logodnica, Filana, de « diavolul » care fură fete. Andronim se luptă, dar logodnicii sînt răpiți. Iată însă că puterile Satanei se irosesc, și el poposește cu prada lui pe o stîncă. Acolo Andronim îl răpune, și « diavolul » se preface în stei de piatră, iar iubiții merg și se cunună în sat.

Marienescu, I, 54: Andronim și Filana seau Peatra dracului¹;
Alexici, 183: Andronim și Ileana (Botiza — Vișeu — Maramureș).

36 — *Calul împărațesc*

Împăratul are un cal frumos, fala împărăției, și dă ordin slugilor să-l păzească cu mare grijă. Aceștia însă îl pierd. Împăratul le poruncește atunci să plece în căutarea lui, făgăduindu-le drept răsplată jumătate din împărăție și soție.

Pamfile, 93 (Țepu — Tecuci — Galați).

¹ V. și *Balade* (colecția Lucian Costin), 1.

37 — *Novac. Gruia captiv în Țarigrad*

Tip I: La ospățul ce fac împreună cu tot neamul novăcesc, bătrînul Novac sfătuieste pe Gruia, fiul său, care dorește să meargă la Țarigrad, să fie prudent și cumpătat. Ajuns în Țarigrad, Gruia bea și mănîcă în crîsmă, iar Anița, crîsmărița, se furișează și duce veste împăratului despre musafirul ei ciudat, în care împăratul recunoaște îndată pe unul dintre Novaci. El pune la cale prinderea și întemnițarea lui Gruia. Prin grațiile închisorii, Gruia roagă un corb să ducă veste tatălui său despre soarta lui. Bătrînul Novac se travestește în călugăr și capătă incuviințarea de a împărtași pe captiv înainte de spinzurare. Înșelînd astfel pe turci, Novac dezleagă pe fiul său și împreună nimicesc pe dușmani.

Aleksandri, 144: Novac și Corbul; *Marienscu*, I, 75: Gruia și tatal seu Novac; *Frîncu—Căndrea*, 199: Gruia lui Novac (Lușșă—Cîmpeni—Cluj); 206 și 211 (Mogoș—Cîmpeni—Cluj); 213 (Benic—Alba—Hunedoara); 215, 218: Gruia, și 219 (Ponor—Aiud—Cluj); *Bibicescu*, 284: Gruia lui Novac (Vilcele—Sf.-Gheorghe—Brașov), și 292¹ (Cehal—Carei—Maramureș); *Cătană*, 124: Gruia lui Novac [Banat]; *Vasilii*, 14²: A lui Gruia (Tătăruși—Pașcani—Iași, 1896); *Popovici*, 107³: Gruia lui Novac (Cliciova—Făget—Banat, 1898); *Alexici*, 14: Novac și Gruia (Beiuș—B.—Crișana); *Hodoș*, 111 și 126: Gruia-n Țarigrad (Caransebeș—C. și Văliug—Reșița—Banat); 134: Novac și Gruia (Borlovenii-Vechi—Bozovici—Banat); *Tulbure*, 19: Gruia și Novac [Făgăraș]; *Păsculescu*, 259⁴: Gruia (Siliștraru—Brăila—Galați); *Bartók*, Bihor, 96 (Budureasa—Beiuș—Crișana); *Hetcoiu*, 33: Legendă despre Gruia lui Novac (Leheceni—Beiuș—Crișana); *Birlea*, I, 13: Gruia lui

¹ La început (pp. 289—292), în contaminare cu tema nr. 40: *Gruia la arat*.

² Interesantă contaminare cu tema nr. 88: *Corbea*.

³ Începutul trunchiat: Gruia e dus la spînzurătoare.

⁴ De la p. 261, contaminare cu tema nr. 39: *Însurătoarea lui Ioviță cu fata Cadiului*.

Novac (Borșa—Vișeu—Maramureș); *Densusianu*, 7: Hațeg., 183: Gruia lui Novac (Băuțaru-de-Jos—Caransebeș—Banat); *Papahagi*, Maram., 87: A lu Gruia lu Novac (Budești—Sighet—Maramureș, 1920); 106: Horia lu Gruia (Vad—Sighet—Maramureș); *Furtună*, 71: Gruia lui Novac; *Gregorian*, 42: Gruia lu Novac (Clopotiva—Hațeg—Hunedoara); *Monogr. Tirnava-Mare*, 473¹: Gruia lui Novac (Șalcău—Agnita—Brașov, 1938); *Muntean*, 32: Gruia lui Novac (Bilca—Rădăuți—Suceava).

Tip II: Gruia, beat, doarme în corabia sa pe Dunăre. Sluga ce-l priveghează îl vinde turcilor înspăimântați. În preajma spânzuratorii lui Gruia apar vulturii și corbii, pe care captivul îi trimite să vestească pe bătrînul Novac. Acesta, travestit în călugăr, întrebă pe fetele nălbitoare de pînze de urma lui Gruia și încearcă să cumpere cu aur de la vizir, sau de la turci, pe rob, care e încă bun de muncă. Neputînd dobîndi înduplecare în acest chip, bătrînul folosește un nou vicleșug. Vărsînd, ca din greșeală, galbenii din sacul său, în timp ce turcii se năpustesc cu lăcomie asupra aurului vărsat, Novac dezleagă pe Gruia și împreunăucid pe dușmani.²

Corcea, 87: Gruia lui Novac < Coștei — Banatul Sîrbesc >; *Tocilescu*, 106: Cîntecul lui Baba Novac (Urdarii-de-Jos—Filiași—Oltenia); *Giuglea—Vîlsan*, 19: Novac cel bătrîn < Costol—Serbia >; *Monogr. Dolj*, v. I, p. I, 39 și 40: Gruia³ (Ploșor—Craiova—Oltenia); 41: Gruia (Teiu—Băilești—Oltenia, 1922); *Sandu Timoc*, 93⁴: Novac < Alexandrovăț — Serbia >.

38 — *Novac. Anița (Lidva, Libra) crișmărița*

La crișma Aniței, în variantele ardelenе, sau a Lidvei (Librei), în variantele din Muntenia și Moldova, poposesc trei voinici chipeși, cu apucături ciudate. Ei uimesc pe gazda crișmăreasă, care se îndoiește că vor putea să plătească băutura pe care o pretind. De aceea ea aleargă pe ascuns la stăpînul crișmei, împăratul, în variantele ardelenе, sau nașul său, Lagu, în celelalte variante, pentru a-i spune încurcătura în care se află. Recunoscinđ firea novăcească a mușteriiilor, împăratul (sau Lagu) sfătuiește pe crișmăriță să le împlinească întru totul voia, pentru a nu primejdui tihna tirgului prin supărarea lor. Revenind acasă, Anița (Lidva) e plătită de voinici pentru risipa pricinuită. În alte variante, e pedepsită pentru trădarea ei.

¹ La început, contaminare cu tema nr. 234: *Marcu și Filip*.

² Acest tip prezintă unele afinități cu tema nr. 51: *Tănislav*.

³ Variante trunchiate.

⁴ În contaminare, de la p. 101, cu tema nr. 12. I: *Novac și zîna*.

Pauletti (a. *Lupeanu-Melin*), 27 (n. 82) (Roșia—Sebeș—Hunedoara, 1838); *Marian* (1873), 171: Voinicii ardelenesci (Ilișești—G.-Humorului—Suceava); *Bibicescu*, 315: Variantă¹ (Crucea-Broșteni—V.-Dornei—Suceava); *Popovici*, 103: Tri haiduci (Cliciova—Făget—Banat, 1898); *Corcea*, 81: Novăcescii < Coștei—Banatul Sîrbesc >; *Păsculescu*, 255²: Novac Baba-Novac (Orlea—Corabia—Oltenia); *Cardaș*, 116: Trii voinici ardilinești (Broșteni—Fălticeni—Suceava); *Sandu Timoc*, 84: Gruia lui Novac < Alexandrovăț — Serbia >.

39 — *Novac. Însurătoarea lui Ioviță cu fata Cadiului*

La ospățul novăcesc, numai Ioviță (Gruită), fiul sau nepotul bătrînului Novac, stă deoparte, supărat. El e îndrăgostit de frumoasa fată a Cadiului, nepoata împăratului din Țarigrad. Împotriva sfaturilor bătrînului, tînărul îndrăgostit e hotărît să-și încerce norocul și vitejia. Novac îi îngăduie atunci să plece, încredințindu-i chiar calul său cel mai bun. Ioviță află pe frumoasa cadină plimbîndu-se în grădină, însoțită de alaiul său de roabe, și o roagă să-i dea cu mîna ei o floare. De două ori rugămîntea nu-i este împlinită, și Ioviță calcă în picioare floarea trimisă prin roabe. A treia oară, însă, fata Cadiului e înșelată, și Ioviță o fură. Roabele duc îndată veste Cadiului. Din îngîmfare, acesta nu pornește în urmărirea lui Ioviță decît după ce ospătează, bea cafeaua și fumează trabucul, împlinindu-și astfel tabieturile. Graba plecării face ca bătrînul turc să încalce calul sfrijit de la sacaua de apă. El ajunge însă cu ușurință pe Ioviță și e gata să-i ia capul. Numai că de sus, din cerdacul său, bătrînul Novac vede primejdia în care se află Ioviță și aleargă, călărind și el, din graba plecării, pe catîr. Zadarnic Novac încearcă mai întîi să înduplece pornirea ucigașă a turcului, amintindu-i că nesăbuița tinereții nu trebuie să pună în cumpănă dreapta judecată a bătrînilor. Cum turcul nu cedează, Novac îi taie capul. Luînd trofeu cealmaua, ciubucul și calul Cadiului, bătrînul spune acasă că socrii s-au împăcat și potolește lacrimile miresei, pregătind-o pentru nuntă.

Aleksandri, 149: Fata Cadiului; *Marian* (1869), 48: Ioviță (Ilișești—G.-Humorului—Suceava); *Marian* (1873), 71: Ioviță și moșul său Balaban (Stupca—G.-Humorului—Suceava); 142: Ioviță și fata Cadiului (Horodnicu-de-Jos—Rădăuți—Suceava); *Negoescu*,

¹ V. și *Negoescu*, 206: Fiii lui Novac.

² De la p. 257, contaminare cu tema nr. 39: *Însurătoarea lui Ioviță cu fata Cadiului*.

125¹ [Muntenia]; *Tocilescu*, 733: La cerdacu lui Novac (Oancea — Bujor — Galați); 1238: Cîntecul lui Ioviță; *Păsculescu*, 257² (Orlea — Corabia — Oltenia); 261³ (Siliștaru — Brăila — Galați); 263: Novac (Cudalbi — Tecuci — Galați); *Apostolescu*, 60: Ioviță (Antonești — Alexandria — București); *Pamfile*, 89: Ioviță (Țepu — Tecuci — Galați); *Giuglea — Vîlsan*, 155: Novac <Velesnița — Serbia>; *Sandu Timoc*, 106: Ioviță a lui Novac <Alexandrovăț — Serbia>; *Monogr. Dolj*, v. I, p. II, 94: Novac (Rudari — Băilești — Oltenia); *Vechi cîntece de viteji*, 67: Novac. Însurătoarea lui Ioviță (Merenii-de-Sus — Videle — București).

40 — *Novac. Gruia la arat*

Mama îndeamnă pe Gruia să-și schimbe viața, să-și vîndă hainele voinicești și armele și să-și cumpere plug și boi pentru a se apuca de plugărie. Gruia o ascultă și pleacă la arat împreună cu sora lui. Apare o mare mulțime de turci. Gruia îi înfruntă și-i căsăpește. Întrebat acasă de mama sa dacă a arat cu spor, Gruia răspunde cu tîlc că munca i-a mers din plin de vreme ce nu numai că a arat, dar a și semănat și a cules rod bogat, pe care o pofteste să meargă să-l vadă.

Mariencescu, I, 68: Gruia lui Novac și muma sa; *Bugnariu*, 72: Marcu și turcii (Telciu — Năsăud — Cluj); *Bibicescu*, 289: Gruia lui Novac⁴ (Cehal — Carei — Maramureș); 309: Gruia a lui Novac << din părțile Bisericii-Albe » — Banatul Sîrbesc>; *Alexici*, 13: Novac și Gruia (Căpilnaș — Lipova — Banat); *Popovici*, 110: Vitejia lui Gruia (Ilidia — Oravița — Banat); *Bîrlea*, I, 10: Petrea, viteazul mare (Ieud — Vișeu — Maramureș); 16: Novac (Berbești — Sighet — Maramureș); *Papahagi*, Maram., 89⁵ (Budești — Sighet — Maramureș).

41 — *Novac. Gruia... femeie și turcii*

Bătrînul Novac recurge la un șiretlic și pune pe Gruia să se travestească în femeie și să bocească pe țărmul Dunării, prefăcîndu-se că blestemă apa care a văduvit-o înecîndu-i bărbatul. Cum turcii se vor înșirui în urma sa, Gruia va alerga înapoi spre Novac, căsăpind pe dușmanii prinși la mijloc. Gruia împlinește

¹ La început, p. 118, tema nr. 45: *Novac și Balaban*.

² La început, p. 255, tema nr. 38: *Anița (Lidva) crîsmărița*.

³ La început, p. 259, tema nr. 37. I: *Gruia captiv în Țarigrad*.

⁴ De la p. 292, în contaminare cu tema nr. 37. I: *Gruia captiv în Țarigrad*.

⁵ La început, p. 87, tema nr. 37. I.

sfatul bătrînului și împreună măcelăresc pe turci. Ei dobîndesc mulți bani, cu care merg să petreacă în tihnă.¹

Popovici, 111: Vitejia lui Novac și a lui Gruia (Ilidia—Oravița—Banat).

42 — *Novac. Însurătoarea lui Gruia cu fata birtășiței din Dodrin*

Gruia folosește șiretlicul din tema precedentă pentru ca să-și dovedească voinicia și să capete astfel încuviințarea căsătoriei. Înduplecat cu proba bărbăției pe care i-o dă fiul, bătrînul Novac îl trimite să-și caute mireasa potrivită, în Dodrin. Luîndu-și o furcă, un fus și o cloșcă cu zece pui de aur, Gruia se preface negustoraș în piață. Fata birtășiței, îndemnată de slujnică, vine să vadă marfa. Gruia o fură și fuge cu ea acasă, dar cununia este oprită în chip miraculos², căci mirii sînt frați.

Novacovici, 24: Însurătoarea lui Gruia al lui Novac (Răcășdia—Oravița—Banat).

43 — *Novac vinde pe Gruia*

Vîndut ca rob împărătesei văduve, sau doamnei Bula turcoaica, Gruia se întoarce acasă cu toată averea acesteia. Novacii căsăpesc pe turcii care-i urmăresc.

Corcea, 118: Novac vinde pe Gruia <Coștei—Banatul Sîrbesc>; *Weigand*, Banat, 101: Vom alten Novak und seinem Sohne Gruja (Ramna—Reșița—Banat).

44 — *Novac. Turcul și Novăceștii*

Turcul făgăduiește împăratului să prindă pe Novaci. El intră în codru și-i provoacă prin strigăte. Novac trimite pe Gruia și pe Ioviță să vadă cine le tulbură liniștea. Turcul prinde pe cei doi și pe bătrînul venit în căutarea lor. Pe drum, turcul ucide pe bădița codrilor, propriu-i frate. Novac îl învie pe cel ucis și, drept răsplată, toți sînt eliberați. Turcul crapă la rămășagul pe strigate.³

Corcea, 108: Turcul și Novăceștii <Coștei—Banatul Sîrbesc>.

45 — *Novac și Balaban*

De la masă, Novac și Balaban aud strigătul provocător al Voinicului sărac. Bătrînii își încearcă pe rînd vitejia, dar sînt

¹ V. și tema următoare, nr. 42.

² Ca în tema nr. 1, tip. II.

³ Pentru unele asemănări, v. și temele: 14, 16 (varianta *Alexici*, pp. 8 și urm.), 45, 46.

biruiți la aruncarea buzduganului. Întrebîndu-l din ce neam este, află că viteazul e Ioviță, fiul văduviței din Țarigrad și al lui Novac, care-i recunoaște inelul.

Negoescu, 118¹ [Muntenia].

46 — *Novac. Gruia scapă pe Novac legat de turci*

Iancu Sibiancu strigă cît îl ține gura că ar vrea să dea ochi cu Novăceștii, cît mai e în viață. Auzind provocarea, bătrînul Novac îi iese în cale, dar turcii, mulți la număr, îl împresoară și-l leagă. Novac le cere să-i aducă fiul, ca să-l mai vadă o dată înainte de moarte. Înșelați astfel, turcii sînt măcelăriți de Gruia. Împăratul se sperie și poruncește să fie duși la birt și tratați cu generozitate, socotind că-i va îmbăta și le va adormi mînia. Înțelegînd planul împăratului, bătrînul Novac sfătuiește pe Gruia să nu fie lacom, și chemînd pe frumoasa birtășiță, o pun să țină poala pentru a-și primi plata, dar în loc de bani, capul acesteia cade în poală.

Popovici, 104: Novăciască (Borlovenii-Vechi—Bozovici—Banat).

47 — *Doicin bolnavul*

Harapul buzat pustiește satele, pretinzînd cu lăcomie mari cantități de hrană și băutură, precum și numeroase fecioare. Doicin, odinioară voinic viteaz, zace bolnav, sub privegherea devotată a surorii sale, amenințată să cadă pradă Harapului buzat. Aflînd chinul fetei și cuprins de înverșunare, el cere surorii sale să-i lege bine oasele și carnea putredă și să-i aducă armele și calul lui de altădată. Văzînd pe Doicin, pe care îl socotea de mult mort, cotropitorul se cutremură de spaimă. Doicin îl răpune și apoi merge la împărat, pe care-l apostrofează și uneori îl pedepsește pentru lașitatea cu care a îngăduit abuzurile Harapului. Întors acasă, anunță surorii sale biruința asupra dușmanului și-i cere să-l pregătească de moarte. Voinicul se preface în țărînă, iar calul lui pornește în codrul verde.

Aleksandri, 112: Doncilă; *Marienescu*, I, 96: Radu si caluge-riția²; *Teodorescu*, 577: Doicil (București); *Eminescu*, 284: Istoria unui viteaz anume Doncilă; *Vasilii*, 27: Doncilă (Tătăruși—Pașcani—Iași, 1897); *Popovici*, 8: Doicin (Cliciova—Făget—

¹ De la p. 125, în contaminare cu tema nr. 39: *Însurătoarea lui Ioviță cu fata Cadîului*.

² V. și *Balade băndșene*, 30.

Banat, 1898); *Alexici*, 98: Radu și soru-sa Anghelina <Straja—Banatul Sîrbesc>; *Corcea*, 71: Iovan bolnavul <Coștei—Banatul Sîrbesc>; *Tocilescu*, 1241: Doicin (Bragadiru—Zimnicea—București); *Popovici*, 10: Ducin (Borlovenii-Vechi—Bozovici—Banat, 1904); *Hodoș*, 48: Ducin (Borlovenii-Vechi—Bozovici—Banat); *Păsculescu*, 252: Doicin bolnavul (Orlea—Corabia—Oltenia); *Pamfile*, 93: Doncilă (Negrilești—Tecuci—Galați); 83: Donici (Țepu—Tecuci—Galați); *Giuglea—Vîlsan*, 29: Doicin bolnavu <Costol—Serbia>; *Pamfile*, Cîntece bătr., 30: Nălbaru și Doncilă; *Diaconu*, R.-Sărat, II, 24: Doncilă (Oreavu—Focșani—Galați); *Pr. Ionescu*, 20: Voinicul Doicilă [Tulcea]; *Sandu Timoc*, 117: Doiecin <Alexandrovăț—Serbia>; *Monogr. Dolj*, v. I, p. I, 23 și 25: Doicin bolnavu (Plenița—Calafat—Oltenia); *Vechi cîntece de viteji*, 73: Doicin bolnavul (Rudari—Băilești—Oltenia).

48 — *Marcu viteazul*

La casele Marcului, benchetuiesc Marcu viteazul și Turcul bolunul. Mama Marcului le umple paharele. Cei doi se iau la întrecere, convenind să i se taie capul celui ce se va îmbăta. Fiind « ibovnica » Turcului, mama lui Marcu nu ascultă rugămintea fiului ei de a turna mai multă și mai tare băutură dușmanului. Când beția grea a adormit pe Marcu, mama îndeamnă pe Turc să-i taie capul. Sluga lui Marcu, pretextînd o veche răfuială, cere voie să se răzbune și să-i dea stăpînului său o palmă. Trezit din somn, Marcu află de la sluga sa de uneltirea trădătoare a mamei. Cuprins de minie, el ucide pe Turc, arde fără milă pe mama trădătoare, suflîndu-i cenușa în vînt, și continuă a benchetui cu sluga-i credincioasă.¹

Pompiliu, 21: Marcu și Turcu (Gura-Rîului—Sibiu—Brașov); *Caranfil*, 34: Marcu viteazul [Moldova]; *Teodorescu*, 663 și 667: Marcul viteazul (Lacul-Sărat—Brăila—Galați) și [Vîlcea]; *Vulpian*, 33: Călin viteaz bun (Rudăria—Bozovici—Banat); *Popovici*, 47: Călin (Cliciova—Făget—Banat, 1898); *Candrea—Dens.*, Din popor, 120: Marcu viteazul; *Păsculescu*, 266: Marcu viteazul (Celei—Corabia—Oltenia); *Constantinescu*, 19: Marcu viteazu (Potlogeni—Corabia—Oltenia); *Giuglea—Vîlsan*, 298: Marcu viteazu <Costol—Serbia>; *Pamfile*, 42: Marcu (Țepu—Tecuci—Galați); *Papahagi*, Maram., 123: A Marcului (Bîrsana—Sighet—Maramureș, 1922); *Monogr. Dolj*, v. I, p. I, 63: Marcu (Daneți—Caracal—Oltenia); v. I, p. II, 66 și 67: Marcu (Orodelu, 1926, și Cornu—Calafat—Oltenia, 1925); *Sandu Timoc*, 69: Marcu viteazu <Coilova—Serbia>.

¹ În variantele bănățene, sora în loc de mama trădătoare.

Turcii îmbie pe Iancu să-și lase legea creștină și să treacă la cea turcească. Hotărît să înșele pe turci, el le pretinde bogate ofrande de animale și invită mare mulțime de agale și pașale pentru a asista la ceremonie, unde Iancu îi silește pe turci să-și calce ei legea și să mănince, sub amenințarea săbiei, carne de porc.

Marienescu, II, 60: Iancu-voda; *Teodorescu*, 480: Iancul Mare (București); *Tocilescu*, 731: Iancu-vodă (Oancea—Bujor—Galați); *Domaschin*, 23: Pașa din Bosna; *Popovici*, 90: Iancu Sibiiancu (Ilidia—Oravița—Banat); *Giuglea—Vilsan*, 283: Iancu-vodă <Geanova—Serbia>.

50 — *Pătru haiducul*

Tip I: Împăratul dă de știre că va răsplăti pe cel care-i va aduce pe viteazul Pătru (Petre, Bîcu). Trei turci lași și vicleni îl înduplecă să vină de bunăvoie. Neînfricat, haiducul se înfățișează împăratului și, pentru a face dovada bărbăției sale, cere să i se dea oștire cu care să lupte. În unele variante, intervin mai întâi câteva probe: haiducul, legat de un copac, se eliberează smulgîndu-l din rădăcină; prinde din goană și azvîrle peste ziduri un cal etc. Pătru nimicește o întregă oștire ce i se aduce, după care e răsplătit pentru marea-i vitejie și lăsat să plece încărcat de daruri. În alte variante, împăratul, mîniat, poruncește întemnițarea voinicului pînă la înfruntarea oștirii sale. Cînd haiducul e scos din temniță și e pus în fața unei oștiri foarte numeroase, recurge la un vicleșug. Cerînd să i se elibereze mîna ca să se poată ruga, el își face drum printre dușmani și, după ce înfruntă pe împăratul care s-a ascuns de teamă, ia calea codrului.

Teodorescu, 605: Bîcul haiducul (Valea-Lungă—Tîrgoviște—Ploiești, 1870); 609: Pătrul haiducul (Bujoreni—R.-Vîlcea—Argeș); *Weigand*, Banat, 93: Heiduk Peter, Sohn des Novak, genannt « Ungur Pătru » (Ramna—Reșița—Banat); *Domaschin*, 84: Haiduc Petru; *Păsculescu*, 218: Petre, haiduc Petre (Orlea—Corabia—Oltenia); *Constantinescu*, 32: Pătru haiducu (Potlogeni—Corabia Oltenia); *Codin*, Chira Chiralina, 58: Petre haiducul [Muscel].

Tip II: Haiducul ajunge la împărat prin viclenia femeii trădătoare, care, chemîndu-l să-i boteze copilul, îl predă împăratului. Văzînd înșelăciunea, Pătru se răzbună ucigînd pruncul și se eliberează luptînd vitejește cu toată oastea împărătească.

Graiul nostru, I, 51: Pătru haiducu (Plenița—Calafat—Oltenia); *Giuglea—Vilsan*, 95: Pătru haiducu <Costol—Serbia>.

O ceată de turci, veniți cu corabia pe Dunăre, caută să dea de urma voinicului Tănislav (Stanislav, Vulcan etc.). Cu daruri și bani, ei ispitesc mai întâi fetele ce-și nălbesc pînzele, de la care află că mama voinicului spală hainele acestuia în vadul apropiat. Înșelînd buna-credință a bătrînei, care-i socotește drept tovarăși de viteză ai fiului ei, dușmanii află locul retras între girle unde Tănislav se odihnește în barcă. Ajunși acolo, turcii nu cutează să se apropie. Sluga îl trădează pe Tănislav și îl leagă cu frînghia pe care i-o dau turcii. (În unele variante, rolul slugii trădătoare îl joacă cel mai mic, dar cel mai isteț, mai curajos și mai înverșunat dintre turci.) Dușmanii îi leagă de git o piatră de moară, și voinicul e aruncat în apele Dunării. Trezîndu-se din somn, Tănislav înțelege că e victima trădării. El izbutește să iasă la suprafața apei, unde cere ajutor. E auzit de însăși fata care pusese turcii pe urmele sale. Cuprinsă de remușcări, ea aleargă la fratele și la tatăl ei, pe care-i înduplecă să vină în ajutorul viteazului. Salvat de la înec, Tănislav pornește în căutarea turcilor ucigași și a slugii trădătoare. Travestit în călugăr cerșetor, el umblă pe ulițele Țarigradului pînă cînd îi găsește benchetuind într-un birt. Turcii, care tocmai se certau pe paloșul voinicului, cheamă pe călugăr să le fie arbitru la împăcaciune. Punînd mîna pe paloșul său, viteazul măcelărește pe turci, iar pe trădător îl aruncă la rîndul lui în Dunăre. Apoi viteazul continuă a hărțui pe turcii ce-i ies în cale.¹

Aleksandri, 134: Vulcan; *Teodorescu*, 550: Vilcan [Teleorman, 1880]; 558: Iorgovan (Zănoaga — Caracal — Oltenia); 561: Stanislav voinicul (Lacul-Sărat — Brăila — Galați); 573: Stanislav (București); *Cătană*, 22: Tănislav [Banat]; *Negoescu*, 74: Tanislav [Muntenia]; *Ionașcu — Mîndreanu*, 51: Stănislav; *Vasilii*, 24: A lui Stănislavu babi (Tătăruși — Pașcani — Iași, 1897); *Tocilescu*, 80: Stanislav (Șerbănești — Slatina — Argeș); 84: Cîntecul lui Tanislav (Roșiori — R.-de-Vede — București); *Candrea — Dens.*, Din popor, 91: Tenislav copilul; *Păsculescu*, 244: Tănislav (Orlea — Corabia — Oltenia); *Pamfile*, 74: Tănislav (Negrilești — Tecuci — Galați); *Giuglea — Vîlsan*, 3: Stănislav voinicu <Costol — Serbia>; *Codin*, Chira Chiralina, 22: Tanislav [Muscel]; *Monogr. Dolj*, v.I, p. II, 110 și 112: Tanislav; 115 (Plenița — Calafat — Oltenia, 1927); *Diaconu*, Ț. Vrancei, 282: Tănislav (Spulber — Focșani — Galați); *Diaconu*, R.-Sărat, II, 61: Tănislav (Dumitrești — R.-Sărat —

¹ Pentru unele asemănări în desfășurarea începutului, v. tema 37. II.

Ploiești, 1933); *Vechi cîntece de viteji*, 83: Tănizlav (Rudari—Băilești—Oltenia).

52 — Badiu cîrciumarul

O ceată turcească bîntuie meleagurile dunărene întrebînd de cîrciumarul Badiu (Badu), vrăjmaș de moarte al turcilor. Ei găsesc pe frumoasa nevastă a Badiului într-un grup de femei ce-și nălbesc pînzele. Fără să le bănuiască șiretlicul, femeia spune turcilor că Badiul e acasă, unde doarme cu paloșul alături. Turcii năvălesc și-l leagă pe Badiu, batjocorindu-l apoi și chinuindu-l de moarte. La îndemnul lui Badiu, nevasta sa îl vestește pe viteazul lui frate, Nicolcea, pe care îl află benchetuind. Nicolcea spune femeii să meargă înapoi acasă, el urmînd să vină ca geambaș de vite și vechi client al cîrciumii. Înșelînd bănuiala vrăjmașilor, Nicolcea bea la cîrciumă și cere turcilor să-i îngăduie a uda gîtlejul vinovatului pe care ei îl chinuie. Apropiindu-se de fratele lui, îi dezleagă mîinile și împreună măcelăresc pe dușmani și dau foc casei. Badiu răspunde în șagă trecătorilor, care-l compătinesc, că nu-i pare rău de casă cît de carnea grasă, nu prea bună de mîncat, care arde înăuntru.

Aleksandri, 124: Badiul; *Caranfil*, 76: Badiul crișmarul [Moldova]; *Marian* (1873), 128: Badiul (Stupca—G.-Humorului—Suceava); *Teodorescu*, 538: Badiul (Lacul-Sărat—Brăila—Galați); *Vasilii*, 8: Badiu (Tătărăuși—Pașcani—Iași, 1896); *Ionașcu—Mîndreanu*, 41: Badea cîrciumarul; *Alexici*, 27: Badiu, crișmar Badiu <Straja—Banatul Sîrbesc>; *Tocilescu*, 71: Cîntecul lui Badu cîrciumarul (Mînăstireni—R.-Vilcea—Argeș); 75: Cîntecul Badului (Gura-Belii—Cîmpina—Ploiești); 729: Badiu (Oancea—Bujor—Galați); 1245: Cîntecul Badului (Schitu-Doba—Slatina—Argeș); *Grăiul nostru*, I, 331 (Independența—Galați—G.); *Popovici*, 86: Bagiu (Ilidia—Oravița—Banat, 1906); *Candrea—Dens.*, Din popor, 115: Badea; *Păsculescu*, 280: Badea cîrciumarul (Celei—Corabia—Oltenia); 283: Badu cîrciumaru (Corabia—C.—Oltenia); *Mateescu*, 71: Badiu (Peretu—R.-de-Vede—București); *Pamfile*, 81: Badiu și Neculcea (Țepu—Tecuci—Galați); *Constantinescu*, 39: Badu (Potlogeni—Corabia—Oltenia); *Codin*, Chira Chiralina, 26: Badiu cîrciumarul [Muscel]; *Monogr. Dolj*, v. I, p. I, 7 și 9: Badu (Cornu, 1924, și Orodolu—Băilești—Oltenia, 1923)¹; *Furtună*, 23: Badiul (Lipan-Bivol—Săveni—Suceava); 26: *Bidiul* (Hănești—Săveni—Suceava); *Kiriac*,

¹ V. și v. I, p. II, 91: *Niță cîrciumaru* (Teiu—Băilești—Oltenia), variantă provenind dintr-o prelucrare.

17: Cîntecul Badiului (Bogdănești—Tg.-Ocna—Bacău, 1927); *Diaconu*, Ț. Vrancei, 175, 182, 186, 188, 191: Cînticu Badiului (Colacu, Herăstrău, Nerej, Văsii—Focșani—Galați); *Diaconu*, R.-Sărat, I, 15: Cîntecul Badiului (Obilești—Focșani—Galați); *Sandu Timoc*, 158: Badiu <Alexandrovăț—Serbia>; *Vechi cîntece de viteji*, 78: Badu cîrciumarul (Desa—Calafat—Oltenia, 1951).

53 — Kira Kiralina

Trăgînd la țarmul Dunării corabia sa încărcată cu prețioase mărfuri orientale, negustorul turc, «arapul buzat», se îndrăgostește de frumoasa Kira Kiralina. Rugămințile turcului, ca și splendoarea mărfurilor și a bogăției sale nu înduplecă pe fată să-l urmeze. Turcul o răpește atunci și, dezlegînd corabia de la țarm, pornește cu iubita captivă spre patria lui. Vitejii frați ai Kirei îi urmăresc, ucid pe cotropitor și-și dezrobesc sora, pe care apoi o mărită.

Aleksandri, 116: Kira; *Burada*, 107: Chira Chiralina [Dobrogea]; *Teodorescu*, 643 și 647¹: Kira (Lacul-Sărat—Brăila—Galați și București); *Ionașcu—Mîndreanu*, 27: Arap Sangiac; *Vasilii*, 22: Chira (A Kirei Kira) (Tătăruși—Pașcani—Iași, 1897); *Tocilescu*, 87: Chira (R.-Vilcea—R.-V.—Argeș); 203: Chera Cheralina (Bucovicioru—Craiova—Oltenia); *Graiul nostru*, I, 53: Chera (Plenița—Calafat—Oltenia); *Păsculescu*, 288: Kira, Kira Lina (Orlea—Corabia—Oltenia); *Apostolescu*, 27: Arap (Antonești—Alexandria—București); *Kiriatic*, 22: Chira Chiralina (Roseți—Călărași—București, 1914); *Codin*, Chira Chiralina, 5: Chira Chiralina [Muscel]; *Tistu*, 53: Kira Kiralina (Corbu—Cislău—Ploiești); *Brăiloiu*, 94: Chira Chiralina (Beleți—Găiești—Argeș); *Diaconu*, R.-Sărat, II, 34: Chira Chiralina (Dumitrești—R.-Sărat—Ploiești, 1933); *Cocișiu*, 51: Chira Chiralina (Priboieni—Găiești—Argeș, 1936); *Segarcea*, 16 și 19: Chira Chiralina (Beciu—Tr.-Măgurele—București și [Teleorman, 1939]); *Sandu Timoc*, 191: Chera Cheralina <Alexandrovăț—Serbia>; *Monogr. Dolj*, v. II, p. I, 4: Chera Cheralina (Plenița—Calafat—Oltenia).²

54 — Ilincuța Șandrului

Plecînd după apă, sau măturînd curtea, fata zărește în depărtare pe turcii care vin s-o răpească. Ea își vestește părinții, care o ascund și spun turcilor că fata a murit. Dar turcii nu se lasă

¹ V. tema nr. 258: *Rada*, nota 1.

² V. și *Ursu*, *Ohaba*, 45 (n. 64), melodie cu un scurt fragment de text.

amăgiți, ci o caută și chinuiesc pe părinți pentru a-i face să mărturisească adevărul. În cele din urmă fata este descoperită, și turcii se îndreaptă cu dînsa spre țara lor. Pe cînd trec Dunărea, fata cere turcilor să o dezlege, pentru a-i ușura chinurile, și se aruncă în apă, preferînd să moară decît să rămînă captiva lor.¹

Marienescu, I, 45: Ilonca; *Marian* (1869), 19: Fata Sandului [Rădăuți] și (1873), 86 (Gălănești—Rădăuți—Suceava); *Teodorescu*, 635: Ilincuța Sandului²; *Popovici*, 21: Ilinca (Burjuc—Ilia—Hunedoara, 1886); *Frîncu—Candrea*, 230: Floarea (Ponor—Aiud—Cluj); *Bugnariu*, 57: Ileana Gușuleana (Coșbuc—Năsăud—Cluj); *Mîndrescu*, 182 (Rîpa-de-Jos—Toplița—R. Mureș Aut. Magh.); *Bibicescu*, 261: Fata Bărbulesei (Vilcele—Sf.-Gheorghe—Brașov); 267: Floarea [r. Zalău]; 271: Ileana Petri (Nadeș—Cehul-Silvaniei—Maramureș); 273: Irina Pintei (Crucea-Broșteni—V.-Dornei—Suceava); *Cătană*, 140: Lină-Rujălină [Banat]; *Vasiliiu*, 35: Latî-i frunza bobului (Tătăruși—Pașcani—Iași, 1895); *Negoescu*, 70: Irina și cu Pinteia [Moldova]; *Popovici*, 24: Ana (Cliciova—Făget—Banat, 1898); *Alexici*, 70: Lenca <Straja—Banatul Sîrbesc>; *Tocilescu*, 35: Ilinca Șandrului (Runcurel—Tg.-Jiu—Oltenia); 1248: Fata robită de turci (Stroiești—Tg.-Jiu—Oltenia); 1269: Cîntecul Ilincuței (Călăreți—Șeinouiu—Lehliu—București); 1273: Frunzileana de-avramască (Marginea-Uscăți—Tg.-Neamț—Bacău); 1277: Irina cea frumoasă (Tazlău—Buhuși—Bacău); *Vasiliiu*, 34: A Ilincuței (Tătăruși—Pașcani—Iași, 1902); *Popovici*, 18 și 23: Ilinca (Cinciș și Cerbăl—Hunedoara—H., 1903); *Voronca*, Datine, 716 [Botoșani]; 716—717 (Berchișești—G.-Humorului—Suceava); *Hodoș*, 25: Ileana (Domașnea—Orșova—Banat), și 29 (Sintești—Făget—Banat); *Bud*, 8: Horea Firulinei [Maramureș]; *Ciuncanu*, 29: Sănduleasa (Turbați—Gilort—Oltenia); *Apostolescu*, 52: Ilincuța (Antonești—Alexandria—București); *Pamfile*, 48: Catincuța Gendrulesei (Zebil—Istria—Dobrogea); 49³ (Tg.-Ocna—Tg.-O.—Bacău); 51 [Argeș]; *Bîrlea*, I, 24: Irinca (Ieud—Vișeu—Maramureș); *Codin*, Chira Chiralina, 9: Ilincuța Șandrului [Muscel]; *Papahagi*, Maram., 90: Turcii și Sirolina (Budești—Sighet—Maramureș, 1920); 93: Ilonca și turcul (Crăcești—Sighet—Maramureș, 1920); 123: Linca și turcii (Săpînța—Sighet—Maramureș, 1920); *Rusu*, 10: Maria și Ilinca [Transilvania]; *Cardaș*, 113: Ilinca (Broșteni—Fălticeni—Suceava); *Furtună*, 19:

¹ V. și *Jarnik—Bîrseanu*, 402: Chiruța (sora popii viteaz care se luptă cu turcii pentru a o scăpa). V. și tema nr. 70: *Niculca*.

² Variantă compilată din două versiuni.

³ La început, contaminare cu tema nr. 52: *Badiu circiumarul*.

Dochița Sandului (Darabani—Dorohoi—Suceava); *Moroianu*, 23 (n. 9) (Satulung—Brașov—B.); *Brăiloiu*, 98: Ilincuța Șandului (Priboieni—Găiești—Argeș); *Diaconu*, R.-Sărat, II, 56: Șandru (Dragosloveni—Focșani—Galați); *Cocișiu*, 52: Ilincuța Șandului [Muntenia]; *Din folclorul nostru*, 180: Ilincuța Șandului (Smeura—Pitești—Argeș, 1935); *Cocișiu*, 53: Ilincuța Șandului (Dragosloveni—Focșani—Galați, 1937); *Sandu Timoc*, 184: Ilincuța Șandului <Alexandrovăț—Serbia>; *Monogr. Dolj*, v. II, p. I, 6: Ilinca Șandului, 7: Ilinca, 8: Ilincuța, 9 și 10: Ilincuța Șandului (Teiu—Băilești, Scăești—Filiași, Vîrtop—Băilești, Plenița—Calafat și Orodol—Băilești—Oltenia); *Muntean*, 27: Sănduleasa (Bilca—Rădăuți—Suceava).

55 — B a n u l

În vreme ce Banul e la plug, un turc îi răpește frumoasa nevastă (în alte variante sora sau fiica). Finul Banului, apărînd cîntea casei nașului său, aleargă, ucide pe dușman și se întoarce cu nașa.

În unele variante, Banul se sperie cînd vede pe finul lui travestit, în glumă, cu hainele turcului ucis, iar Băneasa, nevastă trădătoare, care de bunăvoie a fugit cu turcul, e ucisă.

Tocilescu, 77: Cîntecul Banului (Săceni—R.-de-Vede—București); *Popovici*, 15: Răpirea Ileanei (Ilidia—Oravița—Banat, 1907); *Păsculescu*, 196: Banul Brîncoveanul (Celei—Corabia—Oltenia); *Apostolescu*, 71: Banul (Antonești—Alexandria—București); *Giuglea—Vîlsan*, 172: Fica lu Banu Măgureanul <Geanova—Serbia>.

56 — M a r c u

În lipsa lui Marcu, Turcul îi devastează casa, îi ucide mama și-i robește soția. Pentru a-și pedepsi vrăjmașul, Marcu se travește în călugăr și cerșește pe sub ferestrele Turcului. Rîvnind la cal, pe care ar vrea să i-l cumpere, Turcul cheamă călugărul în casă și se încing la băutură și la joc. Jocul călugăresc minunează pe Turc, dar în vîltoarea jocului Marcu azvirle anteriorul. Înțelegînd înșelăciunea, Turcul cere îndurare, făgăduind daruri bogate, dar Marcu îl ucide, își dezrobește nevasta și se întoarce acasă cu carele încărcate din averea dușmanului răpus.¹

Jarnik—Bîrseanu, 395: Marcu; *Tocilescu*, 1071: Marcu (Ludoșu-Mare—Sebeș—Hunedoara); *Maican*, 20: Cîntecul

¹ V. și tema nr. 81: *Marcu iagătrul*.

Marcului (Ticuș—Rupea—Brașov); *Tulbure*, 14: Cîntecul lui Marcu [Făgăraș].

57 — *Agușiță al lui Topală*

Agușiță, slujbaș militar turc, taie și spînzură, fără a da cuiva seamă de aceasta, și duce o viață îmbelșugată din abuzurile ce-și îngăduie. Bătrînul Topală îi găsește o mireasă potrivită, pe Aișa, fiica bogatului Carale, ce-și «socotește banii cu cîntarul». Îndată după nuntă, Agușiță e chemat la București pentru a fi înălțat în funcția de «ghiuler-aga», mai-mare peste beșliii din țară. El pleacă, deși Aișa îl oprește. Alaiul zgomotos de arnăuți ce-l însoțesc cu cîntece și focuri de pîstoale, precum și caii săi bine întreținuți, minunat înșeuți și împodobiți, sperie ulițele tîrgului, uimind pînă și pe domnul țării, care îl invidiază. La întoarcere, beșleaga Mustafa, sau Abdulah din Turnu, taie capul noului ghiuler. Temerile Aișei s-au dovedit astfel întemeiate, și ea îl plînge neconsolată.¹

Marienescu, II, 116: Aga Topala; *Teodorescu*, 611: Aguș al lui Topală (Bujoreni—R.-Vilcea—Argeș); *Picot*, 65: L'aga Topalovič et Stojan, le bölükbași <Serbia>; *Tocilescu*, 53 și 56: Agușiță al lui Topală (Șerbănești—Slatina—Argeș și Roșiori—R.-de-Vede—București); *Păsculescu*, 297: Agușița lui Topală (Orlea—Corabia—Oltenia); *Monogr. Dolj*, v. I, p. I, 4: Agușiță a lu Topală (Plenița—Calafat—Oltenia, 1924).

58 — *Stoian-bulibașa*

Turcii se plîng begului din Cladova de necazurile ce le pricinuește Stoian-bulibașa, căpitan de Craina. Prin trădarea nașului său, care îl înduplecă să vină fără grijă la dînsul, Stoian e prins și spînzurat în timpul nopții, spre marea bucurie a turcimii din raia.²

Picot, 32, 61 și 64: Stojan, le bölükbași <Serbia>; *Tocilescu*, 58 și 60: Stoian-bulibașa (Cucuieti—R.-de-Vede și Băneasa—

¹ În varianta *Marienescu*, acțiunea se petrece dincolo de Dunăre. Agușiță e numit de sultan agă-mare în Cladova. El pleacă cu mare alai de arnăuți spre Țarigrad, să mulțumească sultanului. Pe drum, lumea se ascunde, speriată, din calea lui. Aflînd în scaunul hărăzit lui pe Stoian-bulibașa, îi taie mîna stîngă. Acesta fuge la «chinezul din Craina», de unde vine cu ajutoare, ca să prade țînutul.

² În var. *Tocilescu*, 58, Stoian izbutește să scape din mina turcilor și pedepsește fără milă pe nașul trădător.

Variantele timocene arată pe larg cum Stoian e atras în cursă de nașul său sub pretext că begul dorește să fie însoțit pînă în cetatea Cladovei de Stoian, singurul ce poate asigura paza haznalelor pe care begul le duce în cetate.

Tr.-Măgurele—București); *Giuglea—Vîlsan*, 38: Stoian-bulibașa <Rîtcova—Serbia>; *Sandu Timoc*, 253: Stoian-bulibașa <Alexandrovăț—Serbia>.

59 — Roman copilul

În cortul frumos din mijloc de tabără, sau sub umbrar înălțat pe sulilele înfipte în pământ, voinicii Din, Constantin și fratele lor cel mic, Roman (Romănaș, Copilul Roman etc.), petrec cu cele trei fete de împărat, pe care și le-au cîștigat vitejește, cu sabia. Puhoi de turci și tătari întunecă orizontul. Din și Constantin trimit pe copil să scruteze din vârful moveile numărul oștilor și al steagurilor. De vor fi mai multe, să le dea de știre și lor; de vor fi mai puține, să fie în seama lui. Roman numără pînă obosește și apoi se avîntă în luptă, nimicind pe dușmani. Amintindu-și de fratele ce a plecat la bătălie, sau îndemnați de mamă ori de iubita acestuia, Din și Constantin aleargă în ajutor cînd lupta e pe sfîrșite. Cuprins de îndîrjirea cu care izbește de-a valma în jurul său, Roman le cere să se ferească din cale-i, pentru a nu-i ucide și pe dînșii. Frații se supun, și balada se încheie cu întoarcerea victorioasă și continuarea petrecerii. În unele variante, frații sînt uciși în învîlmășeală, și Roman sau mama îi caută și-i înmormîntează. În alte variante, Roman se sinucide de durere; sau, cuprinși de invidie, frații îlucid mișelește pe viteazul Roman, dar mîndra acestuia îl răzbună omorîndu-i, iar pe Roman îl învie în chip miraculos.¹

Cătănă, 165: Din, Constantin și Romîn (Maidan—Oravița—Banat); *Codîn*, Din Muscel, 298: Roman (Poienărei—C.-de-Argeș—Argeș); *Corcea*, 9: Roman voinicul <Coștei—Banatul Sirbesc>; *Tocilescu*, 1223: Roman (Bragadiru—Zimnicea—București); *Păsculescu*, 222: Din și Constantin și copilul Roman; 223: Copilaș Romanul (Orlea—Corabia—Oltenia); *Pamfile*, 90: Copilul romîn (Negrilești—Tecuci—Galați); *Densuianu*, Antol. dial., 17 [Tulcea]; *Brăiloiu*, 104: Romănaș (Drăgăiești—Tîrgoviște—Ploiești); *Monogr. Dolj*, v. II, p. I, 23: Din și Costandin (Sadova—Segarcea—Oltenia).

60 — Tătarii și robii

Tătarii pradă și pustiesc țara, ducînd din urmă convoiul robilor prinși. Adresîndu-se tatarului, un flăcău se roagă să-l elibereze, căci părinții bătrîni i-au rămas acasă, trudind din greu

¹ V. și tema nr. 68: *Cerchez*.

fără ajutorul lui; o fată se roagă pentru cusătura-i părăsită; o femeie cere îndurare pentru pruncul orfan. Tătarul e neînduplecat și le cere să meargă înainte.¹

Tocilescu, 1269: Tătarașul (Giubega — Băilești — Oltenia); Candrea—Dens., Din popor, 104: Tătarii; Brăiloiu, 110: Tătari și robii (Zlătărei—Drăgășani—Argeș); Monogr. Dolj, v. I, p. III, 130: Tătarii (Virtop—Băilești—Oltenia); 130 [Oltenia].

61 — Vișina

Trei sate romanațene, Vișina, Urzica și Polovina, înfruntă stăpînirea și nu trimit birul, pregătind săbii și arme. Pircălabul, luat pe sus de oamenii stăpînirii, arată domniei purtarea semeață a pămîntenilor săi. Apar semne rău prevestitoare. Peste hora satului, în zi de sărbătoare, se ivește o cioară ținind în gheare o balegă. Bătrînii înțeleg că se apropie prăpădul. Stăpînirea trimite hoarde de tătari, care pustiesc și șterg de pe fața pămîntului cele trei sate, prădînd și robind fără milă.

Păsculescu, 207 și 209: Vișina (Orlea și Corabia—C.—Oltenia).²

62 — Șiret pircălabul

Șapte sate nu dau bir împărăției. Tătarii, trimiși de împărat, găsesc la cișmea pe surioara lui Șiret pircălabul, o leagă și-i cer să le spună unde stă Șiret. Zărind pe dușmani, Șiret îi pîndește și le ține piept în poartă cu arcul și săgețile lui colosale, care pustiesc rîndurile vrăjmașe. În cele din urmă, însă, e răpus prin dibăcia feciorului lui Ciupăgel. Tătarii năvălesc, leagă pe Șiretiță și-i cer să le arate ascunzișul Negrului năzdrăvan. Aflîndu-l, dezgroapă grajdul, dar Negrul îi ucide pe toți ciți încearcă să se apropie de el. Numai feciorul lui Ciupăgel izbutește să-l domolească, fluierîndu-i haiducește. El încalecă și pleacă, dar se întîlnește cu Ciochin bun de mîna, feciorul lui Șiret, călare pe mama Negrului. Ciochin răpune pe Ciupag și o mare mulțime de tătari, apoi merge la împărat și îl înfruntă. Acesta îi dăruiește cele șapte sate. Ciupag face tron de ceară și îngroapă pe tatăl său la biserica domnească.

Monogr. Dolj, v. I, p. I, 107.

¹ V. și Păsculescu, 210, această temă intercalată ca episod în balada Vișina.

² V. și fragmentul din *Graiul nostru*, I, 84 (Celar—Caracal—Oltenia).

Voinicul întreabă codrul de ce e desfrunzit și ofilit. Codrul îi răspunde că vлага i-a pierit pentru că în ajun au trecut pe acolo tătarii, tîrînd cu ei trei șiruri de robi. Frunza s-a ofilit și a căzut ascultînd vaietul de jale al flăcăilor, fetelor și nevestelor. În inima voinicului se trezește hotărîrea de a elibera pe nefericii căzuți în robie. Pornind pe urmele convoiului, el biruie pe vrăjmași și eliberează pe captivi.

Păsculescu, 265 (Siliștaru — Brăila — Galați).

64 — *Romîn Grue Grozovanul*

În ușa cortului hanului tătăresc stă legat Romîn Grue Grozovanul, schingiuit de tătari și gata de a fi tras în țepă. Femeile, înverșunate, cer hanului răzbunare grabnică asupra viteazului care le-a pustit familiile. Cu mîna pe hanger, hanul poruncește lui Grue să mărturisească pierderile ce a făcut tătariilor. Curajos și demn, viteazul își arată isprăvile, fără să se înspăimînte de moartea ce-l așteaptă. El cere hanului doar îngăduința de a se ruga într-o mănăstire. Dus acolo, Grue pune mîna pe o bardă, cu care ucide pe tătarii ce-l păzesc, apoi, alergînd la grajduri, își alege cel mai bun cal, cu care se înfățișează hanului, cerîndu-i să poruncească oamenilor săi să-l ajungă din urmă de-a călare, dacă vor putea. Alergînd după Grue, tătarii i se înșiruie în urmă, iar viteazul, făcînd cale întoarsă, îi ucide pe rînd, unul cite unul, apoi pleacă în patrie.

Alecsandri, 77.

65 — *A Gruifului*

Însoțindu-se cu alți voinici, Gruiful atacă pe cotropitorii tătari. Cînd să dea piept cu dușmanii, ceata i se împrăștie, și el luptă singur vitejește, răpunînd pe dușmani. Auzînd aceasta, împăratul tătăresc pune la cale un șiretlic ca să-l poată prinde. El iese în calea Gruifului și-i făgăduiește fata de soție și jumătate din Bugeag în stăpînire. Dar viteazul nu se lasă înșelat, ucide pe tatar, dimpreună cu întreaga-i suită, și rămîne pînă la moarte stăpînul Bugeagului, trăind fericit cu iubita lui, fiica lui Costănel din Bugeag, și ajutînd pe săraci.

Vasilii, 67 (Tătăruși — Pașcani — Iași, 1902).

66 — *Corbac*

Corbac zace de trei ani în închisoarea sultanului din Țarigrad. Privind printre zăbrele, el blestemă Corbul, socotînd că îi cobește a moarte. Corbul îi răspunde că e trimis de maica sa și îl caută

de trei ani. Auzind aceasta, captivul cere Corbului să-i aducă de acasă trei fuioare de mătase și iarba-fierului, făgăduindu-i drept răsplată leșurile dușmanilor. Corbac se eliberează împletind funie din mătase și rupînd gratiile cu iarba-fierului. El trimite Corbul să ducă vestea mamei sale, și făgăduiește că din funie va face spînzurătoare turcilor.

Alecsandri, 141.

67 — *S e r b - S ă r a c*

Apărînd în chip de călăreț pe ulițele Țarigradului, voinicul sărac e îndemnat de nepoata sultanului să ia parte la jocul de halcă, pentru ca, biruind, s-o scape de primejdia de a fi dată arapului. Viteazul se avîntă în întrecere, biruie pe arap și primește fata în căsătorie.

Alecsandri, 105.

68 — *C e r c h e z*

Din tabăra sa, viteazul Cerchez întreabă cine se încumetă să-și măsoare puterile cu dînsul. Auzind provocarea, copilașul lui Roman își alege din herghelie calul cel mai bun și pornește spre cortul lui Cerchez. Întrecîndu-se la alergare de cai, voinicul biruie pe Cerchez și-i taie capul de-a călare.

Balade populare, 202: Copilașul lui Roman (Craiova, 1951).

69 — *I b r a i m*

Cu vorbe microase, corăbierul turc ispitește și înduplecă pe frumoasa Stanca să se furișeze fără a fi simțită de soț și soacră, pentru a porni cu dînsul în șaică.

Păsculescu, 294 (Orlea — Corabia — Oltenia).

70 — *N i c u l c a*

Turcul a îndrăgit pe Niculca, una din cele două fete ale Sirbei. El încearcă zadarnic s-o ademenească cu bani. Profitînd de o clacă la prașilă, turcul o trimite la fîntină, de unde o fură de-a călare. Cînd s-o treacă Dunărea, fata se aruncă în apă. Mama o pescuiește și o aduce acasă. Vin turcii să o caute.¹

Tocilescu, 36 (Cucuieți — R.-de-Vede — București).

¹ Ca în balada *Ilincuța Șandrului* (v. tema nr. 54).

71 — Gheorghică Zătreanu

Gheorghică Zătreanu petrece în codru cu Dobrița de la Ialomița. Când Gheorghică îi cere să cînte, Dobrița își arată jalea de a se fi despărțit de surata ei. Trec doi turci ce duc în robie pe surata Dobriței. Luptîndu-se voinicește, Dobra ucide pe unul dintre dușmani, iar Zătreanu pe al doilea.

Pamfile, 43 (Țepu—Tecuci—Galați).

72 — A lui Șoimănel

Îndată după nașterea lui Șoimănel, turcii îi robesc mama, iar pe el îl aruncă pe apă într-o lădiță. Fata împăratului descoperă pruncul și îl arată împăratului, hotărîtă să se mărite cu dînsul după ce va crește. După nuntă, cuprins de dorul mamei, pe care o știe roabă la Vidin, Șoimănel pleacă și-o dezrobește.

Vasilii, 36 (Tătăruși—Pașcani—Iasi, 1897).

73 — A lui Stănel

Haramin de Dunăre, feciorul lui Hazi-Soltan, înconjură lumea, dar nu-și găsește soție pe plac. Mama îl învață să meargă la doamna Anița, să-i vadă nepoata. Plecînd la Brăila, e zărit de Anița, e chemat în casă, aduce daruri bogate și primește să-și schimbe legea. Același lucru face și tatăl său.

Vasilii, 40 (Tătăruși—Pașcani—Iasi, 1897).

74 — Savetcuța

Își caută soțul plecat la luptă. Murgul aduce vestea morții acestuia.

Bugnariu, 16 (Coșbuc—Năsăud—Cluj).

75 — Rujălina

Mîndra Rujălina se plimbă în grădină. O viorea îi cere să o îngrijească, să o plivească și să o ude, căci nu vor mai fi împreună. Ea prevestește Rujălinei că va fi furată. Rujălina nu crede cele auzite, dar apare un turc, care o zvîrle în șa și fuge cu dînsa.

Bugnariu, 65 (Coșbuc—Năsăud—Cluj).

76 — Strigă Iacob

Turcul bogat se întoarce supărat și obosit din Țara Hațegului, unde a pețit pe fata împăratului.

Rusu, 18 [Transilvania].

77 — *Voina și mîndra lui*

Voinicul își pregătește calul pentru a pleca în cătănie. Mîndra îl roagă zadarnic s-o ia cu el. După bătălie, calul aduce fetei vestea că Voina a rămas prins în sînge pînă-n brîu. Prefăcîndu-se în pasăre, mîndra pleacă în căutarea lui. La rugămîntea lui Voina, se preface în fată, se sărută și se întorc împreună acasă.

Pompiliu, 75 (Stei—Beiuș—Crișana).¹

78 — *Ana Ardeleana*

În vadul apei, fata spală rufe și plînge. Turcii o roagă să-și oprească lacrimile pînă trec ei vadul. Fata îi întrebă dacă nu i-au văzut fratele, pe care îl descrie. Turcii îi cer atunci să-l facă să nu se mai bată. Voinicul refuză și o învață unde să-l îngroape dacă va muri.

Marienescu, I, 132; *Iliana Brailana*²; *Popovici*, 14: *Ana Ardeleana* (Poiana-Răchițelii—Hunedoara—H., 1903).

79 — *Vizercan și porumbul*

În timp ce boier Constantin e plecat la Orăștie, nevasta lui petrece cu Vizercan, tătarul din Bălgrad. Doamna Maria se teme să nu-i trădeze porumbelul, care i-a văzut. Vizercan încearcă să-l săgăteze, dar porumbelul zboară și duce veste stăpînului că soția îi zace bolnavă, făcîndu-l astfel să se înapoieze fără zăbavă. Ea îi spune că nu se va însănătoși decît dacă-i va da să mănînce inima porumbelului. Boierul e gata să ucidă porumbelul, dar acesta, ghicindu-i intenția, îi spune adevărul. Tătarul, descoperit în casă, e ucis, iar femeia trădătoare e arsă de vie.

Marienescu, II, 108.³

80 — *Manuilă și Mustafa*

Turcii pradă și robesc în Moldova. Manuilă cere adăpost Aneiței. Acolo află pe turcul Mustafa beat, pe care-l ucide.

Marienescu, II, 112.⁴

¹ V. și *Densușianu*, *Antol. dial.*, 53 [Bihor], temă asemănătoare. Mama căutîndu-și fiul căzut în bătălie, a. tema nr. 23.I: *Voinicul rănit*.

² V. și *Balade bândățene*, 44.

³ V. și *Domaschin*, 114, și *Balade bândățene*, 26.

⁴ V. și *Domaschin*, 43, și *Balade bândățene*, 10.

81 — *Marcu ia gărul*

Marcu primește carte împărătească și e întemnițat. În lipsa lui, dușmanii îi robesc soția. Eliberat, se întilnește cu aceasta la fîntînă în Țarigrad, se recunosc, se răzbună și revin în țară.¹
Cătană, 32 [Banat].

82 — *Ioneasa circimăreasa*

Urmărit de tătari, voinicul fuge, ducîndu-și mîndra tătăroaică pe cal. Calul e cuprins de jale pentru că voinicul va trage la Ioneasa « circimăreasa », neglijîndu-l pe el. Acolo voinicul află un turc beat dormind, pe care îl ucide, apoi sluțește pe circiumăreasă și o jefuiește.

Corcea, 60 <Coștei—Banatul Sîrbesc>.

83 — *Sora și fratele*

Fratele întrebă codrul de ce îngălbenește. Află că turcii i-au robit sora. Aleargă și o scapă din robia cotropitorilor.

Popovici, 51 (Cliciova—Făget—Banat, 1898).

84 — *Iancu și turcul*

Urmărit de turc, Iancu cere nevetei să-i deschidă, dar nu e ascultat. Atunci, el se întoarce, ucide pe turc și se travestește în hainele acestuia. Astfel e primit în casă, și femeia trădătoare își primește pedeapsa.

Hodoș, 46 (Drăgoiești—Lugoj—Banat).

85 — *Cîntecu lu Isirim bogatu*

La jghebul cișmelei, Mica-Rusculiță spală marama lui Isirim, înroșind apa de sînge turcesc. Vin mîrzacii, care o chinuie ca să le spună de știrea lui Isirim. Fata îi îndreaptă spre casa acestuia, dar merge înaintea lor și-i vestește lui Isirim primejdia. Isirim cade răpus. Dușmanii îi iau averea și o împart între ei. Pe cînd ei se ceartă în drum pentru calul ce nu poate fi împărțit, apare un voinic, care, prefăcîndu-se că vrea să le cumpere calul, îl încalcă și fuge.

Giuglea — Vilsan, 11 <Costol — Serbia>.

86 — *Vidu țăr anul*

Printre robii aduși la Țarigrad e și muma Vidului. Recunoscînd-o, Cara-Mustafa o întrebă unde este Vidu. Femeia îl înșală, spunîndu-i că a murit, dar turcii, spre încredințare, sapă

¹ V. unele asemănări tematice la nr. 56 și 87.

mormîntul ce li se arată. Între timp, mama își vestește fiul. Vidu alungă pe turci și intră într-o cafenea. Nechezul calului îl cheamă afară, unde vede mulțimea amenințătoare a turcilor care se apropie. Calul îl ajută să biruie pe dușmani. După bătălie, Vidu merge la împărat și-i cere oaste cu care să se bată. Speriat, împăratul îi dă fata de soție și-l lasă să împărătească în locul lui.

Giuglea — Vilsan, 110 <Geanova — Serbia>.

87 — *Pătru di la Izvor*

Voinicul primește carte de cătănie. În lipsa lui, arnăutul ce vine după bir îi vede nevasta cernită, o ia cu sila, dimpreună cu copiii, și pleacă în codru. Când se întoarce, Pătru se răzbnună.¹

Sandu Timoc, 63 <Alexandrovăț — Serbia>.

2. HAIUCII

88 — *Corbea*

Corbea (Mîrza, Peneș, Oprea, Gheorghe etc.) a îmbătrînit de cînd zace în temniță, închis de Ștefan-vodă (de Negru-vodă, de împăratul). Chica, genele, sprîncenele și barba i-au crescut peste măsură. În umezeala și întunericul temniței mișună broaște, șerpi și năpîrci, sporind chinurile celui ce zace în noroi, legat în obezi și butuci. Mama întemnițatului, care de multă vreme îl caută, reușește să vorbească, prin fereastra zăbreliată, cu fiul său. Acesta îndeamnă pe bătrînă să ceară îndurarea domniei pentru dînsul. Răspunsul cu tîlc al domniei arată că în curînd întemnițatul va fi logodit cu o « jupîneasă » anume « pregătită ». Bătrîna, bucuroasă, își vestește fiul, care însă înțelege că logodnica făgăduită nu poate fi decît țeapa care-l așteaptă. Pentru a se salva, Corbea pune la cale un șiretlic, cu ajutorul mamei sale. Dezgropînd grajdul unde se află ascuns calul năzdrăvan al lui Corbea, bătrîna se plimbă cu el pe ulițele tîrgului domnesc, pentru a ispiti cu frumusețea lui pe boieri și pe domn și pentru a-l ceda numai în schimb eliberării fiului închis. Vrăjit de înfățișarea calului, domnul cheamă pe bătrînă în curtea sa. Cum calul ucide pe toți slujitorii și ostașii domnești care se încumetă să se apropie de el, bătrîna spune domnului că numai fiul ei ar putea să încalece calul. Captivul este scos din temniță și, pentru a-și recăpăta înfățișarea voinicească, e tuns, îmbrăcat și înarmat cu hainele și armele domnului. Corbea

¹ V. și temele nr. 56 și 81.

incalcă, o ia pe bătrână și se eliberează sărind cu calul peste ziduri. El se întoarce, pedepsește pe temniceri, pe boieri și pe domn.

În cele mai multe dintre variantele moldovene și ardelenе, acțiunea e concentrată. Întemnițatul cere mamei sau iubitei calul salvator. Strănutul, nechezul sau copitele calului sparg ușile temniței, eliberînd pe captiv. În aceste variante lipsește de obicei portretul întemnițatului și descrierea temniței, elementul eroic și fantastic fiind mult atenuat.¹

Pauletti (a. *Lupeanu Melin*), 58: Cîntecu lui Oprea (Roșia—Sebeș—Hunedoara, 1838); *Pompiliu*, 36: Gheorghe (Gura-Riului—Sibiu—Brașov); *Marian* (1873), 116: Voinicul scăpat (Zaharești—G.-Humorului—Suceava); 186: Gheorghie a Popii (Ilișești—G.-Humorului—Suceava); *Burada*, 151: Corbea viteazul [Dobrogea]; *Vulpian*, 26: Corbea (București, 1881); 76: Mirza Iotrișoru [Banat]; *Teodorescu*, 517, 527 și 531: Corbea (Lacul-Sărat—Brăila—Galați și București, 1883, 1884 și 1885); *Bugnariu*, 87: Georgiță și mamă-sa (Coșbuc—Năsăud—Cluj); *Sevastos*, 321: Peneș [Moldova]; *Densusianu*, Ț. Hațeg., 287: Mirza (Păucinești—Hațeg—Hunedoara, 1888—1891)²; *Bibicescu*, 326: Manea (Vilcele—Sf.-Gheorghe—Brașov); 329: Mirza [Transilvania]; *Cătană*, 17: Mirza [Banat]; *Negoescu*, 201: Corbea [Muntenia]; *Ionașcu—Mîndreanu*, 45: Corbea; *Alexici*, 191: Mihu (Nermiș—Ineu—Crișana); *Corcea*, 65: Mărza <Coștei—Banatul Sîrbesc>; *Tocilescu*, 147, 149, 191: Cîntecul lui Corbea (Văleni—Teleajen—Ploiești, Costești și Bărbătești—Horezu—Argeș); 1224 și 1256: Corbea (Sudiți—Ūrziceni—București și Zebil—Istria—Dobrogea)³; *Hodoș*, 72: Mirza [Banat]; *Graiul nostru*, I, 286 (Găurile—Focșani—Galați); *Tulbure*, 10: Pinteia [Făgăraș]; *Mateescu*, 35 și 44: Corbea (C.-de-Argeș și Albești—C.-de-Argeș—Argeș); *Păsculescu*, 224 și 228: Corbea (Orlea—Corabia—Oltenia și Țăndărei—Fetești—București)⁴; *Constantinescu*, 46: Corbea (Cilieni—Corabia—Oltenia); *Pamfile*, 24, 26, 30, 31: Corbea (Țepu—Tecuci—Galați, Popești—Focșani—Galați, Zebil—Istria—Dobrogea, Țepu—Tecuci—Galați); *Codin*, Chira Chiralina, 34: Corbea [Muscel]; *Monogr. Dolj*, v. I, p. I, 11, 14, 16, 19: Corbea (Boca—Strehaia, Plopșor—Craiova, Plenița—Calafat—Oltenia); v. I, p. III, 175: Costea (Virtop—Băilești—Oltenia); *Cardaș*, 125: Ștefanvodă (Broșteni—Fălticeni—Suceava); *Furtună*, 41: Corbea; 44:

¹ Calul își salvează stăpînul în chip asemănător și a. temele nr. 105, 171, 224.

² V. și 167 (n. 195).

³ V. și 179, *Corbea*, în contaminare cu tema nr. 3: *Corbul și Vinul*.

⁴ V. și 202, *Corbea*, în contaminare cu tema nr. 217: *Dediu (Gegiu) și Dragna (Drajna)*.

Vălean; 49: Variantă; 65: Peneș (Vlăsinești, Sîrbi, Știubieni, Bozieni—Săveni—Suceava); 68: Vereș [Moldova]; *Tistu*, 27 și 37: Corbea (Mănăstirea și Chiojdu-Mic—Cislău—Ploiești); *Diaconu*, Ț. Vrancei, 196—217: Corbea (7 var.: Herăstrău, Nerej, Paltin, Păulești, Spulber, Vășii—Focșani—Galați); *Diaconu*, R.-Sărat, I, 17—41: Corbea (4 var.: Căiata, Dumitrești—R.-Sărat—Ploiești și Gugești, Obilești—Focșani—Galați); II, 3: Corbea (Oreavu—Focșani—Galați); *Bularda*, 57 (Jigălia—Bîrlad—Iași, 1933); *Nicoară—Netea*, 26 [Transilvania]; *Monogr. Tirnava-Mare*, 475: Corbea (Vulcan—Sighișoara—Brașov, 1933); *Cocișiu*, 59: Corbea (Vilcendorf—Sighișoara—Brașov, 1933); *Ursu*, 43: Balada lui Mirza (Sîrbova—Lugoj—Banat); *Segarcea*, 36: Balada haiducului Corbea [Teleorman, 1939], și 39 (București, 1940); O. Birlea, 592: Corbea (Șerbănești—Costești—Argeș); *Vechi cîntece de viteji*, 104: Corbea (Clejanii—Videle—București).

89 — T o m a A l i m o ș

Voinicul Toma Alimoș poposește cu murgul lui la umbra unui pîlc de ulmi înfrățiți din rădăcină, unde își umple cupa, dar regretă că nu are cu cine închina. El toarnă întîiul pahar la rădăcina copacilor, care-i aduc mulțumiri înclinîndu-i-se. Apare însă, pornit pe cruntă răfuială, perfidul Manea, stăpînul acelor meleaguri, furios pe străinul care a cutezat să i le calce. Refuzînd cupa întinsă, Manea răpune mișelește pe Toma, apoi fuge. Legîndu-și pîntecele rănii, Toma ajunge din urmă și ucide pe dușman, apoi își dă sfîrșitul. Calul sapă lui Toma Alimoș mormînt cu copita, apoi ia singur calea codrului, în căutarea unui nou stăpîn.

Alecsandri, 72: Toma Alimoș; *Teodorescu*, 581: Toma Alimoș (București, 1867); *Caranfil*, 21: Toma și Manea [Moldova]; *Bugnariu*, 93: Toma Dalinos și Manea (Coșbuc—Năsăud—Cluj); *Codin*, Din Muscel, 263: Toma Dalmoschi (Poienărei—C.-de-Argeș—Argeș)¹; *Vasiliu*, 13: Toma Alimoș (Tătărăuși—Pașcani—Iași, 1896); *Corcea*, 15: Toma Alimoș <Coștei—Banatul Sîrbesc>; *Alexici*, 34: Toma Alimoș <Straja—Banatul Sîrbesc>; *Tocilescu*, 38, 40, 43: Toma Alimoș (Șerbănești—Slatina, Mănăstireni—R.-Vilcea, Bărbătești—Horezu—Argeș); *Hodoș*, 69: Toma D-Alimoș (Borlovenii-Vechi—Bozovici—Banat); *Popovici*, 91: Toma haiducul (Ilidia—Oravița—Banat, 1906); *Păsculescu*, 250: Toma lu moș (Orlea—Corabia—Oltenia); *Bucuța*, 120: Toma Al Imos

¹ Eroii au roluri inversate.

<Rabova — Bulgaria>; *Vechi cîntece de viteji*, 90: Toma Alimoș (Merenii-de-Sus — Videle — București, 1937).¹

90 — Mih u Copilul

Mihu Copilul, haiducul, străbate codrul noaptea, chiuind și cîntînd din cobuz. Calul i se abate din drum și se poticnește, îngrijat de primejdia ce-i pîndește din partea lui Ianoș Ungureanul. Bizuindu-se pe voinicia lui și pe armele-i nebiruite, Mihu își continuă cu seninătate drumul și cîntecul. Ianoș îl aude și își trimite oamenii să-l prindă. Haiducul e poftit să benchetuiască cu Ianoș, urmînd ca lupta voinicească ce vor da după aceea să aleagă cine merită să rămînă căpetenia cetei. (În unele variante, Ianoș se dovedește perfid, încercînd săucidă pe haiducul adormit.) Mihu răpune pe Ianoș și le dovedește celorlalți că nu sînt voinici punîndu-i să ridice de jos șaua cu armele lui. Numai unul singur, cel mai mic și neînsemnat din întreaga ceată, izbutește. De aceea pe toți ceilalți îi dojenește și-i trimite să plugărească la casele lor, nefiind vrednici să se numească haiduci și viteji de codru.

Alecsandri, 62: Mihu Copilul; *Teodorescu*, 490: Miul Cobiul (Lacul-Sărat — Brăila — Galați); 496: Miul Sglobiul (București); *Tocilescu*, 187: Miu Sglobiu (Salcia — Tr.-Măgurele — București); 195: Ianoș Ungurul² (Dioști — Caracal — Oltenia); *Giuglea-Vîlsan*, 63: Miu Znobiu³ <Geanova — Serbia>; *Diaconu*, Ț. Vrancei, 273, 276, 277: Nicu Șloghiu (Bîrsești, Nerej, Spinești — Focșani — Galați); *Diaconu*, R.-Sărat, II, 45: Mihu Copilul (Gugești — Focșani — Galați).

91 — Miu haiducul

La curtea domnească din București, boierii benchetuiesc, iar domnul Ștefan-vodă îi îndeamnă să fie cumpătați, prevenindu-i că a doua zi, dis-de-diminează, simulînd o vinătoare, vor încerca să prindă pe haiducul Miu. Înțelegînd ce pun la cale, paharnica mesei, care e însăși sora haiducului, îi îmbată bine, ca să poată alerga în codru, unde vestește fratelui său primejdia ce-l așteaptă. Haiducul o ascultă zîmbind și o trimite înapoi la curte. A doua zi, în faptul dimineții, ieșind spre drumul mare, Miu întilnește un ciobănaș, de la care cumpără oile, hainele, bîta și fluierul.

¹ V. și Furtună, 37, var. degradată, în contaminare cu alte motive, din Vlăsinești — Săveni — Suceava.

² La început, contaminare cu tema nr. 22: *Voinicul adormit*; în final, Mihu se descoperă fiul lui Ianoș.

³ *Idem*.

Astfel travestit, haiducul întâmpină alaiul vânătoresc al curții. Întrebat de sălașul Miului, el făgăduiește domnului să-l ducă la fagul știut dacă oștirea domnească va rămâne să-i păzească turma. Lăsându-se înșelat, domnul pornește cu haiducul spre fagul cel mare, unde Miu ucide pe domn.

În alte variante, Miu poruncește oamenilor săi doar să-l sperie, trecându-l sub ascuțișul săbiilor, apoi îi dau drumul, și domnul fuge prin hățiușul pădurii, cufundat în rușine și lașitate.

În unele variante, în timp ce Miu judecă pe domn, sosește la fag sora haiducului, care cere iertare pentru stăpînul său. Haiducul consimte dacă domnul va lua de soție pe paharnica sa. În continuare, uneori, fosta soție a domnului, văzîndu-se părăsită, își plînge umilița sau chiar se sinucide.

Alecsandri, 206: Ștefăniță-vodă; *Teodorescu*, 500: Ștefan-vodă; 503: Fagul Miului (București); *Negoescu*, 26: Miu haiducul [Muntenia]; *Ionașcu—Mindreanu*, 59: Miu; *Tocilescu*, 156, 161, 164, 184: Cîntecul lui Miu haiducul (Roșiori—R.-de-Vede—București, Săcelu—Gilort—Oltenia, Costești—R.-Vilcea—Argeș, Vădeni—Tg.-Jiu—Oltenia); 205: Mihai Copilu (Bucovicioru—Craiova—Oltenia); 209: Miu haiducul (Focșani—F.—Galați); 1074: Miu (Catane—Băilești—Oltenia); *Candrea—Dens.*, Din popor, 63: Ștefan-vodă; *Mateescu*, 55: Miu haiducul (Pietrari—Tîrgoviște—Ploiești); *Păsculescu*, 230 și 233: Miu haiducul (Celei—Corabia—Oltenia și Gemenea—Tîrgoviște—Ploiești); *Vîrcol*, 38 (n. 37) (Rîmești—Drăgășani—Argeș); *Constantinescu*, 60: Miu haiducul (Cilieni—Corabia—Oltenia); *Pamfile*, 79: Micu haiducul (Țepu—Tecuci—Galați); *Giuglea—Vîlsan*, 76: Miu aiducu <Geanova—Serbia>; *Codîn*, Chira Chiralina, 61: Miu haiducul [Muscel]; *Tistu*, 60: Miu Globiu (Corbu—Cislău—Ploiești); *Pamfile*, Cîntece bătr., 12: Miu; *Costin*, Mărgăritarele, 33: Miu haiducul (Cîlnic—Reșița—Banat); *Monogr. Dolj*, v. I, p. II, 68, 72, 74, 76, 79: Miu (Sadova—Segarcea—Oltenia, Plopșor—Craiova și — ultimele trei — Plenița—Calafat—Oltenia); *Nițu*, 8: Miu (Frățila—Oltețu—Oltenia); *Diaconu*, R.-Sărat, II, 51: Mihai haiducul (Oreavu—Focșani—Galați); *Pr. Ionescu*, 53: Miu (Corugea—Hîrșova—Dobrogea); *Segarcea*, 21 și 23: Mihai haiducul [Teleorman]; *Vechi cîntece de viteji*, 97: Miu haiducul (Desa—Calafat—Oltenia).

92 — B a b a S î r b a

În fapt de noapte, haiducii, strînși în ceată, trec Dunărea, ca să prade pe Baba Sîrba. Schingiuită, bătrîna mărturisește unde și-a ascuns comorile. Încărcați de pradă, haiducii se retrag

la sălașul lor din codru. Feciorii Sirbei, hoțomani, întorcându-se acasă, pornesc să caute și să pedepsească pe cei ce le-au prădat haznaua. În alte variante, puterile nimicesc ceata haiducilor, iar calul căpitanului se poticnește și-l ucide pe acesta.

Marian (1869), 16: Mateiu și Serba (Ilișești—G.-Humorului—Suceava); *Marian* (1873), 105: Piperiu, Mateiu și Sirba (Stupca—G.-Humorului—Suceava); *Reteganu*, 24: Piperea, harambașa hoților [Banat]¹; *Densusianu*, Ț. Hațeg., 291: Mătei căpitan (Păucinești—Hațeg—Hunedoara); *Hodoș*, 78: Piperea (Văliug—Reșița—Banat); *Păsculescu*, 247: Baba Sirba (Orlea—Corabia—Oltenia); *Furtună*, 113: Matei și Chiperi (Mileanca—Dorohoi—Suceava).

93 — G o l e a

Haiducii cer mumei lui Golea să îngăduie fiului ei să le fie căpetenie. Bătrîna, care și-a pierdut toți ceilalți feciori în haiducie, se împotrivește, dar viteazul Golea pleacă cu haiducii. Împreună cu cetașii lui, Golea despoaie ciocoi și luptă cu puterile, apoi se întoarce acasă.

În alte variante, voinicul cade răpus de putere sau e prins și dus la spînzurătoare, spre jalea bătrînei.

Teodorescu, 584: Golea (București, 1869); 588: Golea haiducul (Bogza—R.-Sărat—Ploiești, 1875); *Densusianu*, Ț. Hațeg., 294: Petru (Păucinești—Hațeg—Hunedoara, 1888—1891); *Negoescu*, 129: Golea [Muntenia]; *Popovici*, 113: Ianăș Gulianăș (Bozovici—B.—Banat, 1904); *Păsculescu*, 270 și 273: Golea (Orlea—Corabia—Oltenia); *Giuglea—Vîlsan*, 24: Golea; 304: Ianuș Unguru <Costol—Serbia>; *Ursu*, 44: Balada lotrilor (a lu Ion) (Sirbova—Lugoj—Banat); *Monogr. Dolj*, v. I, p. I, 38: Golea (Plenița—Calafat—Oltenia).

94 — S t a n c i u a l B r a t u l u i (V o i c a B ă l a c a)

Ceata haiducească petrece fără grijă, avînd drept strajă sigură pe Voica (Voichița), sora Stancului arambașa. Unele variante arată curajul și îndemînarea lui Stanciu în înclăștarea cu puterile căpitanului Balaura, care-i înconjoară. Alte variante acordă rolul predominant Voicăi, care singură biruie, cu o vitejie fără seamăn, pe poterași. Împăratul, speriat, îi dă răvaș la mîna să haiducească netulburată.

Pompiliu, 68: Stanciu și Vochița (Gura-Rîului—Sibiu—Brașov); *Codin*, Din Muscel, 288: Stanciu Bratu (Lerești—Muscel

¹ V. și p. 28: Căpitanul Trandafir.

—Argeș); *Tocilescu*, 1059: Voichița (Rucăr—Muscel—Argeș)¹; *Mateescu*, 79: Stanciu al Bratului (Albești—C.-de-Argeș—Argeș); *Păsculescu*, 239: Voica Bălaca (Orlea—Corabia—Oltenia); 278: Stanciu al Bratului (Siliștraru—Brăila—Galați); *Constantinescu*, 67: Voica Bălașa (Cilienii—Corabia—Oltenia); *Pamfile*, 37 și 59²: Stanciu (Țepu—Tecuci—Galați).

95 — Bogatul și săracul

Bogatul și săracul beau în cârciumă. Trufaș și meschin, bogatul cere ironic cârciumarului, pe socoteala sa, încă o măsură mică de vin pentru cel sărman. Jignit și mîniat de fățarnicia bogatului, săracul îl amenință, cumpănind mulțimea de averi și acareturi ale bogatului cu greutatea și îndeminarea bitei sale, cu care, dacă o va ridica, va doborî mulți bogați.

Aleksandri, 41: Bogatul și săracul; *Teodorescu*, 296: Bogatul și săracul (Lacul-Sărat—Brăila—Galați); *Mîndrescu*, 187 (Rîpa-de-Jos—Toplița—R. Mureș Aut. Magh.); *Vasiliiu*, 30: Bogatu și saracu (Tătăruși—Pașcani—Iași, 1897); *Tocilescu*, 138: Bogatul și săracul; *Weigand*, Bukowina, 70 (n. 29) (Bunești—Fălticeni—Suceava); *Graiul nostru*, I, 94 (Marotinu-de-Sus—Caracal—Oltenia); *Vîrcol*, 71 și 80 (Popești-Măciuca și Zătreni—Oltețu—Oltenia); *Măciucă*, 25 (n. 28) [Gorj]; *Hetcou*, 53 (Leheceni—Beiuș—Crișana); *Vechi cîntece de viteji*, 122: Bogatul și săracul (Ileana—Lehliu—București, 1948); *200 cîntece și doine*, 37: În cârciumă la firtatu (Bogatul și săracul) (Stroiești—Horezu—Argeș); *Ursu*, Almăj, 57 (n. 9) (Bozovici—B.—Banat).

96 — Țăranul și ciocoiul

Tip I: Venind în urma carului încărcat cu bucate, ciocoiul, sau arendașul, dă binețe țăranului pe care-l întâlnește în cale. Acesta răspunde supărat, iar ciocoiul îl socotește necuviincios și beat, cînd el e de fapt necăjit și nemîncat de mai multe zile. Ciocoiul, trufaș, prinde a biciui pe țăran, dar acesta nu se lasă și ciomăgește pe ciocoi, care abia mai scapă cu zile, alergînd la hanul din apropiere, unde se plînge de lecția primită.

Aleksandri, 250: Ciocoiul; *Teodorescu*, 296: Țăranul și ciocoiul (București, 1870); *Sevastos*, 317: Frunză verde baraboi [Moldova]; *Eminescu*, 185 (n. 130) [Moldova]; *Vasiliiu*, 30: Balaban (Tătăruși—

¹ V. și 835: *Bratu*, fragm. tot din Rucăr, și 1258: *Foai verđii trii aglici* (Cerna—Măcin—Dobrogea).

² V. și 61: *Variantă*; aceeași piesă ca a. *Tocilescu*, 1258, dar cu indicația: « Băsești—Fălcu ».

Pașcani—Iași, 1897); *Tocilescu*, 135 și 136: Țeranul și ciocoiul (Novaci—Gilort—Oltenia); *Voronca*, Datine, 534: Țăranii. Munca. [Botoșani]; *Mocanu*, 128 (Stănițești—Huși—Iași); *Graiul nostru*, I, 325 (Independența—Galați—G.); *Giuglea—Vîlsan*, 137: Mocanu <Geanova—Serbia>; *Pamfile*, 292 (Țigănași—Iași—I. și Țepu—Tecuci—Galați); *Cardaș*, 122 (Broșteni—Fălticeni—Suceava); *Furtună*, 162: La moară la Dorohoi (Bozieni—Săveni—Suceava); 164: Variantă (Dersca—Dorohoi—Suceava)¹; *Diaconu*, Ț. Vrancei, 252: Cînticu lu Ionici haiducu (Păulești—Coza—Focșani—Galați); *Balș*, 72: Cîntec haiducesc (Tega—Cislău—Ploiești).

T i p II : Copleșit de nevoi, țăranul caută dreptate la domnie. Pe scara palatului e primit cu aroganță și îmbrîncit de pe trepte de ciocoiul care-i ține calea. Țăranul înțelege că numai plocoanele i-ar putea deschide drumul.

Antol. de lit. pop., 557: Balada iobagului (R.-Vilcea, 1885); *Tocilescu*, 734: Țeranul și zapciul (Cucuieți—R.-de-Vede—București); *Antol. de lit. pop.*, 36 (n. 45) (Lupșa—Strehaia—Oltenia, 1906).

97 — I a n c u J i a n u

Jianu, cu ceata lui, umple de spaimă pe ciocoi și negustori. El nu mai prididește cumpărînd iarbă-de-pușcă și gloanțe pentru cetașii săi. Încolțit de putere și supărat de zăbava podarului, care nu se grăbește să-i răspundă, haiducul se avîntă cu calul în valurile Oltului. Prins de poteră și pus în cătușe la închisoarea domnească, Jianu își cîntă cîntecul, din care răzbate ura împotriva celor bogați. (În unele variante, cîntecul începe cu lauda isprăvilor amoroase ale haiducului.)

Pann, 122: N-ați auzit d-un Jian (Cîntecul Jianului); *Alexandri*, 159: Jianul; *Teodorescu*, 293: Haiducul [Muntenia, 1867]; *Caranfil*, 3: Iancul [Moldova]; *Teodorescu*, 291: Jancu Jiiianul (Lacul-Sărat—Brăila—Galați, 1883)²; *Vulpian*, 61: Iancu Jianu (Drăgășani—D.—Argeș); *Canianu*, 237 (n. 332) (Lătăi—Hîrlău—Iași); *Antol. de lit. pop.*, 438: Cîntece despre Iancu Jianu³ (Sîncel—Tîrnăveni—R. Mureș Aut. Magh., 1888); *Cătană*, 115: Iancu Jianul [Banat]; *Ionașcu—Mîndreanu*, 34 și 35: Jianul; *Tocilescu*, 166: Cîntecul lui Jianu (Săcelu—Gilort—Oltenia); 177: Cîntecul lui Iancu Jianu (Bărbățești—Horezu—

¹ V. și 166: Variantă din Roman, cu unele asemănări.

² *Ibid.*, Jiiianul, fragm. reprodus din colecția *Dorul și amorul*.

³ V. și mai jos.

Argeş); 178: Iancu Jianu (Ocnele-Mari—R.-Vilcea—Argeş); 197: Cîntecul lui Iancu Jianu (Tg.-Jiu—Tg.-J.—Oltenia); 867: Colea-n vale-n Cornăţel (Bălănoaia—Giurgiu—Bucureşti); 1279: Jiene, de unde vii (Ghindăoani—Tg.-Neamţ—Bacău); *Weigand*, Bukovina, 64 (n. 18) (Voitinel—Rădăuţi—Suceava); *Graiul nostru*, I, 174 (Telega—Cîmpina—Ploieşti); *Vircol*, 23 şi 41 (Ciineni—R.-Vilcea şi Rîmeşti—Horezu—Argeş); *Pamfile*, 59: Iancu Jianu; 267 (n. 22) (Țepu—Tecuci—Galaţi); 126 (n. 31) [Birlad]; *Densușianu*, Antol. dial., 42 [Moldova]¹; *Tistiu*, 26: Cîntecul Jianului (Valea-Viei—Cislău—Ploieşti); 41 (n. 104—105) (Chiojdu-Mic—Cislău—Ploieşti); *Monogr. Dolj*, v. I, p. I, 43 şi 44: Iancu Jianu (Pleniţa—Calafat şi Plopşor—Craiova—Oltenia, 1924); *Cardaş*, 87 (Broşteni—Fălticeni—Suceava); *Furtună*, 117: Jianu (Minăstireni—Botoşani—Suceava); 119: Variantă [Oltenia]; 168: Cînd eram copil mai mic (Suliţa—Botoşani—Suceava); *Monogr. Romanaţi*, 142: Cîntecul lui Iancu Jianu; *Diaconu*, Ț. Vrancei, 258: Cînticu Holtului (Colacu—Focşani—Galaţi); *Brăiloiu*, 124: Iancu Jianu (Zlătărei—Drăgăşani—Argeş); *Antol. de lit. pop.*, 440 (Cojmăneşti—Strehaia—Oltenia, 1932); 442 (Aluniş—Muscel—Argeş, 1932); *Cocişiu*, 54: Iancu Jianu (Naipu—Drăgăneşti-Vlaşca—Bucureşti, 1937); *Segarcea*, 30 şi 32: Iancu Jianu [Teleorman]; 35 (Bucureşti); *Sandru Timoc*, 195: Jianu < Stanotîrn — Bulgaria >; *Camilar*, 20: Cîntecul Jianului.²

98 — T u n s u l

S-a dus vestea în ţară de apariţia Tunsului. Însoţit de oamenii săi, ţine calea crîngului şi vămuieste pe cei avuţi, cărora le dă în bătaie de joc răvaş la mîna că-i va despăgubi el sau Dumnezeu, dacă nu va mai avea multe zile de trăit.

Pann, 126: Veste-n ţară a ajuns (Tunsul); *Alecsandri*, 162: Tunsul; *Tocilescu*, 391: Doina haiducului Ion Tunsu (Corbii-Mari—Titu—Bucureşti); 1071: Cîntecul lui Tunsu [Ploieşti]; 1244: Tunsu haiducu (Ruptura—Strehaia—Oltenia); *Brăiloiu*, 130: Tunsul (Zlătărei—Drăgăşani—Argeş); *Sandru Timoc*, 244: Tunsu < Tomislava — Serbia >.

99 — G h e o r g h e l a ş

Haiducul Gheorghelaş (căpitan Gheorghită) suie dealul Istriei în căutarea lui Macovei, pîrcălab de sat. La stîna lui moş Radu

¹ La p. 5, reproduce var. *Vircol*, de mai sus.

² V. şi varianta cul-casă de Gr. Alexandrescu, *Opere*, Bucureşti, E.S.P.L.A., 1957, p. 400; v. şi *Măciucă*, 23 (n. 26) [Gorj].

(moș Stan) se așază la masă, asigurat de cioban că nu adăpostește nici un străin. Descoperind pe vrăjmașul său ascuns în tîrlă, haiducul îl judecă pentru samavolniciile lui și îl ucide, pedepsind și pe gazda perfidă.

Caranfil, 56: Sava Ghiorghîță [Moldova]; *Teodorescu*, 591: Gheorghelaș (Cislău—C.—Ploiești); 594 (Lacul-Sărat—Brăila—Galați); *Vulpian*, 80: Macovei (Parepa—Mizil—Ploiești); *Bibicescu*, 335: Gheorghilaș (Vilcele—Sf.-Gheorghe—Brașov); *Negoescu*, 171: Căpitan Sava Gheorghîță [Moldova]; *Tocilescu*, 155: Cîntecul lui Gheorghelașiu (Văleni—Teleajen—Ploiești); *Mateescu*, 68: Căpitan Gheorghîță (Peretu—R.-de-Vede—București); *Păsculescu*, 275¹: Gheorghîță (Silistraru—Brăila—Galați); *Pamfile*, 52: Căpitan Gheorghîță (Țepu—Tecuci—Galați); *Pamfile*, Cîntece bătr., 3: Macovei și Gheorghilaș; *Kiriac*, 25: Cîntecul lui Gheorghilaș (Bogdănești—Tg.-Ocna—Bacău, 1927); *Tistiu*, 47 și 55: Gheorghelaș (Cătiaș și Corbu—Cislău—Ploiești); 78 (Linia-Ciolanului—Buzău—Ploiești); *Diaconu*, Ț. Vrancei, 235—252: Cînticu lu Ghiorghilaș (8 var.: Colacu, Nerej, N., N., Paltin, Spinești, Tulnici, Vășii—Focșani—Galați); *Diaconu*, R.-Sărat, I, 56 și 60: Gheorghilaș (Bonțești—Focșani—Galați și Dediulești—R.-Sărat—Ploiești); *Vechi cîntece de viteji*, 114: Căpitan Gheorghîță (Hotarele—Oltenița—București, 1938); *Pr. Ionescu*, 35 și 43: Căpitan Gheorghîță [Tulcea] și (Corugea—Hîrșova—Dobrogea); *Balș*, 70: Gheorghelaș (Breaza—Mizil—Ploiești).

100 — Ion ăl Mare

Călin arendașul înșală și batjocorește fără milă pe clăcașii de pe moșiile Plenița și Poiana-Mare. El e ucis, împreună cu oamenii săi de curte, într-o noapte, pe cînd se află la chef în conacul său din satul Piscu, de o ceată de clăcași, conduși de Ion ăl Mare din Poiana. Fapta lui Ion ăl Mare umple de bucurie satele Olteniei.

Tocilescu, 108: Cîntecul lui Călin (Urdarii-de-Jos—Filiași—Oltenia); *Graiul nostru*, I, 58: Călin Curcă (Plenița—Calafat—Oltenia); *Monogr. Dolj*, v. I, p. I, 45, 47, 50, 52, 56, 58, 61: Ion ăl Mare (Risipiți—Calafat, Orodol—Băilești, 1923, Plopșor—Craiova, 1926, Cetate—Calafat, Carpen—Vinju-Mare, 1924, Risipiți—Calafat, 1923, și Cornu—Băilești, 1925,—Oltenia); *Brăiloiu*, 136: Călin Secărin (« Cîntecul lui Ion ăl Mare ») (Poiana-Mare—Calafat—Oltenia, 1929); *N. Ionescu*, 20 (Rudari—Băilești—Oltenia); *Din folclorul nostru*, 218: Ion ăl Mare (Desa—Calafat—Oltenia, 1951).²

¹ V. și p. 211: Moș Marcu, Paloș bătrîn (începutul).

² V. și *Balade populare*, 387, și *Vechi cîntece de viteji*, 108.

Haiducul își are sălaș la fagul cel mare din coastă. El atacă cu cetașii săi un popă bogat, făcându-l să mărturisească unde și-a dosit comorile. Trădat de gazdă, haiducul e încolțit de putere, dar luptă vitejește. El nu e răpus decât de unul dintre puterași, care îi știe taina și îl împușcă cu o para frântă. Simțindu-și sfârșitul apropiat, Radu cere puterei îngăduința de a-și cînta cîntecul de pe urmă. Jeluindu-și singele ce i se risipește, haiducul cîntă codrul, sub protecția căruia a luat de la bogați și a ajutat pe săraci. Capul haiducului e dus trofeu la stăpînire, dar poporul urgisește pe ucigașii care l-au răpus.

Codin, Din Muscel, 210: Radu lu Anghel (Beleți—Găiești—Argeș); 229: Căpitan Radu (Zgripcești—Găiești—Argeș); 240: Radu lu Anghel (Micloșani—Muscel—Argeș)¹; *Tocilescu*, 176: Cîntecul haiducului Radu Anghel (Cucuieti—R.-de-Vede—București); 1245: Cîntecul lui Radu (Schitu-Doba—Slatina—Argeș)²; *Graiul nostru*, I, 106 (Tutana—C.-de-Argeș—Argeș); *Pamfile*, 32: Radu lu Anghel din Greci [Dimbovița]³; *Kiriac*, 27: Radu (Glođu—Craiova—Oltenia, 1916); *Diaconu*, Ț. Vrancei, 260: Cînticu Radului (Tulnici—Focșani—Galați); *Brăiloiu*, 118: Radu Răducanu (Voicesți—Drăgășani—Argeș); *Monogr. Dolj*, v. I, p. II, 100—105: Radu (4 var. din Orodel—Băilești—Oltenia); 106 (Scăiești—Filiași—Oltenia); *O. Birlea*, 587: Radu Anghel (Rociu—Costești—Argeș); *Vechi cîntece de viteji*, 117: Radu Anghel (Clejani—Videle—București, 1949).

102 — Buruleanu

Buruleanu, boier lacom și brutal, asuprește ceata de cositori de pe moșie, care muncesc în zi de sărbătoare sub supravegherea sa. Iese, sărind din ascunzișul lui, haiducul, care de mult îl pîn-dește. Boierul întinde pistolul, dar arma nu ia foc. Haiducul ucide pe Buruleanu, spre bucuria tuturor celor ce i-au cunoscut samavolnicia.

Teodorescu, 600: Buruleanu (Dragoslavele—Muscel—Argeș); *Vulpian*, 17: Buruleanu (Parepa—Mizil—Ploiești); *Negoescu*, 209: Buruleanu [Muntenia]; *Tocilescu*, 145: Buruleanu (Băneasa—Tr.-Măgurele—București); *Codin*, Chira Chiralina, 48: Buruleanu [Muscel]; *Monogr. Dolj*, v. II, p. I, 37: Buruleanu.

¹ V. și p. 294: *Prica Radului* (cîntecul fetei haiducului).

² V. și p. 380: *La cîrciuma din pdure*, unele asemănări.

³ V. și p. 38: *Căpitanu*.

Bolbocean haiducește în jurul Focșanilor, atacînd ciocoi și petrecînd cu ceata lui fără grija puterii. Se luptă și biruie putera, iar vestea isprăvilor și a dărnicii lui cu săracii se întinde departe în țară.

Teodorescu, 602: Bolbocean haiducul (Bogza—R.-Sărat—Ploiești); *Graiul nostru*, II, 83: Bolbocianu (Satulung—Brașov—B.); *Pamfile*, 266 (n. 15) (Negrilești—Tecuci—Galați).

104 — Botea

Viteazul Botea doarme, dar își ține mereu armele la îndemină. El este spaima puterelor. Haiducul împarte săracilor banii dobîndiți.

Teodorescu, 604: Botea (Bogza—R.-Sărat—Ploiești); *Vulpian*, 20: Botea haiducul [Muntenia].

105 — Petre Busuioc

Haiducul e înconjurat de puteră. Vrînd s-o înfrunte, căpitanul îl pofteste să meargă de bunăvoie la vodă. Cînd acesta îl amenință cu spînzurătoarea, haiducul cere «fetelor» să-i aducă murgul (Surca, Țurca), încalcă și fuge.¹

Marian (1869), 38: Petrea (Ilișești—G.-Humorului—Suceava); *Marian* (1873), 47: Petrea (Stupca—G.-Humorului—Suceava); *Pamfile*, Cîntece bătr., 22: Petrea; *Furtună*, 125: Petre Busuioc (Vlăsinești—Săveni—Suceava).²

106 — Bujor

Balada începe cu lauda haiducului Bujor, care a apărut în țară înfricoșînd pe ciocoi. El cheamă pe voinici să-l urmeze, ispitindu-i cu frumusețea vieții haiducești. Deși gazda crîșmăreasă, mîndruța lui, îl vestește că putera îl înconjoară, haiducul își continuă netulburat cheful. Căzînd în ghearele puterașilor,

¹ De numele haiducului Busuioc se leagă o serie de alte piese cu desfășurare epică diferită, dar în care precumpănește dragostea pentru viața haiducească și lauda iscusinței haiducului în încheștarea cu puterile. El înșală, spre pildă, pe puterași, făcîndu-i să se lupte zadarnic cu un buștean îmbrăcat în straie haiducești.

Cf.: *Teodorescu*, 604: Busuioc (Lacul-Sărat—Brăila—Galați, 1884); *Alexici*, 45: A lotrilor <Straja—Banatul Sîrbesc>; *Tocilescu*, 1264: Cîntecul lui Busuioc haiducu; *Pamfile*, 61: Busuioc (Țepu—Tecuci—Galați); *Giuglea—Vilsan*, 106: Busuioc <Costol—Serbia>; *Furtună*, 129: Variantă (Manoleasa—Săveni—Suceava); v. și *Reteganu*, 27: Chiuturile lui Busuioc, care încă fu unul din voinicii lui Piperea (Marga—Caransebeș—Banat).

² V. și *Vulpian*, 91: Petre Petrișor haiducul, unele asemănări.

e dus la judecata divanului, unde mărturisește cu curaj necazurile ce a pricinuit ciocoilor, arătându-se mîndru și cu cugetul împăcat pentru binefacerile aduse sărăcimii. Haiducul urcă treptele spînzurătorii însoțit de jalea săracilor.

Alecsandri, 156: Bujor; *Mocanu*, 127 (Stănilești—Huși—Iași); *Furtună*, 115: Bujor (Minăstireni—Botoșani—Suceava).

107 — *Ion Pietrariu*

Atacă cu ceata lui pe boieri, petrece și socotește banii dobîndiți cu fata Olteanului, fără teamă de putere, generos cu săracii.

Sevastos, 318: Petrariu [Moldova]; *Canianu*, 239: Ioan a Chetrarului (Hîrlău—H.—Iași); *Eminescu*, 135 (n. 20) [Moldova]; *Vasiliiu*, 56 și 57: Ion Pctrariu (Tătărăuși—Pașcani—Iași, 1896—1897).¹

108 — *Dragoș*

Dragoș e frumos la înfățișare și darnic cu săracii. Trădat, el luptă curajos cu puterile, care-l încolțesc și îl duc la închisoare. Scapă și se răzbună pe trădător.

Pamfile, 68—69: Dragoș (Țepu—Tecuci—Galați); *Furtună*, 109: Costache Dragoș (Ciuturești—Bacău—B.); 111: Variantă (Dragoș, hoț de cai) (Poiana-Cîrnului—P.-Neamț—Bacău); *Diaconu*, Ț. Vrancei, 221: Cînticu haiducului Dragoș (Păulești—Focșani—Galați).

109 — *Codău*

Iși lasă coasa pentru a ieși în calea bogaților, pînă ce cade prins la iubita Ileana.

Voronca, Datine, 539: Codău (Orășeni și Tudora—Botoșani—Suceava); *Furtună*, 130: Vasile Codău (Minăstireni—Botoșani—Suceava); 132: Variantă (Hreața—Fălticeni—Suceava); 134: Variantă (Sirbi—Săveni—Suceava).

110 — *Darie*

Îndîrjit împotriva ciocoilor, haiducul nu se teme de putere. Încolțit, el consimte să se predea dacă soția nu va avea nimic de suferit de pe urma lui. Pregătindu-i-se spînzurătoarea, haiducul trimite răvaș prietenului Bujor, să-i vină în ajutor, dar acesta răspunde că nu poate veni de mulțimea puterilor. Darie își ia rămas bun de la Bujor.

¹ V. și *Alecsandri*, 259: Alta. A lui Ion Petreanu.

Marian (1869), 3 și 5: Darie (Stupca — G.-Humorului — Suceava); *Marian* (1873), 1: Darie și maica sa (Marginea — Rădăuți — Suceava); 4: Darie și mîndra sa; 6: Darie și potira; 16: Darie și Bujor (Stupca — G.-Humorului — Suceava); *Muntean*, 40: Darie¹ (Bilca — Rădăuți — Suceava).

111 — *Pintea viteazul*

În mijlocul cetei sale, Pinteia e frămîntat de gîndul că merindea și munițiile sînt pe sfîrșite. La porunca lui, unul dintre cetași se încumetă să meargă la Baia-Mare după provizii. Stăpînirea află de la acesta miracolul prin care poate fi ucis: Pinteia trebuie împușcat cu trei boabe de grîu, sau de secară, cu trei cuie de potcoavă, cu glonț de argint etc. Haiducul este răpus în acest chip, sub porțile cetății Baia-Mare.

Marienescu, I, 109: Pinteia și fartații²; *Reteganu*, 32: Horia lui Pinteia viteazul; *Din literatura populară. Pinteia viteazul*, ed. II, 1915 [editor Ion Pop Reteganul]; *Antol. de lit. pop.*, 396: Pinteia viteazul [Transilvania]; *Hodoș*, 94: Pinteia (Văliug — Reșița — Banat); *Bud*, 3: Pinteia viteazul [Maramureș]; *Bîrlea*, I, 11: Pinteia viteazul (Berbești — Sighet — Maramureș); *Papahagi*, Maram., 91: Horia Pinteii (Budești — Sighet — Maramureș); *Muntean*, 36: Pinteia (Bilca — Rădăuți — Suceava).

112 — *Vili*

Vili pedepsește boieri și negustori, fără teamă de putere. Simțind că i se apropie pieirea, haiducul trimite după popă. În timp ce popa îi citește, haiducului i se pregătește spînzurătoarea. Iubita deplînge moartea pretimpurie a haiducului, blestemînd pe ucigașii acestuia.

Bud, 18: Horea lui Vili; 45 (n. 34) [Maramureș]; *Papahagi*, Maram., 111: A lu Vili (Repedea — Vișeu — Maramureș).

113 — *Ilie Haita*

La rădăcina stejarului, cu carabina pe mîină, haiducul spune mierlei că și el trăiește ca dînsa, mereu prin crîng, departe de lume. *Vulpian*, 63 [Mehedinți].

¹ Variantă nouă, purtînd pecetea personalității creatoare a inf. Varvara Muntean. Evocînd figura luminoasă a haiducului, luptător înverșunat împotriva ciocoilor, varianta insistă asupra strînselor legături ale haiducului cu sărăcimea satelor. Armatele împăratului se străduiesc zadarnic să prindă pe Darie. Haiducul cade, în cele din urmă, trădat de unul din cetașii săi, dar poporul îi păstrează și azi o vie amintire.

² V. și *Balade bănățene*, 5.

Haiducul, întemnițat, trimite cucul cu scrisoare la Mărgărita. Aceasta vinde totul și-și răscumpără soful. Captivul, eliberat, își trimite soția acasă, iar el își dezgroapă pușca din haiducie, cu care atacă pe primul haznagiu ce-i iese în cale. Haznagiul îi spintecă burta, dar Pătru îl ucide cu plumbi făcuți din inel și aduce acasă Mărgăritei haznaua dobândită, apoi se caută la « doftor ».

Monogr. Dolj, v. I, p. II, 98.

115 — *Muscu*

În anul « optzeci și șasă », Muscu cu ceata sa de haiduci calcă satele Olteniei de sus. Întors în Oprișor, e gata să cadă prins de primar și putere, care i-au înconjurat casa, dar scapă cu fuga și se ascunde. Mumă-sa îi tâlmăcește visul urit și-i prevestește trădarea ce-l va răpune. În timp ce Muscu doarme, Barbu din Dobra și Constantin din Scorila îlucid izbindu-l cu toporul în cap.

Monogr. Dolj, v. I, p. II, 83, 84, 87 (Ploșor — Craiova, Cornu — Băilești, Plenița — Calafat — Oltenia).

116 — *Moș Marcu, Paloș bătrîn*

Contaminarea unor balade cu conținut și caracter diferit. Cuprinde episoade din: *Țheorghelaș*, *Țerul*, *Mizil-crai*, *Moșneag bătrîn*, *Nevasta necredincioasă*.

Păsculescu, 211 (Orlea — Corabia — Oltenia).

117 — *Cîntecul lui Păun haiducul*

Păun trece prin muscel cu ceata și cu catirii încărcăți de pradă. Descinde la un popă, apoi urcă iarăși colnicul, pentru a ține calea ciocoilor și negustorilor.

Tocilescu, 175 (R.-Vilcea — R.-V. — Argeș).¹

118 — *Radu Groșanu*

De cinci ani și jumătate, Radu și ceata lui cutreieră țara de la munte la Dunăre. Vodă, împreună cu Belu îl sfătuiesc prin scrisoare să se lase de haiducie, făgăduindu-i în schimb o boierie, dar Radu răspunde semeț că preferă haiducia.

Vircol, 22 (Ciineni — R.-Vilcea — Argeș).

¹ V. și fragmentul din *Graiul nostru*, I, 17 (Cărpinișu — Gilort — Oltenia).

Supărat pe codru pentru că nu-și sloboade poalele să-i acopere pistoalele, Codreanu trage cu carabina și-i rupe crengile. Cere boierilor bani, dar aceștia îi oferă cafea. Venind din nou, haiducul întilnește străjerii, de la care află că-l pîndesc pe el. Strecurîndu-se în casă, se răfuiește cu boierul, căruia îi pretinde apoi să-l conducă cu trăsura. Boierul dojenește pe străjeri că s-au lăsat înșelați de haiduc.

Vtrcol, 29 (Ciineni — R.-Vilcea — Argeș).

120 — *Coman*

Mînioși, haiducii cer lui Coman să-l silească pe podar să-i treacă la « un dușman ». Ajungînd la boier, Coman îi cere bani ca să potolească mînia cetei.

Vtrcol, 31 (Ciineni — R.-Vilcea — Argeș).

121 — *Cernea*

Descinde la Chițu din Schei, căruia i-a fost cîndva argat chinuit.

Codin, Din Muscel, 249 (Zgripcești — Găiești — Argeș).

122 — *Căpitanu*

Împreună cu ceata lui, calcă pe Dediță de la Piatra. Luptă cu potera, pe care o biruie, și descind la un popă.

Pamfile, 38 (« Din Dîmbovița »).

123 — *Răducănu*

Deși fără teamă de putere, cade prins. În închisoare arde de dorul de a se vedea iarăși în codru, pentru a pedepsi pe ciocoi și a ajuta pe săraci.

Jarnik — Bîrseanu, 414 (« din împrejurimile Ploieștilor »).

124 — *La cîrciuma din pădure*

Ceata haiducească descinde la un ciocoi, de unde pleacă cu pradă bogată.

Tocilescu, 380 (București).

125 — *Petru haiducul*

Trăiește singur în codru. Ziua cîntă, iar noaptea pîndește și despoaie pe ciocoi pentru a ajuta pe săraci.

Vulpian, 91.

126 — *Gruian*

Haiducul vorbește cu puiul de corb, care, dorind sînge de cătană, îl pîndește pe haiduc. Gruian vrea să-l împuște, dar corbul se mută pe altă cracă și-și cîntă mai departe cîntecul.

Teodorescu, 614 (Lacul-Sărat—Brăila—Galați, 1884).

127 — *Stan*

Stan petrece cu cetașii săi. Cîrciumăreasa le vestește venirea puterii. Haiducul regretă că puterile i-au descoperit gazda și că toamna, care a desfrunzit codrii, îl lasă fără adăpost și fără tovarăși.

Candrea-Dens., Din popor, 71 [Muntenia].

128 — *Nedea voinicul*

Haiducul e înconjurat de puteră pe cînd se află la ibovnică, dar scapă prin viclenia acesteia.

Pamfile, 39 (Țepu—Tecuci—Galați).

129 — *Coste*

La adăpostul codrului, cu care s-a înfrățit, haiducul ucide cu înverșunare pe ciocoi ce-i cad în mîna și ocrotește pe săraci. El a luat calea codrului în urma suferințelor și umilințelor îndurate din copilărie, ca argat.

Pamfile, 86 (Țepu—Tecuci—Galați).

130 — *Cîntecul lui Iorgovan*

Haiducul bea cu tovarășii de ceată, fără să-i pese de puteră. În faptul dimineții trece luncile cu ceata-i numeroasă.

Tocilescu, 1271 (Docani—Bujor—Galați).

131 — *Iancul*

Întrebat de ce umblă neînarmat în plină zi, căci dacă-l vor zări, pașirii îi vor cere socoteală pentru isprăvile săvîrșite de el din Vaslui și pînă-n Prut, haiducul răspunde că nu-i pasă de putere, bizuindu-se pe pistoalele de la șa și pe tovarășii care știu să înșele putera. Haiducul cere apoi lăutarului să cînte, și cînd aude focuri de pistoale, pleacă.

Caranfil, 1 [Moldova].

132 — *Lupul*

De șase ani cutreieră valea pribeag, nebăut și nemîncat, hăituit de putere.

Caranfil, 47 [Moldova].

133 — *Velea viteazul*

Haiduc de Bugeag și Crim, își caută mîndra, pe fiica Pleașului Pirgarului, răpită de tătari.

Caranfil, 50 [Moldova].

134 — *Stanciu*

Stă la masă haiducească cu tovarășii, pe care-i îndeamnă să bea cu măsură, căci poate veni potera. Cînd sosesc poterașii, nu se dă legat, ci se luptă cu baltagul. Biruitor, pune la cale noi isprăvi haiducești.

Sevastos, 298 [Moldova].

135 — *Răscolman*

Stă la închisoare pentru un frate mai mare. Cere mamei ciubucul, să descuie butucul care-l ține încătușat. Cînd fuge cu tovarășii săi peste Olt, e rănit în spate. Potera îi cere să se predea, dar haiducul se luptă vitejește și biruie pe poterași, apoi întilnește un popă, căruia îi ia calul cu de-a sila.

Sevastos, 306 [Moldova].

136 — *Bugean*

Haiducii petrec în crișmuța de sub deal, fără teamă de putere. Bugean își îndeamnă tovarășii să bea, iar la noapte să izbească la Ianuș-turc.

Sevastos, 315 [Moldova].¹

137 — *Vasile cel Mare*

Iernează la Iași, dar vara haiducește pe Grințieș. Petrece fără frică de puterile ce se apropie.

Tocilescu, 1277: Foaie verde trei castane (Bicaz—P.-Neamț—Bacău).

138 — *Alui Rădișor*

După ce a haiducit cinci ani, în apropierea iernii, haiducul sparge ceata și-și trimite tovarășii acasă pînă la primăvara următoare.²

Vasiliiu, 63 (Tătăruși—Pașcani—Iași, 1902).

¹ V. și *Tocilescu*, 1278: Boian haiducu (Ghindăoani—Tg. Neamț—Bacău).

² V. și tema nr. 158: *Voinicii codrului*.

Umbă prin hanuri și odăi cu plosca plină, fără teamă de poteră, căci a făcut numai bine și vrea să mai facă, luind de la bogați și dând la săraci. Înconjurat de poteră, se predă.

Vasilie, 64 (Tătăruși—Pașcani—Iasi, 1902).

140 — *Frunzî verde di-o răciti*

Fata își îndeamnă iubitul să se răfuiească cu ciocoiul Dan. Merg împreună și îl judecă pe ciocoiul hrăpăreț.

Vasilie, 70 (Tătăruși—Pașcani—Iasi, 1897).

141 — *A lui Nistorel*

Haiducul e abătut de pe calea codrului Bistriței de o fată, care-l îmbie să se căsătorească.

Vasilie, 71 (Tătăruși—Pașcani—Iasi, 1897).

142 — *A lui Mnihăiță*

Haiducul poposește la crîșma lui Păun și pețește pe fiica acestuia. Însoțindu-l în codru, fata lui Păun întreprinde cu curaj acțiuni haiducești. Ea atrage în crîșmă chiar și pe poterași, pe care-i lasă fără arme și haine. Se duce vestea în țară de curajul și isprăvile ei.

Vasilie, 74 (Tătăruși—Pașcani—Iasi, 1898).

143 — *A lui Costin*

Întemnițat, haiducul trimite cucul la soră-sa Voichița, chemînd-o să-l elibereze. Pe ea o mărită în tîrgul Birladului cu feciorul Hartului.

Vasilie, 76 (Tătăruși—Pașcani—Iasi, 1898).

144 — *Călinaș și Arsinel*

Haiducii se pregătesc să atace Bugeagul. Înconjurați de putere, le nimicesc. Scapă numai căpitanul puterii, pe care îl lasă să plece rănit.

Vasilie, 78 (Tătăruși—Pașcani—Iasi, 1898).

145 — *A Voicului*

Voiculeasa, cercetată de putere, vine și ea în codru.

Vasilie, 80 (Tătăruși—Pașcani—Iasi, 1898).

146 — *A lui Ilie și Bargan*

Surprinși la chef, haiducii biruie pe poterași. Singurul poteraș ce a rămas rănit e lăsat să plece acasă. Nevestele vin să-i înduplece să părăsească viața de codru. Ilie împușcă femeile, omoară pe Bargan, apoi se sinucide.

Vasiliiu, 84 (Tătăruși—Pașcani—Iași, 1897).

147 — *Frunzî verdi păltinel*¹

Icimaș pleacă în codru, împotriva dorinței mamei sale. Mama îl caută, încercînd iarăși zadarnic să-l înduplece. Haiducul o încarcă de daruri și-i spune să mai vină și altă dată să-l caute. După patru ani, plecînd în căutarea lui, mama poposește în gazdă la noră-sa, de la care află că l-a scos pe voinic de pe calea codrului și el e acum negustor de vite. Seara, feciorul se întoarce și propune mamei să rămînă la el.

Vasiliiu, 64 (Tătăruși—Pașcani—Iași, 1902).

148 — *A lui Naftal*

Haiducul cere pe fata împăratului. Împăratul încearcă să-l otrăvească, dar e ucis de haiduci. Naftal rămîne împărat.

Vasiliiu, 81 (Tătăruși—Pașcani—Iași, 1897).

149 — *Necșan*

Haiducește cu sora turcului. Fata se botează, părăsesc codrul și rămîn în sat.

Vasiliiu, 82 (Tătăruși—Pașcani—Iași, 1897).

150 — *A lui Hatmană*

Haiduc turc, se însoțește cu ciobanul pașii. Împreună merg și se răfuiesc cu pașa, pe care ciobanul se răzbună astfel, apoi se despart, ciobanul rămînînd bogat.

Vasiliiu, 86 (Tătăruși—Pașcani—Iași, 1897).

¹ Elementele fantastico-nuvelistice ce apar sporadic în unele dintre baladele precedente, aparținînd colecției Vasiliiu, capătă un rol precumpănitor în cele ce urmează, sîc aceleași colecții. Tendința spre romanesc și aventură senzațională devine caracteristică în aceste piese, adevărate povești haiducești versificate. Observația este valabilă și pentru unele teme aparținînd ciclului turcesc din aceeași colecție (v. mai sus, nr. 72—73). Originalitatea tematică, maniera, stilul și forma insuficient prelucrată a acestor piese ridică problema: să fie oare acestea creația proprie și personală a inepuizabilului Toader Mihai Buchilă, zis și Cercel, principalul informator al lui Al. Vasiliiu? (V. și Introducere, p. 23).

151 — *A lui Bălțișăl*

Cu toată împotrivirea mamei, pleacă în haiducie, după sfatul și în tovărășia moșului Gîrtan. Trec Dunărea și se întîlnesc cu o turcoaică frumoasă, care-i ajută să ia burdufuri de galbeni de la Cazîn-turc. La îndemnul moșului, turcoaica se hotărăște să fugă cu ei în Moldova, unde devine soția lui Bălțișăl. Plecînd peste Dunăre, să-și vadă părinții, turcoaica află că s-au sinucis și le aduce tot avutul în Moldova.

Vasiliiu, 163 (Tătăruși—Pașcani—Iași, 1897).

152 — *Floria*

Haiducul chefuiește în crișmă, apoi, încolțit de putere, urcă pe plai și continuă a haiduci pînă ce cade împușcat.

Cardaș, 119 (Broșteni—Fălțiceni—Suceava).

153 — *Voicu*

Haiducul, prins, spune că a luat boi și vaci de la bogați și a dat celor săraci.

Cardaș, 126 (Broșteni—Fălțiceni—Suceava).

154 — *La curțile Vilcului*

Haiducii petrec în codru, apoi îl calcă pe Vilcu, pe care-l șiucid.

Furtună, 105 (Mînăstireni—Botoșani—Suceava).

155 — *Mihai*

Singur supraviețuitor din ceată, nu se lasă de haiducie.

Furtună, 129: Variantă (Manoleasa—Săveni—Suceava).

156 — *Pantelimon*

Haiducul chefuiește, dar nu uită de țară. Întîlnește un boier, căruia îi ia banii pentru a-i da la săraci. Iubește crișmărese.

Furtună, 136 (Ungureni-Jianu—Săveni—Suceava).

157 — *Pribegii la podu Veneției*

Haiducii cer fetei să-i treacă peste Veneția, făgăduindu-i daruri bogate. Fata îi înșală și dă de știre celor șapte frați tilhari, care le ies înainte. Haiducii îiucid prin vicleșug, iar pe fată o lasă nepedepsită, ca să ducă vestea voiniciei lor.

Bîrlea, I, 17 (Berbești—Sighet—Maramureș).

158 — *Voinicii codrului*

Sub poala codrului, la cina haiducilor, căpitanul pune la cale spargerea cetii pînă în primăvară, învățîndu-și firtații să coboare spre Blaj pentru a-și pierde urma, căci viața în codru e plină de primejdii.

Bîrlea, I, 19 (Ieud—Vișeu—Maramureș).¹

159 — *Cetan*

Crișmarul perfid prevestește moartea haiducului care bea în crișma lui. Încearcă să-l omoare, dar haiducii se răzbună.

Bugnariu, 61 (Coșbuc—Năsăud—Cluj).

160 — *Stoinicel viteazul*

Trece cu mîndruța prin codru. Îi iese înainte Fișpanul, care vrea să i-o răpească. Stoinicel se luptă cu Fișpanul și cu ceata acestuia.

Reteganu, 30 (Bucium—Cîmpeni—Cluj).

161 — *Cîntecul lui Radu*

Mama haiducului încearcă să-l înduplece să se întoarcă acasă. Radu refuză, amintindu-i ce-a învățat de mic. Se luptă cu poterașii și le ucide căpitanul.

Tulbure, 33 [Făgăraș].

162 — *Budiu*

Budiu trece pe sub poala munților cu « ficiorii » lui. Aude clopotele din Banat. Ar vrea să-și vadă cetașii sătului de mîncare și vin roșu de Bobîlna. Le cere să răspundă într-un suflet la chemarea lui.

Popovici, 64 (Zlaști—Hunedoara—H., 1903).

163 — *Harambașa Hănțilă*

Iese cu ceata din codru. Văcărașul pe care-l întîlnesc în cale îi îndrumă la bogata nemeșoaie. Se luptă cu potera și învinge.

Vulpian, 60 [Banat].

164 — *Arimbașa și ficiorii de țară*

Legat de cetașii lui, arambașa e silit să le împartă avutul ce l-a adunat.

Popovici, 92 și 94 (Ilidia—Oravița—Banat).

¹ V. și tema nr. 138: A lui Rădișor.

Arambașa se trezește după un vis urit, pe care-l povestește cetașilor. Sosesc poterașii. Gloanțele lor nu au efect, pînă ce poterașul cel mai mic lovește pe arambașa cu glonț de argint. Rănit de moarte, haiducul aleargă acasă și întrebă pe mamă-sa dacă a deschis lăzile să-și vadă avutul dobîndit.

Costin, Mărgăritarele, 38 (Mehadia—Orșova—Banat).

166 — *Mantu*

Pe Mantu, voinic fără seamăn în Banat și chiar în întreaga țară, l-a ucis un văr de-al lui. Calul haiducului a rămas stingher.

Gregorian, 41 și 42 (Clopotiva—Hațeg—Hunedoara); Riegler-Dinu, 106 (n. 126) (Pancu—Ilia—Hunedoara); Ursu, Ohaba, 17 (n. 17) (Ohaba-Bistra—Caransebeș—Banat).

167 — *Stîngă*

Stîngă adună o ceată de haiduci, cu care cutreieră cramele și ține calea turcilor. Se travestește și-și schimbă gazdele, pînă ce nașul său Nicolcea îl trădează, dîndu-l în mîinile pașii. Se turcește pentru a scăpa cu viață, apoi, sub pretext că pleacă la vînătoare, trece Dunărea. Se întoarce și se răzbună pe nașul trădător, la culesul viilor. Căzînd din nou în mîinile turcilor, i se taie capul cu propria-i sabie.

Bucuța, 103, 110, 114: Cîntecul lui Stîngă <Negovaniț, Stanotîrn, Rabova—Bulgaria>.¹

168 — *Rădoiță*

Prins și întemnițat de împărat, haiducul recurge la un viclesug și se preface mort. Bănuț de împărăteasă, e supus la probe grele: i se pune un șarpe pe piept, i se bat cuie sub unghii, joacă hora pe el, dar haiducul rezistă. În cele din urmă, e pus în coșciug și azvîrlit pe apă. Își reface ceata, se întoarce și judecă pe împărat, apoi își continuă haiducia.

Giuglea—Vilsan, 15 <Costol—Serbia>.

169 — *Aiduc Velcu*

Plecînd cu fratele său Milotin la Praova, să cumpere pește, se întâlnește cu un pîlc de turci, pe care-i înșală spunîndu-le că e din Craiova. Turcii îl prind frate cu dînșii și chefuiesc împreună

¹ V. și *Tocilescu, 383: Foaie verde de sulfînă (Urdarii-de-Jos—Filiași—Oltenia), fragm.*

în Negotin. În timpul nopții se scoală și trage un foc de armă, provocând învâlmășeală între turcii, care se taie între ei. Mai târziu, în luptele cu turcii, haiducului nu-i place așezarea tunurilor și dă o palmă unui ostaș. Stana îi spune că această nesăbuintă îl va face să-și piardă capul, dar haiducul nu se teme. Drept răzbu-nare, soldatul trădează turcilor ceasul când haiducul va ieși să-și așeze tunurile. Velcu e ucis. Stana se îmbracă cu hainele lui și se luptă cu turcii, pustiindu-le rîndurile.

Giuglea—Vîlsan, 59 < Văiuga — Serbia >. ¹

170 — *N e a c ș u h a i d u c u*

Haiducii benchetuiesc. Straja ațipește și are un vis plin de prevestiri întunecate. Merg cu ceata la Nița birtășița, care îi îmbată, ca apoi, după ce le cere plata, să cheme lume în ajutor. Voinicii se strecoară și fug, luînd calea muntelui.

Giuglea—Vîlsan, 70 < Geanova — Serbia >.

3. HOȚOMANII

171 — *C o d r e a n u ș i m o c a n u l*

S-a dus vestea pînă departe de isprăvile Codreanului. Punînd ochii pe un roib mocănesc, iese în calea mocanului, îl înșală că vrea să încerce umbletul calului și fuge cu el. Cutreieră stîne și crișme și se luptă cu puterile. Căzînd pe mina acestora, e judecat la curtea domnească din Iași. Înfruntă cu curaj judecata și scapă sărînd cu calul peste zidurile curții.

Alecsandri, 86: Codreanu; Sevastos, 323: Codrean [Moldova]; Vasiliu, 60: Al lui Codrian; 59: Codrian (Tătăruși—Pașcani—Iași, 1895, 1902); Tocilescu, 152: Cîntecul Codreanului (Cucu-iei—R.-de-Vede—București); 154: Cîntecul haiducului Codreanu (Roșiori—R.-de-Vede—București); 1250: Codreanu (Bragadiru—Zimnicea—București); Constantinescu, 77: Codreanu (Cîlieni—Corabia—Oltenia); Pamfile, 40: Codreanu și mocanul; 70: Codreanu (Țepu—Tecuci—Galați); 71: Variantă (Praja—Adjud—Bacău); Furtună, 79, 83, 85: Codrean (Hănești, Vlăsinești—Săveni—Suceava); 89 (Sinești—Iași—I.); 97, 99 [Dorohoi] ²; Segarcea, 41: Haiducul Codreanu [Teleorman].

¹ V. și Picot, 64 <Serbia>, și Ursu, Almăj, 258: Haiduc Velcu din Negotin <Kobilje-Mlavski — Serbia>, fragm.

² V. și p. 132: Variantă (Hreățca—Fălticeni—Suceava); contaminare cu tema nr. 109: *Coddu*.

Hoțul fură calul voinicului adormit. Trezindu-se fără cal, voinicul pleacă pe urmele furului, pe care-l pedepsește.

Alexici, 38: Voinicul și furul < Straja — Banatul Sîrbesc >; *Tocilescu*, 1226: Voinicu și hoțu¹ (Bragadiru — Zimnicea — București); *Monogr. Dolj*, v. I, p. I, 2: Cîntecul haiducilor (Risipiți — Calafat — Oltenia).

173 — *Stan din Bărăgan*

Stan din Piersica fură cai pe Bărăgan, prinzîndu-i cu arcanul, și-i vinde la tîrg. Se întîlnește apoi cu moș Drăgan, alt hoțoman, care își caută juganii. Afînd că Stan i-a văzut la tîrg, moș Drăgan îi dă muma cirlanilor, ca să plece în căutarea hoțului. Stan vinde și iapa și spune lui moș Drăgan că i-a fost luată de adevăratul ei stăpîn. Bătrînul hoț, înșelat, pretinde că nu a fost iapă de furat, căutînd zadarnic minciuna potrivită. Cei doi hoțomani pleacă în Moldova sau în Țara Ungurească, spre a-și pierde urma.

Teodorescu, 688: Juganii (Lacul-Sărat — Brăila — Galați); *Vulpian*, 73: Moș Stan din Bărăgan (Fulga — Mizil — Ploiești); *Negoescu*, 176: Drăgan din Bărăgan [Muntenia]; *Tocilescu*, 124: Stan din Bărăgan (Cucuieți — R.-de-Vede — București); *Păsculescu*, 308: Stan din Bărăgan (Siliștraru — Brăila — Galați).

174 — *Ghimiș*

Ghimiș cel mic, spaima turcilor, e stăpînul Vinăței minunate, pe care o îngrijește cu mare dragoste. Într-un rămășag cu turcii că va sări cu dînsa grămada de buți, o omoară și e foarte îndurerat. Înșală pe turci și află de cel mai bun cal al lor, pe care îl fură. Trecînd Dunărea, trage în gazdă la sora sa. Aceasta, sau bărbatul ei, îl îmbată și-l vinde turcilor. Ghimiș pune la cale o viclenie și cere turcilor să-i îngăduie să se roage, dar cînd i se dezleagă mina dreaptă, îi ucide cu sabia, apoi pedepsește pe trădător.

Aleksandri, 129: Ghemiș; *Kiriatic*, 23: Balada lui Ghimiș (Bogdănești — Tg.-Ocna — Bacău, 1927); *Diaconu*, Ț. Vrancei, 227, 228, 232: Cînticu lu Ghimiș (Herăstrău, Tulnici, Văsii — Focșani — Galați).

¹ La început, contaminare cu tema nr. 22: *Voinicul adormit*.

Hoțul roagă luna să-i lumineze calea, căci se află departe de sat, cu caii pe care i-a « cumpărat » de la popa Vlad, unde, în loc de plată, a lăsat zălog stîlpul grajdului și ieslea!¹

Reteganu, 23: Luniță, luniță (Cluj); *Tocilescu*, 1304: Luniță, luniță (Galicea-Mare—Băilești—Oltenia); *Grăiul nostru*, I, 7 (Albina—Tr.-Severin—Oltenia); *Vîrcol*, 73 (Popești-Măciuca—Oltețu—Oltenia); *Bucuța*, 64 < Kumbair — Bulgaria >; *Doine, cîntece, strigături*, 60 (Izverna—Baia-de-Aramă—Oltenia).²

176 — *Cîntecul lui Sbangă haiducu*

Sbangă stă ascuns pînă se înserează, cînd pleacă la furat și prinde cu căpăstrul cai, armăsari, iepe și cîrlani. Auzind că a ieșit Sbangă în țară, boierii pun putere să-l prindă și să-l închidă. Hoțul se sfătuește cu « frații », hotărînd să lovească în plasa Blahnița, unde prada e mai bogată.

Tocilescu, 1243 (Ruptura—Strehaia—Oltenia); *Gîlcescu*, 23 (n. 4) (Godinești—Baia-de-Aramă—Oltenia).

177 — *Cîntecul lui Săcală*

Săcală se furișează în herghelia sultanului, trezește pe herghelie din somn cu o palmă și află de la acesta că dacă va încăleca pe iapa vinecioară, toată herghelia va porni după dinsul. Păzitorul se plinge sultanului de isprava hoțului. Încolțit în tîrg la Cîmpina de puterile sultanului, i se ia herghelia furată, iar Săcală, înfășurat în pînză cătrănită, e dat pradă focului.

Tocilescu, 186 (Tg.-Jiu—Tg.-J.—Oltenia).

¹ V. urmarea și dezvoltarea subiectului: popa își ia merinde și pleacă în căutarea furilor, de a căror urmă află de la o fată, a. *Mîndrescu*, 185 (Rîpa-de-Jos—Toplița—R. Mureș Aut. Magh.).

Dintre numeroasele cîntece lirico-epice despre hoțul de cai, v., spre pildă, următoarele: *Teodorescu*, 299: Hoțul de cai (Lacul-Sărat—Brăila—Galați, 1884); *Vulpian*, 82 (n. 243) [Banat]; *Mîndrescu*, 184 (Rîpa-de-Jos—Toplița—R. Mureș Aut. Magh.); *Tocilescu*, 390: Cine mi-i voinic lotrean? (Novaci—Gilort—Oltenia); *Vîrcol*, 84 (n. 123) (Zătreni—Oltețu—Oltenia); *Densusianu*, T. Hațeg., 195 (n. 255) (Galați—Hațeg—Hunedoara); *Fierăscu—Neagu*, 141 (n. 3) (Cunești—Călărăși—București); *Ursu*, 40 (n. 22) (Sirbova—Lugoj—Banat).

V. și *Bibicescu*, 326: Manea (Vîlcele—Sf.-Gheorghe—Brașov), un fel de Corbea hoț de cai, și *Furtună*, 111: Variantă [Iași], un *Dragoș* hoț de cai; 130 și 132: Variantă (Mînăstireni—Botoșani și Hreățca—Fălticeni—Suceava), *Codău*, *idem*.

² V. și varianta culeasă de Gr. *Alexandrescu*, *Opere*. București, E.S.P.L.A., 1957, p. 396 (n. 41).

O dată cu venirea primăverii, Petre intră în codru și întreabă Vulturul unde e mai bine să țină calea negustorilor și unde se prind caii buni. Vulturul îl îndreaptă în vale, în luncă, de unde fură cai, apoi la deal, pe plai, pentru a-și pierde urma. Cu caii furati, hoțul ia calea târgului.

Gîlcescu, 24 (n. 6) (Godinești — Baia-de-Aramă — Oltenia).

179 — *Cîntecul lui Radu*

Răduleasa se plînge că Radu bate în zadar boii ei de zestre. Hoțul răspunde că a călcat toate drumurile, numai al Giurgiului și al Calafatului nu i-au fost cu folos. El își cheamă soția la Cîmpulung, să vadă cum se vînd caii, cum păgubașii plîng, iar hoții chefuiesc.

Tocilescu, 96 (R.-Vilcea — R.-V. — Argeș).

180 — *Cîntecul chirigiului*

În vreme ce doarme, chirigiului i se fură caii. Plecînd în căutarea lor, întreabă pe un drumeț, dar acesta nu vrea să-i răspundă, pentru că nici chirigiul n-a vrut să-l ia în căruță. O babă îi descoperă caii prin descîntec, și chirigiul pleacă fericit acasă.

Tistu, 71 (Gura-Nișcovului — Buzău — Ploiești).

181 — *Alu Adam Niamțu*

Hoț de boi, spînzurat în Virșeț.

Ursu, Almăj, 112 (Dalboșeț — Bozovici — Banat).

182 — *Crețu*

Crețu din Terpezița și-a adunat mare ceată de hoși. Poterele nu pot să-i dea de urmă, deși chiar gazda e pusă la cale să-l trădeze. Hoțul e prins pe străzile Craiovei.

Monogr. Dolj, v. I, p. I, 21, 23 (Cornu, Teiu — Băilești — Oltenia, 1925).

183 — *Alde Nae din Vădeni*

Ceata de hoși descinde la un popă. Băiatul popii împușcă pe Zamfirache și rănește pe Cocoș, care iese afară și îndeamnă pe ceilalți să incalce și să fugă. Întorcîndu-se în oraș la gazda care-i așteaptă cu masă mare, Cocoș descalecă, își aprinde lumînarea și a doua zi își dă sfîrșitul.

Tocilescu, 190 (Novaci — Gilort — Oltenia).

184 — *Z d r e l e a*

Cîntec scurt despre peregrinările lui și o descindere la popa. *Furtună*, 121 (Vlăsinești — Săveni — Suceava).¹

185 — *M a n e a*

Pe marginea Prutului, sub răchită, Manea doarme lungit pe șase valuri de postav, legate unul de altul, cu care va trece Prutul lat și adînc.

Caranfil, 12 [Moldova].

186 — *G h i o r g h e, C o s m a și M a f t e i*

În timpul somnului, Cosma ucide pe Ghiorghe. Maștei se trezește. Între cei doi se încinge o luptă aprigă. Un flăcău ascuns în lăstăriș îi ucide pe amîndoi, dezleagă fetele furate și le ia prăzile.

Caranfil, 90 [Moldova].

187 — *P i r l i c i*

Hoțomanul, trădat de ibovnică poterei, fuge din închisoare, ucide pe trădătoare și continuă să hoțască.

Pamfile, 95 (Țepu — Tecuci — Galați).²

188 — *T e r e n t e*

Pe înserate, Terente fură bani și pe mindruța cea frumoasă, pe care o duce în pădure, s-o învețe hoția.

Bularda, 54 [Moldova].

189 — *C r i ș m ă r i ț a*

Își povestește soarta ei tristă: soție de tilhar, apoi crișmăriță. *Bud*, 21 [Maramureș].

190 — *D ă i a n*

Hoțul umblă din stîină în stîină, fără teamă de putere. Preferă aceasta decît să se întoarcă în sat.

Tulbure, 7: Cîntecul lui Dăian [Făgăraș]; *Vîrcol*, 30 și 39 (Ciineni — R.-Vilcea și Rîmești — Horezu — Argeș); *Densusianu*, Ț. Hațeg., 167 (n. 196) (Grădiște — Hațeg — Hunedoara); 298

¹ V. și *Gîlcescu*, 54 (Roșia-Amaradia — Gilort — Oltenia).

² V. și *Bularda*, 33 (Jigălia — Birlad — Iași); în continuare, date din biografia personajului.

(Păucinești—Hunedoara—H., 1888—1891); *Monogr. Tirnava-Mare*, 478: Cîntecul lui Dăian (Paloș—Rupea—Brașov, 1934).

191 — *Hora lui Cercel*

Cercel preferă viața de codru decît pe cea din sat. Ucide pe porcarul domnesc și-i ia porcii. Prins și întemnițat, se roagă să nu fie bătut. Își cheamă iubita, căreia i-a dus galbenii furați. Dacă nu-l scapă, măcar să-l sărute.

Hetcou, 62 (Cresuia—Beiuș—Crișana).

192 — *Căpitanul Trandafir*

Trandafir calcă cu ceata sa pe Novac cel bogat, pe care îl chinuie cu lanțul înroșit în foc. Novac le spune de gălețușa din cenușă, de cazanul cu galbeni ascuns în staul și lăcrița cu cruce din pod. Hoții își împart prada și, din lăcomie, sfărîmă și crucea. Intervine imaginara pedeapsă, și ei mor, supraviețuind numai Trandafir.

Reteganu, 28 (Băuțar—Caransebeș—Banat).

193 — *Hoții și popa din Broșteni*

Gheorghe Șfan și Ion Orăvicesan se duc să prade pe popa din Broșteni, pe care îl găsesc la masă. Popa se urcă în pod, de unde alungă cu pistoalele pe hoți.

• *Epure*, 89 [Banat].

194 — *A lui Iosim lotrul*

Iosim cu ceata lui jefuiește pe Iederan și îi ia fata drept cheazăte. Ea reușește să fugă și se întoarce acasă în timpul nopții, de aceea nu e recunoscută. Regăsită de hoți, ea dă alarma, și hoții sînt prinși.

Alexici, 47 <Straja—Banatul Sîrbesc>.

195 — *Todorică și Florica*

Todorică, hoț de codru, nu vrea de soată decît pe Floarea bogatului, pe care o fură de la casa părinților ei. Mihai herghelugiul urmărește pe hoți pînă la ascunzișul lor, îi așteaptă să plece și aduce fata înapoi acasă. El devine soțul fetei, iar hoții cad în mîna poterelor.

Novacovici, 21 [Banat].

196 — *Miorița*

Trei sau nouă ciobani coboară cu oile pe plaiuri. Se pune la cale în taină uciderea unuia dintre ei, pizmuit pentru bogăția și frumusețea turmei. Ucigașii îi sînt tovarăși, sau, în alte variante, slugi. Oaia năzdrăvană, îndurerată, descoperă stăpînului primejdia ce-l așteaptă. Ciobanul împărtășește oii ultimele sale dorințe, cerînd să fie îngropat în preajma stînei și a turmei iubite, avînd să i se pună pe mormînt, la cap, sau în mină fluierul, trîmbița sau buciumul, prin care vîntul suflînd va aminti oilor de jalea stăpînului pierdut.

În unele variante din Muntenia și Moldova, urmează o contaminare cu tema nr. 23. I: maicii bătrîne, sau iubitei, care îl caută, să nu i se spună că a murit, ci doar, în chip ocolit, că a rămas într-un loc de unde nu se mai poate întoarce, sau că s-a însoțit cu Natura.

În variantele din Transilvania, unde cîntecul circulă mai mult sub formă de colind păstoresc, sfatul ucigaș, « judecata », se face de obicei între ciobanii veri primari, în timp ce « străinul » e trimis să aducă apă sau să întoarcă oile, iar prevestirea oii năzdrăvane lipsește adesea.²

¹ V. puternice elemente păstorești și în temele nr. 211, 212.

² Menționăm aici și cîntecul *Ciobănaș de la miori*, în genere considerat a avea o strînsă legătură cu *Miorița*: Într-un dialog imaginar, de o mare concentrare lirico-epică, ciobanul, care a fost ucis de trăsnet în vîrf de munte, neștiut de nimeni, spune că l-au jelit păsările, l-au scaldat ploile, luna i-a făcut giulgiul, soarele i-a slujit drept lumină, brazil l-au îngropat, iar fluierul i-a rămas în creanga bradului, pentru ca vîntul să sufle în el, să audă oile și să se adune, căutîndu-și stăpînul pierdut. (Unele variante din ciclul cîntecelor de război adaptează această temă la moartea soldatului căzut în bătălie.)

Cf.: *Ciuncanu*, 38 [Oltenia]; *Kiriac*, 96 (Mușetești—C.-de-Argheș—Argheș, 1912); 97 (n. 82) (Cîmpulung—Muscel—Argheș, 1914); *Densușianu*, Flori alese, 109 (Muntenia); (V. și Vieța păstorească, II, 40—41); *Ciaușanu—Fira—P.*, 75 (n. 424) (Făurești—Oltețu—Oltenia); *Codin*, Corbi, 26 (n. 47) (Corbi—C.-de-Argheș—Argheș); *Sandru—Brînzeu*, 345 (n. 29) (Jina—Sebeș—Hunedoara); *Varone*, Moldova, 8 (n. 1) (Plopeni—Suceava—S.); *Comișel*, 98 (Cerișor—Hunedoara—H., 1950); (v. și *Kirileanu*, 75 și 91).

Alecsandri, 1: Miorița; *Teodorescu*, 435: Oaia nădrăvană (Lacul-Sărat—Brăila—Galați, 1883—1884); *Vasilie*, 24: A Mnioriții (Tătăruși—Pașcani—Iași, 1897); *Tocilescu*, 3: Miorița (Cucuieți—R.-de-Vede—București); 1254: Ciobanul¹ (Bragadiru—Zimnicea—București); *Graiul nostru*, I, 282: Cînticu nioarii (Găgești—Panciu—Galați); 294 și 297 (Cîmpuri—Panciu—Galați); *Cătană*, Miorița (Brebu—Reșița—Banat); *Pamfile*, 79: Miorița (Țepu—Tecuci—Galați); *Bîrlea*, I, 22: Trei veri păcurărei (Ieud—Vișeu—Maramureș); *Precup*, 40 (n. 1); 44 (n. 6) [Năsăud]; *Tistiu*, 44, 65 și 77: Voinea ciobanu (Chiojdu-Mic, Calvinii—Cislău și Linia-Ciolanului—Buzău—Ploiești); *Papahagi*, Maram., 102: Cei trei păcurărei (Vad—Sighet—Maramureș, 1920); 120: A păcurarului (Botiza—Vișeu—Maramureș); *Densusianu*, Flori alese, 107 (Rodna—Năsăud—Cluj); *Densusianu*, Vieața păstorească, II, 123—148 [20 var. extrase din dif. publicații²]; *Rusu*, 18: Mai în jos... [Transilvania]; *Teculescu*, 207: Trei păcurari [Transilvania]; *Diaconu*, Ț. Vrancei, 3—159: Miorița (91 var.); *Brăiloiu*, 5: Miorița (Ștefănești—Drăgășani—Argeș); *Brezul*, Carte de cîntece, 101: Miorița [Oltenia]; *Diaconu*, R.-Sărat, I, 1—7: Miorița (3 var.: Bogza, Faraoani, Mihălceni—R.-Sărat—Galați); II, 1 (Dragosloveni—Focșani—Galați); *Cocișiu*, 47 (Adamești—Alexandria—București, 1934); *Șandru—Brînzeu*, 54 (n. 45) și 56 (n. 49): Miorița (Jina—Sebeș—Hunedoara); *Sachelarie*, 55: Jehnička (Miorița) (Tulnici—Focșani—Galați, 1939); *Morariu*, 44—49 (5 var.: Sîngeorz, Salva, Rodna, Coșbuc, Rodna—Năsăud—Cluj); *Nicoară—Ștefăniu*, 17 (n. 24) și 22 (n. 30) [Transilvania]; *Drăgoi*, 118 (Belinț—Lugoj—Banat); *Monogr. Tîrnava-Mare*, 452: Miorița (Copșa-Mare—Mediaș—Brașov, 1941); *Monogr. Dolj*, v. I, p. III, 185: Mioara; 187: Miorica, Mneora; 188: Mneorița (4 var.: Orodol, Caraula, Băilești, Risipiți—Calafat—Oltenia); *Balș*, 59: Miorița; 63: Miorița (Bilca—Rădăuți—Suceava); *Meșterul Manole*, 12: Păcurari străini (Ciungani—Brad—Hunedoara)³.

197 — Ciobanul, sora și zmeii (leii, turcii)

Giobanul cu sora lui îngrijesc turma. Se ivesc nori amenințatori, care nu aduc ploaie, cum crede fata, ci sînt zmeii (leii sau turcii), care vor s-o răpească. Fratele e hotărît să-și apere sora,

¹ De la p. 1255, în contaminare cu tema nr. 207: *Ciobanul care și-a pierdut oile*.

² Unele dintre acestea se află între cele semnalate mai sus.

³ V. și *Lighezan*, 154 (2 var. fragm. din: Rudăria—Bozovici și Berliște—Oravița—Banat); și *Muntean*, 40: *Ciobanul* (Bilca—Rădăuți—Suceava), interesantă prelucrare cu elemente din *Miorița* și motive lirice păstorești, creația inf. Varvara Muntean.

chiar dacă va da vrăjmașilor întreaga turmă. Fata răpită își roagă fratele să taie o costiță din pletele ei, pe care s-o păstreze spre amintire.

În unele variante, fata se aruncă în fântină, sau în Dunăre, pentru a scăpa.¹

Marian (1869), 44: Smeul și fata (Ilișești—G.-Humorului—Suceava); *Marian* (1873), 110: Smăul și fata (Stupca—G.-Humorului—Suceava); *Antol. de lit. pop.*, 259: Ciobanul și zmeii (Rodna—Năsăud—Cluj, 1870); *Eminescu*, 141; *Bugnariu*, 26: Horean și soru-sa (Coșbuc—Năsăud—Cluj); *Grăul nostru*, I, 450 [Suceava]; *Precup*, 41, 43, 46 [Năsăud]; *Torouțiu*, 84 (n. 57) (Solca—G.-Humorului—Suceava); *Morariu*, 42, 43, 45 (Salva, Singeorz, Rodna—Năsăud—Cluj); *Zamfir*, 95: Colo sus pe munte verde (Leșu—Năsăud—Cluj, 1935).

198 — Păcurarul și Fata-pădurei

Păcurarul își cîntă nefericirea de a fi iubit un an, fără să știe, pe Fata-pădurii. El a înțeles legătura lui nefericită abia cînd a chemat-o la cununie, și fata i-a răspuns că nunta ei va fi cînd se va rupe pădurea.

Papahagi, Maram., 109 (Vad—Sighet—Maramureș, 1922).

199 — Costea și Fulga

Costea ciobanul își alege loc bun de stîină, unde turma i se înmulțește, apoi ia calea tîrgului, la Galați, să cumpere sare pentru oi, mălai și opinci pentru ciobani. În lipsa lui, Fulga hoțomanul cu ceata sa pradă stîina, călcînd o veche învoială cu Costea, care le dădea de bunăvoie din prisosul său. Cînd se întoarce, Costea își dă seama că are mai puțin lapte la muls, că brînză e sub măsura obișnuită, că oaia cea mai frumoasă și berbecul cel mai de soi lipsesc. Bănuind ce s-a întîmplat și cuprins de minie, el cheamă cîinii, și mai ales pe căteaua Dolca (Dolfa, Guda), bătrînă și încercată păzitoare, pe care-i judecă și-i bate fără milă cu toiagul. Căteaua conduce pe stăpînul ei la sălașul lui Fulga, într-un luminiș tînuit din codru. Dolca și cîinii încolțesc pe hoțomani, iar Costea judecă și ucide pe Fulga.

Alecsandri, 54: Dolca; *Teodorescu*, 509: Fulga (Lacul-Sărat — Brăila—Galați); 513: Gealip Costea (București); *Vulpian*, 31: Costea gealatul (Prigor—Bozovici—Banat); *Densusianu*, Ț. Hațeg., 293: Costa (Păucinești—Hațeg—Hunedoara, 1888—1891); *Balade băndățene*, 8: Costa păcurarul (Slatina—Timiș—Caransebeș—Banat).

¹ Ca în tema nr. 54: *Ilincuța Șandrului*.

1889); *Codin*, Din Muscel, 257: Costea (Poenărei—C.-de-Argeș—Argeș); *Vasilii*, 16: Dolca (Tătărăuși—Pașcani—Iași, 1897); *Ionașcu—Mîndreanu*, 36: Fulga; *Tocilescu*, 116: Cîntecul lui Costea ciobanu (Roșiori—R.-de-Vede—București); 1267: Costea și Fulgea (Giubega—Băilești—Oltenia); *Graiul nostru*, I, 120 (Berevoiești—Pămînteni—Muscel—Argeș); *Ciobanu Plenița*, 298: Costea (Plenița—Calafat—Oltenia); *Păsculescu*, 295: Costea (Orlea—Corabia—Oltenia); *Ciuncanu*, 46: Moartea lui Fulga (Panaghia—Segarcea—Oltenia); *Pamfile*, 85: Costea (Negrilești—Tecuci—Galați); *Precup*, 42 (n. 4) [Năsăud]; *Codin*, Chira Chiralina, 44: Gealat Costea [Muscel]; *Diaconu*, R.-Sărat, I, 41: Costea (Bordeasca-Nouă—Focșani—Galați); 43 (Căiata—R.-Sărat—Ploiești); 48 (Obilești—Focșani—Galați); II, 11 (Oreavu—Focșani—Galați); *Morariu*, 47 (Rodna—Năsăud—Cluj, 1934); *Vechi cîntece de viteji*, 91: Costea (Ciuperceni—Calafat—Oltenia, 1936); *Ursu*, 34, 35: A lu Costa păcurariu (Sirbova—Lugoj—Banat); *Sandu Timoc*, 200: Guda și Costea <Alexandrovăț—Serbia>; *Monogr. Dolj*, v. I, p. III, 168—184: Costea (10 var. din: Orodol, Virtop—Băilești, Carpen—Vinju-Mare, Seaca-de-Pădure—Craiova și Plenița, Risipiți—Calafat—Oltenia).

200 — O tînceală (Potîncu) haiducul

Ceata de haiduci calcă stîna bogatului moș Luță, pe care îl jefuiesc și-lucid. Cel mai îndrjit e fratele baciului, care i-a fost cîndva argat.

Codin, Din Muscel, 245: Cîntecul haiducului Otînceală (Rucăr—Muscel—Argeș); *Mateescu*, 61: Potîncu haiducul (Pietrari—Tîrgoviște—Ploiești).

201 — Șalga

În varianta lui *Alecsandri*, Șalga, frumoasa și viteaza ciobăniță vădană, își are turma departe, pe malul Dunării, păzită de opt ciobani cu ciini răi. Atacat de hoți, baciul roagă pe căpitanul lor să-i sloboadă brațul din legătură și scoate din sîn buciom de aur, cu al cărui sunet străbate depărtările. La auzul zvonului de buciom, Șalga se trezește din somn, nu se lasă înduplecată de cuvintele soacră-si, încalecă pe cal, aleargă și pedepsește pe căpitanul cetei de hoțomani. De atunci hoții ocolesc stîna Șalgăi.

În variantele *Sevastos*, *Vasilii*, nevasta Șaicului (Șoigului), auzind buciumele ciobanilor, își indeamnă soțul să acționeze. După ce mai întii nu ia în seamă sunetul buciumelor, Șaicu aleargă călare la stîna, unde găsește ciobanii legați, dulăii împușcați,

turmele răvășite și prădate. În varianta *Sevastos*, Șoigul se răfuieste apoi cu Ion Caratruci, șeful hoțomanilor, iar o mioară îndurerată povestește, ca în Miorița, moartea stăpînului.

Aleksandri, 58 : Șalga ; *Sevastos*, 293 : Șaicu [Moldova] ; *Vasilii*, 8 : A Șoigului (Tătăruși—Pașcani—Iași, 1896).

202 — *Voinicu și Ianuș Unguru*

Voinicul întilnește două mioare, pe care le îngrijește. Acestea-i prevestesc că va veni, cu gânduri ucigașe, Ianuș. Voinicul îl întîmpină înarmat și se apropie de hoțoman prin șiretlic, făgăduindu-i daruri, apoi îl străpunge cu lancea și-i ia chimirul cu galbeni.

Vasilii, 28 (Tătăruși—Pașcani—Iași, 1897).

203 — *Dolina*

Șapte călăreți calcă strunga din vale.

Vasilii, 35 (Tătăruși—Pașcani—Iași, 1897).

204 — *Cînticul ciobanului cari s-o făcut haiduc*

Ispitit de o femeie, ciobanul își lasă turma și intră în ceata haiducească. Cînd vrea să plece, aceeași femeie îl înduplecă să rămînă. Descind la curțile Dediului. În timp ce în ogradă e mare joc și petrecere, haiducii se strecoară în casă și pleacă încărcăți de pradă.

Vasilii, 51 (Tătăruși—Pașcani—Iași, 1897).

205 — *Cîntic hoțăsc*

Hoțul iese în calea baciului, cerîndu-i cei cinci mii de zloț pe care acesta i-a dobîndit. Baciul amintește hoțului de ospitalitatea ce i-a oferit cîndva și îl pofteste să meargă și de astă dată împreună în bună înțelegere.

Vasilii, 68 (Tătăruși—Pașcani—Iași, 1902).

206 — *Codreanu*

Hoțul vine cu mîndruța la stîină, unde e bine primit și ospătat. Hoțul bate pe baci. Acesta îl blestemă, și « blestemul » se împlinește.

Hodoș, 91 (Firdea—Făget—Banat).

207 — *Ciobanul care și-a pierdut oile*

Cînd se trezește din somn, ciobanul nu-și găsește turma și pornește în căutarea oilor pierdute. Se întilnește cu lupul, care

răspunde că i-a «păscut» oile; apoi cu țiganul, sirbul, turcul, neamțul, grecul etc., cărora le cere să-i cînte un cîntec de mîngîiere. În cele din urmă, numai doina fratelui mocan este pe placul ciobanului.

În unele variante ciobanul încearcă să afle urma oilor pierdute cerînd unei babe să-i ghicească cu bobii ¹. În alte variante el pedepsește măgarul, pe care-l întilnește fără turmă. Sînt și variante în care ciobanul moare de durerea pierderii oilor.

Vulpian, 43 (n. 98): Duminică dimineață; 68 (n. 202): La fîntîna c-un stejar; *Dan*, 104 (n. 12) (Straja—Rădăuți—Suceava); *Tocilescu*, 1255 ² (Bragadiru—Zimnicea—București); *Grăiul nostru*, I, 66 (Dobridor—Calafat—Oltenia); 83 (Celar—Caracal—Oltenia); *Candrea—Dens.*, Din popor, 109: Oancea; *Ciobanu Plenița*, 266: Ungureanul (Plenița—Calafat—Oltenia); *Tistu*, 46 (n. 128) și 63 (n. 178) (Calvini și Cislău—C.—Ploiești); *Furtună*, 102: Variantă [Ilfov]; *Nițu*, 37: Cîntecul ciobanului; 46 (Frățila—Prejoiu—Oltețu—Oltenia); *Morariu*, 48 (Singeorz—Năsăud—Cluj, 1934); *Breazul*, Muzica rom. . . , 205; *Monogr. Dolj*, v. I, p. III, 188, 189: Păcuraru (Plenița—Calafat, Orodel—Băilești—Oltenia); *Vrabie*, 141: Cîntecul ciobanului care și-a pierdut turma (Pecineaga—Măcin—Dobrogea).

208 — Ciobanul care și-a băut turma

Pierzînd jumătate din turmă în ghearele lupilor, ciobanul, argat din copilărie, caută consolarea în crișmă, unde pierde pe băutură și cealaltă jumătate. Rămîne cu o singură capră neastîmpărată, pornește pe urma acesteia, dar, izbind-o necăjit, o ucide.

Pann, 112: De mic, sărăcuț de mine (Sluga nepricopsită); *Alecsandri*, 265: Ciobanul; *Bălășel*, v. II, cărt. II, 85: De mic, sărăcuț de mine (Vilsănești—C.-de-Argeș—Argeș); *Furtună*, 100: Ciobanul amărit (Bozieni—Roman—Bacău).

209 — Horea lui Ion Berciu

Ciobanul piere înecat de puhoiul iscat de ploaie. Murind departe de ai săi, fără luminare, fără pînză pe obraz și fără coșciug, el roagă rudele și prietenii să-l ierte și să-i facă rînduielile pomenirii.

Bud, 20 [Maramureș]. ³

¹ V. și chirigiul într-o situație asemănătoare, tema nr. 180.

² La început, în contaminare cu tema nr. 196: *Miorița*. V. și *idem*, pp. 514—515.

³ V. și *Bîrlea*, I, 75: Moartea lui Dumitru; cu unele asemănări.

210 — Meșterul Manole

Domnul Negru-vodă, însoțit de meșterul Manole cu ceata sa de zidari, caută pe malul Argeșului vechi temelii ruinate și părăsite, locul de ridicare a unei noi mănăstiri. Purcărășul care le țese în cale le poate arăta locul căutat, căci o scroafă, scurmînd pămîntul pentru a-și adăposti purceii, a dezgropat urma vechii zidiri. Zidarii încep lucrul, dar munca lor nu are spor, pentru că ceea ce înalță ziua se dărimă noaptea. Un vis miraculos descoperă meșterului că mănăstirea va putea fi înălțată numai dacă în temelii se va zidi un trup viu. Manole propune atunci tovarășilor săi, cu jurămint de a păstra taina, ca cea dintîi soție ce va veni să fie clădită în zid. Trădarea celorlalți, sau numai nenorocul ce îl amenință pe meșter, face să vină soția acestuia. Implorînd forțele naturii, vînt, ploaie, apoi jivine sălbatice, Manole face ca femeia să zăbovească sau să se întoarcă din drum, dar ea revine cu tot mai mare hotărîre și curaj pentru a ajunge la soțul ei. Manole se vede silit să clădească cu propria-i mină pe iubita lui soție în zid. Zadarnice rămîn rugămintile ei înduioșătoare, ea rămîne adînc îngropată în zid, de unde glasul-i plîngător continuă a cere îndurare pentru ea și pentru pruncul orfan de acasă. Domnul, încîntat de frumusețea construcției terminate cu această jertfă, temîndu-se că meșterul ar mai putea face încă un monument asemănător, poruncește să se dărîme schelele, pentru ca meșterul și oamenii lui să piară pe acoperiș o dată cu secretul zidirii. Făcîndu-și aripi din șindrila, zidarii încearcă să coboare în zbor, dar mor cîzînd din înalt.

Alecsandri, 186: Monastirea Argeșului; *Teodorescu*, 460: Meșterul Manole (Lacul-Sărat—Brăila—Galați); *Tocilescu*, 18: Cîntecul lui Manole (Mînăstireni—R.-Vilcea—Argeș); 21: Cîntecul lui Manolea (Novaci—Gilort—Oltenia); 25: Cîntecul lui Manolea (Roșiori—R.-de-Vede—București); *Mateescu*, 13: Zidirea Mănăs-

tirii Argeşului (Albeşti — C.-de-Argeş — Argeş); *Păsculescu*, 188: Mănăstirea Argeşului (Orlea — Corabia — Oltenia); *Giuglea-Vîlsan*, 177: Manole zidaru <Geanova — Serbia>; 183: Manolea zidaru <Costol — Serbia>; *Pamfile*, 19: Meşterul Manole (Ţepu — Tecuci — Galaţi); *Diaconu*, Ț. Vrancei, 254: Cînticu lu Manoli (Nerej — Focşani — Galaţi); *Diaconu*, R.-Sărat, II, 40: Manole (Oreavu — Focşani — Galaţi); *Monogr. Țîrnava-Mare*, 455: Meşterul Manole (Şalcău — Agnita — Braşov, 1938); *Sandu Timoc*, 135: Manolia <Alexandrovăţ — Serbia>.

211 — Dobrişan

La curtea domnească din Bucureşti, armaşul-mare sau alţi boieri pirăsc pe Dobrişan (Oprişan) că a dobîndit turme de oi şi acareturi mai multe şi mai frumoase decît cele domneşti şi că unelţeşte împotriva domniei. Vodă porunceşte ca pîrîtul să se înfăţişeze judecării divanului. Stringîndu-şi ciobanii şi turmele, Dobrişan porneşte spre Bucureşti. Ajungînd la curte în timpul nopţii, cîrligele de aur şi argint ale ciobanilor şi pietrele scumpe ce împodobesc oile Dobrişanului luminează atît de puternic, încît domnul, trezindu-se din somn, crede că s-a luminat de ziuă. Dobrişanul îşi apără în divan nevinovăţia şi cinstea, dar minia domnului rămîne neînduplecată. Cînd călăul e gata să-i ia capul, iar în alte variante după ce acesta a împlinit porunca pripită, soseşte mama domnului, arătînd că Dobrişan şi domnul sînt fraţi buni şi fiii săi. De aici împăcarea celor doi, sau pedeapsa uneltitorilor.

Alecsandri, 201: Oprişanul; *Marienescu*, II, 23: Mihai Viteazul şi boierul Dobrician; *Burada*, 184: Dobrişan [Dobrogea]; *Teodorescu*, 473: Dobrişean (Lacul-Sărat — Brăila — Galaţi); *Vulpian*, 43: Dobrişan (Degeraţi — Ploieşti — P.); *Tocilescu*, 102, 103, 105: Dobrişan (Şerbăneşti — Slatina — Argeş, Băneasa — Tr.-Măgurele, Piatra — Zimnicea — Bucureşti); *Candrea-Dens.*, Din popor, 68: Dobrişan; *Kirileanu*, 92: Dobrişan; *Diaconu*, R.-Sărat, II, 20: Dobrişan (Căiata — R.-Sărat — Ploieşti, 1930); *Pr. Ionescu*, 27 şi 48: Dobrişan [Tulcea] şi (Corugea — Hirşova — Dobrogea); *Monogr. Dolj*, v. II, p. I, 26: Dobrişeanu (Pleniţa — Calafat — Oltenia).

212 — Mircea ciobănaşul

De mic copil argat necăjit şi oropsit la stîină, ciobanul nu mai suportă nedreptatea şi îşi ucide stăpîinii lacomi. El se înfăţişează apoi la domnie, unde îşi povesteşte necazul. Întrebîndu-l din ce neam se trage, domnul descoperă că e frate cu ciobanul.

Tocilescu, 1235: Ciobanul (Bragadiru — Zimnicea — București); *Mateescu*, 3: Mircea ciobănașul (Curtea-de-Argeș — C.-de-A.— Argeș); *Monogr. Dolj*, v. I, p. III, 166: Ciobănaș, fecior de crai (Daneți — Caracal — Oltenia).

213 — Radu-vodă și Drăgan

Drăgan, finul lui Radu-vodă, aleargă să prindă pe nașul său, voind să se răzbune pentru că nu i-a dat la nuntă daruri, cum au făcut toți boierii. Zadarnic nașul cere îndurare, Drăgan taie capul lui Radu-vodă și pe al lui Vlăduț, fiul acestuia.

Marienescu, II, 98: Radu-vodă; *Alexici*, 23: Domnul Radu-vodă <Straja — Banatul Sîrbesc>; *Tocilescu*, 1234: Radu-vodă și Drăgan (Bragadiru — Zimnicea — București).

214 — Radu Calomfirescu

În cortul cel mare și frumos din mijlocul taberei, domnul Mihai-vodă cinstește cu boierii și căpitanii săi, frații Buzești și Căplești. Sosind în mare goană, viteazul Radu Calomfirescu îi vestește că au năvălit tătarii, i-au pustiit ținutul și i-au robtit mama. El cere ajutor. Domnul poruncește Buzeștilor și Căpleștilor să-l însoțească pe Calomfirescu, cu toate că această însoțire nu e pe placul Calomfirescului, care cunoaște firea lor trădătoare. Ajungînd pe cîmpul de luptă, Calomfirescu se avîntă în bătălie, nimicind pe dușmani și izbutind să-și dezrobească mama din ghearele căpeteniei mirzacilor. Lupta s-a încheiat cu succes, deși însoțitorii au dezertat din învîlmășeală. Calomfirescu se întoarce la ospățul domnesc. Mihai-vodă poruncește căpitanilor săi Buzești și Căplești să-l petreacă cu alai. Pe drum, vechea rivalitate izbucnește, și Radu cade ucis.

Alecsandri, 196: Radu Calomfirescu; *Burada*, 205: Mihnea-vodă [Dobrogea]; *Teodorescu*, 477: Radu Calomfirescu (Lacul-Sărat — Brăila — Galați); *Tocilescu*, 100: Popa Farcaș (Șerbănești — Slatina — Argeș); 1236: Calomfirescu (Bragadiru — Zimnicea — București); *Ciobanu Plenița*, 291: Mihai-vodă și Radu Calomfirescu (Cetate — Calafat — Oltenia); *Vechi cîntece de viteji*, 62: Radu Calomfirescu (Hotarele — Oltenița — București, 1938); *Monogr. Dolj*, v. I, p. II, 128: Radu Calomfirescu (Plenița — Calafat — Oltenia).¹

¹ V. și varianta culeasă de Al. Odobescu în 1861 de la un lăutar din Strejești — Drăgășani — Argeș, a. *Analele Societății Academice Romîne*, sesiunea anului 1877, tom. X, seria II, Buc., 1878, pp. 199—203 și 325—327.

Doamna Ileana iubește pe finul și supusul său Vartici, căruia îi mărturisește în taină pornirea-i vinovată. Vartici se străduiește să evite călcarea pravilei, dar doamna Ileana se arată neînduplecată. Atunci Vartici preferă pribegia. Doamna Ileana pornește în căutarea fugarului, îl regăsește și îl duce cu de-a sila la cununie, dar Vartici se sinucide în fața altarului. Doamna Ileana se sinucide și ea, iar din mormintele lor răsar arbori îmbrățișați.¹

Corcea, 47: Rozan <Coștei—Banatul Sîrbesc>; *Mateescu*, 29: Vartici (Albești—C. de Argeș—Argeș); *Păsculescu*, 195: Doamna Ileana (Celei—Corabia—Oltenia); *Constantinescu*, 23: Vardici (Potlogeni—Corabia—Oltenia).²

216 — *Nourel și Calapod paharnicul*

Auzind viers de cobuz, vodă întreabă cine cîntă. I se spune că e paharnicul Calapod, care iubește în taină pe fiica domnului. Mînios, vodă cheamă pe paharnic înaintea judecării sale. Întrebat de unde are caftanul, gujmanul și inelul din deget, paharnicul răspunde că i le-a dat fiica domnului. Înainte de-a fi trimis la moarte, Calapod cere îngăduința de a mai suna o dată din cobuzul său. Auzind sunetul cobuzului, domnița înțelege că iubitul ei se află în primejdie. Ea cere domnului îndurare pentru el, și domnul consimte la căsătoria lor.³

Marian (1873), 60: Calapod pãharnicul [Suceava]; *Vasiliu*, 11: Nourel și Calapod paharnicu (Tătãruși—Pașcani—Iași, 1896).⁴

217 — *De diu (Ge gi u) și Dragna (Drajna)*

Domnul azvîrle în temniță pe soțul, sau iubitul, ficei sale, cu care aceasta a fugit în taină, sau fiindcă e pizmuit și pîrît de

¹ În varianta *Mateescu*, după fuga lui Vartici, doamna cade bolnavă. Cînd vodă se întoarce de la vînătoare, ea îl pîrște pe fugar, acuzîndu-l că ar fi încercat să-i păteze onoarea. Domnul poruncește ca finul trădător să fie căutat, adus și spînzurat. Zadarnic intervin soția și copiii lui Vartici. Vartici e spînzurat, soția lui se înjunghie, iar din mormintele soților răsar arbori îmbrățișați. Varianta *Corcea* pare o prelucrare moralizatoare.

² V. și unele bucăți în care se generalizează tema, cu tendință spre cîntec liric: *Vîrcol*, 71 (n. 98) (Popești-Măciuca—Oltețu—Oltenia); *Bîrlea*, I, 19: Constantin (Berbești—Sighet—Maramureș).

³ Varianta *Vasiliu* cuprinde, la început, un episod în care vodă, aflînd că Nourel iubește pe doamna, poruncește armașului să-i taie capul. Doamna se sinucide, iar vodă regretă hotărîrea lui.

⁴ V. unele asemănări și a. *Bugnariu*, 76: Ștefan-vodă și Giricuța (Coșbuc—Năsăud Cluj). (V. și tema nr. 291. III: *Femeia necredincioasă*, nota.)

curteni pentru pretinse intenții uzurpatoare.¹ Fiica cere îndurare. Deși i-o făgăduiește, domnul ucide în ascuns pe cel întemnițat. Fata își blestemă tatăl sau se sinucide văzându-și soțul (iubitul) mort, iar din morminte răsar arbori îmbrățișați.

Marienescu, II, 44: Ștefan-voda și princessa Dragna cu Gegiu²; *Bibicescu*, 332: Cocoana lui Ștefan-vodă (Vilcele—Sf.-Gheorghe—Brașov); *Țiplea*, 8: Blăstămul soției [Maramureș]; *Popovici*, 43: Draga fuge cu Gegiu căpitan (Ilidia—Oravița—Banat, 1907); *Păsculescu*, 200: Dediu vornicul (Melinești—Filiași—Oltenia); 202 [Tulcea]; *Papahagi*, Maram., 92: Bărbatul Irinei (Budești—Sighet—Maramureș, 1920); *Sandu Timoc*, 267: Negru-vodă <Alexandrovăț—Serbia>.

218 — Iordăchiță al Lupului

Domnul poruncește să fie adus la curte și decapitat Iordăchiță, cinstitul divanului, pîrît ca necredincios. Soția lui Iordăchiță, fiica domnului, cere îndurare. Cînd vodă o trimite la locul de caznă, e prea tîrziu. Fiica își blestemă tatăl, dar acesta îi făgăduiește că-i va da de soț pe oricare-i va plăcea dintre boieri.³

Aleksandri, 179: Iordaki al Lupului; *Candrea—Dens.*, Din popor, 80: Iordăchiță; *Ciobanu Plenița*, 273: Iordăchiță-a Lupului (Cetate—Calafat—Oltenia).

219 — Ștefan-vodă și vlădica Iuon

La ospăț boieresc, vlădica își descoperă intenția de a ajunge domn. Auzind aceasta, Ștefan-vodă trimite armășei să-l aducă, îl judecă și-l ucide.

Marienescu, II, 36 [Banat].⁴

220 — Ștefan-vodă și Gegiu

Paharnicul Gegiu varsă vin pe caftanul domnului. Întrebat de ce face aceasta, el răspunde că îl frămîntă dorul de casă. Vodă îl pune să se gătească de plecare, dar îl ucide.⁵

Marienescu, II, 41.

¹ Descrierea celui întemnițat amintește de *Corbea* (v. tema nr. 88).

² V. și *Domaschin*, 103.

³ Inspirîndu-se din cronica lui *Neculce*, varianta prelucrată de *Aleksandri* se îndepărtează de versiunile autentice-populare ale temei.

⁴ V. și *Domaschin*, 56.

⁵ Tema se întilnește adesea în colinde, cu alt sfîrșit: domnul făgăduiește paharnicului daruri, cu care va merge acasă (cf.: *Burada*, 92; *Teodorescu*, 46; *Fierăscu—Neagu*, 145; etc.).

221 — *Vintilă-vodă*

Vintilă-vodă călătorește cu coconii și doamna. Drept vizitiu au pe Savu Șuicul paharnicul, căruia domnul îi dă spre dezlegare trei ghicitori: ce frunză se bate la miez de noapte, de ce, și care frunză se bate în zori. Savul răspunde fără greș: frunza plopului se bate noaptea, căci are foaie lată și coadă scurtă, iar în zori, a părului, căci are foaie îngustă și coadă lungă. Mîniat, Savu, la rîndul lui, pune pe vodă să-i ghicească ce se bate între piept și spate. Cum vodă nu ghicește, Savu îi spune că aceasta e inima, pe care i-o străpunge și lui, și doamnei, și pruncilor.

Marienescu, II, 56 [Banat].

222 — *Ștefănuț-vodă*

Domnii cei din Iași și din Făgăraș pun la cale otrăvirea lui Ștefănuț. Mama acestuia, bănuind înșelăciunea, îl sfătuieste să nu răspundă invitației la ospăț, dar el nu o ascultă. Ștefănuț e primit cu cinste, dar simte îndată puterea otrăvii ce i-a fost strecurată în bucate. El pleacă în grabă la ginerele său, Todor Birău, doctor vestit, care însă nu-l poate salva. Ștefănuț se întoarce acasă și cere mamei să-l pregătească de moarte.

Marienescu, II, 123 [Banat].¹

223 — *Iancu-vodă*

Domnul spoliază cu dările pe supuși. Mitropolitul trimite jalbă împăratului, care-l mazilește pe vodă.

Marienescu, II, 129.

224 — *Bucă-Bucăleț*

Ștefan-vodă a făcut trei divanuri, dar Bucă, slugă bătrînă și mîna dreaptă a domnului, a lipsit. Cînd vine, răspunde domnului că a întîrziat pentru că și-a crescut mare și frumos mînzul pe care i l-a dăruit socrul. Vodă își pune în gînd să i-l ia, dar Bucă șoptește la urechea calului, îi arată primejdia ce-l așteaptă și-l învață să nu lase pe domn să se apropie de el. Domnul încearcă zadarnic să se apropie de cal. Atunci Bucă îi cere cuibanul și caftanul să le îmbrace, pentru ca mînzul să se deprindă cu ele. Îmbrăcat cu hainele domnești, Bucă fuge călare.²

Burada, 139 [Dobrogea].

¹ V. și *Balade bîndșene*, 13, și *Domaschin*, 71.

² Sfirșit asemănător cu tema nr. 88: *Corbea*.

Armaş Dragomir și oamenii domniei duc la temniță doi robi legați, care reușesc să fugă. Fugarii se întîlnesc cu o călu-găriță, care îi cheamă să le dea adăpost la mănăstirea sîrbească. *Păsculescu*, 214 (Bălenii-Romîni—Tîrgoviște—Ploiești).

226 — *Sîiu, pîrcălabul de Bîrlad*

Divanul trimite tătari să pedepsească pe Sîiu pentru abuzurile lui. Cerîndu-le să-i dea răgaz pentru a-și scoate comorile ascunse, Sîiu fuge, dar e ajuns de Alexandru cel Frumos, fiul domnului, care-l străpunge cu sulița.

Pamfile, 77 (Cîrniceni—Iași—I.).

227 — *Aga Bălăceanu*

Răzvrătitul aga Bălăceanu, cu oaste nemțească sau rusească, și Constantin Brîncoveanu, cu oaste turcească, se pregătesc de bătălie. Aga Bălăceanu vrea să mute capitala la Bălaci, sau Novaci, iar Brîncoveanu nu vrea să lase Bucureștiul mai prejos. Cum oastea Brîncoveanului e aproape învinsă, acesta fîgăduiește domnia celui care va răpune pe Bălăceanu. Se oferă căpitan Costin, finul Bălăceanului, care-și ucide nașul în toiul luptei și-i aduce capul domnului, cerîndu-și răsplata. Brîncoveanu, de teamă că ar putea să-i facă și lui la fel, în loc de răsplată poruncește călăului să ucidă pe Costin.¹

Negoescu, 100: Aga Bălăceanu și Constantin Brîncoveanu [Muntenia]; *Tocilescu*, p. XXI (Adămești—Alexandria—București); XXIV (Cătane—Băilești—Oltenia); 63, 65 și 1265: Aga Bălăceanu (Șerbăneștii-de-Jos—Slatina—Argeș, Adămești—Alexandria—București și Giubega—Băilești—Oltenia).

228 — *Cîntecul lui Prîscoveanu*

La Prîscoveanu s-au adunat la sfat boierii, supărați că stăpînirea turcească a îngenuncheat cu totul țara. La sfatul lui Prîscoveanu, șapte boieri pleacă cu plîngere la Țarigrad. Ei călătoresc cu caiul pe Dunăre. Ajunși în Țarigrad, aprind rogojini pentru a se face văzuți. Împăratul crede că s-a aprins orașul, dar slujitorii descoperă boierii cu jalba-n proșap, pe care-i conduc la împărăție. Ascultînd

¹ Variantele din Adămești, aparținînd aceluiași informator, schimbă numele finului în Drăgan și stăruie asupra uneltirilor acestuia pentru a-și asigura încrederea nașului.

Pentru relații între naș-fîn, v. tema nr. 21, nota 1.

plîngerea, împăratul le dă dezlegare să strice odăile turcești și să izgonească pe turci, ceea ce și fac, izbăvind țara de abuzurile turcilor.

Tocilescu, 97 (Putineiu—Tr.-Măgurele—București).

229 — *Constantin Brîncoveanu*

Voievodul călătorește în caicu-i minunat pe Dunăre și pe mare, spre Țarigrad, împreună cu sfinții săi devotați și cu cei trei fii, pe care-i îngrijește slujnica țigancă. Ajungînd la Țarigrad, aprind rogojini, după obiceiul supușilor sultanului, pentru a atrage atenția că se înfățișează cu plîngeri. Sultanul poruncește ca Brîncoveanu să fie legat și-i cere țara, avuția lui și trecerea la legea turcească. Brîncoveanu nu se supune. Capetele celor doi fii mai mari cad sub securea călăului. Pe al treilea îl salvează slujnica, înlocuindu-l cu propriul ei fiu. În cele din urmă, Brîncoveanu e jupuit de piele, iar trupul lui ciopîrțit e pus într-un coș și aruncat pe mare. Trei zile marea arde în flăcări, primind jertfa voievodului martir. Rugăciunile soborului de preoți potolesc incendiul miraculos ce a speriat pe sultan.¹

Alecsandri, 210: Constantin Brancovanul; *Marienescu*, II, 64: Constantin Brancovanu; *Păsculescu*, 192: Constantin Brîncoveanu (Celei—Corabia—Oltenia).

230 — *Mogoș vornicul*

Șapte frați ies în întîmpinarea surorii lor. Soțul acesteia, Mogoș vornicul, apare singur, spunînd în glumă cumnaților săi că tătarii i-au răpit soția pe drum. Cuprinși de minie, frații omoară pe cel ce nu a știut să le apere sora. Mogoșoia sosește, dă pe față gluma, e cutremurată de cele întîmplate și își plînge zadarnic soțul iubit.

Alecsandri, 153: Mogoș vornicul; *Burada*, 157: Mogoș vornicul [Dobrogea]; *Tocilescu*, 118—123: Mogoș vornicul (3 var., Roșiori—R.-de-Vede—București).²

231 — *Enea vameș-mare*

Trei boieri bătrîni se plîng la curte de abuzurile vameșului Enea. Împăratul dă ascultare jalbei, dar vameșul cumpără cu daruri mari pe slujitorii curții — pe chelar, grămătic, portar — și trimite un căruț de argint pentru feciorii domnești. Cînd Enea e

¹ Variantele « îndreptate » de *Alecsandri* și *Marienescu* se îndepărtează de versiunea autentic-populară din colecția *Păsculescu*.

² V. și *Graiul nostru*, I, 380, fragm. din Mustafa-Aci—Negru-Vodă—Dobrogea.

adus la curte, toți slujitorii și feciorii cer și obțin îndurare pentru osîndit. Dînd mîna cu împăratul, vameșul pleacă acasă pentru a-și continua netulburat samavolnicile.

Ciobanu Plenița, 268 (Cetate — Calafat — Oltenia).

232 — *Inelul și corbul*

Îndrăgind o romîncă, pe cînd se întorcea dintr-un război cu turcii, craiul Ungariei îi lasă la plecare un inel, drept semn de recunoaștere. Femeia naște un prunc și pleacă spre Buda. Pe drum, la un popas, un corb fură inelul de la copil, dar e săgetat, și inelul cade înapoi. La Buda, ea e recunoscută, și craiul îi dăruiește pruncului cetatea Hunedoarei, scaunul de baștină al Corvinilor.

Marienscu, I, 116: Anelul si corbul.

233 — *Mateăș-crai*

În cetatea Budei, Mateăș-crai, ospătînd cu nemeșii, îi întreabă de ce a aflat în călătoria sa numai plîns și jale pretutindeni. Nemeșii îi cer iertare, dar, supărat, craiul poruncește lui Iacob să bombardeze fără cruțare cu tunurile sale Buda cea bătrînă. Zadarnic Iacob cere îndurare pentru soția și copiii lui, ce se află acolo. Sub loviturile tunului, cetatea a fost dărîmată, și toți nemeșii uciși. Căutîndu-i pe ai săi printre ruine, Iacob îi găsește și se junghie și el de supărare.

Marienscu, II, 94: Mateasiu-craiu [Banat].¹

234 — *Marcu și Filip*

Pe cînd ospătează cu maică-sa, Marcu primește printr-un călăreț carte de provocare la luptă de la Filip din Buda. Fără să țină seamă de temerile mamei, Marcu încalecă și aleargă în Buda, ucide pe Filip și se întoarce acasă cu armele acestuia, pe care le duce mamei drept dovadă a biruinței sale.²

Marienscu, I, 40: Marcu.³

¹ V. și *Domaschin*, 60.

² V. și *Monogr. Tîrnava-Mare*, 473, o var. a temei nr. 37. I: *Novac, Gruia captiv în Tarigrad*, cu început asemănător prin contaminare. De altfel, rivalitatea celor două personaje poate fi regăsită și în tema nr. 33: *Gruicea* (cf. *Sandru Timoc*, 75).

³ V. și *Balade* (colecția Lucian Costin), 13: Marcu.

V. FAMILIALE

1. INDRĂGOSTIȚII

235 — *Brumărelul*

Voinicul găsește într-o grădină o mindră fată. (În unele variante, fata doarme între flori. Voinicul pune tabac sub botul calului, acesta strănută și trezește pe frumoasa adormită.¹) La întrebarea voinicului, fata răspunde că nu e nici fată, nici nevastă ori zână, ci e o floare, iar cine o sărută moare. Voinicul este Brumarul mare, care prin sărutul lui veștejește și ia mirosul florilor

Alecsandri, 33: *Brumărelul*; *Pann*, Spit. amor., br. IV (1852), 11: *Brumărel*²; *Teodorescu*, 450: *Brumărelul* (*Lacul-Sărat—Brăila—Galați*, 1884); 453: *Brumarul* (*București*); *Reteganu*, 52 (n. 79) (*Clopotiva—Hațeg—Hunedoara*); *Bologa*, 238 (n. 810) (*Geoagiu-de-Jos—Orăștie—Hunedoara*, 1890—1900); *Alexici*, 115: *Brumașul mare* (*Bata—Lipova—Banat*); 117 (*Bacamezeu—Făget—Banat*); *Dumitrașcu*, 102 (n. 142) (*Murgăși—Oltețu—Oltenia*); *Popescu-Ciocânel*, 221: *Brumarul cel mic*; *Pamfile*, 111 (n. 6) și 136 (3 var., *Țepu—Tecuci—Galați*); *Giuglea—Vîlsan*, 322 <*Costol—Serbia*>; *Bălășel*, v. I, cărt. I, 57: *Pe deal pe la Craioviță* (*Drăgășani—D.—Argeș*); *Ciașanu—Fira—P.*, 103 (n. 558) (*Bălcești—Oltețu—Oltenia*); *Gregorian*, 27 (n. 4) (*Clopotiva—Hațeg—Hunedoara*); *Friedwagner*, 201 (n. 47) (*Bilca—Rădăuți—Suceava*); *Camilar*, 82: *Frunzulică peliniță*.

236 — *Cucul și Turturica*

Cucul s-a îndrăgostit de Turturică. Temindu-se de răzbunarea micii Cucului, Turturica rămâne neînduplecată și-i răspunde că fugind de el, ea se va preface rînd pe rînd în: azimă-n vatra focului, trestie pe baltă sau icoană în biserică. Cucul o amenință că o va urmări pretutindeni, prefăcîndu-se și el în: vătrai pentru

¹ V. acest motiv și a. tema nr. 261.

² Cf. *Teodorescu*, 452.

foc, ciobănaș care va tăia trestia din baltă, sau dascăl de biserică pentru a săruta icoana.

Aleksandri, 7: Cucul și Turturica; *Densusianu*, Flori alese, 167: Cucul și Turturica [Moldova].

237 — Mierla și Sturzul

Sturzul cere Mierlei iubite să-i fie soție. Ea îl respinge și, pentru a scăpa de el, se preface în: trestie, papură, floare, turtă, cruce; sau: vie, fintină, paltin etc. Sturzul se metamorfozează și el, alergând neobosit pe urmele iubitei, care rămîne neînduplecată. Unele variante încep cu muștrarea Mierlei de către Sturz pentru că nu l-a ascultat și, în loc să-și așeze cuibul în miez de pădure, la adăpost, l-a așezat în margine de drum, unde a fost distrus de trecători. În alte variante, Sturzul se plînge că el a făcut această greșală, rămînînd stingher. Șirul metamorfozelor diferă de la o variantă la alta.¹

Pann, 139: Mierliță, mierliță; *Burada*, 126: Merla și Sturzul [Dobrogea]; *Teodorescu*, 453 și 457: Mierla și Sturzul (Lacul-Sărat—Brăila—Galați și București); *Bibicescu*, 383: Mierliță, mierliță (Vilcele—Sf.-Gheorghe—Brașov); *Codin*, Din Muscel, 187: Mierlița și Sturzul (Micoșani—Muscel—Argeș); *Tocilescu*, 4: Mierlița și Sturzul (Cucuieți—R.-de-Vede—București).

238 — Voinicel străin

Voinicel se compară cu mărul crescut în margine de drum, pe care trecătorii îl despoaie fără milă de fructe și crengi. Soarta voinicului sărac este diferită de a celui bogat: în timp ce pe cel bogat toată lumea îl bagă în seamă, celui sărac și orfan ușile i se închid, nefiind primit, iar el trăiește în singurătate și uitare.

Teodorescu, 283: Străin și singur (București, 1869); *Antol. de lit. pop.*, 19 (n. 12) (Coșești—Vaslui—Iași, 1876); *Teodorescu*, 282: Străinul sărac (Lacul-Sărat—Brăila—Galați); *Canianu*, 95: Foaie ș-on pelin (Deleni—Hîrlău—Iași); *Vasiliiu*, 147: Frundzi ș-om pelin (Tătăruși—Pașcani—Iași, 1897); *Tocilescu*, 341: Vai, voinic strein! (R.-Vilcea—R.-V.—Argeș); 755: Foaie verde lin pelin (Alexandria—A.—București); 834: Voinicel strein (Zgripcești—Găești—Argeș); *Tulbure*, 63: Verde de pelin [Făgăraș]; *Ciobanu Plenița*, 63: Vai de vin, vai de pelin (Plenița—Calafat—Oltenia); *Pamfile*, 33: Voinicos străin² [Dimbovița], și 34 (3 var.: Negrilești, Țepu—Tecuci—Galați); *Pamfile*, Cîntece

¹ V. și nr. 251 și 264.

² În continuare, contaminare cu tema nr. 239. II: *Două surățele*.

bătr., 10: Voinicel strein; *Kirileanu*, 118; *Cardaş*, 53 (n. 25) (Broșteni—Fălticeni—Suceava); *Fierăscu—Neagu*, 132 (n. 6) (Șocariu—Fetești—București, 1933); *Cocișiu*, 57: Voinicel străin (Giștești—Videle—București, 1935).¹

239 — Două surățele

Două cumnățele, femei măritate, sau două fete de măritat, se ceartă pentru același iubit, fiecare lăudându-și calitățile pentru care poate fi preferată: pricepere în dragoste, frumusețe, bogăție.

Tip I: Conflict erotic («Cumnățelele»):

Theodorescu, 328: Cumnatele (București, 1870); *Tocilescu*, 1111: Verde de sipică [Argeș]; *Bălășel*, v. II, cărt. II, 61: Foaie d-o sipică (Lungești—Drăgășani—Argeș); *Ciaușanu—Fira—P.*, 103 (n. 556) (Baldovinești—Balș—Oltenia); *Tistiu*, 47 (n. 133) (Cătiașu—Cislău—Ploiești); *Cocișiu*, 58: Două surățele (Cegani—Fetești—București, 1936).

Tip II: Contrast regional: moldoveanca (vlăsceanca, armanca) și mocanca:

Negoescu, 192: Mocanca și vrinceanca [Oltenia, 1883]; *Coșdin*, Din Muscel, 286: Onea (Rucăr—Muscel—Argeș, 1894); *Vasiliiu*, 31: Armanca și mocanca (Tătărăuși—Pașcani—Iași, 1897); *Tocilescu*, 847: Bate-mi-se (Valea-Mare—Muscel—Argeș); *Pamfile*, 33: Voinicos străin² [Dimbovița].

Tip III: Contrast social: bogata și săraca:

Bugnariu, 55: Fata lui Novac (Coșbuc—Năsăud—Cluj); *Coșdin*, Din Muscel, 281: Olea³ (Priboieni—Găiești—Argeș); *Vidu*, 124 (n. 307); *Popovici*, 98⁴ (Ilidia—Oravița—Banat, 1906); *Birlea*, II, 94: La crișmuța sub cetate (Rona-de-Jos—Sighet—Maramureș); *Densusianu*, Ț. Hațeg., 169 (n. 202) (Grădiște—Hațeg—Hunedoara); *Antol. de lit. pop.*, 115 (n. 12—13); *Papahagi*, Maram., 11 (n. 47) (Hărnicești—Sighet—Maramureș); 31 (n. 159) (Săcel—Vișeu—Maramureș); *Varone*, Ardeal, 49 (n. 4) (Nadășu—Huedin—Cluj); *Ursu*, 49: A fiilor (Sirbova—Lugoj—Banat); *Din folclorul nostru*, 267: La bădița meu la poartă (Ciclovă—Montană—Oravița—Banat); *Ursu*, Almăj, 60 (n. 14) și 136 (n. 134) (Bozovici și Prilipeți—Bozovici—Banat).

¹ În continuare, contaminare cu tema nr. 22: *Voinicel adormit*.

² La început, contaminare cu tema precedentă.

³ În contaminare cu tema nr. 287: *Nevasta vînduă*. V. și p. 296: *Două surățele*.

⁴ La început, p. 97, tema nr. 29: *Pătru Căciulă*.

Dintre toate fetele, numai una a scăpat neînșelată de Iencea. Cuprins de ciudă — în alte variante îndrjit prin rămășagul ce face cu alții, sau provocat chiar de fată — el cere sfat mamei sale. Vicleanul Iencea, travestit femeiește, capătă adăpost în casa fetei, dar nu voiește să doarmă în tindă sau pe vatră, ci numai în patul gazdei. În zorii zilei, Iencea își dezvăluie viclesugul, iar mândra, odinioară neînduplecată, se recunoaște înfrîntă.¹

Pompiliu, 71: Ana Ardeleana (Gura-Riului—Sibiu—Brașov); *Burada*, 174: Sava Enciu Sabieniu [Dobrogea]; *Teodorescu*, 639: Iencea Săbienca (Lacul-Sărat—Brăila—Galați); *Vulpian*, 48: Enea Sibienca (București); *Reteganu*, 15: Blăstămul fetei înceluite (Reteag—Dej—Cluj); *Epure*, 35: Cîntarea lui Iancu [Banat]; *Cătană*, 57: Iancu Săbiancu (Crișma—Caransebeș—Banat); *Corcea*, 53: Iancu Sibiiiancu și Ana <Coștei—Banatul Sîrbesc>; *Popovici*, 26: Iănășel și Ana (Grădiște—Hațeg—Hunedoara, 1899); *Tocilescu*, 114: Cîntecul lui Iencea Săbienca (Roșiori—R.-de-Vede—București); 214: Iencea (Focșani—F.—Galați); 1060: Iencea Săbienca (Furești—Găiești—Argeș); *Tiplea*, 32: Hore despre fata cea frumoasă [Maramureș]; *Popovici*, 28: Iana Sîmziana (Ilidia—Oravița—Banat, 1907); 30: Ana Giurgiu-leana (Bozovici—B.—Banat, 1904); *Friedwagner*, 243: Măi și fa! Cîntec vechiu (Uidești—Fălticeni—Suceava, 1908); *Păsculescu*, 292: Iencea Săbi-Iencea (Celei—Corabia—Oltenia); *Apostolescu*, 13: Enea Săbienca (Antonești—Roșiori-de-Vede—București); *Giuglea—Vîlsan*, 53: Ienciu viteazu <Rîtcova—Serbia>; *Birtlea*, I, 29: Ileana frîncului (Nănești—Sighet—Maramureș); *Papahagi*, Maram., 97: Ileana frîncului (Giulești—Sighet—Maramureș, 1920); 110: Ileana Săbghiana (Repedeia—Vișeu—Maramureș, 1921); *Diaconu*, R.-Sărat, II, 32: Iencea Săbienca (Dragosloveni—Focșani—Galați); *Varone*, Ardeal, 50 (n. 7) (Nadășu—Huedin—Cluj); *Monogr. Dolj*, v. I, p. I, 44: Iencea Sahienca; *Ursu*, Ohaba, 43 (n. 62) (Ohaba-Bistra—Caransebeș—Banat); *Ursu*, Almăj, 152: Iancu Sibiiiancu (Bozovici—B.—Banat).

241 — *Vălean*

Neascultînd sfatul mamei, Vălean (Velinaș, Olinaș, Ghițîșor etc.) pornește, ca și altădată, în voia aventurilor lui amoroase. Mîndrele îi țîn calea în uliță, îl îmbie să intre în casă, unde îi

¹ În variantele din sudul țării, fata fiind turcoască, acțiunea se petrece dincolo de Dunăre. (V. și tema nr. 253: *Călugărița înșelată*.)

oferă, cu prefăcută dragoste, mîncare sau băutură, și îl otrăvesc. E dus la groapă în vaietele jalnice ale mamei, care-l dojenește pentru neascultare.¹

Popovici, 59: Vălean (Burjuc—Ilia—Hunedoara, 1886); *Sevastos*, 297, 315: Vălenaș [Moldova]; *Bologa*, 165 (n. 562) (Mesentea—Alba—Hunedoara, 1880—1890); *Mîndrescu*, 178 (Rîpa-de-Jos—Toplița—R. Mureș Aut. Magh.); *Bibicescu*, 356: Vilean otrăvit (Craifalău—Reghin—R. Mureș Aut. Magh.); *Cătană*, 62: Voinicul Vălean [Banat]; *Vasiliiu*, 37: A lui Velinaș (Tătărăuși—Pașcani—Iasi, 1896); *Alexici*, 78 și 189: Vălean (Sintea—Criș și Nermiș—Ineu—Crișana); *Popovici*, 56 și 57: Vălean (Bătrîna și Roșcani—Ilia—Hunedoara, 1899); *Tocilescu*, 818: Frunză verde grîu curat (Prăjeni—Hirlău—Iasi); 1110: Foaie verde viorea [Argeș]; 1259: Foaie verde trii smiceli (Măcin—M.—Dobrogea); 1283: Valenaș (Tazlău—Buhuși—Bacău); 1322: Foi verde trii smiceli (Uscați—Tg.-Neamț—Bacău); 1348: Frunza verde grîu mărunt [Fălciu]; *Popovici*, 58: Vălean (Muncelu-Mare—Ilia—Hunedoara, 1903); *Mocanu*, 122 (Stăniliești—Huși—Iasi); *Țiplea*, 28: Văleanu [Maramureș]; *Bud*, 17: Vălenarul [Maramureș]; *Bartók*, Bihor, 154 (Sebiș—Beiuș—Crișana); *Torouțiu*, 117 (n. 110) (Solca—G.-Humorului—Suceava); 132 (n. 124) (Pătrăuți—Suceava—S.); *Pamfile*, 67: Varianta 2 (Voinești—Negrești—Iasi); 73: Ghițior [Tulcea]; 204 (n. 5) (Țepu—Tecuci—Galați); *Pamfile*, Cîntece bătr., 18: Vălean; *Bartók*, Maram., 45 (n. 60) (Poieni—Vișeu—Maramureș); *Birlea*, I, 31: Vileanu [Maramureș]; *Bălășel*, v. III, cărt. I, 52: Costică (Bălăceanu—R.-Sărat—Ploiești); *Papahagi*, M-ții Apuseni, 60 (Scărișoara—Cîmpeni—Cluj); *Rusu*, 13: Moartea lui Vilean [Transilvania]; *Furtună*, 47: Variantă (Olenaș) (Vlăsinești—Săveni—Suceava); 52: Variantă (Vico-vu-de-Jos—Rădăuți—Suceava); *Gîlcescu*, 43 (Plopșoru—Filiași—Oltenia); *Brăiloiu*, 83: Văleanu (Măldăieni—R.-de-Vede—București); *Monogr. Țirnavă-Mare*, 478: Cîntecul lui Vălean (Vulcan—Sighișoara—Brașov, 1933); *Brediceanu*, 177: Om voinic era Vălean (Săpînța—Sighet—Maramureș); *Zamfir*, 101: Vălean (Șanț—Năsăud—Cluj); *Ursu*, Almăj, 79 (n. 46) (Dalboșeț—Bozovici—Banat).²

242 — Milea

Milea (Mirea, Mitul, Petru etc.) își roagă rînd pe rînd mama, tata, frații, surorile să-i scoată din sîn șarpele ce i s-a slobozit

¹ V. și tema nr. 222: *Ștefănuș-vodă*, și nr. 248: *Mirele mort*.

² V. și *Ursu*, Almăj, 211 (n. 250) (Bozovici—B.—Banat), și *Lighezan*, 63 (n. 76) nota 2 (Broșteni—Oravița—Banat).

din frunziș și îl chinuie de moarte. Toți refuză, răspunzînd că mai curînd se pot lipsi de dînsul, pe care-l pot înlocui, decît de mîna lor. Chemîndu-și, în cele din urmă, iubita, sau soția, aceasta singură își riscă mîna, grăbindu-se să-l scape de la pieire, dar în loc de șarpe, ea scoate un șir de galbeni sau o pungă cu bani, răsplata credinței devotate.

Pompiliu, 41: Giurgiu (Gura-Rîului—Sibiu—Brașov); *Teodorescu*, 682: Mitul (Valea-Lungă—Tîrgoviște—Ploiești, 1872); *Densusianu*, Flori alese, 184: Petrea voinicul [Transilvania, 1880]; *Popovici*, 85: Petru (Burjuc—Ilia—Hunedoara, 1886); 96: Pătru haiducul; *Frîncu—Candrea*, 226: Petru (Ponor—Aiud—Cluj); *Sevastos*, 85: Frunzuleana rug de mure; 180: M-am culcat la pâr rotat [Moldova]; *Eminescu*, 255 (n. 367); *Balade bănățene*, 29: Petru din strălunci [Banat]; *Bugnariu*, 28: Credința iubitei (Coșbuc—Năsăud—Cluj); *Bibicescu*, 8: Mîndra bună (Vilcele—Sf.-Gheorghe—Brașov); 10 (Mădei—P.-Neamț—Bacău); *Negoescu*, 57: Strigă Toader [Transilvania]; *Codin*, Din Muscel, 267: Milea (Zgripești—Găiești—Argeș); *Vasiliu*, 38: Petria și șărpili (Tătărăuși—Pașcani—Iași, 1897); *Dan*, 108 (n. 41) (Straja—Rădăuți Suceava); *Alexici*, 73: Miria < Straja — Banatul Sîrbesc >; 77 (Vidra-de-Sus—Cîmpeni—Cluj); *Tocilescu*, 29: Cîntecul lui Mircea (Govora—R.-Vilcea—Argeș); 30: Cîntecul lui Milea (Roșiori—R.-de-Vede—București); 1070: Strigă Petru dint'e lunci (Șona—Tîrnăveni—R. Mureș Aut. Magh.); 1228: Cîntecul Miului (Gruiu—Răcari—București); *Voronca*, Datine, 537: Tălhariul cioban (Părhăuți—G.-Humorului—Suceava); *Măciucă*, 6 (n. 2) [Gorj]; *Tulbure*, 38: Cîntecul lui Costea [Făgăraș]; *Candrea—Dens.*, Din popor, 102: Mircea; *Bîrlea*, I, 43: Robul și mîndră-sa (Berbești—Sighet—Maramureș); *Apostolescu*, 66: Milea (Antonești—Alexandria—București); *Giuglea—Vilsan*, 189: Mirea < Costol — Serbia >; *Codin*, Chira Chiralina, 55: Milea [Muscel]; *Papahagi*, Maram., 118: Gheorghe întemnițatul (Șieu—Vișeu—Maramureș, 1922); *Pamfile*, Cîntece bătr., 33: Mirea; *Monogr. Tîrnava-Mare*, 460: Petrea (Mirea) (Retișu—Agnita—Brașov, 1930); *Giłcescu*, 30 (n. 25) (Poenari—Gilort—Oltenia); *Brăiloiu*, 75: Milea (Beleți—Găiești—Argeș); *Zamfir*, 100: Șarpele (Șanț—Năsăud—Cluj); *Ursu*, Almăj, 107 (n. 90) (Rudăria—Bozovici—Banat).

243 — Întemnițatul și iubita

Pe voinicul întemnițat nu-l pot scăpa din fiare părinții și frații cu daruri bogate. Numai rugămîntea sau amenințarea mîndrei,

ori darul modest pe care îl oferă sau îl făgăduiește ea, eliberează pe cel închis.¹

Pompiliu, 81: Rescumpărarea voinicului (Stei—Beiuș—Crișana); *Antol. de lit. pop.*, 38 (Stremț—Alba—Hunedoara, 1889); *Bologa*, 90 (Geoagiu-de-Sus—Alba—Hunedoara, 1880—1890); *Bugnariu*, 41: Voinicu-n robie (Coșbuc—Năsăud—Cluj); *Tocilescu*, 189: Cîntecul lui Ioniță haiducul (Roșiori—R.-de-Vede—București); 190: Ioniță haiducul (Runcurel—Tg.-Jiu—Oltenia); *Graiul nostru*, I, 96 (n. 18) (Dobrotești—Caracal—Oltenia); *Candrea—Dens.*, Din popor, 100: Dinu; *Bud*, 19: Mirele în robie [Maramureș]; *Delapeșica*, 80 [Transilvania]; *Măciucă*, 5 (n. 1) [Gorj]; *Pamfile*, Cîntece bătr., 35: Marin; *Ciaușanu—Fira—P.*, 97 (n. 534) (Gorunești—Oltețu—Oltenia); *Gîlcescu*, 30 (n. 24) (Poenari—Gilort—Oltenia).

244 — Mîndra părăsită

Fata își spune păsul mamei sale. Iubitul ei a plecat la tirg, făgăduindu-i că-i va aduce ață fină și pînză aleasă. După lungă așteptare, i-a sosit vestea că cel plecat și-a găsit altă mireasă și o cheamă pe ea să-l cunune. Mama o sfătuiește să meargă la nuntă și, transformînd urarea în blestem, să dorească în șagă finilor viață lungă și ca în curînd « finul » să ia pe nașă-sa.

În unele variante, « nașa » transformă urarea în blestem fâțiș asupra rivalei și-și recîștigă iubitul; sau, închinînd paharul, ea oferă iubitului vin curat, iar celei care i-a stricat fericirea, băutura otrăvită.

Pompiliu, 47: Drăguța înșelată (Stei—Beiuș—Crișana); *Teodorescu*, 658: Neguța (Lacul-Sărat—Brăila—Galați, 1884); 660: Neaga (Slănic—Teleajen—Ploiești); 661: Drăguța înșelată (București); 662: Neguța (Buc., 1869); *Sevastos*, 187 [Moldova]²; *Bologa*, 70 (n. 224) și 93 (n. 287) (Geoagiu-de-Sus—Alba—Hunedoara, 1880—1890); 242 (n. 823) (Geoagiu-de-Jos—Alba—Hunedoara, 1890—1900); *Mîndrescu*, 80 (Ripa-de-Jos—Toplița—R. Mureș Aut. Magh.); *Jarnik—Bîrseanu*, 92 (n. 215) [Transilvania]; *Dan*, 106 (n. 19) (Straja—Rădăuți—Suceava); *Tocilescu*, 793: Frunză verde trei grăunțe (Novaci—Gilort—Oltenia); 1266: Neguța (Giubega—Băilești—Oltenia); *Voronca*, Datine, 596—598: Fata

¹ V. și *Rusu*, 28: Fata din temniță [Transilvania]: fata întemnițată cere pîrcălbului să o lase la poartă ca să trimită veste mamei să-i vîndă hainele și podoabele pentru a o elibera. (V. și *Bîrlea*, I, 46: Drăguțul întemnițat; din *Ieud—Vișeu—Maramureș*).

V. și *Popovici*, 117: Dimitrie (Burjuc—Ilia—Hunedoara, 1886), temă asemănătoare.

² La început, p. 186, tema nr. 245: *Blestemul mîndrei*.

lăsată [3 var.: Siret, Botoșani, B.]; *Țiplea*, 13: Nănașa [Maramureș]; *Torouțiu*, 122 (Mitocu-Dragomirnei—Suceava—S.); *Bîrlea*, II, 117: Am avut on drăguț drag (Nănești—Sighet—Maramureș); *Pamfile*, 43: Lina (Țepu—Tecuci—Galați); *Papahagi*, Maram., 104: Mîndra pribeagului (Vad—Sighet—Maramureș, 1920); *Kiriac*, 116 (Lunca-de-Jos Văsiești—Moinești—Bacău, 1927); *Lupu-Morariu*, 30; *Monogr. Tîrnava-Mare*, 490: Briu de fete (Copșa-Mare—Mediaș—Brașov, 1941).¹

245 — B l e s t e m u l m î n d r e i

Voinicul își pregătește calul de plecare. Mîndra îl roagă s-o ia cu dînsul, făgăduindu-i să-l însoțească cu dragoste pretutindeni. Cum voinicul refuză s-o ia, îl ajunge blestemul ei.

Alexandri, 17: Blăstemul; *Bugnariu*, 20: Nița și iubitul său (Șanț—Năsăud—Cluj, 1884); *Sevastos*, 122: Frunză verde trei curmale; 186: Pe cea culme arminească² [Moldova]; *Eminescu*, 243 (n. 326); *Bologa*, 78 (n. 252) (Geoagiu-de-Sus—Alba—Hunedoara, 1880—1890); *Bibicescu*, 130: Variantă³ [Transilvania]; *Cătană*, 144: Blestemul mîndrii [Banat]; *Popovici*, 50: Badea (Cliciova—Făget—Banat, 1898); *Tocilescu*, 318: Foaie verde ca lipanu (Bogați—Găiești—Argeș); 319: Drum pe deal și pe vale (București); 320: Printre țări, printr-amîndouă (Novaci—Gilort—Oltenia); 347: Sună, sună (Tg.-Jiu—Tg.-J.—Oltenia); 817: Frunză verde avrămiasă (Drăgușeni—Fălticeni—Suceava); 1272: Bița (Gropile—Tg.-Neamț—Bacău); *Voronca*, 774: Blăstăm (Șcheia—Suceava—S.); *Graiul nostru*, I, 284 (Găurile—Focșani—Galați); II, 85 (Satulung—Brașov—B.); *Popescu-Ciocănel*, 20: Foaie verde de podbal; *Țiplea*, 75 (n. 8) [Maramureș]; *Bud*, 5: Drăguțul necredincios⁴ [Maramureș]; *Torouțiu*, 145 (Pătrăuți—Suceava—S.)⁵; *Bîrlea*, I, 47: Drăguțul necredincios blăstămat de mîndră-sa (Ieud—Vișeu—Maramureș); *Pamfile*, 254—255 (Țepu—Tecuci—Galați); *Codin*, Chira Chiralina, 50: Gheorghe Ardeleanu [Muscel]; *Papahagi*, Maram., 124: Blestemul mîndrei (Săpînța—Sighet—Maramureș, 1920)⁶; 1000 *doine*, 121 (Rodna-Veche—Năsăud—Cluj); 186 (Reteag—Dej—Cluj); 301 (Gledin—Reghin—R. Mureș Aut. Magh.); *Rusu*, 16: Pe sub luncă [Transilvania]; *Moroianu*, 21 (Satulung—Brașov—

¹ V. și *Vidu*, 62 (n. 152); *Balș*, 158 (n. 224) (Bilca—Rădăuți—Suceava).

² V. tema precedentă, nota 2.

³ V. și p. 79: *la-mă călare*.

⁴ Contaminare cu tema precedentă.

⁵ V. și p. 88 (Solca—G. Humorului—Suceava).

⁶ V. și p. 104: *Mîndra pribeagului* (Vad—Sighet—Maramureș, 1920); ca la nota 4.

B.); *Nicoară—Netea*, 20 [Transilvania]; *Friedwagner*, 337 (n. 25) (Brăiești—Dorohoi—Suceava); 441 (n. 13) (Horodnicu-de-Jos—Rădăuți—Suceava, 1912); 443: Floricică avrămeasă (Stupca—G.-Humorului—Suceava, 1908).¹

246 — Logodnicii nefericiți

Pentru că părinții se opun logodnei, tinerii îndrăgostiți se aruncă în apă. Regretînd că purtarea lor a pricinuit moartea îndrăgostiților, părinții pun năvodari să-i pescuiască, apoi îi îngroapă. Din mormintele lor răsar arbori îmbrățișați: brad sau trandafir, și viță, sau rug, iederă etc.

Bologa, 144 (n. 478) (Mesentea—Alba—Hunedoara, 1880—1890); *Mîndrescu*, 103 (Rîpa-de-Jos—Toplița—R. Mureș Aut. Magh.); *Alexici*, 173: Dragostea (Botiza—Vișeu—Maramureș); *Tistu*, 85 (n. 227) (Haleș—Buzău—Ploiești); *Teculescu*, 122 (n. 373) [Transilvania]; *Brăiloiu*, 92: Logodnicii nefericiți (Poiana-Mare—Calafat—Oltenia); *Monogr. Tîrnava-Mare*, 461: Logodnicii nefericiți. I (Retișu—Agnita—Brașov, 1932); *Varone*, Ardeal, 51 (n. 8) (Nadășu—Huedin—Cluj); *Nicoară—Netea*, 45 (n. 33) [Transilvania].²

247 — Mireasa moartă

Fata a fost pețită, logodită, dar în ajunul nunții a murit. Cînd sosește alaiul vesel de nuntă, mama dă nuntașilor vestea de necrezut. Mirele, nefericit, cere să fie îngropat o dată cu mireasa.

Mariencescu, I, 125: Blastemul singelui³; *Frîncu—Candrea*, 288: Chiva (Ponor—Aiud—Cluj); *Sevastos*, 242: Frunzuleana lemn topit [Moldova]; *Bologa*, 82 (Geoagiu-de-Sus—Alba—Hunedoara, 1880—1890); *Bibicescu*, 345: Mireasa moartă (Vilcele—Sf.-Gheorghe—Brașov); *Alexici*, 80: Tiva (Căuașd—Salonta—Crișana); *Popovici*, 63: Nunta Chivii (Milașul-Mare—Reghin—R. Mureș Aut. Magh., 1907); *Tulbure*, 71: La fîntînă colod deal [Făgăraș]; *Pamfile*, 54: Chira (Țepu—Tecuci—Galați); *Monogr. Tîrnava-Mare*, 462: Logodnicii nefericiți. II (Calvasăr—Mediaș—Brașov, 1937); *Comișel*, 61: La birtuțu Chidviei (Runcul-Mic—Ilia—Hunedoara, 1954).⁴

¹ V. și *Marian* (1869), 26: Bădița Ion [Suceava], și (1873), 21: Bița [Suceava]; *Măciucă*, 10 (n. 5) [Gorj], cu temă asemănătoare.

² V. și p. 19 (n. 2).

³ V. și *Balade bănățene*, 36.

⁴ V. și *Bîrlea*, I, 72: Ilcuța, și II, 131: Iubit-o mamă iubit (Berbești—Sighet—Maramureș), și *Pamfile*, 260 (n. 11) (Țepu—Tecuci—Galați), cu temă asemănătoare.

V. și textul fragm. *Ursu*, *Almăj*, 155 (n. 161) (Bănia—Bozovici—Banat), care sugerează posibilitatea alcătuirii unui tip secundar al acestei teme: mireasa moartă inecată (căci gheața s-a rupt cînd alaiul nunții trecea peste riu).

Gheorghită își însoțește mireasa în alai de nuntă. El pornește înainte să pregătească ospățul de primire. Când alaiul sosește la poartă, mama iese plângând și anunță moartea fiului ei. Mireasa își plînge soarta și cere mamei să-i îngroape pe amîndoi.¹

Pompiliu, 27: Gheorghită și mireasa lui (Steii—Beiuș—Crișana); *Alexici*, 83: Ghiorghită (Căpîlnaș—Lipova—Banat); *Monogr. Tîrnava-Mare*, 463: Otrăvirea mirelui (Retiș—Agnita—Brașov, 1931).

249 — *Leacul voinicului (sau drăguței)*

Pe patul de suferință, voinicul, sau mîndra, cer mure coapte-n postul mare și sloi de gheață-n miez de vară. Murele sînt ochii, și sloi de gheață e inima celuialt.

Alecsandri, 53: Muierușca din Brașeu; *Bologa*, 251 (n. 857) (Vinerea—Orăștie—Hunedoara, 1883); *Reteganu*, 57 (n. 111) [Dobra—Transilvania]; *Sevastos*, 165: Luncă, luncă [Moldova]; 197: Sus în naltul cerului [Moldova]; *Eminescu*, 234 (n. 300); *Bologa*, 38 (Geoagiu-de-Sus—Alba—Hunedoara); 140 (Mesentea—Alba—Hunedoara, 1880—1890); 267 (n. 919) (Turnișor—Sibiu—Brașov, 1892); *Bugnariu*, 25: Vălean și iubita sa (Coșbuc—Năsăud—Cluj); *Mîndrescu*, 102, 103 (Rîpa-de-Jos—Toplița—R. Mureș Aut. Magh.); *Weigand*, Banat, 83: Doina lu «Jumanca» (Ciclova-Montană—Oravița—Banat); *Dan*, 104 (n. 8) (Straja—Rădăuți—Suceava); *Alexici*, 197: Leacul voinicului (Căușd—Salonta—Crișana); *Tocilescu*, 819: Frunzta verdi lem(n) tochit (Prăjeni—Hîrlău—Iași); *Voronca*, Datine, 779 (Frătăuții-Noi—Rădăuți—Suceava); *Țiplea*, 86 (n. 1) [Maramureș]; *Tulbure*, 69: La poale de codru verde [Făgăraș]; *Delapecica*, 52 (n. 66) [Transilvania]; *Vasiliu*, 106: Frunzî verdi di-alunici; 121: Frunzî verdi clocotici (Tătărăuși—Pașcani—Iași); *Bîrlea*, I, 41: Liacul drăguței (Berbești—Sighet—Maramureș); *Ciuncanu*, 16: La făgetul din culoare (Peștișani—Tg.-Jiu—Oltenia); *Kirileanu*, 108 [Moldova]; *Papahagi*, Maram., 97: Mîndra și pribeagul (Giulești—Sighet—Maramureș); 112: Voinicul și mîndra (Săcel—Vișeu—Maramureș); 117: Mîndra lecuită (Șieu—Vișeu—Maramureș); *Ursu*, 25 (n.2) (Sirbova—Lugoj—Banat); *Nicoară—Ștefăniu*, 14 (n.19) [Cîmpia Transilvaniei]; *Friedwagner*, 532 (n. 19) (Gura-Sadovei—Cîmpulung—Suceava); 535 (n. 25) (Vicovu-de-Sus—Rădăuți—Suceava); *Lupu-Morariu*, 21; *Muntean*, 159 (n. 152) (Bilca—Rădăuți—Suceava).²

¹ În var. *Pompiliu* și *Monogr. Tîrnava-Mare*, mirele moare otrăvit la socri.

² V. și *Brediceanu*, 86: Du-te, du-te, dorule (Săcel—Vișeu—Maramureș), conținut cu tema nr. 254: *Leacul adevărat*.

Fata se plînge mamei sale că e bolnavă, iar aceasta o îmbie să meargă să se culce în patul tatălui, apoi în cel al fratelui. Fata refuză, socotind că nu-și va afla acolo leacul. Cînd mama îi pomeneste de patul iubitului, fata o binecuvîntează, căci i-a aflat leacul.

Bibicescu, 13: Somn îmi-e (Vilcele—Sf.-Gheorghe—Brașov); *Mîndrescu*, 83 (Rîpa-de-Jos—Toplița—R. Mureș Aut. Magh.); *Tocilescu*, 838: Ghica (Beleți—Găiești—Argeș); *Bud*, 20: Boala fetei [Maramureș]; *Bîrlea*, I, 42: Îndrăgostita sau boala fetei (Berbești—Sighet—Maramureș); *Pamfile*, 174 (n. 17) (Țepu—Tecuci—Galați); *Papahagi*, Maram., 99: Boala mîndrei (Vad—Sighet—Maramureș); *Bucuța*, 125 (vss. 199—215) < Kirimbeg—Bulgaria >; *Balș*, 130 (n. 129), și *Muntean*, 152 (n. 141) (Bilca—Rădăuți—Suceava).

251 — *Iubitul (soful) urtt*

Nevoind să răspundă la dragoste, iubita, sau soția, spune că se va preface rînd pe rînd în diverse plante, flori etc., dar cel refuzat amenință de fiecare dată că, prefăcîndu-se și el, o va urmări pretutîndeni, fără a-i da scăpare.¹

Pompiliu, 16: Todorița și moșneagul (Stei—Beiuș—Crișana); *Onișor*, 18 (n. 34): Bade, de uritu tău (Zagra—Năsăud—Cluj); *Bologa*, 23 (n. 53) (Geoagiu-de-Sus—Alba—Hunedoara, 1880—1890); *Vasiliu*, 120 (n. 70): Puiule și dragu mneu (Tătărăși—Pașcani—Iași, 1900); *Voronca*, Studii, II, 348 (Cîmpulung—C.—Suceava); *Pamfile*, 133 (n. 38) (Negriștești—Tecuci—Galați); *Zamfir*, 131: Ce să mă fac, bade, eu (Șanț—Năsăud—Cluj, 1935); *Cocișiu*, 60: Neghiniță neagră [Sudul Transilvaniei]; 62: [Metamorfoze] (Șanț—Năsăud—Cluj, 1935); *Monogr. Tîrnava-Mare*, 458: Neghinuță neagră (Pelișor—Agnita—Brașov, 1937).²

252 — *Rădița*

Între frumoasa Rădița și căprar Vasile s-a legat o mare dragoste cu prilejul cantonării într-un sat a armatelor în drum spre Dunăre. Plecarea grăbită desparte prea repede și pe neașteptate pe cei doi îndrăgostiți. Rădița aleargă pe urmele iubitului.

Tocilescu, 89, 93 și 1063: Rădița (Șerbănești—Slatina—Argeș, Mînăstireni—R.-Vîlcea—Argeș și [Dîmbovița]); *Monogr. Dolj*, v. II, p. I, 17—21: Rădița (5 var.: Plenița—Calafat, Rudari—Băilești, Ploșor—Craiova—Oltenia).

¹ V. și temele nr. 236—237, cu subiect din lumea păsărilor, și 264, plante.

² V. și *Papahagi*, 94, în contaminare cu tema nr. 54: *Ilincuța Șandrului*.

253 — Călugărița înșelată

Călugărița (Călina-Mălina), îndepărtându-se de lume, și-a făcut chilie în codru. Feciorul împăratului, venind de la vînat și auzind plîngerea călugăriței că nu se află om pe lume să o iubească, învățat de maică-sa să se îmbrace femeiește, se apropie de chilie și, plîngîndu-se că a fugit de răutatea bărbatului, e primit înăuntru.¹

Tocilescu, 1275: Călugărița (Tazlău—Buhuși—Bacău)²; *Pamfile*, 55 și 57: Călina-Mălina (Negriștești—Tecuci—Galați).

254 — Leacul adevărat

Afînd pe drum că mîndra i-a murit, iubitul aleargă la dînsa. Atunci ea se trezește și spune părinților să strice coșciugul.

Marian (1873), 181: Leacul adevărat; *Torouțiu*, 110 (n. 96) (Părteștii-de-Jos — G.-Humorului — Suceava); *Friedwagner*, 534 (n. 24) (Costîna — G.-Humorului — Suceava); *Zamfir*, 102: Amu trece badea dialu, și 103: Țu, țu, țu, murguț, mai tare (Șanț—Năsăud—Cluj, 1935).³

255 — Todiran

Simțîndu-și moartea aproape, căci mama îi spune că boala lui e fără leac, Todiran o roagă să pună să tragă clopotele pentru a da de știre să se adune mîndrele de care se desparte.

Eminescu, 139 (n. 27); *Pamfile*, 66: Todiran (Țepu—Tecuci—Galați); *Pamfile*, Cîntece bătr., 11: Toderel; *Friedwagner*, 313 (n. 25) (V.-Dornei—V.-D.—Suceava).

256 — La biserica (fîntîna cea) de piatră

La jurămîntul fals al iubitului, sau iubitei, se fac semne miraculoase: biserica se cutremură, crucea din vîrf îi pică, pietrele se despică, icoanele prind a lăcrima.

Jarnik—Bîrseanu, 217 [Transilvania]; *Pamfile*, 146 (n. 28) (Novaci—Gilort—Oltenia).⁴

¹ În variantele *Pamfile*, dîndu-se veste în țară sau domnul făgăduind răsplată celui ce va izbui să înșele pe Călina-Mălina, se află frumosul Vasile (Vasilică) Uță, care, travestindu-se călugăr și încălecîndu-și calul minunat, reușește prin vorbe lingușitoare să primească azil nu în prispă, nici în tindă, nici pe vatră, ci alături de tînăra călugăriță. (V. și tema nr. 240: *Iencea Sibienca*.)

V. și Pauletti, a. *Lupeanu-Melin*, 56: La cîrciuma lui Crai (Roșia—Sebeș—Hunedoara), și *Bibicescu*, 62: Ea trecea și blestema; piese cu temă apropiată.

² V. și p. 787: Verde, verde și-o crăiță (București), temă asemănătoare.

³ V. și *Eminescu*, 135 (n. 21); *Brediceanu*, 86: Du-te, du-te, dorule (Săcel—Vișeu—Maramureș), contaminare cu tema nr. 249: *Leacul voinicului*.

⁴ V. și *Marian* (1873), 55: Blăstămul maicii, și *Eminescu*, 260 (n. 371).

257 — *Mîndra din Muncel*

Mîndra trece prin pajiști cu murgul de friu, culegînd flori, pe drum către haiducul din Muncel, hotărîtă să-l urmeze și să refuze orice alt pețitor. Cum noaptea o prinde în cale, rătăcește și se pierde în valurile riului adînc.

Alecsandri, 49.

258 — *Rada*

Mulți rîvnesc dragostea Radei crișmăriței. Căpitan Matei, cazacliu bătrîn, încearcă să o înduplece cu făgăduințe îmbietoare. Rada nu voiește de soț decît pe cel care va izbuti să treacă Dunărea îmbrăcat și înarmat, înotînd în picioare. Un argățel face aceasta.¹

Alecsandri, 121.

259 — *Voinicul și mîndra moartă*

Voinicul întrebă Oltul de ce vine turbure și află că mîndra sa e pe patul morții. Își ia murgul, trece Oltul și asistă plin de jale la înmormîntarea acesteia.

Emînescu, 135 (n. 21).

260 — *Cîntecul Crișului*

Flăcăul întrebă Crișul dacă nu i-a văzut iubita, pe care o descrie. Se întilnesc, și fata fuge cu el, lăsîndu-și vacile în paza unei surate, căreia-i mai cere să-i vestească mama.²

Tocilescu, 32 (Vădeni—Tg.-Jiu—Oltenia).

261 — *Daba gagă*

Fata de măritat, surprinsă dormind în grădiniță, e trezită din somn de calul pe care voinicul îl face să strănute. Fata blestemă calul. Voinicul o răpește și o duce acasă, în ciuda blestemelor ei.³

Păsculescu, 159 (Orlea—Corabia—Oltenia).

¹ Cf. unele asemănări a. tema nr. 29: *Pătru Căciuld.* (V. și *Teodorescu, 651, vss. 351 și urm.*)

² Pt. voinicul care își caută mîndra întrebînd Dunărea, Mureșul, v. și *Giuglea, Note și fapte...*, 524: *Cîntecul Dunării <Rîtcova—Serbia>*, și *Bologa, 10 (n. 6)* (*Geoagiu-de-Sus—Alba—Hunedoara, 1880—1890*).

V. și tema nr. 5. I (p. 111, nota 1), și tema nr. 285: *Fata răpîdă.*

³ V. și *Bologa, 90 (n. 283)* (*Geoagiu-de-Sus—Alba—Hunedoara, 1880—1890*), și *Vasilîu, 98: În cîei verdi gradinuși (Tătăruși—Pașcani—Iași, 1906)*, și temele nr. 22: *Voinicul adormit, 235: Brumărelul.*

La casa cu trestioară, flăcăul e pe moarte. Mama sa a ostenit mutîndu-i perna pe patul de suferință. Cînd moare, îl plîng mama, sora și mai ales iubita, care ia calea mănăstirii. ¹

Teodorescu, 288 (Clejani—Videle—București, 1868).

263 — *Di la Odobești la dial*

Pe Niță, mort în car, nici mama, nici surorile nu-l plîng atît de înfocat ca iubita, la glasul căreia el se trezește. Mama lui Niță e bucuroasă că a descoperit pe nora care a fost în stare să-i scoale fiul din morți.

Vasilii, 111 (Tătăruși—Pașcani—Iași, 1897).

264 — *Fata stejarului (cetinii) și feciorul bradului*

Feciorul sau feciorii bradului pețesc fata sau fetele cetinii sau stejarului. Fetele se împotrivesc și încearcă un lung șir de metamorfoze, mereu urmărite de pețitori. ²

Bugnariu, 92: Fata stejarului (Coșbuc—Năsăud—Cluj); *Țiplea*, 26: Fata cetinii [Maramureș].

265 — *Fata fetelor*

Trei voinici călări află într-o poieniță o fată ce împletește plîngînd o cunună. Unul dintre ei ia cu sabia cununa fetei, și atunci ea îl roagă cu multe făgăduințe s-o ia și pe dînsa. Voinicul o refuză, mai ales pentru că fata îi spune că va da soacrei iarba-fiarelor, de teamă să nu-i facă și lui la fel.

Țiplea, 9 [Maramureș].

266 — *Năzdravînul*

Năzdravîn cîntă neîncetat de dorul iubitei. Mama îl învață să facă moară, sau un izvor, la care ar putea veni și mîndra, sau să se prefacă mort. Auzind că a murit, iubita trimite pe sora ei pentru a se încredința dacă e adevărat. Vicleșugul a prins. Cînd mîndra vine să-l vadă, el se trezește, dar mor amîndoi cu adevărat.

Țiplea, 17 [Maramureș].

¹ V. și *Marian* (1873), 28: Voinicul bolnav (Ilișești—Gura-Humorului—Suceava), și *Papahagi*, 112: Pribeagul bolnav (Săcel—Vișeu—Maramureș).

² V. și temele nr. 236, 237 și 251.

267 — *Sfîrșitul drăguței ș-a drăguțului
în șelător*

Mîndra își îndeamnă iubitul să nu strice dragostea lor pentru o fată mai bogată. Afînd că drăguțul s-a însurat, fata moare. După o vreme, cuprins de dor, el se întoarce, își amintește de vorbele fetei și moare pe mormîntul ei.

Bîrlea, I, 51 (Berbești—Sighet—Maramureș).

268 — *Lorinte*

Lorinte înnebunește și cere pe patul morții prin testament să nu fie îngropat, ci să-l dea pradă focului care l-a ars o viață întreagă. Zadarnic mama îi caută leacul. Numai iubita, venind la patul lui și îmbrățișîndu-l, îl face să contenească plînsul.

Bîrlea, I, 74 (Călinești—Sighet—Maramureș).

269 — *Mîndrul lecuit*

După lungă suferință, pierzîndu-și nădejdea, voinicul încuviințează mîndrei să se mărite. Revenindu-și, îl cuprinde regretul și își face lăută, cu care își cîntă neconținut jalea, spunînd și mamei pricina suferinței sale.

Papahagi, 104 (Vad—Sighet—Maramureș, 1920).¹

270 — *Petrea Bradului*

Voinicul este adînc mîhnit pentru că i s-a măritat mîndra în timpul cătăniei lui. Zadarnice sînt consolările mamei că mai sînt fete dintre care poate să-și aleagă, el nu se lasă împăcat, răspunzînd că și între stelele cerului numai una este luna.

Bugnariu, 27 (Coșbuc—Năsăud—Cluj); *Vasilii*, 97: Petrio și iar Petrio (Tătăruși—Pașcani—Iași, 1895); *Delapețica*, 17 (n. 31) [Transilvania]; *Papahagi*, 116: Dorul lui Ion (Șieu—Vișeu—Maramureș, 1920); *Cocișiu*, 61: Șuier-un voinic (Fîntîna—Rupea—Brașov).

271 — *Popa Ilie*

Părăsindu-și popia și nevasta, fuge peste munți cu frumoasa Cătălina, pe care însă i-o răpește vodă, sedus de frumusețea fetei. Popa rămîne suspinînd, în vreme ce ea nu-i duce dorul.

Bugnariu, 37 (Coșbuc—Năsăud—Cluj).

¹ V. și *Țiplea*, 88 (n. 6); *Brediceanu*, 16: Hăi, săracu pribeagu (Cornești—Sighet—Maramureș), unele asemănări.

272 — *Șoimănel*

Se luptă cu voinicii care îi ies în cale și-i cer iubita, îi biruie, apoi se căsătorește cu iubita.¹

Bugnariu, 50 (Coșbuc—Năsăud—Cluj).

273 — *Răzbunarea*

Voinicul se plînge că e singur și părăsit. Mîndra îl aude și vrea să-l aline. Neputînd uita trădarea ei, voinicul e hotărît s-o părăsească.

Bugnariu, 59 (Coșbuc—Năsăud—Cluj).

274 — *Dorul ostașului*

Cînd bădița pleacă la oaste, iubita îl întrebă cum îl poate găsi. Plecînd în căutarea lui, îl găsește pe drum. Se recunosc și împreună merg la căpitan pentru a-i cere slobozirea.

Bugnariu, 63 (Coșbuc—Năsăud—Cluj).

275 — *Voinicul și vulturul*

Voinicul zace de dorul iubitei și trimite vulturul să o caute. Acesta o găsește și i-o aduce. Îndrăgostiții se îmbrățișează.

Bugnariu, 82 (Coșbuc—Năsăud—Cluj).

276 — *Frunză verde de pe baltă*

Din cauza intrigilor, a intrat ura între iubiți. El pleacă în codru. Iubita vine pe urmele lui și se întîlnesc, dar el refuză împăcarea.²

Reteganu, 20 (Rodna—Năsăud—Cluj); 42 (n. 11) (Reteag—Dej—Cluj).

277 — *O sîndiții*

Trei frați pe drum spre spînzurătoare cer îndurare pentru: soție, mamă; al treilea vrea să moară pentru că mîndra l-a înșelat.

Jarnik—Bîrseanu, 410 [Transilvania].

278 — *Pe-o vale, pe-o cărare*

În șezătoare, fata plînge pentru că i s-a însurat drăguțul. Maică-sa, aflînd de ce plînge, îl blestemă. Atunci fata se opune blestemului mamei, descriindu-și iubitul.³

Tulbure, 61 [Făgăraș].

¹ Unele asemănări a. temele nr. 160, 286, 302.

² V. și tema nr. 273: *Răzbunarea*.

³ V. și tema nr. 316: *La riul de roaude*; v. și *Balș*, 74: *Podbale, podbale Lăzăreni—Oradea—Crișana*, variantă prelucrată.

Mama întrebă pe fică de dorul cui plînge și suspină, căci, decît s-o vadă așa, mai bine ar îngropa-o. Fata îi cere s-o îngroape la umbrută de făguț, unde drăguțul ei va veni să-și strîngă oile și s-o plîngă pe ea.

Sandru—Brînzeu, 67 (Jina—Sebeș—Hunedoara).

280 — *George a lu Molin*

George, întemnițat împreună cu mîndra, roagă domnii s-o elibereze, nefiind vinovată. Mîndra se întoarce, după sfatul lui, cu arme, cu ajutorul cărora voinicul se salvează.

Popovici, 78 (Cliciova—Făget—Banat, 1898).

281 — *Rafila*

Făgăduind credință iubitului ei, Rafila nu vrea să se mărite la îndemnul mamei sale. Silită să facă nuntă cu un pețitor bogat, ea e salvată de iubit, care se luptă cu mirele.

Hodoș, 138 (Văliug—Reșița—Banat).¹

282 — *Mustrarea fetei*

Fata îngrijește calul, dar acesta refuză apa și mîncarea și-i cere șaua, fiind gata s-o ducă la drăguț, în Lipova. Acolo fata își muștră iubitul, care a prînzit cu alta.

Pompiliu, 20 (Stei—Beiuș—Crișana).

283 — *Fata Radului*

Slujnica lucrează și cîntă. Împărăteasa îi cere să tacă, să n-o îndrăgească împăratul. Fata îi spune de dorul cui se jeluie.²

Pompiliu, 40 (Stei—Beiuș—Crișana).

284 — *Moartea drăguței*

Iubitul, gelos, o dă pradă focului. Drăguța îl blestemă.

Pompiliu, 65 (Stei—Beiuș—Crișana).

285 — *Fata răpită*

Feciorul aleargă întrebînd de mîndra pierdută. Vorbește cu Negura, căreia îi descrie chipul iubitei. Află că a fost furată de trei feciori de greci.³

Densusianu, Flori alese, 178 [Crișana].

¹ V. și *Domaschin*, 3.

² Această temă apare adesea în colinde.

³ V. și tema nr. 260: *Cîntecul Crișului*.

286 — Ghiță Cătănuță

Dorind să-și viziteze socrii, Ghiță (Stoian, Petrea etc.) cere soției sale, Vidra (Vida, Nedea, Savina etc.), să pregătească colaci și covrigi pentru plocon și pornesc la drum prin codri. (Începutul diferei în unele variante: soții se plimbă pe plaiuri.) Soțul cere femeii să-i cînte, dar ea refuză, pentru a nu fi auzită de peștorii săi de odinioară, voinici de codru, care le-ar ieși în cale. La stăruințele soșului, femeia începe să cînte, și viersul ei le scoate în față pe vechiul pretendent. Rivalii se provoacă la luptă dreaptă. În toiul înclăștării, uneori anume pentru a încerca devotamentul femeii, alteori din întâmplare, brîul soșului slăbindu-se, acesta cere soției să i-l lege. Femeia răspunde că preferă pe cel care va birui în luptă fără ajutorul său.¹ Îndirjit de acest răspuns, soțul răpune pe vrăjmaș, apoi taie capul soției și îl pune în desagi. Ajuns la soacră, o înfruntă cu cuvinte batjocoritoare, cerîndu-i să pregătească ospaț din carnea aleasă ce-i aduce. Înțelegînd soarta nefericită a fiicei sale, bătrîna o blestemă pentru că n-a ascultat-o și s-a măritat, departe de casă, cu cel care avea să-i fie călău. În unele variante, soțul ucide și pe soacră.

Alecsandri, 24: Păunașul codrilor; 97: Vidra; *Pann*, 101: Pe culmița dealului; *Marienescu*, I, 12: Petru viteazul²; *Caranfil*, 66: Viță Cătănuță [Moldova]; *Marian* (1873), 161: Tudur (Horodnicu-de-Jos—Rădăuți—Suceava); *Burada*, 195: Ghiță Cătănuță [Dobrogea]; *Teodorescu*, 626: Ghiță Cătănuță (Lacul-Sărat—Brăila—Galați, 1883); *Bugnariu*, 32: Codrean voinic (Șanț—Năsăud—Cluj, 1884); *Vulpian*, 94: Pinte haiducul³ (Vilcele—Sf.-Gheorghe—Brașov); *Popovici*, 115: Iosuviță Cătănuță (Burjuc—Ilia—Hunedoara, 1886); *Sevastos*, 302: Vidra [Moldova]; *Eminescu*, 275: Viță Cătănuță (Gura-Rîului—Sibiu—Brașov); *Mîndrescu*, 181 (Rîpa-de-Jos—Toplița—R. Mureș Aut. Magh.); *Bibicescu*, 317: Pinte; 320: Stoian și Vidra (Nadeș—Cehul-Silvaniei—Maramureș); *Cătană*, 100: Ianăș Gulianăș (Valeadeni—Reșița—Banat); *Codin*, Din Muscel, 274: Ghiță Cătănuță (Furești—Găiești—Argeș); *Vasiliiu*, 17: Cîntecul Vidrei și al lui Stoian (Tătăruși—Pașcani—Iași, 1897); *Alexici*, 61: Ianăș Ungurul < Straja — Banatul Sîrbesc >; *Popovici*, 38: Vida (Grădiște—Hațeg—Hunedoara, 1899); *Tocilescu*, 168: Cîntecul lui

¹ Lupta voinicilor în codru pentru o femeie și a. temele nr. 160, 272, 302.

² V. și *Balade bănățene*, 7.

³ Comunicat și republicat de *Bibicescu*.

Ghiță Cătănuță (Minăstireni—R.-Vilcea—Argeș); 171: Cîntecul lui Ghiță Cătănuță; 173: Biță Cătănuță (Peșteana-de-Sus—Tg.-Jiu—Oltenia); 199: Cîntecul lui Cătănuță (Păsătești—Oltețu—Oltenia); 207: Ghiță Cătănuță (Bucovicioru—Craiova—Oltenia); 1065: Ghiță Cătănuță (Șona—Tîrnăveni—R. Mureș Aut. Magh.); 1066: Cîntecul lui Ghiță Cătănuță (Breaza-de-Jos—Cîmpina—Ploiești); 1247: Viță Cătănuță (Stroiești—Tg.-Jiu—Oltenia); 1274: Ghiță Cătănuță (Rași—Lehliu—București); *Voronca*, Datine, 457: Păunașul codrilor (Părhăuți—G.-Humorului—Suceava); *Țiplea*, 25: Stoaia și Idra [Maramureș]; *Hodoș*, 33: Vida («lingă Oravița»—Banat); 40 (Jdioara—Lugoj—Banat); *Graiul nostru*, I, 17 (Cărpiniș—Gilort—Oltenia); 118 (Cîndești—Muscel—Argeș); *Popovici*, 34: Ianăș și Vida (Ilidia—Oravița—Banat, 1907); *Bud*, 11: Domnul Vidru cu Vidra [Maramureș]; *Candrea—Dens.*, Din popor, 97: Ghiță Cătănuță; *Tulbure*, 29: Cîntecul lui Ghiță Cătănuță [Făgăraș]; *Păsculescu*, 285: Ghiță Cătănuță (Orlea—Corabia—Oltenia); *Izverniceanu*, 1: Ghiță Cătănuță [Banat]; *Kiriac*, 29: Ghiță Cătănuță (Negoiești—Baia-de-Aramă—Oltenia, 1912); *Pamfile*, 91: Popovici și Savina (Țepu—Tecuci—Galați); *Densusianu*, Ț. Hațeg, 173: Vida (Băuțaru-de-Jos—Caransebeș—Banat); *Codin*, Chira Chiralina, 18: Ghiță Cătănuță [Muscel]; *Papahagi*, Maram., 89: Zidra (Budești—Sighet—Maramureș); 111: Țidru și Țidra (Săcel—Vișeu—Maramureș, 1920); *Tistu*, 30, 42: Ghiță Cătănuță (Minăstirea, Chiojdu-Mic—Cislău—Ploiești); *Monogr. Dolj*, v. I, p. I, 28, 29, 32: Ghiță Cătăniță (1924, Plenița—Calafat, 1925, Teiu—Băilești, și Plenița—Calafat—Oltenia); *Furtună*, 107: Ghiță și Florea (Ciuturești—Bacău—B.); *Diaconu*, Ț. Vrancei, 159, 161, 163, 166, 170, 177: Ghiță Cătănuță (Herăstrău, Nereju, Nistorești, Spulber, Valea-Sării, Văsii—Focșani—Galați); *Țilcescu*, 39: Ghiță Cătănuță (Petreștii-de-Sus—Gilort—Oltenia); *Brăiloiu*, 113: Ghiță Cătănuță (Zlătărei—Drăgășani—Argeș); *Diaconu*, R.-Sărat, I, 7: Ghiță Cătănuță (Căiata—R.-Sărat—Ploiești); 12 (Faraioanele—Focșani—Galați); *Monogr. Tîrnava-Mare*, 472: Ghiță Cătănuță (Ungra—Rupea—Brașov, 1934); *Cocișiu*, 55: Ghiță Cătănuță (Priboieni—Găiești—Argeș, 1936); *Segarcea*, 43: Ghiță Cătănuță [Teleorman, 1939]; *Sandu Timoc*, 151: Ghiță Cătănuță < Alexandrovăț — Serbia >; *Lighezan*, 155: Iancu Sibiancu (Oravița—O.—Banat).

287 — *Nevasta vindută*

Pentru a putea plăti birul greu turcesc (*tip I*); pentru a potoli dojana și persecuția mamei (*tip II*); sau pentru a-și satisface patima băuturii și a scăpa de datorii (*tip III*), soțul își scoate

nevasta în vânzare la târg. O cumpără un negustor turc, dar femeia vîndută și turcul cumpărător se recunosc frați (fata — feciorul popii Oprii din Țara Moldovii — *tip I*; fata — feciorul Banului din Țara Ardealului — *tip II*), despărțiți din copilărie de vitregia soartei. Cuprins de mare bucurie, cumpărătorul înapoiază nevasta soțului, lăsîndu-i acestuia și banii în dar, ca zestre unui bun cumnat. (Soțul revenind acasă fără nevastă, copiii se tînguie pentru pierderea mamei — *tip III*.)

Tip I: Voinicel Oleac (Oltenia—Muntenia)¹:

Tocilescu, 66: Cîntecul lui Mocan-Oleac (Șerbănești—Slatina—Argeș); 69: Cîntecul lui Mocan Voinicel Oleac (Roșiori—R.-de-Vede—București); 1061: Voinicel Oleac (Călinești—Cîmpina—Ploiești); 1261: Voinicel Olac (Giubega—Băilești—Oltenia); *Făgețel*, 33: Voinicel Oleac (Deveselu—Caracal—Oltenia); *Candrea—Dens.*, Din popor, 73: Voinicel Oleac; *Păsculescu*, 301: Dur, copil de sîrb (Orlea—Corabia—Oltenia); *Apostolescu*, 17: Oleac (Antonești—Alexandria—București); *Giuglea—Vîlsan*, 168: Oleacu < Geanova—Serbia >; *Monogr. Dolj*, v. I, p. II, 120: Voinicel Oleac (Plenița—Calafat—Oltenia); *Balade pop.*, 106: Oleac (Desa—Calafat—Oltenia).

Subtip: Trecere către variantele din Transilvania—Moldova:

Pompiliu, 58: Niță și Petru Banului (Gura-Rîului—Sibiu—Brașov); *Vulpian*, 52: Fata popii Oprii (Gîrbovăț—Bozovici—Banat); *Bibicescu*, 276: Toderel (Vilcele—Sf.-Gheorghe—Brașov); *Cătană*, 11: Tinerel voinic [Banat]; *Codin*, Din Muscel, 281: Olea (Priboieni—Găiești—Argeș); 286: Onea (Rucăr—Muscel—Argeș); *Corcea*, 34: Turcul și soru-sa < Coștei—Banatul Sîrbesc >; *Hodoș*, 54: Toderel Todor² (Maciova—Caransebeș—Banat); *Bîrlea*, I, 25: Nevasta vîndută la un fecior comișăresc (Berbești—Sighet—Maramureș); *Zamfir*, 98: Horia turcului (Șanț—Năsăud—Cluj, 1955).

Tip II: De obicei fata Banului, vîndută din cauza soacrei rele (Transilvania):

Mariencescu, I, 36: Fata Banului din Hațieg; *Pompiliu*, 61: Pruncul și fata Țagului (Stei—Beiuș—Crișana); *Bologa*, 79 (Geoagiu-de-Sus—Alba—Hunedoara, 1880—1890); *Bugnariu*, 43: Păunița (Șanț—Năsăud—Cluj, 1884); *Bibicescu*, 279: Variantă³

¹ Tipul I include uneori episodic, prin contaminare, tema nr. 239. III: *Două surdăle* — bogata și săraca, povestind cum se însoară Oleac.

² Contaminare cu tema nr. 304: *Tudor Dobrogean*.

³ Contaminare cu tema următoare, 288.II.2.

(Craifalău-de-Cîmpie—Reghin—R. Mureș Aut. Magh.); 283: Altă variantă (Bia—Tîrnăveni—R. Mureș Aut. Magh.); *Mîndrescu*, 179 (Rîpa-de-Jos—Toplița—R. Mureș Aut. Magh.); *Dan*, 107 (n. 35) (Straja—Rădăuți—Suceava); *Tocilescu*, 951: La poartă la Țaligrad [Făgăraș]; *Țiplea*, 22: Blăstăm; 24: Horea nevastei vîndute la turci [Maramureș]; *Bud*, 13: O nevestă săracă vîndută de bărbatul său la turci [Maramureș]; *Maican*, 24 (Ticuș—Rupea—Brașov); *Papahagi*, Maram., 93: Vinderea nevastei; 94: Sîrbuț își vinde nevasta; 100: Tîrgul din Brăilă; 108: Todora Sîrbului (Breb, 1920, Desești, 1920, Vad, 1920—1921—Sighet—Maramureș); *Rusu*, 14: Nevasta vîndută [Transilvania]; *Costin*, Mărgăritare, 39: Fata Banului din Hațeg (Cornea—Orșova—Banat).¹

Tip III: Bărbatul rău, bețiv și cu datorii, sau fără motivare (Moldova):

Sevastos, 232, 234: Fecioraș de greacă mare; *Eminescu*, 134 (n. 19); *Tocilescu*, 1270: Frunză verde păr prasad (Scărișoara—Adjud—Bacău); 1305: Trandafirul (Filioara—Tg.-Neamț—Bacău); *Mocanu*, 125 (Stăniliești—Huși—Iași); *Torouțiu*, 129 (Arbore—Rădăuți—Suceava); *Furtună*, 31, 34, 37: Negustorii turci și nevasta vîndută (Vlăsinești, Săveni, Vlăsinești—Săveni—Suceava); *Brădiloiu*, 102: Nevasta vîndută [Iași]; *Varone*, Moldova, 29 (n. 17) (Plopeni—Suceava—S.).

288 — *Nevasta fugită*

Părăsindu-și soțul și gospodăria, nevasta fuge de acasă.

Tip I: Fuge cu pruncul («Pe sub poale de pădure»).

Subtip 1: Hoții îi cer să-și lase pruncul:

Marian (1873), 108: Nevasta cu prunc mic [Suceava]; *Teodorrescu*, 662: Nevasta rătăcită [Brașov]; *Eminescu*, 228 (n. 285); *Bologa*, 41 (Geoagiu-de-Sus—Alba—Hunedoara, 1880—1890); *Bibicescu*, 360: Fugită de la bărbat (Vilcele—Sf.-Gheorghe—Brașov); *Tocilescu*, 259: Foaie verde foi de mure (Săceni—R.-de-Vede—București); 260: Printre munți, printre pădure (Dioști—Caracal—Oltenia); 1345: Pe sub deal, pe sub pădure (Păușești—Măglași—R.-Vilcea—Argeș); *Voronca*, Datine, 543—544: Pruncul și nevasta [Botoșani]; *Grainul nostru*, II, 98 (Grînari—Rupea—Brașov); *Făgețel*, 56, 58 (Deveselu—Caracal—Oltenia); *Pamfile*,

¹ V. și *Tulbure*, 45: Cîntecul lui Călin [Făgăraș]: nevasta vîndută pentru «nevoi»; pașa o bagă în temniță; se recunosc: pașa este feciorul Banului.

87: Păunaș (Negrileşti—Tecuci—Galați); 88 (3 var.: Slobozia—Sl.—București; Tg.-Ocna—Tg.-O.—Bacău; Țepu—Tecuci—Galați); 1000 doine, 274 (Cetea—Aleșd—Crișana); *Cardaș*, 37 (n. 2) (Broșteni—Fălticeni—Suceava); *Kiriac*, 119 (Lunca-de-Jos Văsiești—Moinești—Bacău, 1927); *Ciaușanu—Fira—P.*, 29 (n. 118) (Făurești—Oltețu—Oltenia); *Teculescu*, 207: Fragment [Transilvania]; *Moroianu*, 31 (n. 29) (Satulung—Brașov—B.); *Nicoară—Netea*, 37 (n. 28) [Transilvania]; *Monogr. Tirnava-Mare*, 467: Nevasta fugită. I (Mateiaș—Rupea—Brașov, 1937).

Subtip 2: Pruncul crescut de mama cucului își recunoaște mama, birtășița hoților:

Bugnariu, 13: Anița crîșmărița (Șanț—Năsăud—Cluj, 1884); *Alexici*, 92: Mama și copilul (Bata—Lipova—Banat); *Nicoară—Netea*, 43 (n. 32) [Transilvania].

Subtip 3: Trebuind să treacă o apă, podarii (luntrașii, popi-proțeii) îi cer sărutări drept vamă. Nevasta îi refuză și trece prin vad, apoi își lasă pruncul (uneori e urmărită de soț):

Pompiliu, 24: Nevasta fugită (Gura-Rîului—Sibiu—Brașov); *Marian* (1873), 123: Nevasta fugită [Rădăuți]; *Sevastos*, 313¹ [Moldova]; *Eminescu*, 230 (n. 290)²; *Bologa*, 91 (Geoagiu-de-Sus—Alba—Hunedoara, 1880—1890); *Bibicescu*, 203: Nevasta fugită (Vilcele—Sf.-Gheorghe—Brașov); *Alexici*, 136: Podarul și nevasta (Albac—Cîmpeni—Cluj), și 137 (Căuașd—Salonta—Crișana); *Țiplea*, 12: Hore despre nevasta fugită de la bărbat³ [Maramureș]; *Bud*, 6: Doamna fugită de la bărbat³ [Maramureș]; 1000 doine, 15 (Cetea—Aleșd—Crișana); *Rusu*, 20: Nevasta fugită [Transilvania]; *Nicoară—Netea*, 23 (n. 7) [Transilvania].

T i p II: Fuge cu amantul, dar se întoarce de dorul pruncului.

Subtip 1: Este iertată, iar amantul — ucis:

Mariencescu, I, 22: Toma; *Cătană*, 39: Iancu și Lena [Banat].

Subtip 2: Pedepsită de soț (arsă de vie, sau vîndută):

Sevastos, 311⁴: Varvara [Moldova]; *Bugnariu*, 89: Ce face dragostea (Coșbuc—Năsăud—Cluj); *Mîndrescu*, 189 (Rîpa-de-Jos—Toplița—R. Mureș Aut. Magh.); *Bibicescu*, 279: Variantă (Craifalău-de-Cîmpie—Reghin—R. Mureș Aut. Magh.); 341: Tatăl și mama (Vilcele—Sf.-Gheorghe—Brașov); *Weigand*,

¹ La început, p. 311, contaminare cu tipul II.2.

² Fata fugită!

³ Cu urmărire: întorcîndu-se, află pruncul, care-i cere să-l călugărească.

⁴ V. nota 1 la tip I, subtip 3.

Bukowina, 65 (n. 20) (Arborea—Dorohoi—Suceava); *Țiplea*, 6: Mama [Maramureș]; *Hodoș*, 63: Toma (Domașnea—Orșova—Banat); *Bîrlea*, I, 27: Cizmaș (Ieud—Vișeu—Maramureș); *Papahagi*, Maram., 98: Nevasta fugită; 103: Horia nevastei (Giulești, Vad—Sighet—Maramureș, 1920); *Pamfile*, Cîntece bătr., 44: Vîrvara; *Varone*, Moldova, 29 (Plopeni—Suceava—S.); *Friedwagner*, 233 (n. 48) (Tișăuți—Suceava—S.).

Tip III: Amestec de motive din t. I și II. (Fuge cu amantul, podarii îi cer vamă, pruncul părăsit nu o recunoaște):

Țiplea, 31: Hore despre nevasta amăgită de drăguț, și fiul său (Iapa—Sighet—Maramureș); *Papahagi*, 113: Fuga nevastei (Săcel—Vișeu—Maramureș).

289 — *Chira badii, Chiră*

Soțul, sau tatăl, încearcă să înduplece prin rugăminți stăruitoare pe frumoasa Chira (Lina-Carolina), fugită de acasă. Ea răspunde că nu se va întoarce, nedorind: hainele, cusătura, inelul, vitele, copilul părăsit etc.

Sevastos, 167: Floare din grădină [Moldova]; *Jarnik—Bîrseanu*, 411: Nevasta fugită [Transilvania]; *Vasiliu*, 23: Cira (Kira) (Tătăruși—Pașcani—Iași, 1897); *Tocilescu*, 1297: Chira badii! Chiră (Bogești—Bîrlad—Iași); *Friedwagner*, 113: Lino, Carolino (Vroneț—G.-Humorului—Suceava, 1907); *Voronca*, Studii, II, 348—349 (2 var.: Văculești—Dorohoi—Suceava); 350 [Botoșani]; *Pamfile*, 220 (n. 36) (Tg.-Ocna—Tg.-O.—Bacău); *Furtună*, 187: Chira (Bozieni—Săveni—Suceava).¹

290 — *Moșneagul*

Căpătînd fiu abia la vreme de bătrînețe, părinții îl cresc, îl logodesc și-l însoară. Îndată după nuntă, feciorul e luat la cătănie. El lasă vorbă să-l aștepte șapte, sau nouă ani, luni și săptămîni. Nevasta se remărită înainte de împlinirea sorocului. În ziua nunții, socrul pleacă la cîmp supărat, taie și scoate via, aruncînd peste gard vița cu struguri. În acest timp sosește un soldat. Întrebînd pe bătrîn și aflînd pricina necazului, ostașul pornește cu moșneagul acasă, unde, deși nepoftit, se poartă ca un nuntaș, ducîndu-și singur calul în grajd și așezîndu-se între

¹ V. și *Rusu*, 27: Izvor, izvoară [Transilvania]: soțul întreabă izvorul dacă nu a văzut nevasta fugită, pe care o blestemă pentru că și-a lăsat bărbat, prunc și gospodărie.

meseni. Cerînd să închine și el în cinstea miresei, strecoară inelul său în paharul acesteia, sau i-l oferă în dar. Femeia recunoaște astfel pe soțul plecat. Ea spune nuntașilor vestea cea mare, și nunta se sparge. În unele variante, soțul își pedepsește soția necredincioasă.

Marian (1869), 32: Gheorghie, fecior de grec¹ [Suceava]; *Teodorescu*, 616: Moșneagul (Lacul-Sărat—Brăila—Galați); *Vulpian*, 75: Moșneagu ăl bătrîn (Rotari-Prigor—Bozovici—Banat); *Sevastos*, 246: Frunzuleana grîu mărunt; 252: Vineri maica m-au făcut [Moldova]; *Eminescu*, 257 (n. 369); *Ionașcu—Mîndreanu*, 76: Moșneagul; *Popovici*, 61: Voinicul Siminic (Cliciova—Făget—Banat, 1898); *Alexici*, 112: Nevasta credincioasă (Bacamezeu—Făget—Banat); *Tocilescu*, 94: Moșneagul (Vlădaia—Vinju-Mare—Oltenia); 356: Recrutul (Runcurel—Tg.-Jiu—Oltenia); 356: Foaie verde de năut (Bogați—Găiești—Argeș); 357: Moșneagul (Govora—R.-Vilcea—Argeș); 362: Frunzuliță usturoi (Novaci—Gilort—Oltenia); 1249: Foicică ș-o lalea (Stroești—Tg.-Jiu—Oltenia); 1252: Frunză verde de bujor (Voloeci-Ruptura—Strehaia—Oltenia); *Voronca*, Datine, 734 (Ilișești—G.-Humorului—Suceava); 735 [Botoșani]; *Hodoș*, 146: Nunta cătanei (Surducu-Mare—Oravița—Banat); *Bud*, 4: Mirele dus în cătane [Maramureș]; *Mateescu*, 97: Dragnea (Titești—Pitești—Argeș); *Giuglea—Vilsan*, 150: Moșneanu ăl bătrîn <Costol—Serbia>; *Densusianu*, Ț. Hațeg., 299: Toderai (Lunca-Cernii—Hațeg—Hunedoara); 1000 *doine*, 270 (Cetea—Aleșd—Crișana); *Bîrlea*, II, 274: Colo jos pe-un rit frumos (Călinești—Sighet—Maramureș); *Codin*, Chira Chiralina, 52: Moșneagul [Muscel]; *Papahagi*, Maram., 94: Soțul plecat² (Desești—Sighet—Maramureș); *Kiriac*, 107 (n. 97) (Asău—Moinești—Bacău, 1927); *Tistiu*, 59 (n. 169) (Corbu—Cislău—Ploiești); *Ciaușanu—Fira—P.*, 84 (n. 461) (Bujoreni—R.-Vilcea—Argeș); *Gîlcescu*, 44 (Săulești—Gilort—Oltenia); *Monogr. Tîrnava-Mare*, 468: Întoarcerea soțului înstrăinat (2. var.: Paloș—Rupea—Brașov, 1924; Retișu—Agnita—Brașov, 1932); *Nițu*, 14: Moșneag bătrîn (Știrbești—Oltețu—Oltenia); *Ursu*, 42: Baladă (Sîrbova—Lugoj—Banat); *Sandru Timoc*, 166: Moștean bătrîn <Alexandrovăț—Serbia>; *Monogr. Dolj*, v. II, p. I, 23: Mircea; 28: Moșneag bătrîn; 30, 32: Uncheșelu; 35: Voica (Rîsipiți—Calafat, Carpen—Vinju-Mare, Plopșor—Craiova—Oltenia); *Balș*, 68: Mirele străin (Bilca—Rădăuți—Suceava).

¹ V. și ed. 1873, 17: Gheorghieșu.

² Lipsște «moșneagul».

Tip I: În lipsa soțului (Bogdan, Viorel), Ileana cheamă la dinsa pe Ienășel. Întorcându-se pe neașteptate acasă, soțul descoperă urmele adulterului: cal străin în grajd, cizme străine sub pat, căciula, sau sabia, altuia în cuier etc. Soția necredincioasă găsește pentru toate minciuna potrivită, dar refuză să dea cheile lăzii, sau ascunzătorii. Soțul sparge ascunzătoarea și descoperă pe amant. Convins de acesta că vina e a femeii, soțul îl iartă, dar ucide pe nevasta adulteră.

Mariencescu, II, 100: Bogdanu și Ionasielu¹; *Vulpian*, 64: Ilincușa lui Bogdan [Banat]; *Popovici*, 38: Ilincuța și Viorel (Burjuc—Ilia—Hunedoara, 1886); *Cătană*, 65: Ienășel cel frumușel (Crijma—Caransebeș—Banat); *Alexici*, 65: Ieneșel <Straja—Banatul Sirbesc>; *Popovici*, 40: Ileana, doamna lui Bogdan (Ilidia—Oravița—Banat, 1907); *Costin*, Mărgăritarele, 36: Bogdăneasa (Mehadia—Orșova—Banat); *Ursu*, 50: A lu Ienășel (Sirbova—Lugoj—Banat).

Tip II: Întorcându-se fără veste acasă, bărbatul găsește pe amant în lada unde își caută cojocul. Îi bate pe amândoi.

Alexici, 193: Pățenia nevestii cu drăguț (Șiria—Arad—Banat); *Hodoș*, 142: Bărbatu-nșelat (Văliug—Reșița—Banat).

Tip III: La ospăț domnesc, soțul vede inelul doamnei lui la altul. Supărat, pleacă acasă și ucide pe femeia necredincioasă.

Țiplea, 3: Roșmon-crai [Maramureș]; *Pamfile*, Cîntece bătr., 46: Ștefan, fecior de-mpărat.²

292 — Oancea chirigiul și Vlaicu pîrcălabul (Neguța)

Frumoasa Neguța, soția lui Oancea chirigiul, a îndrăgit pe Vlaicu pîrcălabul. Ea își otrăvește soțul și-și ademenește iubitul, dar acesta nu-i răspunde, de teamă că i s-ar putea întâmpla la fel. Femeia regretă rătăcirea în care a căzut și soarbe din aceeași otravă, pentru a fi îngropată o dată cu soțul înșelat.³

¹ V. și *Domaschin*, 64, și *Balade bîdnășene*, 16.

² V. și *Bugnariu*, 76: Ștefan-vodă și Gîricuța; variantă năsăudeană prelucrată, în care fiica apare în rolul soției. Începutul aderă la tipul III și prezintă afinități cu tema nr. 216: *Nourel și Calapod paharnicul*.

³ V. și: *Mihai Viteazul și Sasoia*. Domnul vrea să cumpere casele Sasului. Săsoia își ucide bărbatul, crezînd că va rămîne cu vodă, dar acesta o îndepărtează, ca să nu-i facă la fel și lui. (Cf. *Mariencescu*, II, 31; *Domaschin*, 52; *Balade bîdnășene*, 15.)

Pătruș. Localizare sud-dunăreană a temei: Pătruș din Bregova pleacă la București să-și cumpere vite frumoase; Nița își cheamă ibovnicul (Ioniță), ca și Neguța etc. (Cf. *Giuglea—Vîlsan*, 143 <Grabovița—Serbia>.)

Tocilescu, 45: Cîntecul lui Oancea (Chirigiu) (Roşiori—R.-de-Vede—Bucureşti); *Păsculescu*, 298: Neğuţa (Studina—Caracal—Oltenia).

293 — *Fata amăgită de Țigan*

Lăsîndu-se amăgită de vorbele corturarului, fata a părăsit curtea părinţilor săi (ghinărar, arman etc.). Sosind la şatră, în loc de casă şi curte, găseşte cortul; văzîndu-şi soacra, crede că e ciurma. I se dă în mină toiagul şi bocceaua pentru a pleca după cerşit. Fata trimite prin păsărele veste despre soarta ei nefericită.¹

Pompiliu, 29: Fata ghinerariului (Gura-Rîului—Sibiu—Braşov); *Cătană*, 161: Fata de ghinărar (Jebel—Deta—Banat); *Țiplea*, 14: Fata ghinerarului [Maramureş]; *Bud*, 15: Domnişoara măritată după un fecior de Țigan [Maramureş]; *Delapetica*, 62: Fata de ghinărar [Transilvania]; *Densusianu*, Ț. Haţeg., 92 (n. 7) (Silvaşu-de-Jos—Haţeg—Hunedoara); *Bartók*, Maram., 205 (n. 59) (Ieud—Vişeu—Maramureş); *Bîrlea*, I, 35: Fată de domnar, celuită d-on corturar (Ieud—Vişeu—Maramureş); *Papahagi*, Maram., 98: Nevasta Țiganului (Giuleşti—Sighet—Maramureş, 1920); *Rusu*, 9: Fata de ghinărar [Transilvania].

294 — *Fata măritată după hoţ*

Măritată după hoţ, fata își plînge soarta nefericită. Sosind pe neaşteptate şi auzind cîntecul de jale al fetei, hoțul o pune să se gătească pentru a-și vizita părinții, dar o ucide.

Bibicescu, 168: Măritată după un hoţ (Vilcele—Sf.-Gheorghe—Braşov); *Bologa*, 190 (n. 668) (Şpring—Sebeş—Hunedoara, 1890—1900); *Tocilescu*, 1069: Xire-ai, maico, blestemată (Şona—Tîrnăveni—R. Mureş Aut. Magh.); *Moroianu*, 32 (n. 30) (Satulung—Braşov—B.); 73 (n. 156) (Cernatu—Braşov—B.).²

295 — *Gheorghîță Poianu*

Sosesc la el trei beşlii, trei zapcii şi tînărul Moldovean. În vreme ce Gheorghîță le pregăteşte cina, Moldoveanul, care a pus ochii pe nevestă, o înşală şi o sărută. Gheorghîță spune slugii să-i pregătească calul de plecare. Ucide pe musafirul îndrăzneţ, apoi fuge, urmărit de ceilalți.

Tocilescu, 137 (Salcia—Tr.-Măgurele—Bucureşti).

¹ V. ş. *Tocilescu*, 1079: Baladă (Berivoi—Făgăraş—Braşov): fata de crişmar amăgită de lăutar.

² V. şi *Ursu*, Almăj, 67: A lu Iancu Jianu (Prilipeți—Bozovici—Banat).

296 — *Despărțirea*

Plecînd la oaste, tînărul însurățul lasă nevasta în grija mamei. Afînd că soția a murit, se întoarce și o plînge.

Teodorescu, 622 (Orăști-Lămotești—Oltenița—București, 1870).

297 — *Frunzî verdi ș-on harbuș*

Femeia trădătoare vinde hoșilor boii soțului. Dovedită după spusele hoșilor, e pedepsită amarnic.

Vasilii, 68 (Tătăruși—Pașcani—Iași, 1897).

298 — *Frunză verdi pâr uscat*

Cînd se întoarce, noaptea, de la vînat, Costea își găsește femeia cu altul. Soțul încearcă să-și ucidă rivalul, dar cade și el răpus. *Tocilescu*, 819 (Hîrlău—H.—Iași).

299 — *Trei tîlhari de gheneari*

Ispitesc cu daruri pe o preoteasă să plece cu dînșii. Popa nu o lasă.

Bîrlea, I, 21 (Ieud—Vișeu—Maramureș).

300 — *Nița și drăgușu*

Femeia, îndemnată de amant, își ucide soțul cu lovituri de ciocan, apoi regretă zadarnic.

Bîrlea, I, 54 (Berbești—Sighet—Maramureș); *Papahagi*, Maram., 119: Soțul omorît (Șieu—Vișeu—Maramureș, 1922).

301 — *Mama arsă de vie*

Supărat că un fecior joacă cu nevasta lui, Simion pornește în goană cu trăsura acasă, și încă de la poartă cere mamei otravă. Silită să bea otrava, nevasta cere răgaz să scrie la părinți de soarta ei. În timp ce nevasta se zbate în chinurile morții, pruncul spune că focul otrăvii începe să ardă sinul mamei. Cuprins de remușcări, soțul încearcă s-o salveze, dar femeia îi spune că e zadarnic.

Papahagi, Maram., 114 (Rozavlea—Vișeu—Maramureș, 1920).

302 — *Nicolcea*

Dalapin și fratele său Nicolcea coboară pe plaiuri cu ceata lor de haiduci. Întrebat de Nicolcea în cine are mai multă încredere, Dalapin răspunde că în mîndra lui soție, care se află cu dînșii. Răspunsul nemulțumește pe Nicolcea. În timpul nopții, Nicolcea

veghează și vede cum soția lui Dalapin fuge cu Almăjan. La ziuă, Dalapin înțelege trădarea nevestei și pleacă pe urma fugarilor. O luptă voinicească se încinge între rivali. În toiul încleștării, Dalapin cere nevestei să-i lege briul ce i s-a desprins, dar ea răspunde că-i va fi soț cel care va birui în luptă. Auzind aceasta, Nicolcea intervine cu ceata lui, leagă, judecă și ucide pe Almăjan și pe nevasta trădătoare.

Hodoș, 83 (Prilipeți—Bozovici—Banat).

303 — *Raita cătana*

Feciorul de împărat, însoțit de Raita cătana, nu-și află soție pe plac. Ajung într-un sat unde se cunună o frumoasă mireasă, pe care soțul o ține închisă într-a noua odaie, pentru a o feri de ochi lacomi. Feciorul de împărat reușește să se introducă în ascunzătoare, într-o ladă. După sfatul miresei, el cumpără cafenea din casa vecină, de la care sapă un drum subteran pînă la odaia ei. Soțul înșelat își vede, plin de nedumerire, soția servind în cafea. Femeia își minte soțul că ea e cumnata lui. Ajungînd acasă prin tunel înaintea soțului, ea refuză să dea urmare propunerii de a se întîlni cu soră-sa. În cele din urmă, feciorul de împărat se înțelege cu soțul să-i dea cafenea în schimbul... «cumnatei». Fac convenție scrisă, prin care feciorul de împărat obține femeia dorită, iar soțul rămîne înșelat.

Giuglea—Vîlsan, 194 <Geanova — Serbia>.

3. PĂRINȚI ȘI COPII

304 — *Tudor Dobrogean*

Tudor se însoară cu Voica. Din pizmă pentru averea lui, ca și pentru frumusețea soției, turcii îi iau biruri mari și-l sărăcesc. Tudor pleacă la împărat să ceară îndurare. Acesta îi restituie turmele, și Tudor se îndreaptă spre casă, împreună cu ciobanii săi. Pornind înainte și sosind acasă în toiul nopții, el se îmbată în pivniță, unde și adoarme. Voica își vestește soacra că un bărbat beat doarme în pivniță. Mama lui Tudor își dojenește nora, socotind că e vreun ibovnic al acesteia, apoi coboară împreună cu nora în pivniță și-și ucide fiul. În zorii zilei sosesc și ciobanii cu turmele. Mama se sinucide de durere, iar soția plătește simbria ciobanilor și-și alege dintre ei pe unul care, semănînd cu Tudor, va fi viitorul ei soț. În unele variante se sinucide și Voica.

Marian (1873), 30: Voichița¹ (Zaharești—G.-Humorului—Suceava); *Burađa*, 120: Tudor Tudoraș² [Dobrogea]; *Teodorescu*, 669 și 675: Tudorel (Lacul-Sărat—Brăila—Galați și București); *Sevastos*, 160: N-avu Tudor ce lucra [Moldova]; *Vasiliu*, 33: A lui Tudorel (Tătărăuși—Pașcani—Iași, 1896); *Tocilescu*, 133: Cîntecul lui Tudorel (Tg.-Jiu—Tg.-J.—Oltenia); *Hodoș*, 54: Todorel Todor³ (Maciova—Caransebeș—Banat); *Mateescu*, 86: Tudor Dobrogeanul⁴ (Albești—C.-de-Argeș—Argeș); *Păsculescu*, 303: Zăvălaș Tudor; 305: Dobrogean Tudor (Silistraru—Brăila—Galați); *Pamfile*, 83: Tudor și Vochița⁵ (Negrilești—Tecuci—Galați); *Giuglea—Vîlsan*, 278: Tudor Zăvălaș⁶ <Geanova—Serbia>; *Codin*, Chira Chiralina, 13: Tudorel [Muscel]; *Brăiloiu*, 43: Tudorel (Vulturești—Muscel—Argeș); *Pr. Ionescu*, 3: Tudor (Topolog—Hîrșova—Dobrogea); *Monogr. Dolj*, v. I, p. II, 117, 119: Tudor (Plenița—Calafat—Oltenia).

305 — Inelul și năframa

Tînărul însurățel, sau îndrăgostit, plecînd de acasă la oaste (la vînătoare etc.), lasă soției (iubitei) inelul său, iar ea îi dă în schimb o năframă, care vor da semne de stricăciune cînd viața unuia dintre ei se va afla în primejdie. Ea moare, înecată de socru sau aruncîndu-se în apă din cauza persecuției soacrei. Soțul (îndrăgostitul) se înecă în aceeași apă. Părinții îi pescuiesc și-i îngroapă. Din mormintele lor răsar arbori îmbrățișați.

Tip I: Crăișorul; soția persecutată de socru:

Alecsandri, 20: Inelul și năframa; *Marienescu*, I, 50: Ânelul si naframa⁷; *Bugnariu*, 83: Crăișorul (Coșbuc—Năsăud—Cluj); *Cătană*, 155: Crăișor cu mult dor [Banat]; *Weigand*, Banat, 68 (Poiana—Caransebeș—Banat); *Alexici*, 85⁸ și 175: Crăișorul

¹ Cînd Tudor se întoarce de la împărat, găsind pe soție cu altul, își ucide rivalul. Recunoscîndu-și vina și cerîndu-și iertare, soția merge la biserică, unde semne miraculoase se arată, și ea moare.

² Tudor se întoarce acasă bogat și trăiește mai departe în tihnă cu Voica.

³ Acțiunea se petrece «în țara ungurească». Largă contaminare cu tema nr. 287. I: *Nevasta vinduă* (pentru plata birului).

⁴ Împăratul îl sfătuiește pe Tudor să-și dea soția ca bir. Dîndu-și soția, el se întoarce acasă și moare de durere.

⁵ Împăratul e înlocuit cu «Ștefan-vodă».

⁶ Acțiunea se petrece în Iași. Dimineața, mama spală la izvor capul tăiat cu sabia și-și recunoaște fiul. Cînd împăratul trimite daruri lui Tudor, mama răspunde că acesta e ucis și îngropat. Împăratul îl plînge.

⁷ V. și *Balade bănățene*, 43.

⁸ Soția se înecă lunecînd de pe pod.

<Straja — Banatul Sîrbesc> și (Nermiș — Ineu — Crișana); *Bîrlea*, II, 175: Post-am fost on crăișor (Călinești — Sighet — Maramureș); Costin, Mărgăritarele, 41: Crăișorul (Cornea — Orșova — Banat).¹

Tip II: Fecior de găzdac — fată de om sărac; mama feciorului o persecută:

Reteganu, 9: Două morminte (Reteag — Dej — Cluj); *Bîrlea*, I, 45: Feciorul de găzdac și fata de om sărac (Cuhea — Vișeu — Maramureș); *Ursu*, 45 (Sîrbova — Lugoj — Banat).

Tip III: Fata slujnică, doamna o persecută:

Țiplea, 19: Inelul și năframa [Maramureș]; 20: Hore despre feciorul îndrăgostit într-o slujnică (Vad — Sighet — Maramureș); *Bîrlea*, I, 36: Inelul și șirca (Nănești — Sighet — Maramureș); *Papahagi*, Maram., 115: Slujnica și soacra² (Rozavlea — Vișeu — Maramureș).

306 — Soacra rea

Chemat la oaste îndată după căsătorie, tînărul soț își lasă soția în paza mamei lui. Soacra își asuprește nora, apoi o închide în pivniță sau într-o cămară întunecoasă. La întoarcerea soțului, ea îi spune că soția i-a murit înecată, sau de ciumă, sau că a plecat la mama ei. Soțul înțelege în cele din urmă unde îi este soția, sparge ușa temniței și-și află soția captivă, foarte slăbită. În unele variante o găsește prefăcută în păianjen, ori moartă. Fiul își iartă mama, sau, în cele mai multe variante, o pedepsește alungînd-o ori legînd-o de cozile a trei cai.³

Marienescu, I, 17: Soacra⁴; *Densusianu*, Flori alese, 181:

¹ V. și *Brediceanu*, 37: Mi-o venit o veste-asară (Bîrsana — Sighet — Maramureș).

² V. și p. 101: Horia Iancului (Vad — Sighet — Maramureș), cu unele asemănări.

³ Tema *Soacra rea* îmbracă și alte subiecte:

— Soacra nu vrea să dea apă nurorii bolnave, lăsînd-o să moară de sete, a. *Monogr. Tîrnava-Mare*, 466: Soacra rea și nora (Vulcan — Sighișoara — Brașov, 1933).

— Într-o serie de piese cu caracter lirico-epic pe tema « fata măritată în streini », nora își povestește viața grea ce îndură la soacră. Soacra o trimite pe noră să muncească la cîmp fără mîncare. Cuprinsă de jale și de dorul casei părintești, nora se preface în pasăre și zboară la fereastra mamei, apoi a nașei, surorii. Mama, nașa, sora, o alungă, nevoind să creadă că pasărea e fiica, fina, sora, măritată în depărtare... V., spre pildă: *Voronica*, *Datine*, 462: Nevasta (Costina — G. Humorului — Suceava), și [Botoșani]; *Țiplea*, 10: Hore despre fata măritată în streini [Maramureș]; *Băldșel*, v. III, cînt. I, 32: Tinerea mă măritai (Ștefănești — Drăgășani — Argeș); ș.a.

V. și temele nr.: 296: *Despărțirea* (care derivă din aceasta prin înlăturarea persecuției soacrei); 311: *Dănuță*; 319: *Pătru al cu peștele*.

⁴ Un trăsnet ucide pe soacra rea. (V. și *Balade bîndățene*, 34.)

Alimon; *Teodorescu*, 623: Soacra și nora¹ (Valea-Lungă—Cîmpina—Ploiești, 1871); *Pompiliu*, 50: Feciorul și pedepsirea maică-sa (Steiu—Beiuș—Crișana); *Frîncu—Candrea*, 233: Soacra vicleană (Ponor—Aiud—Cluj); *Sevastos*, 248: Frunză verde grîu mărunt² [Moldova]; *Bugnariu*, 46: Nevesteanca (Telciu—Năsăud—Cluj); *Bologa*, 115 (Mesentea—Alba—Hunedoara, 1880—1890); *Mîndrescu*, 175 (Rîpa-de-Jos—Toplița—R. Mureș Aut. Magh.); *Cătană*, 78: Feciorul lui Dămian [Banat]; *Dan*, 110 (n. 53) (Straja—Rădăuți—Suceava); *Vasilii*, 33: Ionel, ficior di domn (Tătărăuși—Pașcani—Iași, 1897); *Alexici*, 88 (Căpîlnaș—Lipova—Banat); 90 (Brusturi—Gurahonț—Crișana); *Bologa*, 191³ (Șpring—Sebeș—Hunedoara, 1890—1900); *Tocilescu*, 1067: Azi e luni și mine-i marți (Șona—Tîrnăveni—R. Mureș Aut. Magh.); *Popovici*, 55: Soacra și nora; 60: Jalea voinicului (Ghelar, Florese—Hunedoara—H., 1903); *Țiplea*, 21: Horea soacrei care-și închide nora în temniță [Maramureș]; *Bîrlea*, I, 38: Nora și soacra⁴ (Ieud—Vișeu—Maramureș); *Papahagi*, Maram., 110: Nora și soacra (Borșa—Vișeu—Maramureș, 1920); *1000 doine*, 45 (Zărand—Criș—Crișana); *Monogr. Tîrnava-Mare*, 464: Soacra rea (Calvasăr—Mediaș—Brașov, 1937).⁵

307 — Fata blestemată — pasăre pribeagă

Urgisită de mamă, fiica pribegește și se face pasăre (minunea, ieruncă, coarbă, vidră etc.) în codru. Drăguțul, plecat în căutarea fetei, sau pușcașii, voind s-o împuște, pasărea prinde glas și le descoperă soarta ei tristă. Întrebînd ce fac acasă mama, tata, sora, fratele, pasărea le trimite vorbă să nu o caute, căci ea nu va mai fi în rîndul fetelor.

Bugnariu, 39: Minunea (Șanț—Năsăud—Cluj, 1884); *Sevastos*, 19: Frunză verde păr uscat; 79: Frunză verde ș-o lălea [Moldova]; *Graiul nostru*, I, 466 (n. 21) [Suceava]; *Bîrlea*, I, 57:

¹ Răutatea soacrei este motivată prin faptul că tinerii s-au căsătorit fără voia ei. Final: pe înserate, soțul o scoate pe mamă, ca s-o săgeteze. Pînă cînd săgeata, aruncată foarte sus, o va străpunge căzînd, el sărută mina mamei. Cei doi soți pleacă pribege în codru.

² Descoperind răutatea mamei, fiul o blestemă să-și vindă averile pentru a-i îngropa pe cei doi soți. Din trupul lui va răsări o cruciță; dintr-al soției, o viță ce va îmbrățișa crucea.

³ Cei doi soți se îmbrățișează și cad amîndoi morți.

⁴ Soția, eliberată de soț, nu vrea să mai rămînă în casa soacrei. De aici, motivul metamorfozelor: soția va deveni plantă, soțul — cosaș; albină — pădurar etc.

⁵ V. și *Balș*, 89 (n. 68) (Ieud—Vișeu—Maramureș), în loc de soacra rea, «un bogat de prin vecini».

Blăstămul mamei (Berbești—Sighet—Maramureș); *Papahagi*, Maram., 30 (n. 156); 116: Copila blestemată (Săcel, Rozavlea—Vișeu—Maramureș, 1920); *Cardaș*, 39 (Broșteni—Fălticeni—Suceava); *Zamfir*, 97: Docîța (Șanț—Năsăud—Cluj, 1935).

308 — Tîlharul și mamă-sa

Tîlharul, legat, e dus cu carul la spînzurătoare. În urma carului, plînge mama. Fiul îi amintește mamei că l-a crescut tolerîndu-i de mic toate fărădelegile.

Reteganu, 21: Cîntarea hoțului (Gherla—G.—Cluj); *Bug-nariu*, 56: Voinicul și mamă-sa (Coșbuc—Năsăud—Cluj); *Bologa*, 89 (n. 279) (Geoagiu-de-Sus—Alba—Hunedoara, 1880—1890); *Bud*, 21: Tîlharul¹ [Maramureș]; *Papahagi*, Maram., 99: Tîlharul prins (Vad—Sighet—Maramureș, 1920).

309 — Stoican

Stoican, umblînd prin codri fără a găsi vînat, întîlnește o femeie cu un prunc. El ucide cu cruzime copilul, îi frige carnea și se hrănește. Căzînd la boală grea, povestește mamei ce a făcut. Copilul ucis îi fusese nepot, iar femeia — soră. Îngrozită, mama îl urgisește să pătimizească încă mulți ani și nici mort să nu-l primească pămîntul.

Corcea, 21: Stoican <Coștei—Banatul Sirbesc>; *Popovici*, 69, 73: Stoican (Pietroasa—Făget—Banat, 1897); *Gjulea—Vîlsan*, 184: Stoican <Geanova—Serbia>.

310 — Blestemul

Plutașul Mihai moare mușcat de șerpi, încolțit de lupi, după blestemul mamei din copilărie.

Teodorescu, 437 (Lacul-Sărat—Brăila—Galați).²

311 — Dănuță

Se gătește de înșurătoare. Mama se opune, amenințîndu-l că-l pîndesc în cale: lupul, căteaua turbată. Dănuță aduce totuși acasă mireasa, dar mama o otrăvește. Zadarnic nora cere lapte, apă; soacra îi spune că nu are. Cerînd să fie dusă înapoi, la

¹ Ajungînd la locul pedepsei, fiul cere să fie lăsat să-i șoptească mamei ceva și-rupe urechea cu dinții. Văzîndu-i-se astfel căința, este iertat de pedeapsă.

² V. și p. 438: *Blestemul* (Valea-Lungă—Cîmpina—Ploiești): După mulți ani de prîbiegie, venînd spre casă, voinicul e mușcat de șarpe în timpul unui popas. Mama, căutîndu-l, vede că s-a împlinit blestemul ei.

mama sa, pe drum bea apă la o fîntînă și moare. Dănuță se sinucide și cere cailor să-i îngroape pe amîndoi, săpîndu-le mormînt cu copita.

Candrea—Dens., Din popor, 75.

312 — *Manole*

Manole e un fecior de o rară frumusețe. La cununia sa cu fiica lui Golin, din țară străină, el merge cu fața acoperită. Preotul îi cere să-și descopere fața, și atunci nu-și mai poate lua ochii de pe dînsul. El încearcă să înduplece pe frumosul mire să renunțe la fiica lui Golin pentru a lua pe fiica lui. Manole nu vrea și pleacă cu alaiul nunții.

Vasilii, 44 (Tătăruși—Pașcani—Iași, 1897).

313 — *Dedel*

Mama îl caută la închisoare, pentru a-l vesti că i se mărită iubita. Dedel îi dă inelul și o învață să-l pună în fundul paharului pe care-l va închina miresei. Mireasa descoperă astfel că iubitul ei trăiește și dezleagă nunta. Tatăl lui Dedel, înverșunat, aleargă la temniță și-l spînzură. Auzind aceasta, fata se înjunghie. Tatăl regretă și-i îngroapă alături. Din mormînte răsar îmbrățișați rugul și lozioara.

Voronca, Datine, 901 [Moldova].

314 — *Iliana din Ardeal*

Orfană de mamă, Iliana fuge cu un flăcău, părăsindu-și tatăl. După o vreme, soțul se întoarce să-l înduplece și să-l ia la ei. Acesta, neînduplecat, îl ucide. Iliana vine și-și blestemă tatăl.

Marienscu, I, 6.¹

315 — *Ianoș-crai și Anuța*

Anuța refuză să se mărite cu cine-i propune mama (porcar, văcar, păcurar), așteptînd pe Ianoș-crai. Mama îi spune că n-are zestre pentru un asemenea măritiș. Anuța e însă sigură că frumusețea ei va pune în cumpănă lipsa averilor. Vine Ianoș-crai, fac nuntă și pleacă. La un popas, pe drum, pe cînd Anuța se apleacă să bea apă, o creangă legănată de vînt îi prinde părul și o ridică de la pămînt. Scoțînd sabia pentru a tăia creanga, Ianoș-crai îi taie din greșeală capul.

¹ V. și *Balade bîndărene*, 27.

Marienescu, II, 80: Ianosiu-craiu si Anutia (Doman — Reșița — Banat).¹

316 — *L a r i u l d e r o a u ă*

Fata gazdei plinge în șezătoare. Mama îi spune că n-a putut-o da feciorului de crai, căci îi trebuia o mare avuție, vite numeroase și îmbrăcăminte aleasă.²

Bugnariu, 18 (Coșbuc — Năsăud — Cluj).

317 — *B l e s t e m u l m a m e i*

Voinicul își pregătește calul să plece după fata iubită. Mama îl sfătuiește să nu plece, îl blestemă, și voinicul se pierde. Fata, auzind, se junghie și cere mamei să-i îngroape pe amândoi. Din mormîntul lor răsar arbori îmbrățișați.

Bologa, 33 (n. 98) (Geoagiu-de-Sus — Alba — Hunedoara, 1880—1890).

318 — *C a l u l R a d u l u i*

Întilnind calul alergînd stingher, mama îl întreabă unde a lăsat pe fiul ei. Aflînd că Radu a căzut în bătălie, mama își smulge părul de durere și blestemă calul care și-a părăsit stăpînul, dar calul îi răspunde că i-a săpat groapă cu copita.³

Jarnik—Bîrseanu, 408 [Transilvania].

319 — *P ă t r u ă l c u p e ș t e l e*

Mama îl trimite pe Pătru să aducă pește, ca să-l gătească pentru noră. Acesta aduce un șarpe tăiat. Bătrîna îl gătește, și nora e silită să mănînce. Văzîndu-se otrăvită, zadarnic cere cumnatei apă, lapte, căci soacra, înverșunată, a avut grijă să nu se afle la îndemină.

Giuglea—Vîlsan, 125 <Costol — Serbia>.

4. FRAȚII

320 — *F a t a f u g i t ă* (urmărită de frați)

Fugînd cu iubitul său, fata e cuprinsă de mare spaimă la gîndul că frații ei îi vor urmări pentru a-i pedepsi. Frații îi ajung și își

¹ V. și *Domaschin*, 121.

² Pare a fi în legătură cu aceasta și fragmentul a. *Bartók*, Bihor, 121 (Vașcău — Beiuș — Crișana). V. și tema nr. 278: *Pe-o vale, pe-o cărare*, începutul.

³ V. unele asemănări cu tema nr. 74: *Savetcușa*.

judcă sora. Fratele cel mai mic potolește înverșunarea celorlalți, arătându-le că așa e data fetelor, ca și merele: cît sint mici, scau prinse de creanga pe care cresc, iar cînd s-au făcut mari, se desprind din pom și cad.¹

Bugnariu, 23: Sandu și iubita sa (Coșbuc—Năsăud—Cluj); *Bologa*, 148 (n. 489) (Mesentea—Alba—Hunedoara, 1880—1890); 187 (n. 658) (Șpring—Sebeș—Hunedoara, 1890—1900); *Popovici*, 54: Sora și frații (Burjuc—Ilia—Hunedoara, 1896); 53 (Cliciova—Făget—Banat, 1898); *Tocilescu*, 371: Lunca Călineștilor (Vladimir—Gilort—Oltenia); 1253: Pe lunca Aneștilor (Imoasa—Strehaia—Oltenia); *Ciobanu Plenița*, 264: În lunca Călineștilor (Cetate—Calafat—Oltenia); *Densusianu*, Ț. Hațeg., 222 (n. 347) (Hobicieni-Uricani—Petroșeni—Hunedoara); *1000 doine*, 103 (Rodna-Veche—Năsăud—Cluj); *Iscrulescu*, 84 (Aninoasa—Filiași—Oltenia); *Nicoară—Netea*, 19 (n. 2) [Transilvania].

321 — Sora otrăvind fratele

Fata îndrăgostită întreabă pe iubitul ei cu ce-i poate dobîndi dragostea și credința. El îi cere să-șiucidă fratele cu veninul strîns în pahar de la șarpele ce spînzură de un pom în grădină. După ce și-a ucis fratele, fata ucigașă e îndepărtată de iubitul ei, care se teme că-i poate face și lui la fel.

Pompiliu, 55: Fata răutăcioasă (Stei—Beiuș—Crișana); *Bologa*, 36 (Geoagiu-de-Sus—Alba—Hunedoara, 1880—1890); *Reteganu*, 19: Iese lelea... (Cițcău—Dej—Cluj); *Bibicescu*, 56: Nu te-oi lua²; 58: Altă versiune (Vilcele—Sf.-Gheorghe—Brașov); *Alexici*, 121: Junele și fata < Oreșăț—Banatul Sîrbesc >; *Țiplea*, 29: Hore despre o fată care, îmbăgiuată de drăguț, își omoară doi frați [Maramureș]; *Bîrlea*, I, 49: Drăguța nebună (Nănești—Sighet—Maramureș); *Giuglea—Vilsan*, 191: Strigă fată din cetate < Costol—Serbia >; *1000 doine*, 198 (Reteag—Dej—Cluj); *Papahagi*, Maram., 105: Sora și voinicul (Vad—Sighet—Maramureș, 1920); *Rusu*, 31: Ana [Transilvania]; *Nicoară—Netea*, 40 (n. 31) [Transilvania].

322 — Frații întemnițați și sora

Sora vine să-i hrănească. Frații o întreabă ce a visat, sau ei înșiși au visat: două pînze, doi șerpi, corbi, oi... Tîlcul visului e spînzurătoarea ce îi așteaptă.

¹ V. și Introducere, p. 35, nota 2.

² Fără șarpe.

Antol. de lit. pop., 37 (n. 47) (Băuțar—Caransebeș—Banat, 1889); *Bologa*, 40 (Geoagiu-de-Sus—Alba—Hunedoara, 1880—1890); *Negoescu*, 98: Legendă [Dobrogea]; *Codin*, Din Muscel, 42: Osîndiții (Priboieni—Găiești—Argeș); *Maican*, 28 (Ticuș—Rupea—Brașov); *Monogr. Tîrnava-Mare*, 476: La temniță la Boița (Retișu—Agnita—Brașov, 1930).

323 — G h e o r g h e ș i I o s i f

Zadarnic Gheorghe încearcă să abată pe fratele său Iosif de pe calea întunecată a gândului fratricid. Înverșunarea ucigașului nu poate fi înfrîntă.

Țiplea, 28: Hore despre cei doi frați: Gheorghe și Iosif [Maramureș]; *Maican*, 38 (Ticuș—Rupea—Brașov).

324 — Răscoala din 1907

Evoluția unor evenimente locale din cursul răscoalelor țărănești.²

Monogr. Dolj, v. II, p. I, 44 (Rudari—Băilești—Oltenia); 45; 47 (Ionești—Drăgășani—Argeș); 64 (Giubega—Băilești—Oltenia).

325 — Barbu

Barbu din Răsuceni umblă după fete în Strimbeni. Dușmanii îl pindesc și-lucid. E dus la groapă în plinsetul de jale al mamei, surorilor, iubitei.

Alecsandri, 335: Barbu; 377: Magdu; *Teodorescu*, 329: Barbul³ (București, 1868); *Codin*, Din Muscel, 290: Barbu (Zgripcești—Găiești—Argeș); *Candrea—Dens.*, Din popor, 107: Barbu; *Pamfile*, 96: Barbu (Țepu—Tecuci—Galați); *Bălășel*, v. III, cărt. I, 51: Ce cauți, Barbule, la noi (Drăgășani—D.—Argeș); *Furtună*, 122: Barbu [Dorohoi]; *Moroianu*, 22 (n. 5) (Satulung—Brașov—B.).⁴

326 — Iancu Moruzi

Neascultînd sfatul mamei și plecînd la vînătoare, Iancu, fiul Moruzoaiei, s-a împușcat singur din greșeală. Se fac pregătiri pentru înmormîntare, în timp ce mama sau iubita îl bocesc cu disperare.

Teodorescu, 483: Iancu Moruzi (București, 1865—1872); *Eminescu*, 133 (n. 16); *Tocilescu*, 292: Trandafir frumos (Runcu-

¹ V. și în capitolele precedente temele nr.: 115, 166, 167, 182, 183, 193, 209, 300.

² V. și studiul din *Revista de folclor*, a. II, nr. 1—2, pp. 125—147.

³ *Ibid.*, o variantă reprodușă după A. Pann.

⁴ V. și *Măciucă*, 17 (15) [Gorj] fragment.

relu—Tg.-Jiu—Oltenia); 293: Peste Podul Mogoșani (Plenița—Calafat—Oltenia); 393: Arde Podu Mogoșoaii (Corbii-Mari—Titu—București); Brăiloiu, 143: Iancu Muruz (Zlătărei—Drăgășani—Argeș).

327 — *Bimbașa Sava*

Bimbașa Sava, delibașa și căpitanul Ghencea sînt invitați la Kihaiia-pașa. Cînd li se dă cafeaua, gazda își întrebă musafirul de soarta oștilor turcești, iar acesta înșiră etapele dezastrului în care întreaga oaste s-a pierdut. Kihaiia-pașa cheamă atunci călăul. În timp ce capetele musafirilor cad, călăul le spune ironic că pașa i-a chemat ca să le dea ciubuc și cafea drept răsplată pentru pierderea armiei turcești.

Teodorescu, 484 (Lacul-Sărat—Brăila—Galați, 1884).

328 — *Accident la treierat*

Fetei dezlegătoare de snopi pe mașina de treierat i-a scăpat piciorul în toba mașinii, rămînînd infirmă.

Pamfile, 6 (Negrileşti—Tecuci—Galați); Furtună, 191: Fata nenorocită la lucrul cîmpului [Muntenia]; Bularda, 39 (Oancea—Bujor—Galați).

329 — *Condamnarea Fălcoianului*

Fălcoianul, boier în divanul domnesc, a speriat țara cu samavolnicile lui. Blestemul celor năpăstuiți l-a ajuns, căci, fiind întemnițat la Bucovăț, moare de mustrare de cuget.

Vulpiian, 29 [Oltenia].

330 — *Catastrofa de la Palota*

Pe coasta periculoasă a Palotei s-a ciocnit un tren de persoane cu altul de marfă. Cisternele cu petrol au luat foc. Cîntecul deplînge pe nefericiții accidentați.

Giobanu Plenița, 219: Catastrofa de la Palota (Cetate—Calafat—Oltenia); Fira, 39: La gara la Palota [Oltenia].

331 — *Întîmplarea din gara Pieleşti*

După o noapte de chef la conac, boierul Oroveanu pleacă cu automobilul său și e tăiat de tren în gara Pieleşti.

Monogr. Dolj, v. II, p. I, 39 (Giubega—Băilești—Oltenia).

332 — *Fănică de la Bistreț*

Împușcat din gelozie de un sergent-major, moare în spital.
Monogr. Dolj, v. II, p. I, 39 (Ploșșor—Craiova—Oltenia).

333 — *Soldatu Nicolică*

Acuzat fără temei de hoție la drumul mare, soldatul Nicolică din satul Gogoși e crunt chinuit și schingiuit de poliție.
Monogr. Dolj, v. II, p. I, 49.

334 — *Cîntecul lui Gică Moraru*

Mergînd la vînătoare, Costică Moraru se împiedică și, slobozindu-i-se arma, împușcă fără să vrea pe frate-său, Gică.
Brăiloiu, 149 (Poiana-Mare—Calafat—Oltenia).

335 — *Pleacă Gheorghe din Gîrdești*

Plecînd la rude, Gheorghe se abate la cîrciumă, joacă cărți, apoi dușmanii îlucid cu lovituri de cuțit.¹
Fira, 59 [Oltenia].

336 — *Macoveiul*

Nemaiputînd îndura povara muncii, birul și foamea, sătenii din Macovei se adună, se sfătuesc și trimit jalbă la domnie. Plîngerea țărănilor înduplecă divanul, care dă poruncă să se spargă și să se părăsească satul, iar oamenii « să plece unde-or vrea ».
Teodorescu, 297 (Lacul-Sărat—Brăila—Galați, 1884).

337 — *Isvoranul*

S-a dus vestea de samavolniciile boierului Isvoranu. Fiind ucis pe scările divanului cu trei focuri de pistol, pînă și soția Isvoranului e bucuroasă de pierderea lui, iar țărăniile de pe moșiile sale se înveselesc.
Teodorescu, 298 (Fierbinți—Urziceni—București, 1870).

338 — *Codin*

Codin, fecior frumos, este ucis mișelește de flăcăi geloși, care-l dușmănesc pentru succesele sale. Se arată cu mare lux de amănunte împrejurările crimei, înmormîntarea celui ucis și pedepsirea vinovaților.

O. Bîrlea, 590 (Suseni—Costești—Argeș).

¹ V. și *Măciucă*, 8 (3) [Gorj], fragment.

339 — *Focul de la Costești*

Biserica satului, plină de oameni, ia foc într-o noapte de denie. Pompierii chemați în ajutor întârzie, și sătenii ce se aflau înlăuntru ard de viu. Se dau unele amănunte dramatice despre victime.

O. *Bîrlea*, 596 (Suseni—Costești—Argeș).

340 — *Donca Toadir*

Donca Toadir pleacă la Murgeni, la secția de votare. Angheluță îl ucide în mijlocul satului cu gloanțe de revolver.

Bularda, 35 (Șuletea—Birlad—Iasi, 1933).

341 — *Ana Diacului*

Plecată la târg, pe drum e amenințată să fie batjocorită. Preferă să moară.

Bîrlea, I, 32 (Berbești—Sighet—Maramureș).

342 — *Ulicior*

Bărbatul bețiv, plecat de acasă, e ucis de lotrii care-i țin calea.

Bîrlea, I, 73 (Berbești—Sighet—Maramureș).

343 — *Cîntecul emigrării*

Se arată pe larg peripețiile celui plecat în America.

Bîrlea, I, 81 (Ieud—Vișeu—Maramureș).

344 — *Măghieran din grădiniță*

Vasalia lui Petru a fost ucis de dușmani joi pe seară, în satul Sirbi.

Bîrlea, II, 187 (Berbești—Sighet—Maramureș).

345 — *Frunză verde, frunzulică*

Întîmplări de la o nuntă maramureșeană.

Bîrlea, II, 279 (Berbești—Sighet—Maramureș).

346 — *Rusalin a lui Dămian*

Rusalin, fiul lui Dămian din Tîrnova, învață carte și e pe cale să devină popă. Tatăl strică dragostea fiului său cu Veta din Soceni, însurîndu-l cu Lena din Măidan. Iubita părăsită îndeamnă și înduplecă pe Rusalin să-și ucidă soția. Prefăcîndu-se că merge cu Lena la oi, Rusalin își ucide soția cu complicitatea slugilor,

căroră le cere să-l lege de un arbore, pentru a simula că au fost atacați de lotri. Rusalin zace la închisoare în Lugoj, sau e pedepsit cu spânzurătoarea.

Cătană, 176: Rusalin a lui Dămian și Lena de la Măidan [Banat];
Reteganu, 10: Rusalin a lui Demian (Băuțar — Caransebeș — Banat).

347 — *Patima lui Ioan Stoia*

Întemnițat pentru că a ucis un cârciumar, criminalul își deplînge suferința în închisoare și regretă fapta săvârșită, dorind să se vadă din nou liber.

Cătană, 147 [Banat].

348 — *Pătru din Cobilia*

Țipă din pîntecele mamei. Crescînd, pleacă în haiducie, apoi se însoară și se face gospodar. Pe cînd se afla la munca cîmpului cu nevasta, chinezul¹ satului îi devastează casa. După ce-l judecă pentru neajunsul ce i-a făcut, Pătru îl ucide. Hotărînd să dispară ca să i se piardă urma, fuge cu nevasta, cu gînd să treacă Dunărea, dar e prins și condamnat la moarte.

Giuglea—Vilsan, 100 < Povîrșca — Serbia >.

349 — *Costăndin*

Costăndin a fost băiat sărac, dar a învățat multă carte. Venindu-i ordin de miliție, mama lui, bătrînă, se roagă zadarnic de împăratul să-l ierte de slujbă. Rănit în războiul balcanic (între sîrbi și bulgari) și rămînînd șchiop, Costăndin e numit notar.

Giuglea—Vilsan, 289 < Grabovița — Serbia >.

350 — *Alu Pricu*

Între Pricu și Stan al popii, în satul Bordeia, se iscă mare vrăjmășie la licitația unei cafenele și a unei căsăpii. Pricu se hotărăște să-și ucidă adversarul, punînd pe fiu-său să-l împuște prin fereastră în timp ce el îl va pofti pe Stan la un pahar. Pricu și frate-său Nicola sînt zăvoriți într-o încăpere a localului, în timp ce se face cercetare acasă. Se descoperă că pușca a fost recent slobozită de fiul complice. Criminalii se salvează însă cu ajutorul avocaților.

Giuglea—Vilsan, 293 < Bordeia — Serbia >.

¹ Primarul.

351 — *D i n M ă l a*

Ginerele ucide din greșeală cu pistolul pe un copil ce umbla după alaiul nunții.

Sandu Timoc, 245 < Ianovățul-Mic — Serbia >.

352 — *C r a l i u A l e x a n d r u*

Relatare versificată a atentatului de la Marsilia, în care au căzut victime regele Alexandru și Louis Barthou.

Sandu Timoc, 296 < Coilova — Serbia >.

- Alecsandri, Vasile: *Poesii populare ale Românilor*, adunate și întocmite de... București, Tipografia Lucrătorilor Asociați, 1866.
- Alexici, Dr. G.: *Texte din literatura poporană română*, adunate de... Tomul I: *Poesia tradițională*. Budapesta, Editura Autorului, 1899.
- [Amzulescu, Al., și Ciobanu, Gh.]: *Vechi cîntece de viteji*. București, E.S.P.L.A., [1956].
- [Amzulescu, Al., și Ghiță, Gh.]: *Doine, cîntece, strigături*. București, E.S.P.L.A., [1955]. «Biblioteca pentru toți».
- Antologie de literatură populară*. Vol. I: *Poezia*. București, Editura Academiei R.P.R., 1953.
- Apostolescu, Marin I.: *Balade populare*, culese de... Vol. I. Alexandria, Tip. Speranța, 1912. «Biblioteca folcloristică», nr. 12.
- Balade* (Colecția Lucian Costin). Timișoara, Cartea Românească, 1927. «Biblioteca folcloristică a Banatului», sub direcția: Lucian Costin, nr. 2.
- Balade bănățene* (Colecția Lucian Costin). Craiova, Tip. Unirea, [1939]. «Biblioteca folcloristică a Banatului», sub direcția: Lucian Costin, nr. 11.
- Balade populare*. București, E.S.P.L.A., [1954]. «Biblioteca pentru toți».
- Balș, Teodor: *Pe-un picior de plai*. Folclor poetic contemporan. București, Editura de stat Didactică și Pedagogică, 1957.
- Bartók, Béla: *Cîntece populare românești din comitatul Bihor...* culese și notate de... București, Socec și Sfetea, 1913. Academia Română, «Din vieța poporului român», culegeri și studii, XIV.
- Bartók, Béla: *Volksmusik der Rumänen von Maramureș, von...*, mit einer Bildtafel. München, Drei Masken

- Verlag, 1923. Sammelbände für vergleichende Musikwissenschaft vierter Band.
- Bălășel, Preotul Teodor: *Versuri populare române*, adunate și coordonate de... Craiova, « Ramuri », [1919].
- Bibicescu, I. G.: *Poesii populare din Transilvania*. București, Imprimeria Statului, 1893.
- Bîrlea, Ovidiu: *Procesul de creație al baladei populare române*. Extras din « Revista Fundațiilor », VIII (1941), pp. 558-598.
- Bîrlea, Pr. I.: *Balade, colinde și bocete din Maramureș*, culese de... Vol. I; *Cîntece poporane din Maramureș — Descîntece, vrăji, farmece și desfaceri*, culese de... Vol. II. București, Editura Casei Școalelor, 1924.
- Bologa, Dr. V.: *Poezii populare din Ardeal*. O mie de bucăți culese între anii 1880—1905. Sibiu, f.e., 1936.
- Brăiloiu, Const.: *Cîntece bătrînești din Oltenia, Muntenia, Moldova și Bucovina*. Culegere îngrijită de... București, f.e., 1932. Societatea Compozitorilor Români, publicațiile Arhivei de Folklore, IV.
- Breazul, G.: *Carte de cîntece pentru clasa IV-a secundară de băieți și fete*. Craiova, Scrisul Românesc, [1933].
- Breazul, G.: *Muzica românească de azi*, în *Muzica românească de azi*, cartea Sindicatului Artiștilor Instrumentiști din România, scoasă de prof. P. Nițulescu. București, Marvan, 1939, pp. 21—596.
- Brediceanu, Tiberiu: *170 melodii populare românești din Maramureș*. București, E.S.P.L.A., [1957].
- Bucuța, Emanoil: *Romîni dintre Vidin și Timoc*, cu un adaus de documente, folklor, fotografii, hărți, de... București, Cartea Românească, [1923].
- Bud, Tit: *Poezii populare din Maramureș*, adunate de... București, f.e., 1908. Academia Română, « Din vieța poporului român », culegeri și studii, III.
- Bugnariu, Juliu: *Musa Someșană. Poesii populare române din jurul Năsăudului*, adunate și arangiate de dascălul... Partea I: *Balade*. Gherla, Editura și tipografia « Aurora », 1892.
- Bularda, Iordache: *Cîntece populare — folklor muzical — din Jigălia, județul Fălciu, și Șuletea, județul Tutova*, cules și notat de... București, « Colecția Editurii noastre », 1934.
- Burada, Teodor T.: *O călătorie în Dobrovia*. Iași, Tip. Națională, 1880.
- Camilar, Eusebiu: *Carte de cîntece*, adunate cu îngrijirea lui... București, Editura de Stat, 1946. « Biblioteca de buzunar », nr. 5.

- Candrea, I. A., și Densusianu, Ov.: *Din popor* — Cum grăește și simte țăranul român — texte publicate de... București, L. Alcalay, 1908. «Biblioteca pentru toți», nr. 351—352.
- Candrea, I. A., Densusianu, Ov., și Speranția, Th. D.: *Grăiul nostru*, texte din toate părțile locuite de Români, publicate de... București, Socec, [vol. I], 1906; vol. II, 1908. Din publicațiunile Ministerului Instrucțiunii și al Cultelor.
- Caniănu, Mihail: *Poezii populare. Doine*. Culese și publicate întocmai cum se zic de... Iași, Șaraga, [1888].
- Caranfilu, N. A.: *Cîntece populare de pre valea Prutului*, culese, corectate și adnotate de... Huși, Tip. Asociaților, 1872.
- Cardaș, Gh.: *Cîntece poporane moldovenești*, cu o scrisoare în loc de prefață. Arad, Editura Librăriei Diecezane, 1926. «Biblioteca Semănătorul», nr. 157—159.
- Cătănă, Gheorghe: *Balade populare din gura poporului bănățen*, culese de... Brașov, Ciurcu, 1895.
- Cătănă, G.: *Miorița*, culeasă de... Brașov, Ciurcu, 1909.
- Ciauşanu, G. F., Fira, G., și Popescu, C. M.: *Culegere de folclor din jud. Vâlcea și împrejurimi*, cu un glosar. București, Cultura Națională, 1928. Academia Română, «Din vieța poporului român», XXXV.
- [Ciobănu, Gh., și Nicolescu, V.]: *200 cîntece și doine*. București, E.S.P.L.A., [1955].
- Ciobănu Plenița, Costică: *Cuvîntări adinci*. Cîntece din vechime culese dintr-un colț al Olteniei de... Craiova, Libr. și tip. Sache Pavlovici, 1909.
- Ciucănu, Ion I.: *Doine și alte cîntece*, culese de... Craiova, Tip. «Fulgerul», 1911. «Biblioteca folcloristică», nr. 10.
- Cocișiu, Ilarion: *Cîntece populare românești*. București, Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor din R.P.R., 1960.
- Codin (vezi Rădulescu - C.).
- [Comișel, Emilia]: *Antologie folclorică din ținutul Pădurenilor (Hunedoara)*. București, Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor din R.P.R., 1959.
- Constăntinescu, George C.: *Din Romaniți*, [Balade] culese de... Corabia, Tip. Ioan Georgescu-Mînză, 1913. «Biblioteca folcloristică», nr. 16.
- Corcea, Avram: *Balade populare*, culese de... Caransebeș, Editura și tiparul Tipografiei și Librăriei Diecesane, 1899,

- C o s t i n, Lucian: *Mărgăritarele Banatului* (Mare colecție de folklor) din popor adunate și poporului redade. Timișoara, Cartea Românească, [1925].
- D a n, Dimitrie: *Comuna Straja și locuitorii ei*. Studiu istoric, topografic și folkloric. Cernăuți, 1897.
- D e l a p e c i c a : *Din literatura poporand*. Vol. I: *Poesia poporand*. Lugoj, Tipografia Husvéth și Hoffer, 1909.
- D e n s u s i a n u, Ovid: *Antologie dialectală*. București, Socec, 1915.
- D e n s u s i a n u, Ovid: *Flori alese din cîntecele poporului*, culegere întocmită de... București, Pavel Suru, 1920.
- D e n s u s i a n u, Ovid: *Graiul din Țara Hațegului*. București, Socec, 1915.
- D e n s u s e a n u, Ovid: *Vieața păstorească în poesia noastră populară*. București, Ed. „Casei Școalelor“, 1923.
- D i a c o n u, Ion: *Folklor din Rîmnicul-Sărat*. I, II. Focșani, Tip. «Cultura», 1933, 1934.
- D i a c o n u, Ion: *Ținutul Vrancei*. Etnografie-Folklor-Dialectologie. București, Socec, 1930. Institutul de filologie și folklor.
- Din folclorul nostru* — culegere de texte și melodii. București, E.S.P.L.A., [1953].
- Doine, cîntece, strigături* (vezi A m z u l e s c u).
- D o m a s c h i n, Petru Crina: *Balade populare*, adunate de... Sibiu, W. Krafft, 1907. «Biblioteca populară a Tribunei», nr. 49.
- 200 cîntece și doine* (vezi C i o b a n u).
- D r ă g o i, Sabin V.: *Monografia muzicală a comunei Belinț*. Craiova, Scrisul Romînesc, [1941]. «Melos» — Culegere de studii muzicale, scoasă de G. Breazu, III.
- D u m i t r a ș c u, N. I.: *Prin coclauri și văgăuni* — Cîntece oltenesti — Poezii populare alese, cu o prefață de T. Pisani. București, Cultura Romînească, [1937].
- E m i n e s c u, Mihail: *Literatură populară*, comentată de D. Murașu. Craiova, Scrisul Romînesc, f.d.
- E p u r e, Ioan: *Poesii și cîntece populare din Bănat*, culese de... Brașov, Ciurcu, 1892.
- F ă g e ț e l, C. Ș.: *Verde și iar verde* (Culegeri populare). Craiova, Libr. și tip. Sache Pavlovici, 1909. «Biblioteca folcloristică», nr. 3.
- F i e r ă s c u, C., și N e a g u, Gh.: *Antologia Bărdăganului*. Literatură-Folklor. Călărași, Tip. «Modernă», 1935.

- Fira, Gh.: *Cîntece și hore*, adunate de..., învățător în com. Ștefănești (Vilcea). Tipărite după alegerea și cu îngrijirea d-lui D. G. Kiriac. București, Socec — C. Sfetea — Pavel Suru, 1916. Academia Română, «Din vieța poporului român», culegeri și studii, XXXI.
- Frîncu, Teofil, și Căndrea, George: *Romnii din Munții Apuseni (Moții)*. Scriere etnografică, cu 10 ilustrațiuni în fotografie. București, Tip. «Modernă», 1888.
- Friedwagner, Mathias: *Rumänische Volkslieder aus der Bukowina*. I. Band: Liebeslieder mit 380 von Alex. Voevidca aufgezeichneten Melodien herausgegeben von... Würzburg, Konrad Triltsch, 1940.
- Furtună, D.: *Cîntece bătrînești din părțile Prutului* — culegere — cu o introducere despre baladele populare de astăzi și cu un glosar la sfîrșit de... București, Inst. de arte grafice «România nouă», 1927. Din publicațiile Casei Școalelor.
- Georgescu-Tîstiu, N.: *Folklor din județul Buzău*. București, Cultura Națională, 1928. Academia Română, «Din vieța poporului român», XXXIV.
- Giuglea, G.: *Note și fapte de folclor și filologie*. Cluj, Inst. de arte grafice «Ardealul», 1928. Extras din «Daco-romania», V (1927/28), pp. 523—553.
- Giuglea, G., și Vîlsan, G.: *De la Romnii din Serbia* culegere de literatură populară cu hartă, fotografii, note, glosar de... București, F. Göbl fiu, 1913. Din publicațiile Casei Școalelor.
- Gîlcescu, T.: *Cercetări asupra graiului din Gorj*. București, 1931. Extras din «Grai și suflet», revista Institutului de filologie și folklor.
- Graiul nostru* (vezi Căndrea).
- Gregorian, M.: *Graiul din Clopotiva*. București, Socec, 1937. Extras din «Grai și suflet», VII, revista Institutului de filologie și folklor.
- Hetcou, Dr. Petru: *Poesia populară din Bihor*. Beiuș, Tip. «Doina», 1912.
- Hodoș, Enea: *Poezii populare din Bănat*, culegere de... [Vol.] II: *Balade*. Sibiu, Editura Asociațiunii, 1906. «Biblioteca populară a Asociațiunii», nr. 25.
- Jarnik, Dr. Ión Urban, și Bîrseanu, Andrei: *Doine și strigături din Ardeal*, date la ivelă de... Brașov, Ciurcu, 1895.
- Ionașcu, Nicolae Ioan, și Mîndreanu, Mihail St.: *Poesii populare și descîntece*. Alexandria, Tip. C. Georgescu, 1897.

- Ionescu, Nelu: *Cîntecul oltenesc*. Craiova, Scrisul Românesc, [1937].
- Ionescu, Pr. Preda: *Balade dobrogene*. București, Editura Noastră, 1939.
- Iscrulescu, Ilie: *Monografia comunei Aninoasa, județul Gorj*. Craiova, «Ramuri», 1935.
- Izverniceanu, Damian: *Cîntece din Banat, culese de...*, Vălenii-de-Munte, Tip. «Neamul Românesc», 1911. «Biblioteca populară a Neamului Românesc», cărticica VI, nr. 7.
- Kiriac, D. G.: *Cîntece populare românești*. București, Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor din R.P.R., 1960.
- Kirileanu (vezi Teodorescu - K.)
- Lighezan, N.: *Folclor muzical bănățean*. București, Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor din R.P.R., 1959.
- Lupeanu-Melin, Alexandru: *De pe Secaș*. Strigături și cîntece din popor. Date la tipar de... Blaj, Tip. Seminarului, 1927. Coperta interioară: *De pe Secaș*. Cîntece și strigături românești de cari cîntă fetele și feciorii și strigă la joc, culese de Nicolae Pauletti din Roșia, în anul 1838. Date la tipar de...
- Lupu-Morariu, Octavia: *Frunză verde, dar și floare...* Poezii populare culese de... Rîmnicul-Vîlcii, f.e., 1944. «Biblioteca Făt-frumos», nr. 8.
- Maică, George: *Multe și de toate, într-un singur sat aflate*. (Poezii, cîntece populare vechi și versuri religioase) de... Brașov, Ciurcu, 1907.
- Marian, Simeon Fl.: *Insectele în limba, credințele și obiceiurile romînilor*. Studiu folkloristic de... Edițiunea Academiei Romîne. București, C. Göbl, 1903.
- Marian, Simeon Fl.: *Poesii populare din Bucovina. Balade romîne, culese și corese de...* Botoșani, Editor I. V. Adrian, 1869.
- Marian, Simeon Fl.: *Poesii populare romîne, adunate și întocmite de...* Cernăuți, Tip. G. Piotrovski, 1873.
- Mariencescu, At. Marianu: *Poesia populara*. Balade culese și corese de... Pest'a, J. Herz, 1859; Brosiur'a II. Vien'a Editur'a Autorului, 1867.
- Mateescu, C. N.: *Balade adunate de...* Cu o prefață de N. Iorga. Vălenii-de-Munte, Tip. «Neamul Românesc», 1909. «Din literatura românească», I.
- Măciucă-Die, Constantin I.: *Cîntece de pe Jiu, culese de...* București, E.S.P.L.A., [1957]. «Biblioteca pentru toți».

- Meșterul Manole*. Balade populare. București, E.S.P.L.A., 1960.
- Mîndrescu*, Simeon C.: *Literatură și obiceiuri populare din comuna Rîpa-de-Jos, comitatul Mureș-Turda (Transilvania)*, publicate de... București, F. Göbl fiu, 1892.
- Mocanu*, Nicolae T.: *Monografia comunei rurale Stălinești, plasa Mijloc-Prut, județul Fălciu*, de... București, Impri-
meria Statului, 1905. Ministerul de Interne.
- Monografia județului Dolj...*, tipărită sub îngrijirea d-lui Dr. C. S. Nicolăescu-Plopșor. Izvoare folklorice. Volumul I — partea I — II — III; volumul II — partea I — II: *Balade*. Apare în «*Oltenia*». Documente-Cercetări-Culegeri. Organ al Institutului de istorie națională, regională Craiova. Craiova, 15 august — 8 septembrie — 1 octombrie; 22 octombrie — 15 noiembrie 1944.
- Monografia județului Romanați* — contribuțiuni — cu o hartă a județului și 138 clișee în text. Lucrare întocmită în colaborare de: Ștefan N. Ricman, Medic Căpitan Dr. Fr. Iosif, Vasile Enescu și Ad-tor Căpitan Paul Constant. Craiova, «*Ramuri*», 1928.
- Monografia județului Tirnava-Mare*. Sighișoara, Tip. Miron Neagu, [1944].
- Morariu*, Tiberiu: *Material etnografic și folklor ciobănesc din Munții Rodnei*. Extras din revista «*Vatra*», V (1939), nr. 6—12.
- Moroianu*, Elena: *Din Ținutul Săcelelor*. București, 1931. Extras din «*Grai și suflet*», revista Institutului de filologie și folklor.
- Muntean*, George: *Folklor din Suceava*, cules de... București, E.S.P.L.A., 1959. «*Biblioteca pentru toți*».
- Negoescu*, Cristu S.: *Poesii populare alese*. Balade adunate din diferite colecțiuni și reviste de... București, Socec, 1896.
- Nicoară*, Dr. Eugen, și *Netea*, Vasile: *Murăș, Murăș, apă lină...* Literatură populară din regiunea Murășului de sus. Vol. I. Reghin, Editura «*Astra*», 1936.
- Nicoară*, Dr. E., și *Ștefăniu*, I.: *I. Doine și balade. II. Obiceiuri de nuntă*, culegeri de folklor de pe Murăș și Cîmpie, de... Cluj, Tip. Națională, 1941. «*Biblioteca Tribuna Ardealului*», nr. 3.
- Niculescu-Varone*, G. T.: *Folklor românesc din Ardeal*. Comuna Nadășu, plasa Huedin, județul Cluj, cu 3 fotografii și o schiță topografică. București, f.e., 1935.
- Niculescu-Varone*, G. T.: *Folklor versificat din Moldova*.

- Poezii populare din comuna Plopeni, plasa Bucecea, județul Botoșani. București, f.e., 1936.
- Niculiță - Voronca, Elena: *Datinele și credințele poporului Român*, adunate și așezate în ordine mitologică de... Cernăuți, Tip. Isidor Wiegler, 1903.
- Niculiță - Voronca, Elena: *Studii în folclor*. Vol. I. București, Tip. G. A. Lăzăreanu, 1908; vol. II. Cernăuți, Tip. Gutenberg, 1912.
- Nițu, Marin D.: *Cîntece olteneste*, cu un studiu asupra literaturii populare. Craiova, Editura revistei « Vorbe bune », 1933. « Cartea pentru toți », nr. 7.
- Novacovici, Emilian: *Colecțiune folcloristică română din Răcășdia și jur. Întocmită și edată de...* Oravița, Tip. Carol Wunder, 1902.
- 1.000 doine, strigături și chiuuturi ce se obicinuesc la jocurile și petrecerile noastre populare. Ed. IV. Brașov, Ciurcu, 1922.
- Onișor, Victor: *Doine și strigături din Ardeal*, culese și publicate întocmai cum le dăce poporul. Partea I. Iași, Șaraga, [1890].
- Pamfile, Tudor: *Cîntece bătrînești, doine, muștrări și blesteme*. Din lucrările postume. Tecuci, Tip. Cultura, 1926.
- Pamfile, Tudor: *Cîntece de țară*, adunate de... București, Socec — C. Sfetea și Librăria Națională, 1913. Academia Română, « Din vieța poporului român », culegeri și studii, XII.
- Pann, Anton: *Cîntece de lume*, transcrise din psaltică în notația modernă, cu un studiu introductiv de Gh. Ciobanu. București, E.S.P.L.A., [1955].
- Papahagi, Tache: *Cercetări în Munții Apuseni*. București, 1925. Extras din « Grai și suflet », revista Institutului de filologie și folclor.
- Papahagi, Tache: *Graiul și folklorul Maramureșului*. București, Cultura Națională, 1925. Academia Română, « Din vieța poporului român », XXXIII.
- Pauletti (vezi Lupeanu - Melin).
- Păsculescu, Nicolae: *Literatură populară românească*, adunată de..., cu 30 arii notate de Gheorghe Mateiu. București, Socec, 1910. Academia Română, « Din vieța poporului român », culegeri și studii, V.
- Picot, Émile: *Chants populaires des Roumains de Serbie*, publiés par... Paris, Imprimerie Nationale E. Leroux éd., 1889. Extrait du Recueil de textes et de traductions publié par les Professeurs de l'École des langues orientales vivantes.

- Pintea Viteazul. Baladă populară. Ed. II. Braşov, Editura librăriei Ciurcu, 1915. Din literatura populară.
- Pompiliu, Miron: *Balade populare române*, adunate de... Iaşi, Tip. Soc. «Junimea», 1870.
- Pop Reteganul, Ioan: *Trandafiri şi viorele*, poezii populare, culese şi ordonate de... Ed. VI. Gherla, Editura şi tiparul Tip. «Aurora», 1921.
- Popescu-Ciocănel, Gh., Patriciu, E. I., şi Salvin G. P.: *Braşoave*. Bucureşti, H. Steinberg, 1905.
- Popovici, Dr. Iosif: *Poezii populare române*, culese şi publicate de... Vol. I: *Balade populare din Bănat*. Oraviţa, f.e., 1909. Din publicaţiunile Ministerului Cultelor şi al Instrucţiunii din Bucureşti.
- Precup, Dr. Emil: *Păstoritul în Munţii Rodnei*, de... (cu 7 clişee). Cluj, Inst. de arte grafice «Ardealul», 1926. Universitatea din Cluj, «Biblioteca Dacoromaniei», condusă de Sextil Puşcariu, nr. 3.
- Rădulescu-Codin, C.: *Chira Chiralina*, cîntece bătrîneşti, cu ilustraţii de N. Patraulea. Bucureşti, H. Steinberg, [1916].
- Rădulescu-Codin, C.: *Din Muscel*, cîntece poporane. Vol. I. Bucuresci, Socec, 1896.
- Rădulescu-Codin, C.: *Îngerul Romînului*, poveşti şi legende din popor de... Bucureşti, Socec şi C. Sfetea, 1913. Academia Romîna, «Din viaţa poporului romîn», culegeri şi studii, XVII.
- Rădulescu-Codin, C.: *Legende, tradiţii şi amintiri istorice*, adunate din Oltenia şi din Muscel de... Bucureşti, Socec, 1910. Academia Romîna, «Din viaţa poporului romîn», culegeri şi studii, X.
- Rădulescu-Codin, C.: *Literatură, tradiţii şi obiceiuri din Corbii-Muşcelului*, cu note istorice, 24 arii populare, 162 figuri în text şi unele vederi din Corbi. Bucureşti, Cultura Naţională, 1929. Academia Romîna, «Din viaţa poporului romîn», XXXIX.
- Reteganu (vezi Pop Reteganul).
- Riegler-Dinu, Dr. Emil: *Das rumänische Volkslied*. Eine musikwissenschaftliche Studie, mit 162 Liederbeispielen und 2 Tabellen. Berlin, Walter de Gruyter, 1940.
- Rîşniţă, Elena: *Dor de pe Tîrnave*. Cîntece din comuna Valea-Sasului, judeţul Tîrnava-Mică, culese de... Blaj, Tip. Seminarului Teologic, 1936.

- R u s u, Simeon: *Scînteuțe. Poezii populare (balade și chiuituri)*, adunate și ordonate de... Gherla, Editura librăriei A. Todoran, 1924.
- [S a c h e l a r i e, Adriana]: *Rumunské lidové písně. Cîntece populare romînești. Praha, Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1959.*
- S a n d u - T i m o c, C.: *Poezii populare dela Romîinii din Valea Timocului*, culese de... Cu o introducere de N. Cartoian. Craiova, Scrisul Romînesc, [1943].
- S e g a r c e a, Stelian: *Balade populare*, culese de pe valea Oltului și însoțite prin cîte un comentariu critic de... București, Tip. Șt. Ionescu-Tămădău, 1941.
- S e v a s t o s, Elena Didia Odorica: *Cîntece moldovenești. Iași, Tip. Națională, 1888.*
- Ș a n d r u, D., și B r î n z e u, F.: *Printre ciobanii din Jina. București, Socec, 1934. Extras din «Grai și suflet», V și VI, revista Institutului de filologie și folklor.*
- T e c u l e s c u, Horia: *Pe Murăș și pe Tărnave. Flori înrouate (Doine și strigături)*, culese de... Sighișoara, Tip. Miron Neagu, 1929.
- T e o d o r e s c u, G. Dem.: *Poesii populare romîne, culegere de... București, Tip. «Modernă», 1885.*
- T e o d o r e s c u - K i r i l e a n u, S.: *Comoara sufletului. Cîntece populare cuprinzînd: colinzi, urături, rugăciuni, alese și orînduite de... Suceava, Editura și tipografia Soc. «Școala Romînă», 1920.*
- T i s t u (vezi G e o r g e s c u - T i s t u).
- T o c i l e s c u, Gr. G.: *Materialuri folkloristice, culese și publicate sub auspiciile Ministerului Cultelor și Învățămîntului Public prin îngrijirea lui... Volumul I: Poesia poporană. Partea I—II. București, Tip. Corpului Didactic, 1900.*
- T o r o u ț i u, I. E.: *A fost odată... Povești și cîntece populare culese de... Cluj, Tip. «Carmen», 1912.*
- T u l b u r e, Gh.: *Cîntece din lumea vechiă*, culese de... Făgăraș, Ed. tip. C. Popp, 1908.
- Ț i p l e a, Al.: *Poezii populare din Maramureș, adunate de... București, 1906. Extras din «Analele Academiei Romîne», seria II, tom. XXVIII, Memoriile secțiunii literare, nr. 7.*
- U r s u, Nicolae: *Cîntece și jocuri din Valea Almăjului (Banat). București, Editura Muzicală, 1958.*
- U r s u, Prof. Nicolae: *Contribuții muzicale la monografia comunei Ohaba-Bistra (Banat). Extras din buletinul «Studii muzicologice», nr. 1/1956.*

- U r s u, Prof. Dr. Nicolae: *Contribuțiuni muzicale la monografia comunei Sîrbova (jud. Timiș-Torontal) de...* Timișoara, Tip. Națională, 1939. Institutul social Banat—Crișana.
- V a r o n e (vezi Niculescu - V.).
- V a s i l i u, Al.: *Cîntece, urături și bocete de-ale poporului*, adunate de..., învățător la Tătăruși (jud. Suceava). Însotite de 43 arii notate de d-na Sofia Teodoreanu, profesoară la Conservatorul de muzică din Iași. București, 1909. Academia Română, «Din viața poporului român», culegeri și studii, IV.
- V e c h i c î n t e c e d e v i t e j i (vezi A m z u l e s c u).
- V i d u, Ion: *Cîntece, doine și strigături*. Ediție îngrijită de Viorel Cosma. București, E.S.P.L.A., [1958]. «Biblioteca pentru toți».
- V î r c o l, V.: *Graiul din Vilcea*. București, Socec, 1910. Publicațiunile Societății filologice.
- V o r o n c a (vezi Niculiță - V.).
- V r a b i e, Gh.: *Folklor Românesc. Studiu și texte comentate de...* Craiova, Scrisul Românesc, [1946]. «Clasicii Romîni comentați».
- V u l p i a n, D.: *Poesia populară pusă în muzică*. Culegere din toate țerile Romîne. București, Tipo-litografia Șt. Mihailescu, 1886.
- W e i g a n d, Dr. G.: *Der banater Dialekt*. Leipzig, J. A. Barth, 1896.
- W e i g a n d, Dr. G.: *Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens*. Leipzig, J. A. Barth, 1904.
- Z a m f i r, Constantin, D o s i o s, Victoria, M o l d o v e a n u - N e s t o r, Elisabeta: *132 cîntece și jocuri din Năsăud*. București, Editura Muzicală, 1958.

- A Bodișai, 26
 Accident la treierat, 328
 Ad Soarele și Luna, 1. II
 A fecilor, 239. III
 Aga Bălăceanu, 227
 Aga Bălăceanu și Constantin Brincoveanu, 227
 Aga Topala, 57
 A Gruului, 65
 Aguş al lui Topală, 57
 Aguşa lui Topală, 57
 Aguşă al lui Topală, 57
 Aguşă a lu Topală, 57
 Aiduc Velcu, 169
 A Ilincuței, 54
 Alde Nae din Vădeni, 183
 Alexe hoțul, 7
 Alimon, 306
 Al lui Codrian, 171
 A lotrilor, 105 nota
 Alta. A lui Ion Petreanu, 107 nota
 Altă variantă, 1. II; 287. II
 Altă versiune, 321
 A lu Adam Niamțu, 181
 A lu Costa păcurariu, 199
 A lu Gruia lu Novac, 37. I
 A lu Iancu Jianu, 294 nota
 A lu Ienășel, 291. I
 A lu Pricu, 350
 A lu Vili, 112

¹ Titlurile cursive aparțin celor 352 teme, iar celelalte, indicațiilor bibliografice. Cifra trimite, în ambele cazuri, la numărul de ordine al temei.

A lui Bălțișăl, 151
A lui Costin, 143
A lui Gruia, 37. I
A lui Hatmanà, 150
A lui Ilie și Bargan, 146
A lui Iosim Iotrul, 194
A lui Mnihăișă, 142
A lui Naftal, 148
A lui Nistorel, 141
A lui Rădișor, 138
A lui Stănislavu babi, 51
A lui Stănel, 73
A lui Șoimănel, 72
A lui Tudurel, 304
A lui Velinaș, 241
A Marcului, 48
Am avut on drăguț drag, 244
A Mnioriiți, 196
Amu trece badea dialu, 254
Ana, 54; 321
Ana Ardeleana, 78; 240
Ana Diacului, 341
Ana Giurgiuleana, 240
Ana, Stana, Sinziana, 5. II nota
Andronim și Filana, 35
Andronim și Filana seau Peatra dracului, 35
Andronim și Ileana, 35
Anelul si corbul, 232
Anița crișmărița, 288. I. 2
Antofița a lui Vioară, 11
Antofița lui Vioară, 11
Antofiță, 11
Antofiță al lui Vioară, 11
Antofiță-al lu Vioară, 11
Antofiță a lu Vghioară, 11
Antofiță-a-lu Vioară, 11
A păcurarului, 196
Arap, 53
Arap Sangiac, 53
Arcoș-pașa și Gerul, 4
Arde Podu Mogoșoaiei, 326
Ardiu-crăișor, 30
Arghiu-crăișoru, 30

Arimbaşa şi ficiorii de ţară, 164
Armanca şi mocanca, 239. II
Armaş Dragomir, 225
A Şoigului, 201
A Vilcului, 27
A Voicului, 145
Azi e luni şi mine-i marţi, 306
Ăi trei fraţi cu nouă zmei, 9
Ânelul si naframa, 305. I

Baba Sîrba, 92
Badea, 52; 245
Badea cîrciumarul, 52
Bade, de uritu tău, 251
Badiu, 52
Badiu cîrciumarul, 52
Badiu, crijmar Badiu, 52
Badiul, 52
Badiul crişmarul, 52
Badiu şi Neculcea, 52
Badu, 52
Badu cîrciumarul, 52
Bagiu, 52
Balaban, 96. I
Balada haiducului Corbea, 88
Balada iobagului, 96. II
Balada lotrilor (a lu Ion), 93
Balada lui Ghimiş, 174
Balada lui Iovan Iorgovan, 6
Balada lui Mîrza, 88
Balada: Şarpele, 7
Baladă, 7; 290; 293 nota
Balaurul, 6; 7
Banul, 55
Banul Brîncoveanul, 55
Barbu, 325
Barbul, 325
Bate-mi-se, 239. II
Bădiţa Ion, 245 nota
Bărbatul Irinei, 217
Bărbatu-nşelat, 291. II
Bătrîna, 23 nota
Bimbaşa Sava, 327

Bița, 245
Bița Cătănuță, 286
Bîcul haiducul, 50. I
Bîdiul, 52
Blastămul mamei, 7
Blastemul singelui, 247
Blăstămul, 245; 287. II
Blăstămul de mamă, 7
Blăstămul fetei înceluite, 240
Blăstămul maicii, 23. II; 256 nota
Blăstămul mamei, 307
Blăstămul soției, 217
Blăstămul unei mame, 7
Blăstemul, 245
Blestemul, 310
Blestemul mamei, 317
Blestemul mindrei, 245
Blestemul mindrii, 245
Boala fetei, 250
Boala mindrei, 250
Bodița, 26
Bogatul și săracul, 95
Bogatu și saracu, 95
Bogdan, 21
Bogdan Damian, 10
Bogdanu si Ionasielu, 291. I
Bogdăneasa, 291. I
Bogița, 26
Boian haiducu, 136 nota
Bolbocean, 103
Bolbocean haiducul, 103
Bolbocianu, 103
Botea, 104
Botea haiducul, 104
Bratu, 94 nota
Brîu de fete, 244
Broasca-Roasca, 32
Brumarul, 235
Brumarul cel mic, 235
Brumașul mare, 235
Brumărel, 235
Brumărelul, 235
Bucă-Bucăleț, 224

Budiu, 162
Buflca, 139
Bugean, 136
Bujor, 106
Burileanu, 102
Burulean, 102
Buruleanu, 102
Busuioc, 105 nota

Calapod păharnicul, 216
Calofirescu, 214
Calul împărătesc, 36
Calul Radului, 318
Catastrofa de la Palota, 330
Catincuța Gendrulesei, 54
Călin, 48
Călina-Mălina, 253
Călinaș și Arsinel, 144
Călin Curcă, 100
Călin Secărin (« Cîntecul lui Ion ăl Mare »), 100
Călin viteaz bun, 48
Călugărița, 253
Călugărița înșelată, 253
Căpitan Gheorghită, 99
Căpitan Radu, 101
Căpitan Sava, 99
Căpitanu, 122
Căpitanul Trandafir, 192
Căsătoria alor doi frați, 1. II
Ce cauți, Barbule, la noi, 325
Ce face dragostea, 288. II. 2
Ce să mă fac, bade, eu, 251
Cei trei frați și smei, 9
Cei trei păcurărei, 196
Cele trei surori la flori, 5. I
Cerchez, 68
Cernea, 121
Cetan, 159
Cheiță ! Cheiță !, 22
Chera, 53
Chera-Cheralina, 53
Chilidor, 30
Chira, 53; 247; 289

Chira badii, Chiră, 289
Chira-Chiralina, 53
Chiruța, 54 nota
Chiuiturile lui Busuioc, care încă fu unul din voinicii lui
 Piperea, 105 nota
Chiva, 247
Cicoarea, 2
Cine mi-i voinic lotrean, 175 nota
Ciobanul, 196; 208; 212
Ciobanul amărit, 208
Ciobanul care și-a băut turma, 208
Ciobanul care și-a pierdut oile, 207
Ciobanul, sora și zmeii (leii, turcii), 197
Ciobanul și zmeii, 197
Ciobănaș de la miori, 196 nota
Ciobănaș, fecior de crai, 212
Ciocoiful, 96. I
Cira (A Kirei-Kira), 53
Cira (Kira), 289
Ciuma, 27
Cizmaș, 288. II. 2
Cinciecu sfinților, 18 nota
Cind eram copil mai mic, 97
Cîntarea hoțului, 308
Cîntarea lui Iancu, 240
Cîntătura Lenuși, 279
Cîntec haiducesc, 96. I
Cîntece despre Iancu Jianu, 97
Cîntecu Gerului, 4
Cîntecu lu Isirim bogatu, 85
Cîntecu lui Busuioc haiducu, 105 nota
Cîntecu lui Ghiță Cătănușă, 286
Cîntecu lui Oprea, 88
Cîntecul Badiului, 52
Cîntecul Badului, 52
Cîntecul Banului, 55
Cîntecul chirigiului, 180
Cîntecul ciobanului, 207
Cîntecul ciobanului care și-a pierdut turma, 207
Cîntecul Codreanului, 171
Cîntecul Crișului, 260
Cîntecul Crivățului, 4
Cîntecul Dunării, 23 nota; 260 nota

Cîntecul emigrării, 343
Cîntecul Gerului, 4
Cîntecul haiducilor, 172
Cîntecul haiducului Codreanu, 171
Cîntecul haiducului Otînceală, 200
Cîntecul haiducului Radu Anghel, 101
Cîntecul Ilincuței, 54
Cîntecul Jianului, 97
Cîntecul lui Baba Novac, 37. II
Cîntecul lui Badu circiumarul, 52
Cîntecul lui Călin, 100; 287. II nota
Cîntecul lui Cătănuță, 286
Cîntecul lui Corbea, 3; 88
Cîntecul lui Costea, 242
Cîntecul lui Costea ciobanu, 199
Cîntecul lui Dăian, 190
Cîntecul lui Gheorghelașiu, 99
Cîntecul lui Gheorghilaș, 99
Cîntecul lui Ghiță Cătănuță, 286
Cîntecul lui Gică Moraru, 334
Cîntecul lui Iancu Jianu, 97
Cîntecul lui Iencea Săbienea, 240
Cîntecul lui Ioniță haiducul, 243
Cîntecul lui Iorgovan, 130
Cîntecul lui Iorgu Iorgovan, 6
Cîntecul lui Ioviță, 39
Cîntecul lui Jianu, 97
Cîntecul lui Manole, 210
Cîntecul lui Manolea, 210
Cîntecul lui Marcu, 56
Cîntecul lui Milea, 242
Cîntecul lui Minea, 21
Cîntecul lui Mircea, 242
Cîntecul lui Mirea, 21
Cîntecul lui Miu haiducul, 91
Cîntecul lui Mocan-Oleac, 287. I
Cîntecul lui Mocan Voinicel Oleac, 287. I
Cîntecul lui Oancea (Chirigiu), 292
Cîntecul lui Păun haiducul, 117
Cîntecul lui Prîscoveanu, 228
Cîntecul lui Radu, 101; 161; 179
Cîntecul lui Săcală, 177
Cîntecul lui Sbangă haiducu, 176

Cîntecul lui Sîngă, 167
Cîntecul lui Tanislau, 51
Cîntecul lui Tudorel, 304
Cîntecul lui Tunsu, 98
Cîntecul lui Vălean, 241
Cîntecul Marcului, 56
Cîntecul Miului, 242
Cîntecul naşului, 21
Cîntecul nunului, 21
Cîntecul Salomei, 1. II
Cîntecul Soarelui, 1. I
Cîntecul Şarpelui, 7
Cîntecul Şearpelui, 7
Cîntecul Şerpoaicei, 7
Cîntecul Vidrei şi al lui Stoian, 286
Cîntecul Voichişii, 26
Cîntecul voinicului, 7
Cîntecul Volcului, 27
Cîntic dim bătrîni, 22
Cîntic hoşăsc, 205
Cînticu Badiului, 52
Cînticu haiducului Draguş, 108
Cînticu Holtului, 97
Cînticu Jerului, 4
Cînticul ciobanului cari s-o făcut haiduc, 204
Cînticu lu Ghimiş, 174
Cînticu lu Ghiorghilaş, 99
Cînticu lu Ionicî haiducu, 96. I
Cînticu lu Iorgovan, 7
Cînticu lu Manoli, 210
Cînticu nioarii, 196
Cînticu Radului, 101
Cînticu Soarilui, 1. I
Cocoana lui Ştefan-vodă, 217
Coconul Raducanu şi Iancu Sibirianu, 21
Codău, 109
Codin, 338
Codrean, 171
Codreanu, 119; 171; 206
Codreanul, 171
Codreanu şi mocanul, 171
Codrean voinicul, 286
Codrian, 171

Colceag-paşa, 4
Colea-n vale la Cerneţi, 17
Colea-n vale-n Cornăţel, 97
Colo jos pe-un rit frumos, 290
Colo sus la răsărit, 23. II
Colo sus pe munte verde, 197
Coman, 120
Condamnarea Fălcoianului, 329
Constantin, 26; 215 nota
Constantin Brancovanu, 229
Constantin Brancovanul, 229
Constantin Brîncoveanu, 229
Copila blestemată, 307
Copilaş de turc, 16
Copilaş Romanul, 59
Copilaşul de turc şi Marcu Cralovici, 16
Copilaşul lui Roman, 68
Copilul romin, 59
Corbac, 66
Corbea, 88
Corbea viteazul, 88
Corbul, 3
Corbul şi Mihai-vodă, 3
Corbul şi Vîntul, 3
Corbul şi Vîntul turbat, 3
Costa, 199
Costache Dragoş, 108
Costa păcurarul, 199
Costăndin, 349
Coste, 129
Costea, 88; 199
Costea gealatul, 199
Costea şi Fulga, 199
Costea şi Fulgea, 199
Costică, 241
Craiul şi soră-sa, 1. II
Craliu Alexandru, 352
Crăişor cu mult dor, 305. I
Crăişorul, 305. I
Credinţa corbului, 23. III
Credinţa iubitei, 242
Creţu, 182
Crîşmăriţa, 189

Cuculețul, 5. I
Cucul și Turturica, 236
Cumnatele, 239. I
Cununia dintre frați, 1. II
Cununia Solomniei cu frate-său, 1. II

D-aba gagă, 261
Darie, 110
Darie și Bujor, 110
Darie și maica sa, 110
Darie și mîndra sa, 110
Darie și potira, 110
Dăian, 190
Dălea-Dămian, 10
Dăli-Dămian, 10
Dămean și Sila, 10
Dănușă, 311
Dăscală-Păscală, 28
Dăscal-Păscal, 28
Dedel, 313
Dediu (Gegiu) și Dragna (Drajna), 217
Dediu vornicul, 217
Delea-Damian, 10
Deli-Marcu. Fratele lui Negru-vodă, 34
De-l oraș din București, 21
De mic, sărăcuț de mine, 208
De mic, sărăcuț de mine (Sluga nepricopsită), 208
Despărțirea, 296
Di la Odobești la dial, 263
Dimitrie, 243 nota
Din, Constantin și Romîn, 59
Din Măla, 351
Din și Constantin și copilul Roman, 59
Din și Costandin, 59
Dinu, 243
Dinu și Voichița, 26
Doamna fugită de la bărbat, 288. I. 3
Doamna Ileana, 215
Dobrijeanu, 211
Dobrișan, 211
Dobrișean, 211
Dobrogean Tudor, 304
Dochița, 26

Dochița Sandului, 54
Docîța, 307
Doicil, 47
Doicin, 47
Doicin bolnavu, 47
Doicin bolnavul, 47
Doiecin, 47
Doina haiducului Ion Tunsu, 98
Doina lu « Jumanca », 249
Dolca, 199
Dolina, 203
Domnișoara măritată după un fecior de țigan, 293
Domnul Chipor-crai, 3
Domnul Dumitrașcu și calul, 22
Domnul Radu-vodă, 213
Domnul Vidru cu Vidra, 286
Donca Toadir, 340
Doncilă, 47
Donici, 47
Dorul lui Gruia, 13
Dorul lui Ion, 270
Dorul ostașului, 274
Două morminte, 305. II
Două surățele, 239
Draga fuge cu Gegiu căpitan, 217
Dragnea, 290
Dragostea, 246
Dragoste de frate și soră, 1. II
Dragoș, 108
Dragu mami Costantin, 26
• Drăgan din Bărăgan, 173
Drăguța înșelată, 244
Drăguța nebună, 321
Drăguțul întemnițat, 243 nota
Drăguțul necredincios, 245
Drăguțul necredincios blăstămat de mîndră-sa, 245
Drum pe deal și pe vale, 245
Ducin, 47
Duminică dimineață, 207
Dur, copil de sîrb, 287. I
Du-te, du-te, dorule, 249 nota; 254 nota
Ea trecea și blestema, 253 nota

Encea Săbiencea, 240
Encea Sibiencea, 240
Enea vameș-mare, 231
Erculean, 6

Fagul Miului, 91
Fata amăgită de țigan, 293
Fata Banului din Hațeg, 287. II
Fata Banului din Hațieg, 287. II
Fata Bărbulesei, 54
Fata blestemată — pasăre pribeagă, 307
Fata Cadiului, 39
Fata cetinii, 264
Fata de frînc, 20
Fata de frîng, 20
Fata de ghinărar, 293
Fata din temniță, 243 nota
Fata fetelor, 265
Fata fugită (urmărită de frați), 320
Fata ghinerariului, 293
Fata ghinerarului, 293
Fata lui Novac, 239. III
Fata măritată după hoț, 294
Fata nenorocită la lucrul cîmpului, 328
Fata popii Oprii, 287. I
Fata Radului, 283
Fata răpită, 285
Fata răutăcioasă, 321
Fata robită de turci, 54
Fata Sandului, 54
Fata Soarelui, 1. II
Fata stejarului, 264
Fata stejarului (cetinii) și feciorul bradului, 264
Fata și Cucul, 5. I
Fată de domnar, celuită d-on corturar, 293
Fănică de la Bistreț, 332
Fecioraș de greacă mare, 287. III
Feciorul de găzdac și fata de om sărac, 305. II
Feciorul lui Dămian, 306
Feciorul lu Petru-vodă, 21
Feciorul și pedepsirea maică-sa, 306
Femeia necredincioasă, 291
Fica lu Banu Măgureanul, 55

Fiii lui Novac, 38 nota
Fiuțu și Șarpele, 7
Floarea, 54
Floare din grădină, 289
Floria, 152
Floritică avrămeasă, 245
Foaie d-o sipică, 239. I
Foaie verde ca lipanu, 245
Foaie verde de năut, 290
Foaie verde de podbal, 245
Foaie verde de sulfună, 167 nota
Foaie verde foi de mure, 288. I. 1
Foaie verde lin pelin, 238
Foaie verde și-un năut, 22
Foaie verde trei castane, 137
Foaie verde viorea, 241
Foi ș-on pelin, 238
Foi verdi ș-o șopirlă, 23 nota
Foi verdi trii aglici, 94 nota
Foi verdi trii smiceli, 241
Focul de la Costești, 339
Foicică ș-o lealea, 290
Foi verdi trii smiceli, 241
Fost-am fost on crăișor, 305. I
Fragment, 288. I. 1
Fratele și sora, 1. II
Frații întemnițați și sora, 322
Frundza verdi griu mărunț, 241
Frundza verdi lem(n) tochit, 249
Frundză verdi păr uscat, 298
Frundzî ș-on pelin, 238
Frundzî verdi clocotici, 249
Frundzî verdi di-alunici, 249
Frundzî verdi di-o răcitiț, 140
Frundzî verdi păltinel, 147
Frundzî verdi ș-on harbuz, 297
Frunză verde avrămiasă, 245
Frunză verde baraboi, 96. I
Frunză verde de bujor, 290
Frunză verde de pe baltă, 276
Frunză verde, frunzulică, 345
Frunză verde griu curat, 241
Frunză verde griu mărunț, 306

Frunză verde păr prăsad, 287. III
Frunză verde păr uscat, 307
Frunză verde romaniță, 22 nota
Frunză verde ș-o lălea, 307
Frunză verde trei curmale, 245
Frunză verde trei grăunțe, 244
Frunzileana de-avramască, 54
Frunzuleana griu mărunț, 290
Frunzuleana lemn topit, 247
Frunzuleana rug de mure, 242
Frunzuliță peliniță, 235
Frunzuliță usturoi, 290
Fuga nevestei, 288. III
Fugită de la bărbat, 288. I. 1
Fulga, 199

Gealat Costea, 199
Gealip Costea, 199
George a lu Molin, 280
Georgiță și mamă-sa, 88
Gerul, 4
Ghemis, 174
Gheorghe, 88
Gheorghe Ardeleanu, 245
Gheorghe întemnițatul, 242
Gheorghelaș, 99
Gheorghe și Iosif, 323
Gheorghie a Popii, 88
Gheorghie, fecior de grec, 290
Gheorghieșu, 290 nota
Gheorghilaș, 99
Gheorghită, 99
Gheorghită Măhală, 28
Gheorghită Poianu, 295
Gheorghită și mireasa lui, 248
Gheorghită Zătreanu, 71
Ghica, 250
Ghimiș, 174
Ghiol Dumitru, 31
Ghiorghe, Cosma și Maftei, 186
Ghiorghită, 248
Ghiță Cătăniță, 286
Ghiță Cătănușă, 286

Ghiță și Florea, 286
 Ghițisor, 241
 Giurgiu, 242
Golea, 93
 Golea haiducul, 93
 Gruea la-nsurat, 13
 Gruea-n Țărigrad, 37. I
 Gruia, 37. I; 37. II
 Gruia a lui Novac, 40
 Gruia copilul, 13
 Gruia înainte de-nsurat, 13
 Gruia lui Novac, 15; 37. I; 37. II; 38; 40
 Gruia lui Novac și muma sa, 40
 Gruia lui Novac și Șerpele, 15
 Gruia lui Novac și zina, 12. I
 Gruia lu Novac, 37. I
Gruian, 126
 Gruia si tatal seu Novac, 37. I
 Gruia și Novac, 37. I
 Gruia și zina, 12. I
Gruicea, 33
 Gruică, 37. II
 Guda și Costea, 199

Haiduc Petru, 50. I
 Haiduc Velcu din Negotin, 169 nota
 Haiducul, 97
 Haiducul Codreanu, 171
Harambașa Hănțilă, 163
Harambașa și potera, 165
 Hăi, săracu pribeagu, 269 nota
 Heiduk Peter, Sohn des Novak, genannt « Ungur Pătru », 50. I
 Holera, 27
 Holira, 27
Hora lui Cercel, 191
 Horea Firulinei, 54
Horea lui Ion Berciu, 209
 Horea lui Vili, 112
 Horea nevastei vîndute la turci, 287. II
 Horean și soru-sa, 197
 Horea soacrei care-și închide nora în temniță, 306
 Hore despre cei doi frați: Gheorghe și Iosif, 323
 Hore despre fata cea frumoasă, 240

Hore despre fata măritată în streini, 306 nota
 Hore despre feciorul îndrăgostit într-o slujnică, 305. III
 Hore despre nevasta amăgită de drăguț, și fiul său, 288. III
 Hore despre nevasta fugită de la bărbat, 288. I. 3
 Hore despre o fată care, îmbăgiuată de drăguț, își omoară doi
 frați, 321
 Horia Iancului, 305. III nota
 Horia lu Gruia, 37. I
 Horia lui Pinteza viteazul, 111
 Horia nevestei, 288. II. 2
 Horia Pinteii, 111
 Horia turcului, 287. I
 Hoții și popa din Broșteni, 193
 Hoțul de cai, 175 nota

 Ia-mă călare, 245 nota
 Iana Simziana, 1. I
 Iana Sinziana, 1. I
 Iana Sîmziana, 240
 Iana Sînziana, 1. I
 Ianăș Gulianăș, 286
 Ianăș Guliianăș, 93
 Ianăș și Vida, 286
 Ianăș Ungurul, 286
 Iancu Jianu, 97
 Iancu Jianul, 97
 Iancul, 97; 131
 Iancul Mare, 49
 Iancu Moruzi, 326
 Iancu Muruz, 326
 Iancu Săbiancu, 240
 Iancu Sibiancu, 286
 Iancu Sibiiiancu, 49
 Iancu Sibiiiancu și Ana, 240
 Iancu Sibiiiancu, 240
 Iancu și Lena, 288. II. 1
 Iancu și turcul, 84
 Iancu-voda, 49
 Iancu-vodă, 21; 49; 223
 Ianosiu-craiu și Anuția, 315
 Ianoș-crai și Anuța, 315
 Ianoș Ungurul, 90
 Ianoș Unguru, 93

Iănășel și Ana, 240
Ibraim, 69
Ienășel cel frumos, 291. I
Iencea, 240
Iencea Sahiencea, 240
Iencea Săbiencea, 240
Iencea Săbi-Iencea, 240
Iencea Sibiencea, 240
Ienciu viteazu, 240
Ieneșel, 291. I
Iese lelea . . . , 321
Iion Brad și soro-sa, 1. II
Ilucața, 247 nota
Ileana, 54
Ileana, doamna lui Bogdan, 291. I
Ileana frîncului, 240
Ileana Gușuleana, 54
Ileana Petri, 54
Ileana Săbghiana, 240
Iliana Brailana, 78
Iliana din Ardeal, 314
Ilie Haita, 113
Ilinca, 54
Ilinca Șandrului, 54
Ilincușa lui Bogdan, 291. I
Ilincuța, 54
Ilincuța Sandului, 54
Ilincuța Șandrului, 54
Ilincuța și Viorel, 291. I
Ilonca, 54
Ilonca și turcul, 54
Imperatul Salabeg, 4
Inelul și corbul, 232
Inelul și năframa, 305
Inelul și șirinca, 305. III
Ioan a Chetrarului, 107
Ion al Mare, 100
Ion Botezătorul (Sfinta Vineri), 18
Ioneasa circimăreasa, 82
Ionel, ficior di domn, 306
Ioniță haiducul, 243
Ion Pctrariu, 107
Ion Pietrariu, 107

Iordaki al Lupului, 218
Iordăchiță, 218
Iordăchiță al Lupului, 218
Iordăchiță-a Lupului, 218
Iorga Iorgovan, 6
Iorgovan, 6; 51
Iorgovan și șerpele, 6
Iorgu Iorguțu, 6
Iortoman, 7
Iosif, 1. II
Iosumel, 7
Iosuviță Cătănuță, 286
Iovan bolnavul, 47
Iovan Iorgovan, 6
Iovan Iorgovan și șerpele, 6
Ioviță, 39
Ioviță a lui Novac, 39
Ioviță și fata Cadiului, 39
Ioviță și moșul său Balaban, 39
Irina cea frumoasă, 54
Irina Pinteii, 54
Irina și cu Pinteia, 54
Irinca, 54
Istoria lui Arghir și a Elenei, 30 nota
Istoria unui viteaz anume Doncilă, 47
Isvoranul, 337
Iubit-o mamă iubit, 247 nota
Iubitul (soțul) urît, 251
Ivan Iorgovan, 6
Izvor, izvoraș, 289 nota

În cèi verdi gradinuți, 1. II; 261 nota
În cârciumă la firtatu (Bogatul și săracul), 95
Îndrăgostita sau boala fetei, 250
În lunca Călineștilor, 320
Însuratul lui Gruia, 12. II. 2
Însurătoarea lui Gruia al lui Novac, 42
Întemnițatul și iubita, 243
Întîmplarea din gara Pielești, 331
Întoarcerea soțului înstrăinat, 290

Jalea voinicului, 306
Jancu Jiianul, 97

Jăman-crai, 22; 25
Jecman-crai, 25
Jianu, 97
Jianul, 97
Jiene, de unde vii, 97
Jianul, 97 nota
Joi dă dimineață, 23. I
Jovan Jorgovan, 6
Juganii, 173
Junele și fata, 321

Kira, 53
Kira Kiralina, 53
Kira, Kira Lina, 53

La bădița meu la poartă, 239. III
La biserica (fântina cea) de piatră, 256
La cerdacu lui Novac, 39
La cârciuma din pădure, 124
La cârciuma lui Crai, 253 nota
La crîșmuța sub cetate, 239. III
La curțile Vilcului, 154
La făgetul din culoare, 249
La fântina c-un stejar, 207
La fântină colo-n vale, 247
La gara la Palota, 330
L'aga Topalovič et Stojan, le bôlukbași, 57
La moară la Dorohoi, 96. I
Landru, 19
La poale de codru verde, 249
La poartă la Țaligrad, 287. II
La puțul porumbului, 8
La puțu porumbului, 8
La riul de roauă..., 316
La temniță la Boița, 322
Latî-i frunza bobului, 54
Leacul adevărat, 254
Leacul voinicului (sau drăguței), 249
Legendă, 322
Legendă despre Gruia lui Novac, 37. I
Lenca, 54
Letin bogat, 21
Letinul bogat, 21

Liacul drăguței, 249
Lina, 244
Lina-Cătălina, 25
Lină-Rujălină, 54
Linca și turcii, 54
Lino, Carolino, 289
Logodnicii nefericiți, 246
Logodnicii nefericiți. I, 246
Logodnicii nefericiți. II, 247
Lorinte, 268
Lunca Călineștilor, 320
Luncă, luncă, 249
Luniță, luniță, 175
Lupul, 132

Macovei, 99
Macovei și Gheorghilaș, 99
Macoveiul, 336
Magdu, 325
Maica bătrână, 23. I
Mai în jos..., 196
Mama, 288. II. 2
Mama arsă de vie, 301
Mama și copilul, 288. I. 2
M-am culcat la păr rotat, 242
Manea, 88; 175 nota; 185
Manole, 210; 312
Manolea zidaru, 210
Manole zidaru, 210
Manolia, 210
Mantu, 166
Manuilă și Mustafa, 80
Marcoș, 4
Marcoș-pașa, 4
Marcoș-pașa și Crivețul, 4
Marcu, 48; 56; 234
Marcu iagărul, 81
Marcu Viteazul, 48
Marcu și Filip, 234
Marcu și Geru, 4
Marcu și turcii, 40
Marcu și Turcu, 48
Marcu viteazu, 48

Marcu viteazul, 48
Marcu viteazul și Crivățul, 4
Maria și Ilinca, 54
Marin, 243
Mateasiu-craiu, 233
Mateș-crai, 233
Matei și Chiperi, 92
Mateiu și Serba, 92
Măghieran din grădiniță, 344
Măi și fa ! Cîntec vechiu, 240
Mănăstirea Argeșului, 210
Măritată după un hoț, 294
Mărza, 88
Mătei căpitan, 92
Merla și Sturzul, 237
Meșterul Manole, 210
Micu haiducul, 91
Mierla și Sturzul, 237
Mierlița și Sturzul, 237
Mierliță, mierliță, 237
Mihai, 155
Mihai Viteazul și boierul Dobrician, 211
Mihai Viteazul și Sasoia, 292 nota
Mihai-vodă și Radu Calomfirescu, 214
Mihnea-vodă, 214
Mihu, 88
Mihu Copilu, 91
Mihu Copilul, 90
Mihu haiducul, 91
Mihul haiducul, 91
Milea, 242
Minceleanu, 21
Minuneaua, 307
Mioara, 196
Miorica, 196
Miorița, 196
Mi-o venit o veste-asăară, 305. I nota
Mircea, 242; 290
Mircea ciobănașul, 212
Mirea, 242
Mireasa moartă, 247
Mirele dus în cătane, 290
Mirele în robie, 243

Mirele mort, 248
Mirele străin, 290
Miria, 242
Mirii frați dulci, 1. II
Mirza, 88
Mistriceanu, 7
Mistriceanul, 7
Mitul, 242
Miu, 91
Miu aiducu, 91
Miu Globiu, 91
Miu haiducul, 91
Miu Sglobiu, 90
Miu Znobiu, 22; 90
Miul Cobiul, 90
Miul Sglobiul, 90
Mizilca, 19
Mizil-crai, 19
Mizilcuța Mizil-crai, 19
Mîndra bună, 242
Mîndra din Muncel, 257
Mîndra lecuită, 249
Mîndra părăsită, 244
Mîndra pribeagului, 244; 245 nota
Mîndra și pribeagul, 249
Mîndrul lecuit, 269
Mîrza, 88
Mîrza Iotrișoru, 16; 88
Mneoara, 196
Mneorița, 196
Moartea cătanei, 23. III nota
Moartea drăgușei, 284
Moartea lui Dumitru, 209 nota
Moartea lui Fulga, 199
Moartea lui Vilean, 241
Moartea voinicului, 23. II
Mocanca și vrînceanca, 239. II
Mocanu, 96. I
Mogoș vornicul, 230
Moldovean Dobrogean, 63
Moldoveanu și Șearpele, 7
Monastirea Argeșului, 210
Moș Marcu, Paloș bătrîn, 116

Moșneag bătrîn, 290
 Moșneagu ăl bătrîn, 290
 Moșneagul, 290
 Moșneanu ăl bătrîn, 290
 Moș Novac, 13; 14
 Moș Stan din Bărăgan, 173
 Moștean bătrîn, 290
 Muierușca din Brașeu, 249
 Muscu, 115
 Muștrarea fetei, 282

N-ați auzit d-un Jian (Cîntecul Jianului), 97
 N-avu Tudor ce lucra, 304
 Năiță, 262
 Nălbaru și Doncilă, 47
 Nănașa, 244
 Năzdravinul, 266
 Neacșu haiducu, 170
 Neaga, 244
 Necola-Neculcea, 20
 Necșan, 149
 Nedea voinicul, 128
 Neghiniță neagră, 251
 Neghinoță neagră, 251
 Negru-vodă, 217
 Negustorii turci și nevasta vîndută, 287. III
 Neğuța, 244; 292
 Nevasta necredincioasă, 290
 Nevasta cu prunc mic, 288. I. 1
 Nevasta fugită, 288; 288. I. 3; 288. II. 2; 289
 Nevasta fugită. I, 288. I. 1
 Nevasta. Mama, 306 nota
 Nevasta rătăcită, 288. I. 1
 Nevasta țiganului, 293
 Nevasta vîndută, 287; 287. II; 287. III
 Nevasta vîndută la un fecior comișăresc, 287. I
 Nevesteanca, 306
 Nicolcea, 302
 Niculca, 70
 Nicu Șloghiu, 90
 Nița și drăgușu, 300
 Nița și iubitul său, 245
 Niță circiumaru, 52 nota
 Niță și Petru Banului, 287. I

Nora și soacra, 306
 Nourel și Calapod paharnicu, 216
 Nourel și Calapod paharnicul, 216
 Novac, 37. II; 39; 40
 Novac. Anița (*Lidva, Libra*) crișmărița, 38
 Novac Baba-Novac, 38
 Novac cel bătrîn, 37. II
 Novac. Gruia captiv în Țarigrad, 37
 Novac. Gruia... femeie și turcii, 41
 Novac. Gruia la arat, 40
 Novac. Gruia scapă pe Novac legat de turci, 46
 Novac. Gruia și Șarpele, 15
 Novac. Însurătoarea lui Gruia cu fata birtășiței din Dodrin, 42
 Novac. Însurătoarea lui Gruia cu fata sălbatecă, 13
 Novac. Însurătoarea lui Ioviță, 39
 Novac. Însurătoarea lui Ioviță cu fata Cadiului, 39
 Novac porcărașu, 12. II. 1
 Novac și Balaban, 45
 Novac și Corbul, 37. I
 Novac și Dîrvij, 14
 Novac și Grucea, 37. I
 Novac și Gruia, 37. I; 40
 Novac și zîna, 12
 Novac. Turcul și Novăceștii, 44
 Novac vinde pe Gruia, 43
 Novăcescii, 38
 Novăciască, 46
 Nunta, 1. II
 Nunta cătanei, 290
 Nunta Chivii, 247
 Nunta lui Iancu-vodă, 21
 Nunta lui Neagu-vodă, 21
 Nunta păcătoasă, 1. II
 Nunta Soarelui, 1. I
 Nunul, 21
 Nunul mare, 21
 Nu te-oi lua, 321

 Oaia nădrăvană, 196
 Oancea, 207
 Oancea chirigiul și Vlaicu pîrcălabul (*Neguța*), 292
 Olea, 239. III; 287. I
 Oleac, 287. I

Oleacu, 287. I
Om voinic era Vălean, 241
Onea, 239. II; 287. I
O nevastă săracă vîndută de bărbatul său la turci, 287. II
Oprîșanul, 211
Osîndiții, 277; 322
Ostașu din bătăliă, 23. II
Otințeală (Potnucu) haiducul, 200
Otrăvirea mirelui, 248

Pantelimon, 156
Pașa din Bosna, 49
Patima lui Ioan Stoia, 347
Păcurari străin, 196
Păcuraru, 207
Păcurarul și Fata-pădurei, 198
Pătru al cu Șerpele, 7
Pătru al cu peștele, 319
Pătru Căciulă, 29
Pătru di la Izvor, 87
Pătru din Cobilia, 348
Pătru Frunte-lată, 114
Pătru haiducu, 50. I; 50. II
Pătru haiducul, 50; 242
Pătru Letinu bogat, 21
Pătrul haiducul, 50. I
Pătruț, 292 nota
Pășenia nevestii cu drăguț, 291. II
Păunaș, 288. I. 1
Păunașul codrilor, 286
Păunița, 287. II
Pe cea culme arminească, 245
Pe culmița dealului, 286
Pe deal pe la Craioviță, 235
Pe lunca Aneștilor, 320
Pe muntele lung, 23 nota
Peneș, 88
Pe-o vale, pe-o cărare, 278
Peste Podul Mogoșani, 326
Pe sub deal, pe sub pădure, 288. I. 1
Pe sub luncă, 245
Petrariu, 107
Petre, 178

Petrea, 105
Petrea Bradului, 270
 Petrea (Mirea), 242
 Petrea, viteazul mare, 40
 Petrea voinicul, 242
Petre Busuioc, 105
 Petre, haiduc Petre, 50. I
 Petre haiducul, 50. I
 Petre Petrișor haiducul, 105 nota
 Petria și șarpili, 242
 Petrio și iar Petrio, 270
 Petru, 93; 242
 Petru din strălunci, 242
Petru haiducul, 125
 Petru viteazul, 286
 Pinteia, 88; 111; 286
 Pinteia haiducul, 286
 Pinteia și fartatii, 111
Pinteia viteazul, 111
 Piperea, 92
 Piperea, harambașa hoților, 92
 Piperiu, Mateiu și Sîrba, 92
 Pîrcălabuș și lebedele, 17
Pîrlîci, 187
Pleacă Gheorghe din Gîrdești, 335
 Podarul și nevasta, 288. I. 3
 Podbale, podbale, 278 nota
 Popa cel de piatră, 5. II
 Popa Farcaș, 214
Popa Ilie, 271
 Popovici și Savina, 286
 Potîncu haiducul, 200
 Pribeagul bolnav, 262 nota
Pribegii la podu Veneției, 157
 Prica Radului, 101 nota
 Printre munți, printre pădure, 288. I. 1
 Printre țări, printr-amîndouă, 245
 Pruncul și fata Țagului, 287. II
 Pruncul și nevasta, 288. I. 1
 * Puiule și dragu mneu, 251

 Rada, 258
 Radu, 101

Radu Anghel, 101
Radu Calomfirescu, 214
Radu Calonfirescu, 214
Radu Groșanu, 118
Radu lu Anghel, 101
Radu lu Anghel din Greci, 101
Radu Răducanu, 101
Radu si calugeriția, 47
Radu și soru-sa Anghelina, 47
Radu-voda, 213
Radu-vodă și Drăgan, 213
Rafla, 281
Raita cătana, 303
Rădița, 252
Rădoiță, 168
Răducanu, 123
Răpirea Ileanei, 55
Răscoala din 1907, 324
Răscolman, 135
Răzbunarea, 273
Recrutul, 290
Rescumpărarea voinicului, 243
Riscogel, 20
Robul și mîndră-sa, 242
Roman, 59
Roman copilul, 59
Roman voinicul, 59
Romănaș, 59
Romîn Grue Grozovanul, 64
Roșmon-crai, 291. III
Rozan, 215
Rujălina, 75
Rusalin a lui Dămian, 346
Rusalin a lui Dămian și Lena de la Măidan, 346
Rusalin a lui Demian, 346
Rusca Rusculița, 20

Salomia, 1. II
Sandu și iubita sa, 320
Sava Enciu Sabienciu, 240
Sava Ghiorghită, 99
Sava Letinul, 21
Savetcuța, 74

Sănduleasa, 54
 Scorpio, 8
 Serb-Sărac, 67
 Sfînta Vineri, 18
 Sfirșitul drăguței și-a drăguțului înșelător, 267
 Sila-Samodiva, 8
 Sila-Sămăndila și Dălea-Dămian, 10
 Stiu, pîrcălabul de Bîrlad, 226
 Sila-Samodiva și Dălea (Bogdan)-Dămian, 10
 Sila-Simodiva și Dălea-Dămian, 10
 Sîrbuț își vinde nevasta, 287. II
 Slujnica și soacra, 305. III
 Smăul și fata, 197
 Smeul și fata, 197
 Soacra, 306
 Soacra rea, 306
 Soacra rea și nora, 306 nota
 Soacra și nora, 306
 Soacra vicleană, 306
 Soarele și Luna, 1
 Soarele și soru-sa, 1. I
 Soldatu Nicolîță, 333
 Somn îmi-e, 250
 Sora otrăvind fratele, 321
 Sora și fratele, 83
 Sora și frații, 320
 Sora și voinicul, 321
 Sora Todosiiă, 1. II
 Soțul omorît, 300
 Soțul plecat, 290
 Stan, 127
 Stanciu, 94; 134
 Stanciu al Bratului, 94
 Stanciu al Bratului (Voica Bălaca), 94
 Stanciu Bratu, 94
 Stanciu și Vochița, 94
 Stan din Bărăgan, 173
 Stanislav, 51
 Stanislav voinicul, 51
 Stănislav, 51
 Stănislav voinicu, 51
 Stefan-voda și princessa Dragna cu Gegiu, 217
 Stîngă, 167

Stoian bulibaşa, 58
Stoian şi Vidra, 286
Stoia şi Idra, 286
Stoican, 309
Stoinicel viteazul, 160
Stojan, le bölükbaşi, 58
Străin şi singur, 238
Străinul sărac, 238
Strigă Iacob, 76
Strigă Petru dint'e lunci, 242
Strigă Toader, 242
Strigă fată din cetate, 321
Sună, sună, 245
Sus în cîmpchii Nistrului, 7
Sus în naltul cerului, 249
Sus pe Cerna în sus, 6

Şaicu, 201
Şalga, 201
Şandru, 7; 54
Şarpele, 7; 242
Şearpele, 7; 8
Şiret pîrcălabul, 62
Şoimănel, 272
Ştefan, fecior de-mpărat, 291. III
Ştefan-vodă, 21; 88; 91
Ştefan-vodă şi Gegiu, 220
Ştefan-vodă şi Giricuţa, 216 nota; 291. III nota
Ştefan-vodă şi vlădica Iuon, 219
Ştefăniţă-vodă, 91
Ştefănuţ-vodă, 222

Talhariul cioban, 242
Tanislav, 51
Tatăl şi mama, 288. II. 2
Tălharul, 308
Tănislav, 51
Tănzilav, 51
Tătarii, 60
Tătarii şi robii, 60
Tătărăşul, 60
Tenislav copilul, 51
Terente, 188

Tinerea mă măritai, 306 nota
Tinerel voinic, 287. I
Tiva, 247
Tilharul și mamă-sa, 308
Tilhărelul prins, 308
Țirgul din Brăilău, 287. II
Toderai, 290
Toderel, 255; 287. I
Toderel Todor, 287. I
Todiran, 255
Todora Sirbului, 287. II
Todorel Todor, 304
Todorică și Florica, 195
Todorîța și moșneagul, 251
Toma, 288. II. 1; 288. II. 2
Toma Al Imos, 89
Toma Alimoș, 89
Toma D-Alemoș, 89
Toma Dalinos și Manea, 89
Toma Dalmoschi, 89
Toma haiducul, 89
Toma lu moș, 89
Toma și Manea, 89
Trandafir frumos, 326
Trandafirul, 287. III
Trei crai, 24
Trei fete surori, 5
Trei frați cu nouă zmei, 9
Trei lebede, 17
Trei păcurari, 196
Trei păsări lebede albe, 17
Trei surori, 5. I
Trei surori la flori, 5. I
Trei tâlhari de ghețari, 299
Trei veri păcurărei, 196
Tri haiduci, 38
Trii voinici ardilînești, 38
Tudor, 304
Tudor Dobrogean, 304
Tudor Dobrogeanul, 304
Tudorel, 304
Tudor și Vochița, 304
Tudor Tudoraș, 304

Tudor Zăvălaș, 304
 Tudur, 286
 Tunsu, 98
 Tunsu haiducu, 98
 Tunsul, 98
 Turcii și Sirolina, 54
 Turcul și soru-sa, 287. I

 Țăranii. Munca, 96. I
 Țăranul și ciocoiul, 96
 Țăranul și ciocoiul, 96. I
 Țăranul și zapciul, 96. II
 Țidru și Țidra, 286
 Țu, Țu, Țu, murguț, mai tare, 254

 Ulicior, 342
 Uncheșelu, 290
 Ungureanul, 207
 Un păcat de moarte, 1. II

 Vai de vin, vai de pelin, 238
 Vai, voinic strein!, 238
 Valenaș, 241
 Vardici, 215
 Varianta 2 (*Pamfile*, 67), 241
 Variantă (*Bibicescu*, 130), 245
 Variantă (*Bibicescu*, 279), 287. II; 288. II. 2
 Variantă (*Bibicescu*, 315), 38
 Variantă (*Furtună*, 49), 88
 Variantă (*Furtună*, 52), 241
 Variantă (*Furtună*, 102), 207
 Variantă (*Furtună*, 111), 108; 115 nota
 Variantă (*Furtună*, 119), 97
 Variantă (*Furtună*, 129), 105 nota
 Variantă (*Furtună*, 130), 175 nota
 Variantă (*Furtună*, 132), 109; 171 nota
 Variantă (*Furtună*, 134), 109
 Variantă (*Furtună*, 164), 96. I
 Variantă (*Furtună*, 166), 96. I nota
 Variantă (*Olenaș*) (*Furtună*, 47), 241
 Variantă (*Pamfile*, 61), 94 nota
 Variantă (*Pamfile*, 71), 171
 Vartici, 215

Varvara, 288. II. 2
Vasile cel Mare, 137
Vasile Codău, 109
Vălean, 88; 240; 241
Vălean și iubita sa, 249
Văleanu, 241
Vălenarul, 241
Vălenaș, 241
Vătaf Vioară, 11
Velea viteazul, 133
Verde de pelin, 238
Verde de sipică, 239. I
Verde, verde și-o crăiță, 253 nota
Verdi foaia bobului, 7
Vereș, 88
Veste-n țară a ajuns (Tunsul), 98
Vida, 286
Vidra, 286
Vidrosul, 11
Vidu țăranul, 86
Vilean otrăvit, 241
Vileanu, 241
Vili, 112
Vinderea nevestei, 287. II
Vineri maica m-au făcut, 290
Vintilă-vodă, 221
Vișina, 61
Vitejia lui Gruia, 40
Vitejia lui Novac și a lui Gruia, 41
Viță Cătănuță, 286
Vizercan și porumbul, 79
Vilcan, 51
Vilcu și ciuma, 27
Vilfu, 27
Vintu Crivetu, 4
Virvara, 288. II. 2
Vochița, 26
Voica, 26; 290
Voica Bălaca, 94
Voica Bălașa, 94
Voica din Nadolie, 26
Voichița, 26; 94; 304
Voicu, 27; 153

Voina și mindra lui, 77
Voinea ciobanu, 196
Voinicel Oleac, 287. I
Voinicel Oleag, 287. I
Voinicel străin, 238
Voinicel strein, 238
Voinicii ardelenesci, 38
Voinicii codrului, 158
Voinicos străin, 238; 239. II
Voinicul, 22
Voinicul adormit, 22
Voinicul blestemat, 7
Voinicul bolnav, 262 nota
Voinicul Doicilă, 47
Voinicul Iortoman, 7
Voinicul morbos în țară străină, 23. II nota
Voinicul Olac, 287. I
Voinicul rănit, 23
Voinicul scăpat, 88
Voinicul Siminic, 290
Voinicul și calul, 22
Voinicul și furul, 172
Voinicul și mamă-sa, 308
Voinicul și mindra, 249
Voinicul și mindra moartă, 259
Voinicul și vulturul, 275
Voinicul Vălean, 241
Voinicul voinicilor, 23. I
Voinicu-n robie, 243
Voinicu și hoțu, 172
Voinicu și Ianuș Unguru, 202
Voinicu și Șarpili, 7
Vom alten Novak, 12. II. 1
Vom alten Novak und seinem Sohne Gruja, 43
Vulcan, 51

Wie Gruja, Sohn des Novak, freien will, 13
Xire-ai, maico, blestemată, 294
Zăvălaș Tudor, 304
Zărelea, 184
Zidirea Mănăstirii Argeșului, 210
Zidra, 286
Zmeu și zmeoaica, 8

A N T O L O G I E

I. Fantastice

Foaie de cicoare,
 În prunduț de mare
 Iată că-mi răsare
 Puternicul Soare.
 5 Dar el nu-mi răsare,
 Ci va să se-nsoare;
 Că mi-a tot umblat
 Lumea-n lung și-n lat,
 10 Țara Românească
 Și Moldovenească
 Lungiș,
 Curmeziș,
 Măre, nouă ai,
 Tot pe nouă cai;
 15 Patru-a ciumpăvit,
 Cinci a omorît
 Și tot n-a găsit
 Potrivă să-î fie
 Vro dalbă soție;
 20 Făr' de mi-a găsit
 Și mi-a nemerit,
 La nouă argele,
 Nouă feciorele,
 În prunduț de mare,
 25 Pe unde răsare.
 A mai mititică,
 Ca o floritică,
 În mijloc ședea,
 La lucru lucra,
 30 Pe toate-ntrecea;
 Că ea tot țesea,

Țesea,-nchindisea,
 Și ea se numea
 Ileana
 35 Simzeana,
 Doamna florilor
 Ș-a garoafelor,
 Sora Soarelui,
 Spuma laptelui.
 40 Soare răsărea,
 Și Soare-mi venea
 L-a gură d-argea.
 Cu dînsa vorbea,
 Frumos c-o-ntreba,
 45 Din gură-i zicea :
 — Ileană, Ileană,
 Ileană Simzeană,
 Doamna florilor
 Ș-a garoafelor,
 50 Sora Soarelui,
 Spuma laptelui,
 Țeși și-nchindisești,
 Fir verde-mpletești
 Și mi te zorești
 55 Cămăși să-mi gătești,
 Și mi te grăbești
 Să te logodești ;
 Că io mi-am umblat
 Lumea-n lung și-n lat,
 60 Țara Romînească
 Și Moldovenească
 Lungiș,
 Curmeziș,
 Măre, nouă ai,
 65 Tot pe nouă cai ;
 Patru-am ciumpăvit,
 Cinci am omorît
 Și nu mi-am găsit
 Potrivă prin lume
 70 Afară de tine.
 Ileana
 Simzeana,
 Doamna florilor
 Ș-a garoafelor,

75 Sora Soarelui,
 Spuma laptelui,
 Ea, dac-auzea,
 Din gură-i grăia :
 — Puternice Soare,
 80 Ești puternic mare,
 Dar ia spune-mi: Oare
 Und' s-a mai văzut
 Și s-a cunoscut,
 Und' s-a auzit
 85 Și s-a pomenit
 Să ia sor' pe frate
 Și frate pe sor' ?
 De mi-ei arăta,
 Atunci te-oi lua,
 90 Atunci, nici atunci !
 Unde-o auzea,
 Soarele-mi ofta
 Și iar o-ntreba,
 Și iar o ruga,
 95 Și iar o-mbiia,
 Pin' ce Ileana
 Din gură-i grăia :
 — Io că te-oi lua,
 Cum zici dumneata,
 100 Viteaz dacă-i fi
 Și te-i bizui
 De mi-ei isprăvi:
 Pod pe Marea Neagră,
 De fier
 105 Și oțel,
 Iar la cap de pod,
 Cam d-o mînăstire,
 Chip de pomenire,
 Chip de cununie,
 110 Să-mi placă și mie,
 C-o scară de fier
 Pin' la naltul cer !
 Puternicul Soare,
 Ca puternic mare,
 115 Unde-o auzea,
 Bine că-i părea.

În palme-mi bătea
 Și pod se făcea;
 La cap — mînăstire,
 120 Chip de pomenire;
 Și iar mai bătea,
 Scară se-ntindea,
 O scară
 Ușoară,
 125 De fier
 Și oțel,
 Pîn' la naltul cer.
 Dar el ce-mi făcea?
 Pe pod că-mi trecea,
 130 Pe scară suia,
 Pe scară
 Ușoară,
 Pe scară de fier,
 În cuie d-oțel,
 135 Pîn' la naltul cer.
 Și, de-mi ajungea,
 Unde se ducea?
 Tot la moș Adam
 Și la maica Iova.
 140 Ei, de mi-l vedeau,
 Nainte-i ieșeau,
 Din gură-i grăiau:
 — O, preasfinte Soare,
 Puternice mare,
 145 Ce-mi călătorești,
 De ne ispitești?
 La ce te gîndești
 Și la ce poștești?
 Și el răspundea,
 150 Din gură zicea:
 — Iaca, moș Adam,
 Și tu, maică Iovo,
 Mie mi-a venit
 Vremea de-nsoțit,
 155 Și eu c-am umblat
 Lumea-n lung și-n lat,
 Țara Romînească
 Și Moldovenească

Lungiş,
 160 Curmeziş,
 Şi tot n-am găsit
 Potrivă să-mi fie
 Vro dalbă soţie;
 Făr' de mi-am găsit
 165 L-a gură d-argea
 Numai pe sor-mea,
 Sor-mea Ileana,
 Ileana Simzeana,
 Doamna florilor
 170 Ş-a garoafelor!
 Atunci moş Adam
 Şi cu moaşa Iova,
 Unde-l auzea,
 Rău că le părea,
 175 Soarelui zicea:
 — Preasfinţite Soare,
 Puternice mare,
 Unde-ai auzit
 Ş-ai mai pomenit,
 180 Unde-ai cunoscut,
 Unde-ai mai văzut
 Să ia sor' pe frate
 Şi frate pe sor',
 Că cin' n-o lua
 185 Raiul c-o d-avea,
 Iar cine-o lua
 În iad c-o intra.
 Soar'le se uita,
 Din ochi căuta,
 190 Nimic nu grăia;
 Iar moşul Adam
 Şi cu moaşa Iova
 De mîină-l luau,
 La rai mi-l duceau,
 195 Rai că-i arătau,
 Şi de ce vedea,
 Bine că-i părea:
 Numai mese-ntinse,
 Cu făclii aprinse,
 200 Cu pahare pline,
 În cîntece line;

Jur-prejur de mese
Stau în cete dese
Sfinți și mucenici,
205 Mai mari și mai mici,
O sută și cinci;
Iar mai jos de ei,
Sfinți mai mărunței,
O sută și trei.
210 Și tot mai erea,
Și tot mai vedea:
Femei cuvioase,
Măicuțe duioase,
Fecioare curate,
215 Uciși în dreptate,
Oști de biruință
Și soți cu credință.
Dar tot mai erea
Și tot mai vedea,
220 Puțin de mergea:
Printre rămurele,
Dalbe păsărele
Cînta-n versurile,
Și nu prea cînta,
225 Ci se gongănea,
Din gură-mi zicea: •
« Ferice, ferice,
Ferice de noi,
De părinții noștri
230 Care ne-au făcut,
Care ne-au născut
Și ne-au botezat
Și ne-au creștinat,
Că dac-or trăi,
235 Săraci n-or mai fi! »
De tot ce vedea
Bine că-i părea
Și se mulțămea.
Afar' de-mi ieșea,
240 Iarăși moș Adam
Și cu moașa Iova
Cheile lua,
La iad îl ducea,
Iadul descuia,

245 În iad îl băga
Și de ce-mi vedea
Păr i se zbîrlea :
Că-n focuri ardea,
Greu se văieta
250 Hoți și călcători,
Răi cîrmuitori,
Și nurori pizmașe,
Și soacre trufașe,
Fii necuvioși,
255 Preoți mincinoși.
Afar' cînd ieșea,
Soar'le ce-mi vedea ?
Un pom oflit,
Un pom cătrănit ;
260 Printre rămurele,
Niște păsărele
Cînta-n versurile,
Dar nu prea cînta,
Ci se văieta,
265 Din gură grăia :
« Vai și vai de noi,
De părinții noștri
Care ne-au făcut,
Care ne-au născut,
270 Că ei ne-au lăsat,
Nu ne-au botezat,
Nu ne-au creștinat,
Și d-or mai trăi,
Tot săraci c-or fi,
275 Greu s-or pedepsi ! »
De tot ce vedea
Mult rău că-i părea,
Nu se mulțămea.
Foaie, foicea,
280 Soar'le ce-mi făcea ?
De cite vedea
Nu se-ndupleca,
Ci, măre,-mi pleca,
Ci, măre,-mi zbura
285 L-a gură d-arzea,
Tot la soră-sea,
Și iar o-ntreba,

Și iar o ruga,
Și iar o-mbiia
290 Pe dînsa s-o ia.
Ileana
Simzeana,
Doamna florilor
Ș-a garoafelor,
295 Sora Soarelui,
Spuma laptelui,
Dacă-l auzea
Și dacă-mi vedea
Că tot nu scăpa,
300 Ea tot mai cerca,
Din gură-i zicea :
— Frate, frățioare,
Puternice Soare,
Spune mie: Oare
305 Cine-a cunoscut,
Cine-a mai văzut,
Cine-a auzit,
Cine-a pomenit
Să ia sor' pe frate
310 Și frate pe sor' ?
Dar io te-oi lua
Viteaz dacă-i fi
Și te-i bizui
Pînă-n zori de zi
315 Mie să-mi croiești
Și să-mi isprăvești
Peste Marea Neagră
Un pod de aramă,
Să nu-l bagi în seamă,
320 Iar la cap de pod,
Cam d-o mînăstire,
Chip de pomenire,
Chip de cununie,
Să-mi placă și mie.
325 Puternicul Soare,
Ca puternic mare,
Unde-o auzea,
Bine că-i părea,
'N palme că-mi bătea,
330 Podul se-ntindea,

alor

40 Și noaptea
Pe ape!
Doi luceferei,
Pețitorii ei,
Se-ntorcînd la Soare,
45 I-au spus de urmare.
Soarele s-aprinse
De necaz și zise:
— Lăsați-mi-o-n pace,
Că mi-o voi preface
50 În fragedă floare,
Floare de cicoare,
Cu ochi după Soare.
Cînd oi răsări,
Ea s-o-nveseli;
55 Cînd oi asfinți,
Ea s-o ofili;
Cînd oi scăpăta,
Ea s-o aduna!

Teodorescu, p. 459;

«Scris de d-l L. Pușcariu de la elevul său Ion al Anei, în orășelul Sadu din Transilvania, la 8 mai 1858» (Sadu—Sibiu—Brașov).

3 (3) DOMNUL CHIPOR-CRAI

La cîmp, la cîmpie,
Unde tufă nu e,
Făr' decît că-mi este
Un ciungur înalt,
5 Înalt și minunat,
Făr' de ciot de leac!
În el s-acioat

Corb, pasăre neagră,
Lighioană-ntreagă,
10 Lișiță domnească,
Sîlă-mpărătească.
Cuibul că-și făcea :
Cu oase de cal,
Rabdă vînturi tari ;
15 Cu piei de junici,
Rabdă vînturi reci.
Și ea să oua
În luna lui Undrea,
Cînd e vreme rea.
20 Puii că-mi scotea
În luna lui Făurat,
Cînd sînt vremuri tari !
Puii că-mi scotea ;
Dar cu ce-i hrănea ?
25 Cu ceoșvîrți de miei
De la vătășei ;
Cu felii de caș
De la ciobănaș.
Și ea că-i creștea
30 Măricei, dolofănei.
Sălta și zbură
Peste Nadolie,
Cele țări pustie,
Să ia frunză de căpșună,
35 Să dea puilor în gură.
Ea că mi-și pleca,
Iar cînd se-ntorcea,
Departa-mi zărea
Ciungur dărîmat,
40 Cuibul ei stricat.
Și ea că-mi sosea,
Puii că-i vedea,
Puii omoriți,
La pămînt trîntiți !
45 Cu aripi lăsate,
Gurile căscate !
Și ea să-ntrista,
Și ea că zbură,
Vezi, la Chipor-crai,

Soarele și Luna

Unde mi-o vedea,
Ei, mare, că-mi sta
De mi-o sclivisea,
420 Nume că-i dedea,
Lună mi-o chema.
Iar ea, vai de ea,
Măre,-ngenuchea,
Lacrămi că vărsa,
425 Pe Domnul ruga.
Domn c-o auzea,
Domn c-o asculta,
Din gură-mi grăia
Și mi-i osîndea:
430 — Lumea cît o fi
Și s-o pomeni,
Nu vă-ți întîlni
Nici noapte, nici zi;
Soare cînd o sta
435 Către răsărit,
Luna s-o vedea
Tot către sfințit;
Luna d-o luci
Către răsărit,
440 Soarele mi-o fi
Tot către sfințit!
Și d-atunci se trase,
Și d-atunci rămase,
Lumea cît o fi
445 Și s-o pomeni,
Că ei se gonesc
Și nu se-ntîlnesc:
Lună cînd lucește,
Soarele sfințește;
450 Soare cînd răsare,
Luna intră-n mare.

Teodorescu, pp. 410—415;
inf. Petrea Crețu Șolcan
(Lacul-Sărat—Brăila—Galați),
6.VIII.1883.

*Soare
gimalee*

Pe pârîu de rouă
 Plimbă-mi-se, plimbă
 Tînără mlădiță
 Prin rouă desculță,
 5 Zîna florilor,
 Floarea zorilor,
 Rouă adunîndu-și,
 Paharul umplîndu-și,
 Și ea mi se crede
 10 Că nimeni n-o vede.
 Dar o a văzut
 Drăguț sfîntul Soare
 Și, cum o-a văzut,
 Mult că i-a plăcut
 15 Și-n grab-a mînat
 Doi luceferei,
 Peștorii ei.
 În cas' d-au intrat,
 Ea i-a-ntîmpinat
 20 Și mi i-a-ntrebat:
 — Doi luceferei,
 Ospeștorii mei,
 Treceți d-odihniți
 Și vă veseliți!
 25 Dar ei răspundeau,
 Din gură-i ziceau:
 — N-am vent s-odihnim,
 Să ne veselim,
 Ci-am vent să peșim
 30 Și să logodim:
 Vrei pe sfîntul Soare,
 Că el e mai mare?
 Ea, de-i auzi,
 Din grai le grăi:
 35 — Ba eu n-oi voi
 Soare soșior,
 Că-i tot călător
 Ziua
 Peste sate

Pașunile
noștre

Un pod de aramă,
De nu-l bagi în seamă,
Și d-o mînăstire,
Chip de pomenire.
335 Cînd le isprăvea,
La ea se ducea,
De mîn-o lua,
La pod c-o ducea,
La pod c-ajungea,
340 La pod de aramă,
De nu-l bagi în seamă,
Și, pod cînd trecea,
Pod că zornăia,
Pod se cletina,
345 Că n-a mai văzut,
Nici n-a cunoscut,
Că n-a auzit,
Nici n-a pomenit
Să ia sor' pe frate
350 Și frate pe sor'.
Floare ș-o lalea,
Podul cînd trecea,
Pe pod cînd mergea
Către mînăstire
355 Pentru pomenire
Și la cununie
Să-i fie soție,
Ileana
Șimzeana,
360 Doamna florilor
Ș-a garoafelor,
Sora Soarelui,
Spuma laptelui,
Din gură-i zicea
365 Ș-astfel îi grăia:
— Frate, frățioare,
Puternice Soare,
Ia mai spune-mi: Oare
Und' s-a mai văzut
370 Și s-a cunoscut,
Und' s-a auzit
Și s-a pomenit
Mirele d-a dreapta,

Moşul

Mireasa-nainte?
375 Ci mi-a fost ş-o fi
Şi s-o pomeni
Mirele-nainte,
Mireasa d-a stînga!
Puternicul Soare,
380 Puternic şi mare,
De mîn-o lăsa,
Nainte-i trecea,
Iar ea, vai de ea,
Aşea de-mi vedea,
385 Cruce că-şi făcea,
În mare sărea
Şi mi se-neca.
Domnul se-ndura:
Mreană c-o făcea.
390 Soarele-mi vedea
Şi îmărmurea,
Şi se văieta,
Năvodari chema,
Năvod aducea
395 Şi-n mare-l băga;
Mulţi galbeni că da
Să-i scoată dalba.
Luptă ce-mi lupta
În deşert erea,
400 Că ei n-o găsea
Şi n-o mai prindea;
Făr' de... ce-mi scotea
Şi-n năvod trăgea?
O mreană de mare,
405 Cu solzii de zare.
Pe mal d-o scotea,
Pe mal d-o zvîrlea,
Sfinţi din cer vedea,
Jos se scobora,
410 'N palme c-o lua
Şi mi-o curăţa,
Şi mi-o tot freca,
Solzii de-i cădea,
Şi-n cer mi-o zvîrlea.
415 Colo, moş Adam
Şi cu maica Iova,

Dar voinicii ce-mi făcea?
 Ei, mare, se alegea
 Tot voinici me'dinți,
 Cu armele-n dinți,
 75 Străini de părinți.
 Puști că-mi alegea,
 Paturi că-mi tăia,
 Focuri ațîța,
 La mîini se-ncălzea,
 80 Ziua că-mi sosea.
 Dar Crivățul ce-mi făcea?
 Deodată se umfla
 Și focul îmi mătura.
 Dar voinicii ce-mi făcea?
 85 Îndărăt că se-ntorcea,
 La Arcoș iar că-mi venea
 Și din gură-așa-mi grăia:
 — Hai, Arcoș, pașă bătrîn,
 Cu barba băgată-n sîn,
 90 Dă-ne-nvățul de la tine,
 Doar vom trăi pînă mîine.
 Dar Arcoș ce mi-și grăia?
 — Voi, voi, voi, voinici cumiști,
 Îndărăt să vă duceți,
 95 În biserică să intrați,
 Strănille să le tăiați,
 Foc mare să-mi ațîțați,
 Mîinile să vă-ncălziți.
 Dar voinicii ce-mi făcea?
 100 În biserică-mi intra,
 Strănille-mi tăia,
 Focuri mi-ațîța,
 La mîini se-ncălzea,
 Ziua că-mi sosea.
 105 Dar Crivățul ce-mi făcea?
 Deodată se umfla
 Și focul îmi mătura.
 Dar voinicii ce-mi făcea?
 Îndărăt că se-ntorcea,
 110 La Arcoș iar că-mi venea
 Și din gură-așa-mi grăia:
 — Hai, Arcoș, pașă bătrîn,
 Cu barba băgată-n sîn,

Dă-ne-nvățul de la tine,
 115 Doar vom trăi pînă miine.
 Dară pașa ce-mi zicea?
 — Voi, voi, voi, voinici cuminți,
 Îndărăt să vă duceți
 Și caii să v-alegeți,
 120 Și voi, măre, să-i tăieți,
 Mațele să le scoteți
 Și-n coșuri să vă băgați.
 Dar voinicii ce-mi făcea?
 Îndărăt că se-ntorcea,
 125 Și caii că mi-i tăia
 Și-n coșuri mi se băga.
 Dar Crivățul ce-mi făcea?
 De cu seara roua,
 Peste noapte că-mi ploua,
 130 Dar ce fel de ploaie-mi da?
 Lacuri la genunchi făcea.
 De cu seară,
 Ploaie caldă;
 Peste noapte,
 135 Cu zăpadă;
 Și spre ziuă — geruială
 Peste geam de poleială.
 Dar voinicii ce-mi făcea?
 Cu toții că-mi îngheța.
 140 Numai unu-mi rămînea,
 La Arcoș că mi-și mergea
 Și din gură-așa grăia
 Și așa mi-l judeca:
 — Hai, Arcoș, pașă bătrîn,
 145 Cu barba băgată-n sîn,
 Tu, cu mintea proastă-a ta,
 Ți-ai prăpădit pașia.
 Dintr-o ceată de voinici,
 Am rămas singur p-aici:
 150 Făr' de mumă, făr' de tată,
 Parcă sînt născut din piatră;
 Făr' de frați, făr' de surori,
 Parcă sînt picat din nori.
 După ce-așa-l judeca,
 155 Paloș din teacă scotea
 Și capul i-l reteza.

135 Și la masă să punea,
 Și domnea domnia-n pace,
 N-avea domnia ce face.

Păsculescu, pp. 152—153;
inf. Fănică Radu
(Siliștraru—Brăila—Galați).

4 (4) ARCOȘ-PAȘA ȘI GERUL

 Foicica bobului,
 Supt seninul cerului,
 La fântina Gerului,
 Nemerit-a să se bată
5 Tot Arcoș, pașă bătrîn,
 Cu barba băgată-n sîn.
 El, măre, mi-a nimerit,
 Și el, măre,-a tăbărit
 Tot c-o miie de pașie,
10 Ca el, măre, să se bată
 Cu Gerul, cu Crivățul,
 Puterea lui Dumnezeu,
 Ce n-am văzut de cînd sînt eu.
 Dar Arcoș ce mi-și făcea?
15 La fîntină că mergea
 Și cu Geru-așa vorbea:
 — Hai, Gerule, să ne batem,
 Că oastea-mi este-mbrăcată
 Și la picioare-ncălțată
20 Cu opinci negre de capră,
 Ce rabdă bine la apă.
 Foaie verde de mălură,
 Ieșea Gerul din fîntină,
 Cu toiag de gheață-n mină,
25 Cu căciulă de zăpadă,
 Cu mustăți de chidă albă,
 Și din chică

Roua-i pică.
 Dar Gerul ce mi-și grăia?
 30 — Hai, Arcoș, pașă bătrîn,
 Cu barba băgată-n sîn,
 Că eu ție că ți-am spus
 La mine să nu mai vii
 Tot în luna lui Undrea,
 35 Cînd sînt în puterea mea;
 Ci pîn luna lui Cuptori,
 Cînd sînt ofilit de sori
 Și sînt tot bătut de ploi.
 — Fie, Gerule, c-aș ști,
 40 Măcar și eu d-aș pieri!
 Ei la luptă că se lua,
 Dar Crivățul ce-mi făcea?
 De cu seara roura,
 Peste noapte că-mi ploua,
 45 Și la ziuă geruia,
 Pașa mi se speria.
 Dar voinicii ce-mi făcea?
 La Arcoș că mi-și venea
 Și din gură-așa-mi grăia:
 50 — Hai, Arcoș, pașă bătrîn,
 Cu barba băgată-n sîn,
 Dă-ne-nvățul de la tine,
 Doar vom trăi pînă mîine.
 Dară pașa ce-mi zicea?
 55 — Voi, voi, voi, voinici cumiști,
 Îndărăt să vă duceți,
 Și voi să vă alegeți
 Tot voinici me'dinți,
 Cu armele-n dinți,
 60 Streini de părinți,
 Cu ițari roșii și strîmți,
 Cu copcuțe de argint,
 Cum n-am văzut de cînd sînt.
 Și pașa ce-mi mai zicea?
 65 — Voi, voi, voi, voinici cumiști,
 Îndărăt să vă duceți,
 Puștile să v-alegeți,
 Paturile să le tăiați,
 Foc mare să-mi ațîțați,
 70 Mîinile să vă-ncălziți.

50 Domn de peste plai,
Că-i bolnav de nouă ai.
Și ea ce-mi făcea?
Pe zid să punea,
Începea a țipa
55 Ș-a se văieta.
Chipor-crai auzea,
Din gură striga:
— Stănilă Mănilă,
Tu, slugă bătrână,
60 Dai cu flinta bine,
Dar asta ce-o să fie?!
Că-s trei zile și trei nopți,
Eu, frate, că nu mai poci
A boli, a hodini!...
65 Stănilă auzea,
Flinta c-o lua,
Afar' că ieșea,
Pe corb, pasăre neagră, zărea,
La cătare mi-o lua.
70 Dar ea că-mi striga:
— Stănilă Mănilă,
Tu, slugă bătrână,
Nu da-n mine, mă strica,
Loc de cuib tu cat' a-mi da
75 La late corlate,
La corn de cetate,
Unde Mureș bate.
Stănilă auzea,
Loc de cuib că-i da.
80 Ea cuib că-și făcea,
Apoi că-mi striga,
Din gură-mi zicea:
— Stănilă Mănilă,
Tu, slugă bătrână,
85 Trei pui c-oi scotea,
Unul jos c-oi da.
Tu că l-oi lua,
Tu că l-oi fierbea,
Ș-apoi cu zeama
90 Pe Chipor-crai oi scălda,
Și cu carnea l-oi ungea;

El de rău s-o lecuia.
 Stănil-auzea,
 Şaşe boi junghea,
 95 La cuib că venea,
 Puiul că-l lua,
 În car că-l punea :
 Pana puiului —
 Coşul bouului !
 100 La cazan mergea
 Şi el mi-l fierbea
 Pîn-oasele cădea.
 Jos cazanul da,
 De să răcorea.
 105 La Chipor-crai mergea,
 Unde-l îmbăia,
 Frumos mi-l scălda,
 Cu carnea-l ungea,
 Drept în sus sărea,
 110 De rău să lecuia,
 Din gură-mi zicea :
 — Ăst' bine cin' l-a făcut,
 Ține-l, Doamne, pe pământ !
 Corb, pasăre neagră să scula,
 115 Prin curte să plimba,
 Un inel, frate, avea,
 Pe pană-l punea,
 Drumul în casă-i da.
 Domnul Chipor-crai că-l lua,
 120 Foarte bine-l cunoştea,
 Cînd veleatul mi-l vedea,
 Şi din gură cuvînta :
 — Ăsta-i inel de savat,
 Care ne-a fost de schimbat
 125 Cînd din oaste am plecat.
 Afar', neică, el ieşea,
 Corb, pasăre neagră-l vedea
 Şi peste cap că să da,
 Femeie că să-ntrupa,
 130 Tocmai după cum era,
 Şi la domnul să ducea,
 Şi-n braţe că să lua,
 Prea bine să cunoştea,

Am cîntat cîntec bătrîn
Și mai am ș-altele-n sîn;
De voiți să vă mai spui,
160 Mai dați plosca moșului.

Mareșcu, pp. 105—110
(Albești—C.-de-Argheș—Argheș).

5 (5. I) FATA ȘI CUCUL

Foaie izmă creață,
Joi de dimineață,
Pe rouă, pe ceață
Și pe negureață,
5 Măre, mi-a plecat
Și s-a depărtat
Departe de sat
Trei surori
La flori,
10 Să se-nflorărească,
Să se-mpodobească,
Ca să-nveselească.
Foaie de năut,
Dumnezeu n-a vrut,
15 Și-a dat ploaie-n vînt
Și le-a rătăcit,
Mi le-a despărțit
Și le-a risipit:
Fata a mai mare
20 Luă pe drum la vale,
Nici un habar n-are;
A mai mijlocie
Apucă pîn vie,
Nici nu se mai știe;
25 A mai mitotea
Luă p-o potecea

Și fu vai de ea!
Ea se depărta,
Mult se-nstreina
30 Pe unde mergea,
Și se jeluia
Că nu mi-și vedea,
Că nu mi-auzea:
Nici topor
35 Tăind,
Nici cocoș
Cîntînd,
Nici vite
Mugînd,
40 Nici ciine
Lătrînd,
Nici tobă
Bătînd,
Nici popă
45 Tocînd,
Nici cucu cîntînd!...
Ea se jeluia,
Mult mi s-amăra,
Și cum mai mergea,
50 Ea că mi-și vedea,
Ea că mi-auzea
Un cuc ce cînta
Și jalea-și spunea.
Ea că mi-l vedea,
55 Și cum mai mergea
Cuc
Pe sus
Cîntînd,
Ea
60 Pe jos
Plîngînd,
Ea că-mi începea,
De Cuc se ruga
Și mult se plîngea
65 Și se jeluia,
Din gură-i zicea:
— Cuculețule,
Mititelule,
Mititel

70 De trup,
 Spornic
 La cuvînt,
 Scoate-mă la țară,
 La frați,
 75 La surori,
 La grădini
 Cu flori;
 Scoate-mă la țară,
 Să-ți fiu verișoară.
 80 Cucu mi-auzea,
 Dar nu mi s-oprea
 Și fetii spunea,
 Din gură-i zicea:
 — Fată, fetișoară,
 85 Nu te scot la țară,
 La frați,
 La surori,
 La grădini
 Cu flori,
 90 Nu te scot la țară
 Să-mi fii verișoară,
 Că am verișori
 Cîte vara flori
 Și stele pe cer...
 95 Ea iar se pornea
 Și se jeluia,
 Iar Cucu cînta,
 Nimic n-auzea,
 Doar Cucu cînta.
 100 Și cum mai mergea
 Cuc
 Pe sus
 Cîntînd,
 Ea
 105 Pe jos
 Plîngînd,
 Ea iar începea,
 De Cuc se ruga
 Și se jeluia,
 110 Din gură-i zicea:
 — Cuculețule,
 Mititelule,

Mititel
 De trup,
 115 Cu cuvîntu
 Scump,
 Scoate-mă la țară,
 La frați,
 La surori,
 120 La grădini
 Cu flori. . .
 Scoate-mă la țară,
 Să-ți fiu surioară.
 Cucu auzea,
 125 Dar nu se oprea
 Și fetii zicea :
 — Fată, fetișoară,
 Nu te scot la țară,
 La frați,
 130 La surori,
 La grădini
 Cu flori,
 Că am suriori
 Și am frățiori
 135 Cîte vara flori
 Și stele pe cer. . .
 Ea, cum mi-auzea,
 Iar mi se pornea,
 Mult mi se plîngea,
 140 Că orcît mergea
 Și cît asculta,
 Nimic n-auzea,
 Doar Cucu cînta.
 Și cum se jelea
 145 Și-amîndoi mergea,
 Cuc pe sus
 Cîntînd,
 Ea pe jos
 Plîngînd,
 150 Ea iar începea,
 De Cuc se ruga
 Și se jeluia,
 Din gură-i zicea :
 — Cuculețule,
 155 Mititelule,

Mititel
 De trup,
 Cu cuvîntu
 Scump,
 160 Scoate-mă la țară,
 Să-ți fiu soțioară.
 Foaie și-o lealea,
 Cum ea mi-și vorbea,
 Cucu mi s-oprea,
 165 Pe loc s-așeza,
 Glasu-și îmblînzea
 Și fetii zicea :
 — Fată, fetișoară,
 Pune-te pe pană
 170 Să te scot la țară,
 La frați,
 La surori,
 La grădini
 Cu flori.
 175 Pune-te pe pană
 Să te scot la țară,
 Să-mi fii soțioară.

C o d i n, Din Muscel, pp. 180—186
 (Priboieni—Găiești—Argeș),
 1894.

6 (5. II) POPA CEL DE PIATRĂ

Cel popă de piatră,
 Dumnezeu să-l bată;
 Că el a avut,
 Verde bob năut,
 5 Trei pietre de fete,
 Și el le-a mînat
 La cîmp, la arat.
 Ele să ducea,
 Boii înjuga,

10 Porumbi de ara.
Soare răsărea,
Grijă că avea.
Dar fata cea mare
Să uita spre soare.
15 Ei i să părea
Cerul că-nnora,
L-alelalte spunea :
— Eu mă uit spre soare
Și văz că să-nnorează
20 Și să-ntunechează.
Cea mijlocie să uita
Și așa-mi zicea :
— Nu e nor de ploaie,
Vacile scoboară.
25 A mică să uita,
Ea bine că vedea.
Din ochi lacrimi vărsa,
Din gură-mi grăia :
— Nu e nor de ploaie,
30 Nici vaci nu scoboară,
Tătari ne-mpresoară.
Vorba nu sfîrșea,
Tătarii sosea
Și le ocolea,
35 Și mi le robea.
Plugul că-l lăsa,
Mărgele lua,
La boi le-atîrna,
Să-i vază cineva,
40 Verde bob năut,
Că mi le-a robit,
Tătari le lua
Și mi le ducea
Ziua și noaptea.
45 Făcea ce făcea,
Cîtetrele-mi scăpa,
Pîn derele s-afunda,
Drumurile le pierdea
Și mi-și rătăcea,
50 În păduri s-afunda,
Mărăcini 'căleca,

Lesuri descurca,
 Vai, cum mai plîngea,
 Ziua și noaptea
 55 Păduri răsuna.
 Dimineața să lumina,
 Ele-mi asculta
 Și nimic n-auzea.
 Cocoși nu cînta,
 60 Nici văcar strigînd,
 Nici cîine lătrînd,
 Numai Cucul cîntînd.
 Cucul că cînta,
 Pădurea răsuna.
 65 Fata mare striga :
 — Cuculețule,
 Păsărelule,
 Frumușelule,
 Scoate-ne la țară,
 70 Să-ți fim surioară.
 Cucul răspundea,
 Astfel le vorbea :
 — Cîte flori după soare,
 Toate-mi sînt surioare.
 75 A mijlocie striga :
 — Cuculețule,
 Păsărelule,
 Scoate-ne la țară,
 Să-ți fim verișoară.
 80 Cucul răspundea
 Ș-astfel îi vorbea :
 — Cîte flori peste mare,
 Toate-mi sînt verișoare.
 Dar a mititea
 85 Sta și mi-și vorbea :
 — Cuculețule,
 Păsărelule,
 Mîndricelule,
 Scoate-ne la țară,
 90 Să-ți fiu soțioară.
 Cucul sta, zicea
 Și-astfel le grăia :
 — Veniți după mine-ncoa'.
 Cucu-nainte zbură,

95 Pe crăci să punea,
Începea a-mi cînta,
Pădurea răsuna.
Încotro Cucul cînta,
Ele lesuri descurca
100 Și după Cuc că mergea
Pînă-ncepea a însăra,
Pădurea li să rărea
Și la șes ele-mi ieșea,
Drumul le-arăta
105 Și ciini auzea,
Și cocoși cînta,
La țară ieșea.
Din sat în sat întreba
Pînă Bîrladul găsea.
110 Acas' la popa mergea.
Popa le vedea,
Bine că-i părea.
Masa că punea
Și mi să cîntea.
115 Vreme-apoi trecea,
Pețitori venea
Și le logodea.
Două să mărita,
Cea mică rămînea,
120 Că nu primea logodna.
Trecu iarna și vara
Și venea primăvara,
Iacă Cucul că-mi sosea,
În grădină că trăgea,
125 Într-un nuc că să punea
Și cînta p-o rămurea,
Grădina că răsuna.
Fata din cas-auzea,
Prea bine-l înțelegea,
130 În grădină că mergea
Și către Cuc ea vorbea :
— Cuculețule,
Păsărelule,
Frumușelule,
135 Mi-e mi-a venit
Pețitori neguțători.
Tata i-a chemat,

În casă i-a băgat,
Cu ei să cinstește
140 Și mă logodește.
Glasul ți-am auzit,
La tine am ieșit.
Voiesc eu cu bine
Să trăiesc cu tine.
145 Cucul jos să da
Și să desfăima
Și fetei grăia:
— Nu căuta că sînt cuc,
Că eu sînt tînăr voinic.
150 Îngerul m-a îndrumat
De v-am îndreptat.
Și fata primea,
Pe Cuc că lua,
Să căsătorea
155 Și-n lume trăia. ¹

Păsculescu, pp. 165—166;
inf. Petre Stăncilă
(Orlea—Corabia—Oltenia).

7 (6) IOVAN IORGOVAN

Plecat-au, plecat,
Din cutare sat,
Des-de-diminează,
Prin roauă și ceață,
5 Vro trei sorurele,
Mîndre, frumușele.
Sora cea mai mare,
Dulce-n sărutare,
Mîndra Garafină,
10 Floare din grădină;

¹ Baladă rarisimă. V. și varianta degradată culeasă din Craiova (1908), în *Șezdtoarea*, XIII (1913), p. 194.

Sora mijlocie,
Lelița Mărie,
Plină-i de trufie
Cu a sale gene,
15 Ochișori, sprincene,
Că de-i cauți în ochi,
Mori ca de diochi;
Sora cea mai mică,
Ca ș-o porumbică,
20 Ana Ghiordănel,
Nume frumușel,
Le-ntrecea pe toate;
Ea e stea de noapte,
Luceafăr din zori,
25 Floarea florilor.
Ele că-mi plecau
Și pe cîmp umblau,
A rupe-ncepură
Iederă și mură,
30 Și flori culegeau,
Cununi împleteau
Și jucau cîntînd,
Codrul răsunînd.
Mult că mai umblau,
35 Pîn'ce osteneau,
Apoi odihneau,
Ceva îmbucau
Și mi se culcau.
Ana Ghiordănel,
40 Nume frumușel,
Ea că-mi d-adurmea,
Ca moartă era.
Cele două mari,
Ce-s surori primari,
45 Cînd fu de cu seară,
Prin codri plecară,
Pe Ana o lăsară,
Și ea tot durmea
Și rău că-mi visa.
50 În zori să scula,
Pe surori striga,
Dar nu le-auzea.

s

Numai un Cuc mic,
 Tinerel, voinic,
 55 Prin păduri zbură,
 Dorul și-l cîntă,
 Că singur era.
 Cum Ana-l vedea,
 Ea că mi-i zicea :
 60 — Cucule voinice,
 Scoate-mă d-aice,
 Scoate-mă la țară,
 La drumul de cară,
 Să dau de surori iară,
 65 Că Ț-oi fi eu vară!
 — Nu știi, puica mea,
 Să te scot, ori ba,
 C-am eu vere multe,
 Cîte flori pe munte !
 70 — Cucule voinice,
 Scoate-mă d-aice,
 Scoate-mă la țară,
 La drumul de cară,
 Să dau de surori iară,
 75 Ț-oi fi sorioară !
 Cucul îi grăia :
 — Nu știi, puica mea,
 Scoate-te-oi, ori ba,
 Că am eu surori
 80 Cîte vara flori !
 — Cucule voinice,
 Scoate-mă d-aice,
 Scoate-mă la țară,
 La drumul de cară,
 85 Să dau de surori iară,
 Că Ț-oi fi soție
 Pînă voi fi vie !
 — Nu știi, puica mea,
 Scoate-te-oi ori ba,
 90 Că eu nu-s fecior
 Să pot să mă-nsor,
 Ci-s o păsărică,
 Nu știi de ibovnică !
 Atunci de p-o piatră
 95 O hală s-arată,

O hală cumplită,
Jos încîrlogită.
Fata, cum vedea,
Ea îl cunoștea
100 Că șerpe era ;
Spaima o prindea,
Tare că-mi fugea
Și tare țipa.
Șerpele curea,
105 Fata tăbăra
Și mi-o ajungea,
Și mi-o apuca,
Coadă-ncolăcea,
La briu o strîngea ;
110 Fata să-ngrozea,
Mai tare țipa,
Codrul răsuna !
Sus, pe Cerna-n sus,
Mulți voinici s-or dus
115 Și toți s-au răpus.
Dar au mai rămas
Un român viteaz :
Iovan Iorgovan,
Braț de buzdugan,
120 Cu un călușel
Ca ș-un vulturel,
Doi cîni mititei,
Foarte sprintenei.
Și să preumbla,
125 Și să prepurta,
Și să făloșea
La vadul Dunărei,
La podul Rușavei
Și pre Cerna-n sus,
130 Cam pre sub ascuns,
Calul său juca,
Săgeți arunca,
Cîinii sumuța.
Și el auzea
135 Codrul cum suna,
Dar nu pricepea,
Oricît mai ciulea ;
Nu putea alege,

Nu putea-nțelege
140 De-i glas femeiesc
Ori glas voinicesc,
Că Cerna mugea,
Codrul răsuna.
El mi să-ntorcea
145 Și Cernei zicea :
— Înceată, Cerno,-nceată,
Apa mea lăudată,
Că eu te-oi cinsti
Și te-oi dărui
150 Cu-o furcă argintită,
Cu fuior învălită,
Singură va toarce,
Singură-o destoarce !
Cerna-l auzea,
155 Dar nu vrea să stea.
Atunci Iorgovan,
Braț de buzdugan,
Iar să întorcea
Și Cernei grăia :
160 — Înceată, înceată,
Cerna mea lăudată,
Că eu te-oi cinsti
Și te-oi dărui
C-o știucă de aur,
165 Cu ochi de bălaur !
Cerna-l asculta
Și pe loc îmi sta,
De nici nu urla
Și nici nu mugea.
170 Iovan Iorgovan,
Braț de buzdugan,
Glasul pricepea
Și îl cunoștea
Că nu-i voinicesc,
175 Ci e femeiesc.
De loc nu mai sta,
Calu-ncăleca,
Munții că trecea.
Șerpele-l vedea,
180 De spaimă fugea ;
Dar el îl gonea,

Cerna mi-o trecea
 Și îl ajungea.
 Șerpele stetea
 185 Și așa-i zicea :
 — Iovan Iorgovan,
 Braț de buzdugan,
 Cu ce fel de bine
 Vini tu azi la mine?
 190 Au doară gîndești
 Să mă prăpădești?
 Te rog, viu mă lasă
 Și te du acasă.
 De mi-i omorî,
 195 Mort mai rău oi fi :
 Căpățîna mea
 Să va despica
 Și să va-mpuți,
 Viermii s-or spori,
 200 Muște-or slobozi,
 Care-n veac vor fi. ¹
 Boii de la jug,
 Caii de la plug
 Să vor otrăvi,
 205 De muscă-or muri.
 Ba și calul tău,
 Care-i ca ș-un zmeu,
 Să va otrăvi,
 De muscă-o muri !
 210 — Șerpe-afurisite,
 Încă ai cuvinte? . . .
 Țara-oi învăța
 Eu, cu mintea mea,
 Și ea m-asculta,
 215 Fumuri ca să facă
 Și de muscă scapă ;
 Calu-mi n-a pieri,
 Dar tu mort vei fi,
 Căci am auzit
 220 Cum ai prăpădit
 O frumoasă fată
 Cu gura-ți spurcată !

¹ Musca-columbacă.

— Iovane, Iovane,
 Braț de buzdugane,
 225 Cînd am văzut bine
 Că tu vini la mine,
 Fata am lăsat-o
 Și n-am vătămat-o;
 Te rog, viu mă lasă
 230 Și te du acasă;
 Jur pe capul meu,
 Mort voi fi mai rău!
 Iovan Iorgovan,
 Braț de buzdugan,
 235 Sabia scotea,
 În vînt o-nvîrtea,
 Pe Șerpe-l lovea,
 Trupu-i zdrumica,
 Dărabe-l făcea.
 240 Capul tot fugea,
 Cerna sîngera,
 În Dunăre-și da,
 Dunărea-l primea
 Și îl ascundea
 245 În peștera rea.
 Aci să-mpuțea,
 Viermii să-nmulțea,
 Muște slobozea
 Și-n veci nu pierea.
 250 Musca tot ieșea,
 Mare rău făcea,
 Căci caii mușca,
 Boii otrăvea,
 Plugurile-oprea!
 255 Iovan Iorgovan,
 Braț de buzdugan,
 Sabia-și spăla,
 În teacă-o băga,
 Pe fată striga,
 260 Fata-l auzea
 Și să răspundea,
 Apoi s-arăta
 Și din grai grăia:
 — Iovan Iorgovan,
 265 Braț de buzdugan,

Scoate-mă la țară,
La drumul de cară,
Să dau de surori iară,
Că ț-oi fi soție
270 Până voi fi vie!
El, cînd o vedea,
Minuni îl prindea
De-a ei frumusețe,
De-a ei tinerețe.
275 — Alei, fetișoară
Ca ș-o zînișoară,
Vreau să-mi fii soție
Până vei fi vie,
Căci a ta frumsețe
280 Nu are păreche!
El mi-o-mbrățișa
Și mi-o săruta.
Fata atunci grăia
Și-napoi să da:
285 — Nu grăbi cu mine,
Căci poate nu-i bine,
Poate-a fi păcat
Că m-ai sărutat,
Că noi ne lovim
290 Și ne potrivim,
Ca și frunza-n fagi,
Ca și două fragi,
Roșii rumenioare,
Neatinse de soare,
295 Coapte la pămînt,
Neatinse de vînt.
Hai, mai bin' plecăm
Și să ne-ntrebăm
Din ce viță-om fi,
300 Poate ne-om găsi;
Eu-s fată de-mpărat
De la scăpătat!
Iovan să-ntrista
Cînd o auzea,
305 Apoi îi grăia:
— Am mare păcat
Că te-am sărutat;

Și eu-s fiu de-mpărat
De la scăpătat,
310 Și ne-au blăstămat
Ai noștri părinți,
Cu lacrimi fierbinți,
Tu să fii la răsărit
Ca cerb pribegit,
315 Eu să fiu la scăpătat
Ca leu vătămat !
Apoi să-nchinau,
Rugă la ceri dau
Pentru că s-aflau ;
320 Pre Domnul măreau,
Fiindcă să găseau ;
Și să-mbrățișau
Și să sărutau
Ca și niște frați,
325 Frați adevărați.

C r a n d, pp. 45—56
[Banat].

8 (6) IOVAN IORGOVAN

Sus, pe Cerna-n sus,
Mulți voinici s-au dus,
Dar câți mi s-au dus
Toți mi s-au răpus.
5 Dintr-atîți voinici,
De cinci mii ori cinci,
Iovan Iorgovan,
Fecior de rîmlean,
Frumos se gătea,
10 Bine se-narma
Și singur pleca
Pentru vînătoare,
Pentru-nsurătoare.

Și cu el lua,
 15 Și cu el purta
 Boldei
 Și dulăi,
 Șoimei
 Ș-ogărei,
 20 Șoimi de la Bogaz,
 Ogari din Provaz,
 Boldei de la munte
 Și dulăi de frunte,
 Cu Vijla-nainte,
 25 Să le ia aminte.
 Pe Cerna pornea,
 În sus se suia
 Și mult mai mergea
 Până se-ntîmpla
 30 De mi-și întîlnia
 Sub stană de piatră,
 La umbră băgată,
 Fată sălbățică,
 La față groaznică :
 35 Lungi, cosițele
 'I bat cîlcîiele ;
 Și sprîncenele
 I-ajung genele ;
 Iară brațele
 40 I-ascund țîțele.
 Iovan Iorgovan,
 Fecior de rîmlean,
 Călare pe cal,
 Din arc săgeta,
 45 Pasări că vina,
 Seamă nu băga.
 Vijla, boldeica,
 Ea mi se oprea,
 Piatră de-mi lătra
 50 Și ocol îi da.
 Iovan se oprea,
 Săgeată scotea,
 Arcu-și întindea,
 Dar ce-mi auzea ?
 55 Un grai îi grăia,
 Din gură-i zicea :

— Iovan' Iorgovane,
 Ține-ți șoimeii
 Și ogăreii,
 60 Că m-au apucat
 Și mi-au zgîriiat
 Față
 Cu albeață,
 De vînt nebătută,
 65 De om nevăzută !
 Iovan se oprea,
 La piatră mergea,
 Sus mi-o ridica,
 Din gură-i grăia :
 70 — Am încălicat
 Și io am plecat
 Pentru vînătoare,
 Pentru-nsurătoare :
 Soarta ce mi-o da
 75 Soață c-oi lua !
 Fata, d-auzea,
 Mi se ridica,
 Fața-și arăta,
 Fața ca luna,
 80 Și-i grăia frumos,
 Cu glas mîngîios :
 — Iovan' Iorgovane,
 Tinerel călare,
 Nu te prea grăbi,
 85 Nici nu te pripi,
 Că știi, au nu știi
 C-am fost amîndoi
 D-am slujit în casă
 De mîndră crăiasă ?
 90 Eu slujeam în casă,
 Tu slujeai la masă,
 Cu față voioasă,
 Vorbă cuvioasă ;
 Tu că m-ai pețit,
 95 Io că n-am primit,
 Și, de focul meu,
 De uritul tău,
 Io m-am pedepsit
 Și am pribegit

100 Pe potecă strimătă,
Prin vale adîncă,
În singurătate,
Sub lespezi de piatră,
De vînt nebătută,
105 De nimeni văzută.
Aici m-am pîtit,
M-am sălbătecit
Și m-am pedepsit. .
Iovan Iorgovan,
110 Fecior de rîmlean,
Nu mi-o asculta,
Ci-n brațe-o lua
Și mi-o săruta,
Din gură-i grăia :
115 — Amar pe pămînt
Tu m-ai pedepsit,
Că io te-am cătat
Lumea-n lung și-n lat,
Și nici c-am aflat
120 Să-ți semene ție
Ca s-o iau soție !
Fata, d-auzea,
Lui Iovan zicea :
— Ba nu m-ai lua
125 Cît o fi lumea,
Că-mi ești frățior
Și io-ți sînt suror.
'Toarce-te-napoi,
C-o fi rău de noi ;
130 Soarele-mi răsare
Și iese din mare,
Genele-mi pîrlește,
Fața-mi înnegrește,
Trupu-mi îngrozește !
135 Iovan, d-auzea,
Tot nu mi-o credea.
Frumos o lega,
Pe cal o punea
Și cu ea pleca,
140 Mergînd cu folos
Tot pe Cerna-n jos.
El o săruta,

Ea se văieta,
Și, dacă vedea,
145 Sărmana de ea,
De pe cal sărea,
În Cerna că da,
Puțin înota
Și mi-se-neca.
150 Iovan o plîngea
Și mi-o căuta,
Dar n-o mai găsea,
Că ea se făcea
Mîndră floricea,
155 Mîndră
Ca ziua,
Fragă
Ca roua,
Sub lespezi de piatră,
160 La umbră băgată,
De nimeni călcată.

Teodorescu, pp. 419—421
inf. Ioniță Nicolae Pantelimonianu
(București),
2.1.1885.

9 (7) MISTRICEANUL

Departa, vere, departa,
Nici departa, nici aproape,
În buricul pămîntului,
La mormîntul Domnului,
5 La casele leului,
La curțile zmeului,
Născutu-mi-a,
Crescutu-mi-a,
Săvai, Mistricean voinic!
10 El, Doamne, cînd s-a născut,
Moașă-sa mi l-a moșit,

Buricelul i-a tăiat,
 În lapte dulce l-a scăldat,
 În procoave l-a-nfăşat,
 15 La leagăn l-a aruncat.
 Mă-sa afară că-mi ieşea,
 Braţul cu lemne umplea,
 Pe Mistricean l-auzea
 În leagăn că mi-şi plîngea.
 20 Mă-sa-n grab' în cas' intra
 Şi de prag să-mpiedica,
 La un deget să lovea
 Ş-aşa că să supăra,
 Mîna pe leagăn punea,
 25 Din gură că-l mîngîia,
 De picior să tot văita
 Şi aşa să supăra
 Şi începea a-l blestema:
 — Nani-mi-te, liuliu-mi-te,
 30 Pui de şearpe sugă-mi-te,
 De sub talpa casei noastre!
 Şearpele, dac-auzea,
 El era ca undreaua,
 Cu Mistricean că creştea.
 35 Săvai Mistricean d-un an,
 Şi Şearpele de un an;
 Săvai Mistricean de doi ani,
 Şi Şearpele tot de doi ani;
 Săvai Mistricean de trei ani,
 40 Şi Şearpele tot de trei ani;
 Şi crescură pîn' la zece,
 Şi din zece nu mai trece!
 Şearpele-n coadă să lungea
 Şi în căpăţînă să mărea;
 45 Iar trupul, măre, să făcea
 Aproape cît butia!
 Zău, mi te prindea groaza!
 Loc sub talpă nu-mi avea.
 De la zece ani pleca,
 50 De sub talpă el ieşea,
 Casa trei zile urla!
 El, măre, unde-mi mergea?
 În buricul pămîntului,
 La mijlocul cîmpului,

55 Pe cel drum cam părăsit,
Cu negară-acoperit,
Cu troscot verde-nvelit.
În buricul pământului,
În inima cîmpului,
60 El aci să-ncolăcea,
Pe Mistricean aștepta
Ca să-i mănînce carnea,
Să-i scurteze viața ;
C-al lui era dăruit
65 De cînd era copil mic.
Mistricean ce mi-și făcea ?
Cal la bordei așeza,
Tot pe Negrul, pintenogul,
A lui ta-su din tinerețe.
70 Bine că mi-l țesăla.
Dimineața să scula,
Pe ochi negri se spăla,
Armele că le-ncingea.
Dar ce arme că avea ?
75 Tot pistoale ferecate,
Săbioare atîrnate,
Curele încrucișate.
Dar cuțite ascuțite,
Păzește-mă, Doamne sfinte !
80 Cruciulițe de argint,
Ce n-am văzut de cînd sînt !
El bine că să gătea,
În vînătoare că-mi pleca.
El, Doamne, ca să-mi vîneze
85 Păsărele gălbioare,
Că sînt bune la mîncare
Și ușoare la purtare.
Toată ziua zbuciuma
Și nimic nu-mi folosea,
90 Și noaptea că-l ajungea.
Dar Dumnezeu, ca un sfînt,
Săvai, mare pe pămînt,
Lăs-o ceață de-ngrozit,
Negură pînă-n pămînt,
95 Mistriceanu-a rătăcit !
Acuma el rătăcea
Și firea el ș-o pierdea,

Toată noaptea că umbla,
 De toți bulgări să lovea
 100 Și buștenii că-i bătea.
 De toți rugii să-ncurca
 Și pe nimeni n-auzea,
 Nici un foc nu să vedea.
 Nici un amînar n-avea,
 105 Ori vreo dalbă pelinarită,
 Ori vreo mică esculiță,
 Ori vreo așchie de cremniță,
 Ca să-și facă luminiță,
 Să-i mai vie inimiță.
 110 Toată noaptea mi-alerga,
 Și cînd zori să răvârsa,
 El cam în jos apuca,
 Cam în jos, cam de la vale,
 Cam despre soare răsare.
 115 Foaie verde siminoc,
 Văzu două scînteii de foc.
 Alea nu sînt scînteii de foc,
 Ci sînt ochii Șarpelui,
 Șarpelui, proclerului.
 120 Și spre ele mi-și pleca,
 La ele nu-mi ajungea
 Pîn' soarele-mi răsărea.
 Cînd soarele-mi răsărea,
 Mistricean seama își da
 125 Și din cale puțin sta,
 Să gîndea ș-așa-mi zicea :
 — Ori cîmpul mi-e înflorit,
 Ori e șearpe-ncolăcit
 Și cu capul pus pe trup,
 130 Și soarele îl pripește,
 Ochii-n cap că-i strălucește !?
 El, Doamne, să cuteza
 Cu armele ce avea,
 Mînca-le-ar pîrdalnica !
 135 Dar la ce le mai purta,
 Că de ele folos n-avea ?
 Cînd la Șearpe că trăgea,
 Șearpele, dacă-l vedea,
 Stat de om să ridica
 140 Și din guriță striga :

— Misticene, dumneata,
 Bine-ai făcut d-ai venit,
 Parcă eu ți-am poruncit!
 Dă-te jos, să te mănînc,
 145 Că ești al meu dăruit
 De cînd ai fost copil mic!
 — Că nu-mi este vina mea!
 — Săvai, nu-ți e vina ta,
 Dar e vina maică-ta.
 150 Că ea, cînd te-a legănat,
 Din gură te-a blestemat:
 « Nani-mi-te, liuliu-mi-te,
 Pui de șearpe sugă-mi-te,
 De sub talpa casei noastre! »
 155 Eu așa c-am auzit
 Încă de cînd eram mic.
 Eu cu tine am crescut
 Și la ani ne-am întrecut,
 În coadă că m-am lungit,
 160 În căpățînă m-am mărit,
 Trup ca butia am făcut.
 Dă-te jos, să te mănînc,
 Că din mîna mea nu scapi
 Nici în ceri, nici pe pămînt,
 165 Nici în gaură de șearpe,
 Nici în pîntece de maică,
 Care pe lume nu se poate!
 Mistricean dac-auzea,
 El, frate, ce mi-și făcea?
 170 Mic de zgîrbăcel scotea
 Și pe Negrul că-l lovea
 La capul sulaciului,
 Unde pasă Negrului,
 Negrului, nebunului.
 175 Începu Negru d-a fugea,
 Dar nu fuge cum să fuge,
 Ci mi-și fuge ogărește
 Și s-aruncă tot lupește
 Și-mi cotește iepurește,
 180 Să nu-i mai tragă nădejde.
 Lăsa buza pe pămînt,

Și coada¹, fuior în vînt,
 D-așa fugea amărit . . .
 Șearpele să-ncolăcea,
 185 După Mistricean să lua,
 Șapte hotare-l gonea.
 Cînd oi zice fericea,
 Dar Mistricean ce-mi făcea?
 Ochii-n stînga ș-arunca,
 190 Văzu capul Șearpelui
 La chișița Negrului.
 O dată-l mai atingea,
 Încă trei hotară el trecea,
 De Șearpe să depărta.
 195 Mistriceanul ce-mi făcea?
 Calea-nainte ținea,
 Ochii pîn dreapta ș-arunca.
 Sărăcuț de maica mea!
 Văzu capul Șearpelui
 200 Sus pe spata calului!
 Unde din gură căsca
 Și limbile le scotea,
 În spate că îl izbea,
 Inima din el seca
 205 Și pe Negru tot bătea.
 Fuge Negru ce mi-și poate,
 Să scape voinic din moarte,
 Și fugea, și tot fugea,
 Și fugea, nu mai putea.
 210 Șearpele-l încolăcea
 Și din gură tot striga:
 — Misticene, dumneata,
 Nu-ți bate calul geaba,
 Vezi că ești în mîna mea!
 215 Mistricean calu-și bătea,
 Negrul tot că mai fugea.
 Șearpele să necăjea,
 Din guriță fluiera,
 Coada colac o făcea,
 220 Pe Negru-l împiedica,
 În margini de drum că-l trîntea,
 Pe Mistricean îmbuca,

¹ În original, greșit: cădea.

De la tălpi că mi-l lua.
 Îl îmbucă jumătate,
 225 Jumătate nu mai poate,
 De curele-ncrucișate,
 De pistoale ferecate,
 De săbioare-atîrnate,
 De cuțite ascuțite,
 230 Șearpele nu poate să-l înghiță.
 Și din drum el că-l trăgea
 Și-ncepu a mi-l sugea.
 Țipă, vere, chirăiește,
 Ce amarnic să jălește!
 235 De trei zile, de trei nopți
 Țipă din gură de șearpe,
 Săvai, cu răcori de moarte!
 Cînd țipa, cînd chirăia,
 Niminea nu-l auzea;
 240 Dar de la trei zile încoa',
 Tare-mi venea și-mi sosea
 Un voinic din Ceobîlcie,
 Cu sabie demischie ¹,
 Pistoale de Veneție,
 245 Dar-ar Domnul ca să vie,
 Să-mi fie frățior mie!
 Voinicelul că sosea,
 Voinicel tot din Ardeal
 P-un cal negru armăsar,
 250 Bătea calul, ținea drumul.
 Mistriceanul de-l vedea,
 Așa din gură-i zicea:
 — Bre, voinic din Ceobîlcie,
 Cu sabie demischie,
 255 Ce bați calul și ții drumul?
 Fă, frate, un mare bine
 Și vino pînă la mine.
 Vino, frate, și mă scoate
 Din astă gură de șearpe,
 260 Că m-a-imbucat jumătate,
 Jumătate nu mai poate
 De pistoale ferecate,

¹ Am transcris *demischie*, și nu *de mischie*, însușindu-ne interpretarea lui V. Bogrea (cf. *Dacoromania*, I, pp. 264–265 și 557; II, pp. 435, nota 2, și 790).

Săbioare atîrnate,
 Curele încrucișate,
 265 De cuțite ascuțite.
 Scapă-mă din gură de șearpe,
 Să-ți fiu frate pîn' la moarte!
 Șearpele îl auzea
 Și către voinic grăia:
 270 — Măi voinice, dumneata,
 Decît cu Mistricean frate,
 Mai bine cu șearpe frate;
 Vin' de-i culege armele,
 Să-i roz eu oscioarele.
 275 Că nu este vina mea,
 Ci e vîna maică-sa,
 Că el cînd a fost mic,
 Și eu am fost tot mic.
 Mistricean crescui d-un an,
 280 Și eu crescui tot d-un an;
 Mistricean crescui de doi,
 Și eu crescui tot de doi;
 Mistricean crescui de trei,
 Și eu crescui tot de trei . . .
 285 Și crescură pîn' la zece,
 Și din zece nu mai trece.
 D-oî sta și m-oî mînia,
 Pe el că l-oî arunca
 Cît dai cu zburătura,
 290 Pe tine de te-oî lua,
 De ți-o merge pomina!
 Dacă este vorba-așa,
 Eu atîta te-aș ruga,
 A-i culege armele
 295 Și-i taie curelele,
 Ca să-i roz oscioarele.
 Voinicelul asculta,
 Dar înainte pleca.
 Foicică siminoc,
 300 Merse cît un jap de loc
 Și-i arse trușorelu-n foc,
 N-avea mamă și nici tată,
 Parcă era născut din piatră;
 N-avea frați, n-avea surori,
 305 Parcă era născut din flori.

Calul din mers că-și oprea
 Și din gură că-mi grăia :
 — Oi dobîndi frățior,
 Ca să am în lume-un dor !
 310 După cal descălica,
 Calul d-o tufă lega,
 Săbioara ș-o scotea,
 La mischie o dregea
 Și la unghie o-ncerca,
 315 Vedea bine că prindea,
 Corajii și le lua
 Și spre Șearpe că mergea.
 Cînd la Șearpe ajungea,
 Sta Șearpele și-i zicea :
 320 — Bre, voinice dumneata,
 Pe mine cînd m-oi tăia,
 Pe Mistricean l-oi scăpa ;
 Geaba, neică, și surda,
 •Foițică bob năut,
 325 Că de supt ce eu l-am supt,
 Ce-i în mine-a putrezit,
 Tot nu e bun de nimic !
 Voinicul dac-auzea,
 De curele s-apuca,
 330 Tăia una, tăia două,
 Curelele pînă-n nouă.
 Arme jos că îngrămădea,
 Movilă mare făcea,
 Șearpelui bine-i părea.
 335 Dar voinicul sta, zicea :
 — A, bre, Șearpe dumneata,
 Ia umflă-ți tu gușile,
 Să-i culeg eu armele,
 Ca să-i rozi tu oasele,
 340 Să-și tragă păcatele !
 Așa, Șearpele credea,
 Că arme jos că vedea,
 Gușile că le umfla,
 Iar Șearpele tot grăia :
 345 — Măi voinice, dumneata,
 Tu pă mine de m-oi tăia,
 Din mîna mea n-oi scăpa.
 Cînd cu otravă oi da,

Pămîntu l-oi aprindea,
 350 Tot ți-oi pierde viața!
 Șearpele să opintea,
 Gușile că le umfla,
 Ochii i să turbura,
 Cu gura căscată sta,
 355 De mi te prindea groaza!
 Dar voinicul ce făcea?
 Unde bine că-i venea,
 Paloșul că-l îndrepta
 La-ncheietura gurii lui,
 360 La puterea Șearpelui.
 Trase-o dată haiducește
 Și țipă iortomănește.
 Până-n coadă-l despica,
 Două scînduri îl făcea.
 365 Pe Mistricean că-l lua,
 Fuga la cal cu el da
 Și mi-l arunca pe șea,
 Și-l mai lega c-o curea,
 Ca să nu dea de belea.
 370 Dar Șearpele ce-mi făcea?
 Așa tăiat cum s-afla,
 Slava cerului sărea.
 Unde cu coada bătea,
 Toți tufanii dărîma.
 375 Venin din coadă-i pica,
 Braniștea c-o aprindea,
 El ca pîrjolul mergea,
 Pustia p-unde mergea.
 Dar voinicul ce-mi făcea?
 380 Ocolea p-unde știa,
 De focșor așa scăpa,
 În valea mare că trăgea,
 La o tîrlă se ducea,
 Trei turme de oi mulgea,
 385 Caprele de-a bașca.
 Trei lei de parale da
 Și la puț că să ducea
 Și-n sghebuleț că-l punea
 Și cu lapte mi-l scâldea
 390 Pînă carnea i-o nălbea,
 Păcură din el curgea!

De ce nu-și căta treaba?
Lapte de capră lua,
Pe unde cu lapte da,
395 Carnea bucăți că cădea,
Osul alb că rămînea,
Oasele și vinele,
De-și trăgea păcatele.
Sui soarele la prînz,
400 Trăgea moarte cu mult plîns;
Veni soarele la amiazi,
Trăgea moarte cu necaz;
Iar cînd fu pe la chindie,
Trăgea moarte cu minie.
405 Soarele mi-a scăpătat,
Mistricean a răposat.
Voinicul că îl plîngea
Și din gură tot zicea:
— Dobîndisem frățior,
410 Vezi, cu milă și cu dor,
N-avusei parte de el!
Cu paloșul că săpa,
Groapă mare de-i făcea,
Alături cu cumpăna,
415 Ca să-i meargă pomina.
Sipică că aduna,
Tron de sipică-ngrădea,
Între flori că-l așeza,
La cumpănă-l îngropa,
420 Să se ducă pomina.

Păsculescu. pp. 170—174;
inf. Lucan Candoi
(Celei—Corabia—Oltenia)

Foaie verde trei foi late,
 Departe, vere, departe,
 Dar nici tomn-aşa departe,
 Pe câmpul Talimului
 5 Şi p-al Rusalimului,
 În inima câmpului,
 Unde-i floarea fînului
 Şi-i e sete murgului
 De-i e păs voinicului . . .
 10 La puţul porumbului,
 Între furcă şi-ntre puţ
 Zace-un tinerel voinic,
 Cu capul la răsărit,
 Cu picioarele la vînt;
 15 Ficaţii i-au putrezit,
 Rinichii i-au mucezit.
 Că zace pe paie ude,
 Zace voinic, nu s-aude . . .
 Dar voinicul ce-mi făcea?
 20 El doparte se uita
 Pe cel drum cam vechiuleţ,
 Vechiuleţ şi de demult,
 Cu troscot verde-nvelit,
 Cu negar-acoperit,
 25 Şi el, vere, că-mi vedea,
 Tare-mi vine, tare-mi, dragă,
 Trei coconi,
 Feciori de domn,
 Şi-s îmbrăcaţi ca un domn,
 30 Dar nu au minte de om!
 Ei pe lîngă puţ treceau,
 Şi la puţ nu se-abăteau,
 Dar voinicul le zicea:
 — Trei coconi,
 35 Feciori de domn,
 Din oaste mare-aţi scăpat,
 Pe la cest puţ nu mi-aţi dat.
 Că şi eu am fost ca voi,
 Din oaste mare-am scăpat,

40 Pe la cest puț că mi-am dat,
 Cal de ghizduri mi-am legat,
 Și calul s-a scuturat,
 Desagii-n puț mi-au picat :
 Desagii
 45 Cu galbenii,
 Ghiozdanul cu cărțile,
 Cu toate ristoavele,
 C-alea-mi sînt averile,
 Să-mi scot datoriile.
 50 Cine, vere, s-o afla
 Și-n puț, frate, d-o intra,
 Toți galbenii să și-i ia,
 Doar ghiozdanul să mi-l dea ;
 Ghiozdanul cu cărțile,
 55 Cu toate ristoavele,
 Să-mi scot datoriile.
 Al mai mare
 Minte n-are,
 Cînd așa că-mi auzea,
 60 La frații lui că venea
 Și din gură le zicea :
 — Fraților, ascultați încoa',
 Așa mult n-am trepădat,
 Peste bun cîștig am dat !
 65 Al mai mare ce-mi făcea ?
 De haine se dezbrăca
 Și-n găleată s-așeza,
 Drumu-n puț, frate, că-și da,
 Și Scorpia l-înghițea
 70 Nevătămat, cum era !
 Din trei, doi că rămînea.
 Mijlociul ce făcea ?
 La voinicel se ducea
 Și din gură-așa-i zicea :
 75 — Măi voinice,-ascultă-ncoa',
 Frate-meu, de nu mai vine,
 Ori în puț că s-a-necat,
 Sau cineva l-a mîncat ?
 Dar voinicu-așa-i zicea :
 80 — Nici în puț nu s-a-necat,
 Nimenea nu l-a mîncat.
 El peste desagi a dat

Și desagii mei
 Sînt grei,
 85 Nu poate ieși cu ei!
 Mijlociu-așa-auzea,
 De haine se dezbrăca
 Și-n găleată s-așeza,
 Drumu-n puț, frate, că-și da,
 90 Și Scorpia l-înghițea
 Nevătămat, cum era!
 Din trei, unu rămînea.
 Și rămînea ăl mai mic,
 Că e mititel de chip,
 95 Dar e spornic la cuvînt.
 Aștepta
 Cît aștepta,
 Frații lui nu mai ieșea.
 La voinicel se ducea
 100 Și din gură-așa-i zicea:
 — Măi voinice,-ascultă-ncoa',
 Frații mei, de nu mai vin,
 Ori în puț s-au înecat,
 Sau cineva i-a mîncat,
 105 Singurel că m-ai lăsat!
 Dar voinicul ce-i zicea?
 — Nici în puț nu s-a-necat,
 Nimenea nu i-a mîncat,
 Peste bun cîștig au dat
 110 Și-mi numără, socotește,
 Parte ție nu-ți găsește,
 Pe tine te oropsește,
 Silește
 De mi-ți sosește!
 115 Băiatul, cînd mi-auzea,
 Foarte rău se necăjea,
 Fuga la puț că mi-și da.
 De necăjit ce era,
 Nici haine nu lepăda
 120 Și pe ghizduri se suia,
 Găleata cu stînga-o lua,
 Cruce la piept că-și făcea;
 Într-o parte se uita,
 Și el, vere, că-mi vedea
 125 Tot pe Mircea ciobănaș,

Fața lui, bulgăr de caș,
 Cu cămașa ca tina,
 Cu pielea ca hîrtia,
 C-o căciulă necroită,
 130 Din șapte hîrșii făcută,
 C-o măciucă nestrujită,
 Cu lancea la suptioară,
 Cu cîrligul la spinare,
 Și venea în fuga mare
 135 Și striga-n gurița tare :
 — Ia stai, vere, nu intra,
 Că-n puț este Scorpia,
 Afară, Samodia,
 De cinci ani mă bat cu ea !
 140 Că și noi am fost nouă frați,
 Pe cîtenouă ne-a tras.
 Ia stai să sosesc și eu,
 C-o vrea bunul Dumnezeu
 Ca s-o batem amîndoi !
 145 Și Mircea s-aptopia,
 Dar voinicul ce-mi făcea,
 Care bolnav că-mi era?
 D-un șarpe mare se făcea
 Și pe furcă se suia,
 150 Pe giuținare se lăsa ;
 Dalei, Mircea ce făcea ?
 Măciuchița-o repezea
 Drept în țeasta capului,
 Unde-i pasă șarpelui.
 155 Și șarpele ce-mi făcea ?
 Și-n puț, frate, se lăsa,
 Tot la mă-sa, Scorpia,
 Și din gură-așa-i spunea :
 — Aoleo, măicuța mea,
 160 Ne-a sosit, zău, pieirea :
 Savai, Mircea ciobănaș,
 Fața lui, bulgăr de caș,
 Cu cămașa ca tina,
 Cu pielea ca hîrtia,
 165 C-o măciucă nestrujită,
 C-o căciulă necroită,
 Din șapte hîrșii făcută,
 Cu lancea la suptioară,

Cu cîrligul la spinare,
 170 Ne-a prăpădit, frăţioare!
 Şi Scorpia mi-auzea,
 Apa-n puţ borborosea,
 Ghizdurile-n sus sălta
 De necăjită ce era...
 175 Dalei, Mircea ce făcea?
 Paloş din teacă scotea
 Şi pe mischiu mi-l trăgea
 Şi pe ghizduri l-aşeza,
 Cu băiatul că-mi vorbea:
 180 — Ține, vere, tu de vîrf,
 Că ți-u și eu de mănunchi.
 Că dac-o ieși Scorpia,
 Multă lume o mînca,
 Şi noi, frate, n-om scăpa!
 185 Dar Scorpia ce-mi făcea?
 De necăjită ce era,
 Drept în sus că s-azvîrlea,
 Cu gura proţap ieşea
 Ca să cuprinză lumea
 190 Şi s-apuce pe Mircea,
 Pe el necaz că-mi avea...
 Şi prin paloş că trecea,
 Pîn' la coadă se spârgea
 Şi doi frăţiori ieşeau
 195 Nevătămaţi, cum erau:
 — Uite-o, bat-o mamă-sa,
 Ne-nghiţise Scorpia,
 Şi deseară ne mînca!
 Dalei, Mircea ce făcea?
 200 După el, vere, mi-i lua
 Şi la stîină mi-i ducea,
 În lapte dulce-i îmbăia,
 Voinici că dezotrăvea,
 Fraţi de cruce se prindea,
 205 Precum este şi-acuma,
 Boieri, să se pomenească
 Aci,-n sat, la dumneavoastră!...

Vechi cîntece de viteji, pp. 58—61;
 inf. C. Voicu
 (Bogaţi—Găieşti—Argeş),
 14.VI.1939.

Foaie verde usturoi,
 Usturoi
 În patru foi,
 Ce război
 5 În sat la noi?
 Ce gîlceavă
 'N cea dumbravă?
 Dar gîlceava cine-o face?
 Ȃi trei fraȚi cu nouă zmei
 10 Pentr-o sor' care-o au ei:
 Pentru sori-sa Gafta,
 Frumoasă ca icoana,
 Dreaptă ca lumînarea.
 Și zmeii-au vrut ca s-o ia,
 15 FraȚii ei nu vor s-o dea
 Ca să le spurce legea...
 Strigă fratele cel mare,
 Căci e mare,
 Minte n-are,
 20 Căci purta haine de domn
 Și minte n-avea de om,
 Către fraȚii săi cei mici:
 — Aleleică, fraȚii mei,
 Hai să dăm pe sori-mea,
 25 Pe soră-mea GăftiȚa,
 Să ducă zmeii cu ea,
 Ca să ne lungim viaȚa!
 Că ei, vezi, că-s nouă zmei,
 Și noi sîntem numai trei
 30 Și-om pieri ca vai de noi!
 Strigă fratele cel mic,
 Căci e mic
 Și mai voinic,
 Tot slujind pe ispravnic,
 35 Multă minte-a dobîndit,
 Aferim, ce mai voinic:
 — O dată cu viaȚa mea
 Eu n-oi da pe soră-mea,

Pe soră-mea Găftița,
40 Să ducă zmeii cu ea
Ca să ne spurce legea!
Foaie verde usturoi,
Și puse sorocul joi,
Și ieșiră la război,
45 Și cu zmeii se lua
Zi de vară
Pînă-n seară,
O dată se opintea,
Paloș din teacă scotea
50 Și frumos mi-l azvîrlea,
Și trei zmei că mi-și tăia!
Tăie trei, rămase șase.
Iar strigă fratele mare,
Căci e mare,
55 Mînte n-are,
Căci purta haine de domn
Și mînte n-avea de om:
— Hai să dăm pe soră-mea,
Pe soră-mea Găftița,
60 Să ducă zmeii cu ea,
Ca să ne lungim viața!
Iar strigă fratele-ăl mic,
Căci e mic
Și mai voinic,
65 Tot slujind pe ispravnic,
Multă mînte-a dobîndit,
Aferim, ce mai voinic:
— O dată cu viața mea
Eu n-oi da pe soră-mea,
70 Pe soră-mea Găftița,
Să ducă zmeii cu ea
Ca să ne spurce legea!
Foaie verde usturoi,
Și puse sorocul joi
75 Și ieșiră la război.
Și cu zmeii se lua
Zi de vară
Pînă-n seară,
Făr' de pic de nădușeală...
80 O dată se opintea,
Paloș din teacă scotea

Și-așa bine l-azvîrlea,
 Tăie trei,
 Rămase trei.
 85 Iar strigă fratele-ăl mare,
 Căci e mare,
 Minte n-are,
 Căci purta haine de domn
 Și minte n-avea de om,
 90 Către frații lui cei mici:
 — Hai să dăm pe soră-mea,
 Pe soră-mea Găftița!
 Iar strigă fratele-ăl mic:
 — O dată cu viața mea
 95 Eu n-oi da pe soră-mea,
 Pe soră-mea Găftița,
 Să ducă zmeii cu ea
 Ca să ne spurce legea!
 Foaie verde usturoi,
 100 Și puse sorocul joi
 Și ieșiră la război.
 Și cu zmeii se lua
 Zi de vară
 Pînă-n seară,
 105 Făr' de pic de nădușeală.
 Paloș din teacă scotea
 Și-așa bine-l azvîrlea
 Și doi zmei că mi-și tăia.
 Tăie doi, rămase unu.
 110 Iar strigă fratele-ăl mare,
 Căci e mare,
 Minte n-are,
 Căci purta haine de domn
 Și minte n-avea de om:
 115 — Hai să dăm pe soră-mea,
 Pe soră-mea Găftița,
 Să ducă zmeul cu ea,
 Ca să ne lungim viața!
 Iar strigă fratele-ăl mic:
 120 — O dată cu viața mea
 Eu n-oi da pe soră-mea!
 Și iar verde usturoi,
 Și fuse sorocul joi
 Și ieșiră la război.

125 Amîndoi că se luau
 Zi de vară
 Pînă-n seară,
 Fără pic de nădușeală...
 Fratele ăl mic striga:
 130 — Aleleică, frații mei,
 Săriți, frați,
 De-mi ajutați!
 Mîinile mi s-a-ncordat,
 Ochii mi s-au tulburat
 135 De balele zmeilor,
 De limbile șerpilor,
 Șerpilor,
 Proclețiilor!
 Aduceți pe soră-mea,
 140 Pe soră-mea Găfțița.
 Scoață capul pe fereastră
 Și zmeul ca să mi-o vază,
 Leșin la inimă-i cază!
 Pe soru-sa o-aduceau,
 145 Și zmeul că mi-o vedea,
 Leșin la inimă-i da
 Și zmeul că se-nmuia...
 Dar fratele ce-mi făcea?
 Paloșul că mi-l scotea,
 150 Cap de trup că-i depărta
 Și de zmei se curăța...

Vechi cîntece de viteji, pp. 48—51;

inf. C. Lăcătuș

(Ghimpați—Drăgănești-Vlașca — București),

31.VIII.1935.

12 (10) DĂMEAN ȘI SÎLA

La lacul cu lapte dulce,
 Unde pe toți doru-i duce,
 Cu țarmuri de pită albă,

Unde ciutele s-adapă
5 Și-ncă zînele se scaldă,
Propoartă-se,
Umblă-se
Micul Dălea-Dămean,
Prunc de doisprezece ani,
10 Trage-și murgul după el,
Murg frumos și subțirel.
Coadă-atinge șovar verde,
Ce pe lume nu se vede.
Ochii negri-și arunca,
15 Lung în zare se uita
Pe cel drumșor părăsit,
Cu iarbă învăluit,
Cu năgară-acoperit.
Ce vedea
20 Nu îi plăcea,
O trăsură-n două roate
Vine pe drum din cît poate.
Cine-n trăsură se cară?
Cară-mi-se, Doamne, cară
25 Sîla-Sîlmandiului,
Sîlnica voinicului,
Care taie-n drumul mare,
Judecată nu mai are.
Ea la Dălea ajungea,
30 Bună ziua că îi da
Și din gură-l dosădea:
— Ei, tu, Dăleo-Dămean,
Prunc de doisprezece ani,
Cine pe tin' te-a adus
35 Și în calea mea te-a pus,
De îmi calci livezile
Și-mi trîntești rogoazele
Și-mi tulburi izvoarele?
Vino-ncoace la război,
40 Să ne lovim amîndoi,
Tu ești mic, iar eu sînt mare,
Să vedem care-i mai tare.
Iar pruncul Dălea-Dămean,
Măcar de doisprece ani,
45 Tare mîndru și viclean,
Din gură așa-i zicea:

— Auzi, Silă, maică Silă,
Ce m-aş ruga eu de tine
Să faci bine pentru mine,
50 Mai mult pentru Dumnezeu,
Să asculţi ce-oi zice eu.
De bătut să nu ne batem,
Ci mai bine să ne-ntrecem
De la roşul răsărit
55 Păn' la negrul asfinţit.
Care pe care ne-om ajunge,
Celuia să-i facem cruce,
Cruce pe cap să-l zdrobească,
Viaţa-i să se sfîrşească.
60 Iară Sila-l asculta
Şi-ncepea fuga a da
Cu cocia ce avea,
Cocie în două roate,
Din trup de om erau toate:
65 Buciumile roţilor,
Grumazii voinicilor;
Iar spiţele roatelor,
Mînilor voinicilor;
Şi năplatul roatelor,
70 Tălpile voinicilor;
Dar în loc de mădulare,
Degeţele cu inele;
Dară friul de la cai,
Cosiţe de fete mari. . .
75 Şi calul Dălei-Dămean,
Prunc de doisprezece ani,
Avea şeauă, şi-avea friu
Chiar din o falcă de zmeu;
Friul e din nopîrcele
80 Oacheşe şi frumuşele,
Tot din gură încleştate
Şi din coadă înnodate,
Cum mai negre şi ciudate.
Tot fugeau cît îmi fugeau,
85 Până bine înnoptau,
Dălea-nainte era,
Iară Sila se silea,
Să-l ajungă nu putea.
Ea deodată în loc sta,

90 După Dălea se uita,
 Apoi mâna-n sîn băga
 Și o funie scotea,
 O dată mi-o învîrtea.
 Atunci, Doamne, ce-mi sosea?
 95 Vro doisprece pui de zmei,
 Care-s iuți precum îi vrei;
 Mai o dată o-nvîrtea,
 La trăsura îi prindea,
 Și pe ei că se răsta
 100 Și fugă mare ea da,
 De loc pe Dăle-ajungea,
 Bun ajunsul că îi da
 Și din gură-așa striga:
 — Ei, tu, Dăleo-Dămean,
 105 Prunc de doisprezece ani,
 'Tinde-ți capul să ți-l tai,
 Că așa tu îmi grăiai
 Cînd noi doi ne-am rămășat,
 Să nu-ți fie cu bănat!
 110 Dar pruncul Dălea-Dămean,
 Măcar de doisprece ani,
 El din gură-așa zicea:
 — Ei, tu, Silă, maică Silă,
 Ce m-aș ruga eu de tine
 115 Să faci bine pentru mine,
 Mai mult pentru Dumnezeu,
 Să ascuți ce-oi zice eu:
 Nu mă tăia-n drumul mare,
 Să se mire oamenii,
 120 Să mă calce carele,
 Să mă mînce fiarele,
 Să mă ardă soarele.
 Ci hai la curțile tale,
 Acolo pe min' mă taie,
 125 Mai bin' decît oamenii,
 Să mă știe lemnele,
 Lemnele și pietrile;
 Decît țara și lumea,
 Să mă știe pădurea!
 130 Și Sila îl asculta,
 Înapoi se întorcea
 Și acasă ajungea

Dimpreună cu Dălea,
 Care așa îi grăia :
 135 — Auzi, Silă, maică Silă,
 Ascultă-mă, fie-ți milă,
 În chilie să te bagi
 Și tu bine să te-mpraci,
 Cu cercei
 140 Măzărăței,
 Lăsăței,
 Pe zulfiori
 Gălbiniori,
 Te chitește mai o dată,
 145 Cum ai fost tu, Silă, fată,
 Pe fereastră 'tinde-ți capul,
 Să te văd și eu, săracul,
 Și-apoi vină, mă zdrobește,
 Viața mea o sfirșește.
 150 Sila, cînd îl auzea,
 Bucuroasă-l asculta,
 Că gîndea că e așa ;
 În chilie se băga
 Și-ncepea de se chitea,
 155 Cu cercei
 Măzărăței,
 Lăsăței,
 Pe zulfiori
 Gălbiniori,
 160 Se mai chitea ea o dată,
 Așa precum a fost fată,
 Pe fereastră se punea
 Și la Dămean căuta,
 Iară el, Dălea-Dămean,
 165 Măcar de doisprece ani,
 Sub fereastră se trăgea,
 Cam pe furiș,
 Cam mulcomiș,
 Mîna la brîu își punea,
 170 Buzduganul își trăgea,
 O dată îl răsucea,
 Ochii Silei îi fura
 Și în Sila iute da,
 Așa tare o lovea,
 175 Încît Sila jos cădea.

El tot da și-o omora,
Ochii negri îi scotea,
La șeaua sa îi punea,
Chiar și noaptea strălucea,
180 Parcă stele-ar lumina.
Așadar, Dălea-Dămean,
Copil mic, dară viclean,
A scăpat viața sa
Și-a omorât pe Sila.
185 Și fiți voi cu voie bună,
De la mine cu-o minciună,
O minciună lăutărească
De-o poveste bătrânească! . . .

Corcea, pp. 27-33;
inf. Vichentie Micu
<Coștei—Banatul Sirbesc>

13 (11) ANTOFIȚĂ AL LUI VIOARĂ

Foaie verde sălcioară,
În oraș în Slătioară,
La casele lui Vioară,
Lui Vioară vătaf mare,
5 Frumoasă masă mi-e-ntinsă,
De mari boieri mi-e cuprinsă.
Dar la masă cine-mi șeade?
Cei cincizeci de năvodari,
Patruzeci de lopătari,
10 Tot feciori de boieri mari.
Dar la masă ce-mi mînca?
Numai cegă și postrungă
Și galbenă caracudă,
C-am auzit pîn bătrîni
15 C-ala-i peștele mai bun;
Și cosăcel din saramură,
Face-un chef de băutură. . .

Toți mi-și bea, se-nveselea,
 De nimenea nu gîdea.
 20 Cu pahar cin' le lumea?
 Antofiță al lui Vioară,
 El nici nu bea, nici nu mînca,
 Numai cu ochii se uita;
 Și el, frate, că-mi ședea
 25 Cu coate dalbe pe masă,
 Cu palmele pe obraze.
 Cine seama că-i lua?
 Numai Vioară cel bătrîn,
 Cu bărbuța pîn' la brîu,
 30 Barba-i bate brațele,
 Genele, sprîncenele,
 Și chica, călcîiele.
 El în picere-mi sărea,
 Ochii-n roată că-și făcea,
 35 Peste masă-i arunca,
 Pe Antofiță că-l vedea
 Și din gură că-i zicea:
 — Antofiță, fiul taichii,
 Ce stai tu trist și mîhnit?
 40 Nici nu bei, nici nu mănînci,
 Numai cu ochii te uiți?
 Ori din chilciug ai sfîrșit,
 Ori stăpîn te-a oropsit,
 Ori murgu ți-a-mbătrînit,
 45 Ori vremea că ți-a venit,
 Vremea de căsătorit,
 Și de-nsurătoare,
 Și de căsătoreală?
 Antofiță ce-mi zicea?
 50 — Bine, taică dumneata,
 De stătuși de mă-ntrebași,
 Cu cuvinte spune-ți-aș.
 Să-mi pui mîinile în piept,
 Să-ți dau cuvîntul cel drept:
 55 Nici de chelciug n-am sfîrșit,
 Nici haine n-am ponosit,
 Nici murgu n-a-mbătrînit;
 Mie vremea mi-a venit,
 Frate, de căsătorit,
 60 Și de-nsurătoare,

Și de căsătoreală.
 Nu aseară, alalteri seară
 Logodna că mi-ai băut-o
 Cu fata lui domn Știrbei.
 65 Fata, taică, a auzit
 Că sînt fecior de boier mare,
 Tot vătaf de năvodari.
 Și ea, taică, mi-a trimes
 Carte albă, slovă neagră,
 70 Ca să-i aduc
 Știucile
 Ca vacile,
 Morunii
 Ca biolii,
 75 Să-i aduc ca oile.
 Cu carnea nunta s-o nuntesc,
 Cu oase casa s-o zidesc,
 Cu coastele s-o-nlănțuiesc,
 Cu solzii s-o șindrilesc,
 80 Cu sînge s-o zugrăvesc,
 Taică, să te pomenesc!
 Tată-său cînd auzea,
 Lui din gură că-i striga:
 — Antofiță, fiul taichii,
 85 Eu, taică, am îmbătrînit,
 Toate apele-am vînat
 Și le-am turburat,
 Așa pește n-am aflat.
 Decît, taică,-am auzit,
 90 Dar de văzut n-am văzut,
 În Vidros, apă spurcată
 Și de pește lăudată,
 Cine intră nu mai scapă.
 Vidrosu e apă-adîncă,
 95 Pă cine-l prinde-l mînîncă.
 Că Vidrosu e de-adînc,
 Cît în cer pînă-n pămînt!
 Antofiță, dacă auzea,
 Drept în picere sărea,
 100 El mai viteaz se făcea,
 Mîna pe pahar punea,
 Toate paharele umplea,
 La toți năvodarii da;

Rînd paharu tat-său il lua,
 105 Cu vin că-l jumătătea,
 Cu spirt că-l împlinea,
 Da lui taică-său de bea.
 Cum mi-și bea, cum se-mbăta.
 Covor verde așternea,
 110 Cu băsmăluța-l învălea.
 La năvodari se ducea,
 Cîte un pahar de vin le da
 Și din gură le striga :
 — Ce stați, măre, de priviți?
 115 Descurcați năvoadele,
 Așezați matițele
 Și-ngreuițați plutile !
 Antofiță ce-mi făcea?
 Pe năvodari că-i lua,
 120 Toate apele-mi vîna :
 Gîrlele cu gîștele,
 Bălțile cu rațele.
 Ce fel de pește-mi prindea?
 Să vezi, pește de-l mărunt,
 125 Nisipul de pe pămînt,
 De care boierii nu mînc.
 Dar Antofiță ce-mi făcea?
 Dacă pește nu-mi prindea
 Cum îi cerea inima,
 130 Năvodarii că-i lua,
 La cîrciumă că-i aducea ;
 Vin cu vadra le scotea,
 Năvodarii de-i îmbăta.
 Și pe toți că mi-i lua,
 135 La Vidrosu se ducea,
 La Vidrosu c-ajungea.
 D-un steajăr mare-mi bătea,
 Năvoadele-mi așeza,
 Năvoadele, vasele
 140 Și toate matițele.
 Trase-o toană, trase două,
 Trase, boieri, pînă-n nouă.
 Ce fel de pește-mi prindea?
 El nimica nu-mi prindea
 145 Decît puiul Vidrii,
 În fundul matiții.

Afar', frate, că-l scotea,
 Un foculeț că-mi clădea,
 Pe puiu Vidrii îl lega,
 150 Cu ochii la foc îl pripea,
 Mi-l bătea, mi-l canunea,
 Începea d-a chiria.
 Vidra bătrână auzea,
 Fața apii fluștura,
 155 În toate părțile se uita,
 Pe nimenea nu vedea;
 P-Antofiță că-l vedea,
 Cu puiu-n mână mi-erea,
 Din guriță că striga:
 160 — Antofiță, dumneata,
 Ce-mi bați puiu și-l căznești,
 Tot de pește-l suduiești?
 Dă-mi tu drumu puiului,
 Puiului, puicului,
 165 Că mi-e puiu mititel,
 Mititel și crudicel,
 Nu știe seama peștelui,
 Morunceala morunilor,
 Tăvălitura știucilor,
 170 Că eu, frate, ți-oi aduce
 Știucile
 Ca vacile,
 Morunii
 Ca biolii,
 175 Să-i aduc ca oile.
 S-aduc pește cât oi vrea,
 Ți-oi îndestula inima,
 Ți-oi face toată treaba!
 Antofiță c-auzea,
 180 Prost de minte că-mi erea,
 Drumul puiului că-i da;
 Că dacă drumul puiului nu-i da,
 Vidra tot peștele lui că-i scotea.
 Ea dacă puiu îl vedea,
 185 În fundu apei îl ducea.
 Atunci Vidra ce-mi făcea?
 La moruni fuga că da,
 Tot de coadă că-i mușca,
 La năvoade că-i ducea.

190 Pe la știuci că se vîra,
De spinare le mușca
Și-n năvoade le-arunca.
Ea, frate, se mai gîndea,
Aminte d-un morun și-aducea
195 Și la el că se ducea,
Jumate spinarea-i mînca,
El nu se mai deștepta...
Dacă vedea și vedea,
De gușă că-l apuca,
200 Iar morunu că pleca,
Înspre năvod îl îndrepta.
În năvod el că intra,
Năvodu la pămînt băga.
Dară Vidra ce-mi făcea?
205 În fața apei că ieșea,
P-Antofiță că-l vesteia.
Antofiță ce-mi făcea?
La năvodari se răstea,
Cîte-o palmă le trăgea,
210 Năvodarii se năcăjea,
La cîrme se așeza.
Trăgeau o toană, trăgeau două,
Trăgeau, boieri, pînă-n nouă,
Nici de pămînt nu-l urmea,
215 Așa de greu ce era!
Iar Vidra se necăjea,
Pîn năvoade că intra,
Peștele că-l răscolea,
Peștii din coadă bătea,
220 Mare talaz că-mi scotea:
Venea Vidrosu îngăibărat,
Cu nisip amestecat,
Toți năvodarii i-a-necat,
Numai Antofiță-a scăpat.
225 Dar cum hoțu că scăpa?
Rață-de-baltă-mi era,
Știa 'oțu d-a-nota.
El înot că se lăsa,
Ochii pe Vidros arunca,
230 D-o salcie că năzărea,
O salcie cu mustăți pe apă,
Pe Vidros mi-e cocoșată.

Când de salcie s-apropia,
 Vidra-nainte-i ieșea,
 235 Coadă bici că și-o făcea,
 Peste ochi că mi-l izbea,
 Ochii din cap că-i sărea;
 De salcie s-apuca
 Și-n salcie se suia.
 240 Tipa ziua rumînește,
 Să vezi, noaptea, tot turcește,
 Despre ziuă, letinește...
 Nimenea nu-l auzea.
 245 Să vezi, mic de porcăraș,
 Porcii, frate, întorcînd,
 Din fluieraș doina doinînd,
 Glăsulețu-l înțelegea,
 Purcaru lui tată-său erea
 Și la el că se ducea.
 250 Când purcarul că-l vedea,
 Din guriță că-i striga:
 — Stăpîne dumneata,
 Ce-ai căutat p-aicea?
 Unde Antofiță auzea,
 255 Inima-n el că creștea,
 Din guriță că striga:
 — Măi purcăraș dumneata,
 Ia-mă tu d-aicea
 Și mă du la casa mea,
 260 Că mare pomană-i avea!
 Purcaru că mi-l lua,
 Bețișor că-i întindea
 Și la tată-său îl ducea.
 Unde Vioară-l vedea,
 265 Din guriță că-i striga:
 — Antofiță, fiul taichii,
 Nu mi-ai ascultat vorba,
 Lasă,-ți fie rău, nu așa!
 Taică, nu mi-e pentru tine,
 270 Mi-e pentru cinzeci năvodari,
 Tot feciori de boieri mari!
 Coccoanele le-ai văduvit,
 Copilașii i-ai sărăcit.
 Dar-ar Dumnezeu să dea
 275 Și Măiculița Precista,

Tată, să te-nsori
De nouă ori,
Să faci nouă feciori!
Cînd o fi l-al zecilea,
280 Să-ți faci și d-o cuconiță,
Să-ți dea apă la temniță!
Atunci, taică, nici atunci
Să-mi mai vînezi tu Vidrosu!
Atît tată-său îl blestema,
285 Otravă-n ciubuc punea,
Ochii peste cap că da;
Făcea moarte peste moarte,
Care-n lume nu se poate!

Tocilescu, pp. 49-52;
inf. Ion Neblea și Dumitru Văleanu
(Roșiori—R.-de-Vede—București).

14 (12.I) GRUIA LUI NOVAC ȘI ZÎNA

Plecat-a, Doamne, plecat,
Săvai, bătrînul Novac,
Cu Gruîța dezmiardat,
În oraș, în Țărigrad.
5 Tot mergeau, cît îmi mergeau,
Într-un codru apucau.
Lui Novac i se ura
Și din gură-așa striga:
— Cîntă, Gruio, -un cînticel,
10 Să trecem codru cu el!
Gruia atunci răspundea:
— Ba eu, taică, n-oi cînta,
Că dacă eu oi cînta,
Toți munții s-or legăna,
15 Lemnele s-or scutura,
Multă frunză va pica;

Și știi, taică, sau nu știi,
Că de-atunci nu-i așa mult,
C-o nevestă am avut.
20 Pe nume cum o chema?
Săvai, zîna Magdalina,
Și pe ea eu am lăsat,
Iar ea tare s-a jurat,
Pe mine cînd m-o afla,
25 De loc mă va săgeta.
Novac, dacă auzea,
Cătră Gruia-așa zicea :
— Cîntă, Gruio, nu te teme,
Că ce gode, Gruî',-o fi,
30 Toate eu le-oi sprijoni!
Gruia tot se cam trecea,
Și Novac să cam vrisnea,
Gruia-ncepe a cînta,
Munții că se legăneau,
35 Lemnele se scuturau,
Multă frunză îmi pica.
Zîna-adormită era,
Și, cum frunza îmi pica,
Toată umbra se strica,
40 Soarele că o ardea,
Și ea, zău, se pomenea.
Cînd bine se pomenea,
Glasul Gruii auzea
Și de loc îl cunoștea.
45 După Gruia îmi curea,
Unde, Doamne,-l ajungea,
Binișor îl săgeta,
Gruia mort jos îmi cădea.
Novac-nainte mergea,
50 Tot mergea și asculta,
Dar Gruia nu mai cînta,
Și din gură-așa striga :
— Cîntă, Gruio, nu te teme,
Că ce gode, Gruî',-o fi,
55 Toate eu le-oi sprijoni!
Dar Gruia nu îmi răspunde,
Că nu mai are de unde...
Novac-napoi se-ntorcea
Și din gură-așa zicea :

60 — Scoală, Gruio, nu te face!
 Dară Gruia tot îmi tace.
 Apoi la el se uita
 Și din gură cuvînta:
 — Uite, bată-l mumă-sa,
 65 Zisei Gruia că se face,
 Dară Gruia-i mort, și pace!
 În toate părțile să uita,
 Pe nime nu îmi vedea,
 Bine socoată-și făcea,
 70 Mîna-n buzunar băga
 Și din el că îmi scotea
 Un mic de amnărel
 Și o arșă ieșculiță;
 O dată îm' scăpăra,
 75 Pojar codrului că-i da
 De trei părți
 Cu lemne verzi,
 Și de-o parte
 Cu uscate;
 80 Foc mare mi se făcea,
 Zîna sus că îmi zbură
 Și Novac că se puneă,
 Arcul bine îndrepta,
 Pe zîna o săgeta,
 85 O aripă îi frîngea,
 Zîna jos că îmi cădea;
 Cureaua Novac ș-o prindea,
 Și de mîna o lua,
 Și la Gruia o ducea,
 90 Și din gură-așa striga:
 — Ei, tu, zîna, mîndră zîna,
 Mîndră fie mumă-ta,
 Tu pe Gruia să-l învii,
 Că dacă nu li-i nvia,
 95 De carne te-oi curăța
 Și în foc te-oi arunca!
 Zîna așa îi zicea:
 — Eu pe Gruia-ș învia,
 Dar tu pe min' mi-i tăia!
 100 Novac iar așa-i striga:
 — Învie pe Gruia-al meu,
 Că nu te-oi mai tăia eu!

Zîna iarăși răspundea :
 — Atunci pe Gruia-oi învia,
 105 Dacă tu te vei jura
 Că pe min' nu mi-i tăia.
 Novac de loc se punea
 Și tare mi se jura
 Pe cuțit și pe băltac,
 110 Și pe dulce săbioară,
 C-aia-i moarte mai ușoară.
 Dacă Novac se jura,
 Zîna așa îi zicea :
 — Taie-mi degețelul mic,
 115 Cu inelușul de-argint !
 Novac degețelul tăia,
 Iară zîna se punea,
 O cîrpă o întindea,
 La Gruia că se ducea,
 120 Pe urechii îi sufla,
 Sărea Gruia cît colea,
 Pe la ochii se freca
 Și din gură-așa striga :
 — Uită, bată-l mumă-sa,
 125 Ca mai greu am adormit,
 Cîntecul nu mi-am sfîrșit !
 Dar Novac așa-i striga :
 — Fire-ai neichii adormit
 Până-i lumea și pămînt,
 130 Că zîna te-a săgetat
 Și tu mort jos ai picat.
 Apoi pe zîna-o prindea
 Și de mîină o lua,
 Și la Gruia o ducea,
 135 Și din gură-așa zicea :
 — Fă, Gruio, ce ție-ți place,
 Că eu nimic nu-i pot face,
 Că eu tare m-am jurat
 Pe cuțit și pe băltac
 140 Și pe luce săbioară,
 C-aia-i moarte mai ușoară ;
 Tu, Gruio, nu te-ai jurat,
 Ție nu ție-o fi păcat !
 Gruia, cum îmi auzea,

- 145 La zîna se slobozea
Și de mină o prindea,
Săbioara îmi trăgea,
De carne o curătea
Și în foc o arunca,
150 Frumușel că o ardea,
În cenușă-o prefăcea
Și în vînt o spulbera...
Pentru să se pomenească
La boieri ca dumneavoastră
155 De povestea novăcească!

Corcea, pp. 125—130;
inf. Vichentie Micu
<Coștei—Banatul Sîrbesc>.

15 (12. II. 3) NOVAC ȘI ZÎNA

- Sub ceri roșu răsărit,
Este-un măr mare-nflorit,
Cu vîrful pînă la ceri,
Cu poalele jos, pe mări.
5 Cine-n măr că îmi șădea?
Șădea zîna Măgdălină,
Într-un pat mare-ncheiat,
Cu stulpezii toți de fag
Și cu scînduri tot de brad.
10 Lucru mare ce lucra?
C-un fir de-aur îngrădea,
Îngrădea și tot gîndea
Cum s-ar putea mărita!
Deodată mării-i veni
15 Ceva-n gînd și ea grăi:
— Mere, mere, frate mere,
Ian rădică-ți poalele,
Laturi cu vîrfurile,
Să-mi văd eu marginile;

20 Că știi, frate, au nu știi,
Că de cînd tu ai crescut,
Margini nu mi-am mai văzut;
Că dacă m-oi mînia,
Frumușel eu te-oi săpa
25 Și pe tin' te-oi răsturna.
Dară măru-i răspundea:
— Mareo, mareo, soro mare,
Ce te țini tu așa mare
Și vorbești așa de tare?
30 Că nu este voia ta
Și nu este voia mea,
Ci e voia altuia;
Că dacă Dumnezeu vrea,
Toate valuri ți-or săca
35 Și mică vei rămînea,
De m-o' prinde mila ta!
Marea, dacă auzea,
Tare se mai mînia,
Tulboroasă îmi venea,
40 Pe la măr se abătea,
Frumușel că îl săpa
Și bine îl răsturna.
Frumos marea îmi ieșa,
Patul pe apă pleca,
45 Zîna-ncepea a țîpa
Și cu glas mare striga:
— Care-n lume s-o afla
De din apă să mă scoată,
Lui i-oi da viața-mi toată!
50 Nime-n lume nu s-afla
Fără Mircea, mic cioban,
Mic cioban de nouă ani,
Cu clăbăț de țap în cap.
Zîna cum îl mai vedea,
55 Cu glas tare îi zicea:
— Vino, Mirceo, vino, dragă,
De din apă tu mă scoate,
De mă scoate de la moarte!
Mircea, cum îmi auzea,
60 Fuga înapoi că-mi da
Și-napoi nu se uita,
Că el tare se temea.

Zîna, dacă îl vedea,
 Și mai tare îmi striga,
 65 Mircea mai tare fugea...
 Atunci zîna îmi țipa
 Și din gur-așa striga:
 — Cine-n lume s-o afla
 Din apă ca să mă scoată,
 70 Nevasta a lui voi fi
 Dac-acela va voi.
 Nime-n lume n-auzea,
 Făr' bătrînul de Novac
 Din munți cu stejari și fag.
 75 El glasul că-l auzea,
 Sulița-n mîină lua,
 Săbioara-și apuca,
 Învăluită,
 Trîmbuită,
 80 Foarte bine pregătită.
 În teacă că mi-o băga
 Și prin codru îmi pleca.
 Nici prea mult nu îmi umbla,
 La mare se cobora.
 85 Zîna, dacă îl vedea,
 Așa din gură-i zicea:
 — Vino, taică, vino, dragă,
 De din apă tu mă scoate,
 De mă scoate de la moarte,
 90 Că ți-oi fi soție
 Până voi fi vie!
 Novac, dacă îmi vedea,
 Săbioara îmi trăgea,
 De genunche că îi da,
 95 De trei stînjăni se lungea,
 De trei coți că se lăța
 Și pe mare mi-o lăsa,
 În loc de punte-o făcea,
 Tocma-n pat o răzima.
 100 Pe sabie-apoi pleca
 Păn' de pat s-apropia,
 Sulița mi-o întindea,
 De ea zîna se prindea,
 Num' o dat' se opintea,
 105 Tocma-n țărături o zvîrlea.

Dacă zîna îmi scăpa,
 Așa rău că îmi căuta
 Și Novac așa-i zicea :
 — Ei, tu, zînă, mîndră zînă,
 110 Dar ce cauți așa de rău,
 Gîndești c-o să te iau eu ?
 Eu nu te iau de nevastă,
 Ci te iau eu nororea
 După feciorul meu Gruia,
 115 Că-i mult nalt și subțirel,
 Parcă-i tras printr-un inel !
 Cînd zîna îmi auzea,
 Tare se mai bucura,
 Deodată se scutura,
 120 Păru-n cap îi gălbinea,
 Ca de aur se făcea ;
 Apoi cu Novac pleca,
 Sus la munte se suia,
 La cerdac că ajungea,
 125 Mare nuntă rădica . . .
 Unde, Doamne, îmi pleca ?
 Pe ei doi de-a-i cununa
 În oraș, în Țărigrad.
 Dac-acolo ajungea,
 130 Zîna așa îmi zicea :
 — Ei, tu, taică, taic' Novace,
 Noi mai bine să nu mergem
 În oraș, în Țărigrad,
 C-acolo-i un negru-arap
 135 Cu solzi negri după cap,
 Buzele-s ca clisele,
 În dinți ca lopețile,
 Măsăle ca rîșnițele,
 În unghii ca săcerile ;
 140 Dac-Arapu m-o vedea,
 Pe voi pe toți v-o tăia,
 Numai eu oi rămînea,
 De m-o rupe inima.
 Că s-a mai luat o dată
 145 După mine să mă prindă,
 Și eu bine am scăpat
 În cel măr mare rotat,
 Și de-atunci nu m-a aflat.

Dacă Novac auzea,
 150 Cătră Gruia-aşa zicea :
 — Ei, tu, Gruio, puiul neichii,
 Ia-mi tu albă rochioară
 Şi te fă o govioară ;
 Sub cea albă rochioară
 155 Ia luce de săbioară,
 De să-ți fie soțioară ;
 Cînd Arapu ne zărește,
 El lingă tine s-oprește,
 Puținel tu îl jîgnește,
 160 Cure-o neica de-l trîntește.
 Gruia, cînd îmi auzea,
 Chiar așa el îmi făcea,
 Lua albă rochioară,
 Sub cea albă rochioară
 165 Lua luce săbioară,
 De să-i fie soțioară,
 Şi se făcu govioară.
 În oraş ei se băgau
 Şi-o dată îmi urezau ;
 170 Arapul la prînz era
 Şi din gură-aşa striga :
 — Dar ce viteji îs ăştia,
 De nuntă au rădicat,
 Cînd eu poruncă am dat
 175 Nuntă să nu se mai facă
 Până fete-or 'bătrîni,
 Cosiți albe-or împleti,
 De şele s-or gîrbovi,
 Că dor pe zîna-oi găsi? !
 180 Mai o dată-mi urezau,
 Arapu-afară ieşea,
 Dar şi dacă îl vedeau,
 Toții fuga că îmi dau,
 Numai Gruia rămînea,
 185 Că e albă govია !
 Arapu, cînd îl vedea,
 Gîndea că zîna era.
 De Gruia s-apropia
 Şi-ncepea de-a-l picicura,
 190 Dar Gruia nu suferea,
 Că nu-i albă govია,

Ci mi-e Gruia lui Novac,
Care mi-e puiuț de drac.
El napoi că mi se da,
195 Mîna-n rochie băga,
Săbioara își trăgea,
O dată o fluștura,
Puținel pe-Arap jîgnea,
Curea Novac și-l trîntea
200 Și capul că îi tăia,
În sabie îl lua
Și la zîna îl ducea.
Cînd zîna capul vedea,
Tare se mai bucura,
205 La bisărică mergea,
Cu Gruia se cununa.
Napoi că se-ntorceau,
La cerdacul lui Novac,
Mare nuntă că făceau
210 Și-ncepeau de se gostau.
Sărea jocul tot jucînd
Cu lăutarii toți zîcînd . . .
Pentru să se pomenească
La boieri ca dumneavoastră
215 De povestea novăcească !

Corcea, pp. 101–107:
inf. Vichentie Micu
<Coștei—Banatul Sîrbesc>.

16 (13) GRUIA COPILUL

Colo jos la scăpătat,
La ciordacul lui Novac,
Este-un cort mare rotat.
Dar sub cort ce mi-și era?
5 O măsuță mitutea,

De nouă stînjeni de lungă
 Și de șapte palme-n dungă,
 O masă frumos întinsă,
 Cu albe făclii aprinsă.
 10 Dar la masă cine-mi șeade?
 Tot bătrînul de Novac,
 Tot desculț și dezvățat,
 Numai cu gugimanu-n cap;
 Fața-i albă ca hîrtia,
 15 Iară barba-i ca colia;
 Cu trei noduri la mustețe,
 Și cu șapte crețe!
 Lîngă el cine-mi șeade?
 Vro cincizeci de Novăcești,
 20 Vro cincizeci de veri primari,
 Vro cincizeci de nepoței
 Și cincizeci d-ăi mărunței.
 Toți beau și să ospătau
 Și voie bună-și făceau,
 25 Numai Gruia lui Novac
 Nici nu bea, nici nu mîncea,
 Nici voie bună n-avea.
 Novac din gură-mi grăia:
 — Gruio, Gruio, puiul meu,
 30 Măi copile, dragul meu,
 De ce șezi tu supărat,
 Nebăut și nemîncat?
 Gruia din gură-mi grăia:
 — D-oi tu, tăicuță Novace,
 35 Voie bună cum mi-oi face,
 Că văd vrîstniceii mei
 Că sînt toți însurăței,
 Cu copiii cît și ei.
 Însoară-mă, taică,-nsoară,
 40 Că barba că mă-mpresoară,
 Și mustața
 Îmi strică fața;
 Iar de nu mi-i însura,
 Vei păți-o tu așa,
 45 Eu hoț mă voi face
 Și nu ț-oi da pace,
 Acas-oi veni,
 Pe tine te-oi omorî,

Pe mamă oi văduvi!
50 Novac, cum îl auzea
Pe Gruia vorbind așa,
Palma zbici că mi-o făcea,
Peste față mi-l lovea
Și sîngele îi pornea,
55 Tot sînge d-ăl închegat,
Cu măsele mestecat.
Ș-apoi astfel îi grăia:
— Gruică, copil de rînd
Și cu capul cam bolînd,
60 Tu nu ești de însurat,
Toate fetele te bat
Și nici un război n-ai spart.
Că eu cînd m-am însurat,
Șapte războaie am spart,
65 Și buzdugan am avut,
Buzdugan greu și temut,
Buzdugan de nouă pente,
Toată panta nouă măji.
Unde cu buzdugan dam,
70 Multă vreme că-mi săpam
Pîn' buzduganul afluam,
Și la război cînd plecam,
La dușmani groaznic eram:
Cînd cu buzduganul dam,
75 O sută pe loc turteam,
Mare rău că le făceam.
Ș-am luat pe mamă-ta,
Să nu crezi cu celaina,
Ci-am luat-o cu sabia!
80 Și pe tin' te-oi însura
Dacă tu te vei lupta
Cu fata sălbateca
Din cîmpia Nistrului,
Din marginea mărilor;
85 Unde Nistrul să cotește,
Acolo fata trăiește,
La o tufă de răchită,
Acolo-i fata-adormită!
Cum Gruia că-mi d-auzea,
90 Nici o vorbă nu zicea,
Tuna-n grajdul măturat,

Scotea calul înșelat,
 Cu podoabe d-ăle noi,
 Cum îi data la război.
 95 Și pe el încăleca,
 Și la fată că-mi pleca,
 La tufa de gîrniță,
 La fata sălbatică.
 Cînd la fată ajungea,
 100 Culcată că o găsea,
 Adurmită, vai de ea.
 Dar mare cît mi-și era?
 În spate — ca aria
 Și în cap — ca clania,
 105 Buzele — ca clisele,
 Ochii — ca tînerile,
 Mînile — ca birnele...
 Și Gruia ce mi-și făcea?
 De pe cal să cobora,
 110 Cu piciorul mi-o boldea.
 Fata mi să deștepta
 Și în sus că mi-și sărea,
 Pe Gruia îl întreba,
 Și Gruia îi povestea,
 115 Iar ea, dacă auzea,
 Tot în brațe mi-l lua
 Și-așa tare îl strîngea,
 Trei coaste i să rupea,
 Și-apoi ea mi-l învîrtea
 120 Și în nori îl repezea,
 Trei zile pe sus îmi sta;
 Iar cînd jos că mi-și pica,
 Mai trei zile mort ședea.
 Cînd opt zile să-mplinea,
 125 Și Gruia să deștepta,
 Dar pe loc el nu mai sta,
 Ci la cal mi să ducea,
 Tot plîngînd și suspinînd
 Și pe fată blăstămînd.
 130 Dar murgul ce mi-și lucra?
 Foale la pămînt punea
 Și Gruia încăleca,
 Apoi înapoi privea,
 Mai cure fata, o' ba?

135 Mergе murgul boiestrind
 Și Gruița tot gemînd...
 Cînd acasă ajungea,
 Novacul din grai grăia :
 — Ce atît-ai zăbovit,
 140 Ori cu fata te-ai iubit?
 Eu te-aștept să vini rîzînd,
 Iară tu îmi vini plîngînd!
 Dar Gruia din grai grăia :
 — Las-o dracului fata,
 145 Că-mi va mînca viața!
 Cît oi fi și oi trăi,
 De-nsurat n-oi mai vorbi!
 Iar Novac ce mi-și făcea?
 Milă de Gruia îi era
 150 Și așa că mi-i zicea :
 — Bea, Gruio, și te gostește,
 Și goștii ți-i omenește,
 Că eu-ndată voi pleca,
 Capul fetei l-oi tăia!
 155 Și cum astea le zicea,
 Calul din grajd și-l scotea
 Și pe el să arunca
 Și la fată să ducea.
 Cînd la fată ajungea,
 160 Adurmită o găsea.
 Dar Novac ce mi-și făcea?
 De pe murg să cobora
 Și la fată să ducea,
 Cu potcoava-n cap îi da
 165 Și din grai așa-i grăia :
 — Scoală, fată, nu durmi,
 Că nu-i vremea de durmit,
 Ci e vreme de lovit!
 Și Novac ce mi-și lucra?
 170 Mîna sub briu îi băga,
 De trei ori o învîrtea
 Și de vatră mi-o trîntea,
 Oasele îi pîrăia ;
 Apoi sabia scotea,
 175 Capul fetei îl tăia,
 În suliță îl punea
 Și acasă să ducea.

Cînd acasă ajungea,
Pe masă capul punea;
180 Iar Gruia cînd îl vedea,
Friguri de moarte-l prindea,
Dar altcum să bucura
Că l-a scăpat Precesta
De fata sălbatica...

Cătand, pp. 108—114
(Crîjma—Caransebeș—Banat).

17 (14) NOVAC ȘI DÎRVIJ

Colea jos și mai din jos,
La cea rară de șușară,
La cea mică de ciupară,
Nu știu, Doamne, ce s-aude?
5 Că țîpă și chiotește
Și cu dinții tot scrișnește,
Și de chiotele lui
Pică frunza codrului.
Cine, Doamne, îmi țîpa?
10 Țîpă-mi gol de Dîrvij,
Tot țîpă și chiotește
Și cu dinții tot scrișnește
Și din gură-așa vorbește:
« Dar crăp, Doamne, și pocnesc
15 Cu Novac să mă-ntilnesc,
Puterea să-mi ispitesc,
Zilele să-mi odihnesc! »
Nime-n lume nu-l aude,
Făr' bătrînul de Novac,
20 Din frumosul său cerdac,
El din gură-așa zicea:
— Ei, tu, Gruio, puiul neichii,
Ian tu bine să te duci
Colo-n vale-n codru verde,

25 Nu știu bine ce s-aude,
 Că țipă și chiotește
 Și cu dinții tot scrișnește,
 Și de chiotele lui
 Pică frunza codrului.
 30 Gruia, cum îmi auzea,
 Sus pe cal se arunca
 Și prin codru îmi pleca.
 Nici prea mult nu îmi umbla,
 Dar cu cine se-ntîlnea?
 35 Cu gol negru de Dîrvij,
 Golu-i, Doamne,-n pielea goală,
 Piele neagră, ca de smoală,
 Pielea neagră îmi plesnește,
 Sîngele îmi podidește,
 40 Sabia-nțîmplată-n șold,
 Armele-s pe după bold,
 Tot vorbea ș-o tot mîna:
 « Dar crăp, Doamne, și pocnesc
 Cu Novac să mă-ntîlnesc,
 45 Puterea să-mi ispitesc,
 Zilele să-mi odihnesc ! »
 Cînd Gruia că mi-l vedea,
 Gînd de moarte îl prindea
 Și-napoi că se-ntorcea,
 50 La Novac că se ducea
 Și așa din grai grăia:
 — Auzi, taică, dragă taică,
 Cînd pe mine m-ai făcut,
 Mai bin' capu să-mi fi rupt
 55 Decît eu să fiu văzut
 Pe gol negru de Dîrvij,
 Că-i gol, taică,-n pielea goală,
 Piele goală, ca de smoală,
 Pielea neagră îi plesnește,
 60 Sîngele îi podidește,
 Și-așa din gură vorbește:
 « Dar crăp, Doamne, și pocnesc
 Cu Novac să mă-ntîlnesc,
 Puterea să-mi ispitesc,
 65 Zilele să-mi odihnesc ! »
 Cînd Novac îmi auzea,

În chilie se băga,
Lăpăda țoale domnești
Și-mbrăca călugărești.
70 Călugăre se făcea,
Sus pe cal se arunca
Și prin codru îmi pleca.
Tot mergea cît îmi mergea,
La șuşară ajungea,
75 Cu Dîrvij se întîlnea.
Cînd Dîrvij că mi-l ochea,
Bună ziua că mi-i da
Și din gură-așa striga:
— Morții tăi, măi gugă neagră,
80 Să știi că te-omor, nu-i șagă,
Că de-acas' cînd am plecat,
Așa tare am jurat:
Cine-o veni-naintea mea,
La toți capul jos le-o sta!
85 Dar Novac așa-i zicea:
— Că eu nu sînt gugă neagră,
Ci sînt mic de covăcel
D-ales fierul din oțel.
Și Dîrvij, cînd auzea,
90 Așa bine că-i părea
Și din gură-așa zicea:
— Măi, tu, mic de covăcel,
D-ales fierul din oțel,
Ian na tu sabia mea,
95 Multă blag-am dat pe ea,
Vezi, bun-o fi de ceva?
Novac sabia lua,
De nicovală mi-o da,
De doi stînji se lungea,
100 De trei palme se lăța,
O dată o fluștura
Și din gură-așa zicea:
— Măi gol negru de Dîrvij,
Ian să nu te mai căiești
105 Cît pe lume mai trăiești
Cîți bani pe sabie-ai dat,
Ci tu bine te căiește
Pe-a cui mîină se găsește,
Că nu-s mic de covăcel

110 D-ales fierul din oțel,
 Ci-s bătrînul de Novac,
 Ian te uită ce-o să-ți fac!
 Sabia de cic lua
 Și-n două o-ndupleca,
 115 Ș-unde-n Dîrvij că îmi da,
 Pe două locuri îl tăia,
 În trei dărabe-l făcea.
 Dîrvij rău îmi mai căuta
 Și din gură-așa zicea :
 120 — Că nimic nu m-a strica!
 Dar Novac îi răspundea :
 — De nimic nu ți-a strica,
 Ian clintește-te o țiră!
 Cînd Dîrvij mi se clintea,
 125 În trei dărabe pica...
 Pleca Novac șuierînd,
 Cu murguțul boiestrînd...
 Ceva-n minte-și aducea
 Și din gură-așa zicea :
 130 — Uite, bată-l Precesta,
 Dar că bine l-am tăiat
 Și-n inimă n-am căutat,
 Că ce inimă-o avut,
 Patruzeci de veri am avut,
 135 Pre toți el mi i-a pierdut!
 Înapoi că se-ntorcea
 Și pe loc îl despica,
 Inima-n două-i tăia,
 Din inimă ce ieșea?
 140 O năpîrcă îmi sărea,
 După Novac să lua.
 Novac fugea,
 Năpîrca curea.
 Unde Novac tăbărea,
 145 Pe spate îmi cădea,
 Sabia lîngă picior punea;
 Cînd năpîrca-l ajungea,
 Dintr-o dată-l înghițea;
 Sabia-n lături trăgea
 150 Și năpîrca-o despica.
 Din năpîrcă ce ieșea?
 Trei bîrdăuni îmi sărea,

După Novac se lua.
Tot fugea cît îmi fugea,
155 La un plug se abătea,
Grapa de la plug lua,
Bîrdăunii omora.
La cerdac că se ducea,
Cu Gruia se întîlnea,
160 Mare gostie făcea !

Corcea, pp. 95—100;
inf. Vichentie Micu
<Coștei—Banatul Sîrbesc>.

18 (15) GRUIA LUI NOVAC

Cine, Doamne, îmi striga
Și poruncă-n țară da,
Din colțu piațului,
Din casa-mpăratului?
5 Înălțatul împărat,
Din oraș, din Țărigrad,
El poruncă-n țară da:
Cine-n lume s-o afla
Porunca de-a asculta,
10 Lu-mpăratu să-i aducă
Ce se vede strălucind
Dasupra lu răsărit,
Și sara, și dimineața,
Și preste toată viața,
15 Aceluia că i-o da
Din cetate jumătate
Și din blagă-a treia parte . . .
Altu-n lume nu s-afla
Porunca de-a asculta,
20 Fără Gruia lui Novac,
Copilul cel dezmierdat.

El la-mpăratu mergea
 Și cu el rămas făcea
 Să-mplinească-a lui poruncă
 25 Și în grabă să-i aducă
 Ce se vede strălucind
 Dasupra lu răsărit
 Și sara, și dimineața,
 Și preste toată viața.
 30 El acasă-atunci mergea
 Și în grajd că se ducea
 Și pe murguțu-l scotea,
 Înșelat, împodobit,
 Cam mai bun de călărit.
 35 Și pe el încăleca
 Și la covaci se ducea
 Și murgul și-l potcovea
 Cu potcoavă de argint,
 Ce n-am văzut de cînd sînt,
 40 Cu cuie de sîrmă-ntoarsă,
 Să prindă bine la coastă,
 Și sus drumul mi-l lua,
 Cătră răsărit mergea.
 De din sus de răsărit
 45 Era un măr mare-nflurit,
 Cu vîrfu ajuns la ceri,
 Cu poalele jos, la mări.
 Dar sub măr cine era?
 Și cine că se vedea?
 50 Era un Șerpe ca un bălaur
 Și o Șerpoane ca un diavul.
 Șerpele de mic ce era
 Zece lanțe cuprindea,
 Iar Șerpoaia-i și mai mare
 55 Și-n lume păreche n-are.
 Iar Gruița lui Novac,
 Copilul cel dezmiardat,
 Cînd acolo ajungea,
 Pre murguțul și-l oprea
 60 Și de Șerpe se mira,
 Cruce cu mîna-și făcea,
 La Dumnezeu se ruga.
 Șerpele era-adurmită,
 Iar Șerpoaia — pomenită,

65 Și Șerpoaia mi-i grăia
 Cînd pe Gruia mi-l vedea:
 — Cine dracu te-o-nvățat
 Și la noi de te-o mînat,
 Ăcela capu ți-o mîncat,
 70 Că Șerpele-i adurmit,
 Dar, să fie pomenit,
 Cu tot cu cal te-ar fi-nghițit.
 Dar nici eu nu te-aș lăsa,
 Numa eu mi-s a fâta!
 75 Iar Gruia, cînd auzea,
 Mîna-n buzunar băga,
 Cămgia nouă o scotea,
 Ce-i la capăt plumbuiată,
 Și-atingea pe murgu-o dată.
 80 Murgu-atuncea îmi sărea,
 Șapte otară cu el trecea,
 De Șerpe se-ndepărta.
 Șerpele se pomenea,
 Cătră mumă-sa zicea:
 85 — Măiculiță, maica mea,
 Cine-aicea o venit
 Și tu nu m-ai pomenit,
 C-ai știut că mi-s flămînd?!
 Maică-sa din grai grăia:
 90 — N-o venit nime aicea,
 Că de cumva-ar fi venit,
 Maica te-ar fi pomenit,
 C-am știut că ești flămînd.
 Șerpele nu se-ncredea,
 95 Ci-n coadă se rădica
 Și pre sus că se uita
 Și pe Gruia mi-l vedea,
 După el se arunca.
 Dar Gruia lui Novac,
 100 Tot copilu-ăl dezmiardat,
 Capul napoi întorcea
 Și pre Șerpe îl vedea.
 Atunci Gruia ce făcea?
 Buzduganu-n mîină lua,
 105 Buzdugan din nouă pene,
 Toată pana—nouă maje;
 Cînd în Șerpe cu el da,

Tocma-n patru se rupea,
 Pre Șerpe nu-l omora,
 110 Numa cît îl amețea.
 Iară Gruia ce făcea?
 Mîna-n buzunar băga,
 Cămgia nouă scotea,
 Ce-i la capăt plumbuiată,
 115 Și-atingea pe murgu-o dată.
 Murguțul se spăria,
 Cu norii se mesteca,
 Opt otară îmi trecea.
 Șerpele se deștepta,
 120 După Gruia se lua.
 Vedea Gruia că nu-i glumă,
 Că vedea c-o să-l ajungă,
 Săbioara și-o scotea
 Și-n mîna dreaptă-o lua;
 125 Cînd în Șerpe cu ea da,
 Sabia-n două se rupea,
 Pe Șerpe nu îl tăia,
 Numa cît îl amețea.
 Dar Gruia ce mai făcea?
 130 Mîna-n buzunar băga,
 Cămgia nouă scotea,
 Ce-i la capăt plumbuiată,
 Și mai dete-n murg o dată.
 Murguțu se spăria,
 135 Nouă otară sărea,
 De pămînt nu ajungea.
 Șerpele se pomenea,
 După Gruia se lua.
 Vedea Gruia că nu-i glumă,
 140 Nu mai se-ntindea la fugă,
 Strîngea pe murgu-n fărloc
 Și-l oprea el bine-n loc;
 Jos de pe el că sărea
 Și foc pădurilor da,
 145 De trei părți cu lemne verzi,
 Și de-o parte, cu uscate,
 Să ardă și celelalte . . .
 Șerpe prin foc se băga,
 Tare rău se pîrjolea,

150 Ochii din cap îi sărea.
 Iar cînd la Gruia ajungea,
 Șerpele așa-i zicea:
 — Cine dracu te-o nvățat
 Foc pădurilor de-ai dat,
 155 Că eu prin foc m-am vîrit,
 Tare rău m-am pîrjolit,
 Ochii din cap mi-or sărit;
 Că tu foc de n-ai fi dat,
 Bine te-aș fi apucat,
 160 Iar acum orb am rămas.
 Tu, viteaz cu flori pe-obraz,
 Vino iute,-mi taie capu,
 Să-ți ierte Domnul păcatu!
 Dar Gruia nu se-ncredea
 165 De Șerpe-a se-apropia,
 Ci o suliță el avea,
 La picior că și-o chitea
 Și în Șerpe el dădea,
 Drept în frunte îl lovea,
 170 Capu-n două i-l crăpa.
 Pe Șerpe mort îl lăsa,
 La-mpăratu se ducea
 Și așa îi cuvînta:
 — Înălțate împărate,
 175 Să trăiești cu sînatate!
 Unde tu că m-ai ciupit,
 Eu bine ți-am isprăvit.
 Iar acum te rog să-mi dai
 Nouă cară de cele mari,
 180 Nouă cară birișești,
 Alte nouă mocănești,
 Și-o cumpane de cătane,
 Să-ți aducem dumitale
 Ce se vedea strălucind
 185 Dasupra lu răsărit
 Și seara, și dimineața,
 Și preste toată viața.
 Împăratu-l asculta,
 Apoi ce-o cerut îi da.
 190 Multă țară să strîngea,
 După Șerpe mi-și pleca,

Și la Șerpe ajungea
 Și pe cară îl punea.
 Dar de mare ce era,
 195 Tot în cară nu-ncăpea,
 Mai mult pe jos să trăgea . . .
 Și mergea așa, mergea,
 Păn' la-mpărat ajungea.
 Împăratu cînd vedea,
 200 De Șerpe se spăria,
 Toate ușile-ncuia.
 Dar și mai rău se temea,
 Că Gruia și-o lua
 Din cetate jumătate,
 205 Din avere-a treia parte,
 Adecă cum au vorbit
 Cînd după Șerpe-o pornit.
 Dar Gruia, el lua
 Numa cît îi trebuia :
 210 Nouă cară încărca
 Și cătră casă pleca,
 Lu-mpăratu îi zicea :
 — Înălțate împărate,
 Mai rămîni cu sănătate,
 215 Că de mine nu ai parte.
 Eu sînt Gruia lui Novac,
 Copilul cel dezmiertat !
 Împăratu-l auzea
 Și frumos îi mulțamea :
 220 — Să fii, Gruio, sănătos,
 Ca un trandafir frumos,
 Vrednic de laudă-ai fost !
 Iară Gruia ce făcea ?
 Cămgia nouă scotea,
 225 Ce-i la capăt plumbuiată,
 Dede-n murgu aspru-o dată,
 Peste sulaci îl lovea,
 Tare rău îl mînia,
 Căci în sus că mi-și sărea,
 230 Cu norii se mesteca,
 Păn-acasă ajungea.
 Cînd acasă ajungea,
 Puținel mai odihnea,

235 Păn' și carăle-ajungea.
Ospăț mare se făcea,
Multe zile se-ospăta . . .

D o m a s c h i n, pp. 94-103.

19 (16) COPILAȘUL DE TURC
ȘI MARCU CRALOVICI

Sus din codrii Mamului,
La munții Tălhanului,
D-au născutu, s-au făcut
D-un copilaș mic de turc.
5 O dată țită mi-o supt,
De doauă ori l-o scăldat,
Din leagăn că mi-o plecat,
La covaci că mi s-o dus,
Săcure că ș-au făcut.
10 Mică-i, Doamne, de nimica,
Numa de cinzeci de oce!
Haiducie c-o plecat,
Haiducie-n vitejie.
Unde, măi, că să ducea?
15 La munții Tălhanului,
Sus, la codrii Mamului.
Cum d-în codri c-ajungea,
Cu săcurea-n fag că-mi da,
Pînă-n multe mi-o băga.
20 Oblîncele mi-așternea,
Șaua căpătii punea,
El să da de să durmea-re ¹.
Așa-mi doarme de frumos
Cînd doarme cu fața-n sus:

¹ *Durmea-re: re* — silabă de completare a versului cîntat, păstrată de culegător (v. și mai departe: *sloboza-re, grăia-re* etc.). Apare uneori și în interiorul versului: *Drept io-re să mi-ți spun...*

25 Cînd sufletu că-mi răsufă,
 Crengi în slavă le aruncă;
 Cînd sufletu că mi-și trage,
 Toate crengile s-upleacă,
 Păstă obraz mi-l izbea,
 30 Sîngile mi-l podidea,
 El nici samă nu-și băga . . .
 Iar cinstitu de-mpărat,
 Puțin somn că mi-o somnat
 Și pă el că l-o visat.
 35 Cheile că mi-și luva
 Și el, măi, că-mi sloboza
 Pă cei cinzăci de robași
 Care o fost de pierzare.
 Dacă el că-i sloboza-re,
 40 Așa din gură-mi grăia-re:
 — Voi, cinzăci ficiori,
 Voi să vă duceți
 La munții Tălhanului,
 Sus, la codrii Mamului,
 45 Că-mi este, măi, este
 D-un copilaș mic de turc,
 De doauă ori l-o scăldat,
 O dată l-o legănat,
 Din leagăn că mi-o plecat.
 50 Dacă voi că li-ți aduce,
 Viața io v-oi ierta,
 Acasă v-oi trimetea.
 Ai cinzăci ficiori
 După el pleca
 55 Sus, la codrii Mamului,
 La munții Tălhanului.
 Umbla ei cît mi-și umbla,
 Păstă copil că mi-și da,
 Adurmit, măi, subt un fag.
 60 Cum mi-l, măi, cum mi-l vedea,
 Ei că mi sî-nspăimînta,
 Fuga la săcure-mi da,
 Toți, măi, ei să rînduia
 Săcurea să mi o scoată,
 65 Nici unu nu putea.
 Iar copilu mic de turc,
 Din vorbă și dîn zgomot,

El în sus că mi-și sărea,
 Mîna pã săcur' punea
 70 Și din mîn-o răsucea,
 Așa din gură-mi grăia :
 — Voi, cinzăci ficiori,
 Pã voi v-au adus
 O' zile sfîrșite-a voastre,
 75 O' negre păcate-a mele !
 Cinzăci de ficiori
 La pãmînt îngenunchea
 Și de el că să ruga :
 — Vai, copilaș mic de turc,
 80 Sã faci bine pãntu noi,
 Mai mult pãntu Dumnezãu,
 Cã pã noi că ne-o trimes
 Preacinstitu de-mpãrat,
 El la prînz că te poștește.
 85 Copilașu mic de turc,
 Cum el, mãi, că-mi auzea,
 Așa din gură-mi grăia :
 — Duce-vã-ți voi înainte,
 C-oi vini io mai pã urmă,
 90 Sã nu zîcã măcar cine
 C-am vinit io de vro fricã.
 La-mpãratu mi-și pleca,
 Cum 'pãratu mi-l vedea-re,
 Friguri de moarte-l prindea-re,
 95 El d-în pat că să punea-re.
 Da' copilu mic de turc
 Așa din gură-mi grăia :
 — 'Pãrate, mãria-ta,
 Pã mine, mãi, m-adus-ai,
 100 Adã-mi și măicuța mea,
 Sã sug țîță de la ea !
 Împãratu că-mi grăia,
 Cîte muieri că era,
 Toate, mãi, le rînduia,
 105 Țîță lui, mãi, ca să-i dea,
 Nu-l puteau d-a-l sătura.
 Iar copilu că-mi grăia :
 — 'Pãrate, mãria-ta,
 Pã mine, mãi, m-adus-ai,
 110 Adã-mi și măicuța mea.

'Păratu să mînia :
 — Voi, cinzăci ficiori,
 Să vă duceți, măi,
 Sus, în codru Mamului,
 115 La munții Tălhanului,
 S-aduceți și maica lui.
 Și ei, măi, că mi-și pleca.
 Cum d-în codru d-ajungea,
 Păstă ea că mi-și, măi, da,
 120 Alăind și văiătînd,
 De copilaș întrebînd.
 Cinzăci de ficiori
 Din gură-mi grăia :
 — Haida, maico, să te ducem,
 125 Măi, la copilașu tău,
 Că-i la cinstitu d-împărat,
 El la prînz că l-o poftit.
 Cum ea că-mi pleca,
 Țița păstă spate-mi da,
 130 Poale largi că-mi sumetea
 Și ea fuga că mi-și da
 La cinstitu de-mpărat.
 Cum ea, măi, că d-ajungea,
 Copilașu mi-o videa,
 135 După spate că să da,
 Sugea de să sătura.
 Dacă el să sătura-re,
 Așa din gură-mi grăia-re :
 — 'Părate, măria-ta,
 140 Pă mine, măi, m-adus-ai,
 Adă-mi, măi, și calu meu !
 Împăratu că-mi grăia :
 — Voi, cinzăci ficiori,
 Voi să vă duceți
 145 Sus, la codrii Mamului,
 La munții Tălhanului,
 S-aduceți și calu lui.
 Lesne-i, măi, de a-l aduce,
 Numa-i muncă d-a-l cunoaște.
 150 Copilașu că-mi grăia :
 — Lesne-i, măi, de a-l cunoaște,
 Că are d-un corn d-în cap
 Și-i cu perii ca de drac.

Cinzăci de ficiori
 155 După cal pleca,
 Umbla cît umbla,
 Păstă cal dădea.
 Cum calu-i videa,
 Cu dinți că-i mînca,
 160 Cu picioare-i omora.
 Din cinzăci ficiori,
 Cinci că mi-o rămas,
 Abia ăia c-or scăpat.
 La-mpăratu să ducea-re,
 165 Așa din gură-mi grăia-re:
 — 'Părate, măria-ta,
 Ce mai cal, măi, are el,
 Cu dinții că ne-o mîncat,
 Cu picioare ne-o omorît,
 170 Din cinzăci ficiori,
 Noi cinci am rămas.
 Copilașu mic de turc,
 Cum asta că-mi auzea,
 Căpăstru-n mînă-și luva,
 175 După cal că mi-și pleca,
 Sus, din codrii Mamului,
 La munții Tălhanului.
 Umbla cît umbla,
 Păstă cal mi-și da,
 180 Calu dosu d-întorcea
 Și în copilaș că-mi da.
 Copilașu mic de turc
 Mîna p-on munte punea
 Și d-în ceafă mi-l lovea,
 185 Calu la pămînt cădea.
 Căpăstru-n cap îi băga,
 Pă cal el să-ncăleca,
 La-mpăratu să ducea,
 Așa el că mi-și grăia:
 190 — Înălțate d-împărate,
 Tu, măi, mie să-mi dai
 Viteaz cu min' să să lovească,
 La mine să îndrăznească;
 Dacă tu că nu mi-i da,
 195 Unde capu tău îți stă,
 Acolo picioarile!

D-împăratu că-mi grăia :
 — Ai, copilaş mic de turc,
 Tu, măi, să mi te duci
 200 D-în oraş, d-în Țaligrad,
 La sărdacu lu' Novac.
 Copilu, cum auzea,
 Calu el că-ncăleca,
 Și el, măi, că să ducea
 205 D-în oraş, la Țaligrad,
 La sărdacu lu' Novac.
 Lua uliți d-a rînda,
 Birturi d-a mărunta.
 Din gură-mi grăia :
 210 — Mor, măiciță, ș-oi muri,
 Novăcești n-oi d-întîlni !
 Iară Novac ăl bătrîn
 D-în căfană că era,
 Din gură-mi grăia :
 215 — Au, Ioviță, puiu taichii,
 Ia ieși, taichii, pîn-afară,
 Cin' pă noi ne pomenește ?
 D-o fi vrun tare viteaz,
 Vestе mie să mi-ți faci ;
 220 Da' d-o fi vun blăstămat,
 Să-i dai o palmă, să-l lași.
 Cînd Iovița că-mi ieșea,
 Așa din gură-mi grăia :
 — Ai, copilaş mic de turc,
 225 Crucea ta și legea ta,
 Ce pomenești pă taica ?
 Iar copilu mic de turc
 Mîna stîngă că-ntindea,
 De pămînt că mi-l trîntea,
 230 Mi-l lega, mi-l fereca,
 La obrîncă-l anina-re,
 La obrînca calului.
 Copilu așa grăia :
 — Mor, măiciță, ș-oi muri,
 235 Novăcești n-oi d-întîlni !
 Iară Novac ăl bătrîn,
 Cînd el, măi, că auzea,
 Din gură așa-mi grăia :
 — Au, Gruită, puiu taichii,

240 Ia ieși, taichii, pîn-afară,
 Cin' pă noi ne pomenește?
 D-o fi vrun tare viteaz,
 Veste mie să mi-ți faci;
 Da' d-o fi vun blăstămat,
 245 Să-i dai o palmă, să-l lași.
 Cînd Gruîta că-mi ieșea,
 Așa din gură-mi grăia:
 — Ai, copilaș mic de turc,
 Crucea ta și legea ta,
 250 Ce pomenești pă taica?
 Iar copilu mic de turc
 Mîna stîngă că-ntindea,
 De pămînt că mi-l trîntea,
 Mi-l lega, mi-l fereca,
 255 La obrîncă-l anina-re,
 La obrînca calului.
 Copilu așa grăia:
 — Mor, măciță, ș-oi muri,
 Novăcești n-oi d-întîlni!
 260 Iară Novac ăl bătrîn
 N-avea pă cine mîna,
 El afară că-mi ieșea,
 Așa din gură-mi grăia:
 — Ai, copilaș mic de turc,
 265 Crucea ta și legea ta,
 Ce mi-ai legat ficiorii?
 Iar copilu mic de turc
 Mîna stîngă că-ntindea
 Și de piept că mi-l luva,
 270 De pămînt că mi-l trîntea,
 Mi-l lega, mi-l fereca,
 La obrîncă-l anina-re,
 La obrînca calului.
 Copilu așa grăia:
 275 — Mor, măciță, ș-oi muri,
 Novăcești n-oi d-întîlni!
 Iară Marcu Cralovici
 În căfană că-mi era.
 Cînd el că-mi auzea,
 280 El afară că-mi ieșea.
 Da' Novacu ăl bătrîn
 Așa din gură-mi grăia:

— Aleu, nunaş Marcule,
 De cînd mama m-o făcut,
 285 Asta ciudă n-am văzut :
 Tot legat şi ferecat,
 La obrîncă aninat !
 Iară Marcu Cralovici
 Milă lui că să făcea,
 290 Buzdugan că mi-şi luva
 Şi din mîină-l răsucea,
 D-în copilaş mi-l zvîrlea.
 Iar copilu mic de turc
 Mîna stîngă că-ntindea,
 295 Buzduganu sprijonea
 Şi din gură că-mi grăia :
 — Ai dat, Marcu, voiniceşte,
 Io să dau copilăreşte !
 Cînd copilaş că-mi zvîrlea,
 300 Mîna stîngă că-i frîngea,
 Mîna stîngă cu trii coaste.
 Marcu la pămînt cădea
 Şi din grai că mi-şi grăia :
 — Ai, copilaş mic de turc,
 305 De cînd mama m-o făcut,
 Aşa viteaz n-am văzut !
 Direptu-re să mi-ţi spuni,
 De ce viţă de sămîntă,
 De ce viţă că-mi eşti tu
 310 Aşa tare şi viteaz ?
 Iar copilaş mic de turc
 Aşa din grai că-mi grăia :
 — Stătuşi, Marcu, mă-ntrebaşi,
 Dirept io-re să mi-ţi spun
 315 De ce viţă de sămîntă,
 De ce viţă că mi-s eu :
 Şi din neagra răzmeliţă
 Fost-o mama birtăşiţă.
 Nemerimi-o tăbărit,
 320 Vini Marcu Cralovici,
 Cu mama că s-o culcat
 Şi pă min' m-o căpătat.
 Marcu, el cum auzea,
 Bine el să nădăia-re,
 325 El în sus că să scula-re,

După cap că mi-l luva-re,
 Din guriță-l săruta-re
 Și din grai că mi-și grăia-re :
 — Io mi-s Marcu Cralovici,
 330 Tu ești Miloș Cobilici,
 Ficiorelu și d-al meu !
 Cum copil că-mi auzea-re,
 Și din mână mi-l luva-re,
 Și el, măi, că mi-l ducea-re,
 335 D-în șpital că mi-l băga-re
 Și pă el că-l vindeca-re,
 Novăcești mi-i slobozea-re.
 D-în birtuț că să băga-re,
 Și ei, măi, că mi-și mai bea-re
 340 Și trii zile și trii nopți.
 Unde ei că-mi pribegea-re?
 Tomna-n Țara Rumînească,
 Pentru să să pomenească
 La boieri, la dumneavoastră.
 345 La boieri s-o pomeni
 Pînă soare-n cer va fi !

Alexici, pp. 1-12;
 inf. Iacob (Bița) Luca
 <Straja—Banatul Sîrbesc>.

20 (19) MIZIL-CRAI

În orașu București,
 La cele case domnești,
 În curtea lui Mizil-crai,
 De dincolo de plai,
 5 Frumoasă masă mi-e-ntinsă
 Și multe tacîmuri pusă.
 Dar la masă cine-mi șade?
 Șed boierii plaiului
 Și stîlpii divanului,

10 Caimacamii tîrgului,
Sfeşnicii împăratului.
Dar la masă ce mîncă?
Numai cegă şi păstrungă
Şi galbenă caracadă,
15 Şi peşte d-âl mărunţel,
De mor boierii de el!
Să vezi, burtă de morun,
C-am auzit din bătrîni
C-ăla e peşte mai bun. . .
20 Dar cînd fu cam la beţie,
Colea-n dalba veselie,
Carte albă că pica,
Carte de la-mpărăţie
A venit la cea domnie.
25 Dar în carte ce scria?
« Să dai fiu din trupu tău,
Să slujească curţiei,
Curţiei cetăţiei ¹,
D-a rînd cu ienicerii! »
30 Mizil-crai, cînd o citea,
De la inimă ofta,
Păr galben dărăpăna,
Faţa albă zgîria,
Cu pumnii-n piept se bătea,
35 Că el băieţi nu avea,
Decît trei pietre de fete,
Frumoase, încondeiete,
Pe anume le chema:
Pe a mai mare, Darda,
40 Mijlocia, Ilinca,
Ş-a mai mică, Mizilca.
Darda aşa de vedea,
Lui taică-so cuvînta:
— Alei, taică, taic-al meu,
45 Ce intri-n casă oftînd,
Perişor dărăpănînd,
Faţă albă zgîriind?
Tat-so pricina spunea,
Cărticica c-o citea.
50 Darda-atuncea ce-mi grăia?

¹ Am corectat (şi mai departe) originalul: curşei, cetăşei.

— Să-mi dai cal de călărie,
 Haine de călătorie,
 Și bani mulți de cheltuială,
 Și friu bun pentru struneală,
 55 Că-oi sluji eu curției,
 Curției cetăției.
 Mizil-crai, dac-o-auzea,
 Mai degrab' că poruncea,
 Bărbieru-aci venea,
 60 Frumușel că mi-o tundeă,
 Mi-o tundeă ca voinicește,
 Îi lăsa chică deliește,
 Îi da cal de călărie,
 Și haine de primeneală,
 65 Și mulți bani de cheltuială.
 Dacă bine se-mbrăca
 Și pe cal încăleca,
 Mîna taică-său pupa,
 Drumulețu apuca.
 70 Dar Mizil-crai ce-mi făcea?
 Pe-altă parte că dedea,
 D-a prostăvala se da,
 Mare lup că se făcea,
 Nainteă fetii ieșea.
 75 Fata, știi, ca femeia,
 Lupu, frate, cînd vedea,
 Mare frică-o apuca,
 Îndărăt calu-ntorcea;
 Fugea calu cît putea,
 80 Și ea din gură striga:
 — Sai, taică, nu mă lăsa,
 Mă mănîncă lupoaica!
 Taică-so-atunci ce făcea?
 D-a prostăvala se da
 85 Și iar om că se făcea,
 Cu pumnii-n piept se bătea
 Și din gură îmi grăia:
 — Sărăcuț de maica mea,
 Că sluții eu pe Darda
 90 Și n-am ales nimica,
 Mă taie împărăția!
 Ilinca, de auzea,
 Din guriță că-mi grăia:

— Alei, taică, taic-al meu,
 95 Nu-ți mai strica capul tău.
 Oi sluji eu curției,
 Curției cetăției.
 Să-mi dai cal de călărie,
 Și haine de primeneală,
 100 Și mulți bani de cheltuială.
 Mizil-crai ce mi-și făcea?
 Ca și pe Darda-o tundeă,
 Ce cerea, că-i împlinea,
 Și-apoi drumu-i arăta.
 105 El pe alt drum c-apuca,
 D-a prostăvala se da,
 Mare urs că se făcea,
 Naintea fetii ieșea,
 Colea, la podu d-argint,
 110 Ce nu s-a mai pomenit.
 Ilinca cînd îl vedea,
 Știi, ca varga tremura,
 Îndărăt calu-ntorcea,
 Pinteni calului dedea
 115 Și din guriță striga :
 — Săi, taică, nu mă lăsa,
 Mă mănîncă ursoaica !
 Taică-so-atunci ce făcea?
 D-a prostăvala se da
 120 Și iar om că se făcea,
 La palatu lui mergea,
 În cămară se-nchidea
 Și plîngea, frate, plîngea,
 Inima i se rupea
 125 Și din gură tot zicea :
 — Sărăcuț de maica mea,
 Că sluții eu pe Darda,
 Și-acuma, pe Ilinca,
 Și n-am ales nimica,
 130 Mă taie-mpărăția !
 Mult timp, frate, nu trecea,
 Mizilcuța ce-mi făcea?
 La taică-său se ducea,
 Voie de la el cerea
 135 Să slujească curției,
 Curției cetăției.

Taică-său voie-i dedea
 Și toate ce-i trebuia.
 Frumos fata se-mbrăca,
 140 O boldeicuță lua,
 Care crescuse cu ea,
 Pe cal că încăleca,
 Mîna taică-său pupa,
 Drumulețu apuca.
 145 Taică-său ce mi-și făcea?
 Pe altă parte dedea,
 D-a prostăvala se da,
 Mare șarpe se făcea,
 Șarpe balaur,
 150 Cu coada de aur,
 Ochii-n cap ca de taur,
 Să vadă de-o speria.
 Naintea fetii ieșea,
 Dar Mizilca ce-mi făcea?
 155 Jos de pe cal că se da,
 În trei chingi îl închinga,
 Paloș pe mischiu trăgea,
 Pe cal iar că încăleca,
 Dupe șarpe se lua,
 160 Să-i taie căpățîna,
 Să isprăvească treaba
 Care s-a legat cu ea.
 Pe șarpe l-apropia,
 Dar cînd era ca să dea,
 165 Taică-său ce mi-și făcea?
 D-a prostăvala se da
 Și iar om că se făcea
 Și din gură-așa grăia:
 — Stăi, taică, nu mă tăia!
 170 Fata tare se mira
 Și din guriță grăia:
 — Sărăcuț de viața mea,
 Îți tăiam căpățîna!
 Taică-său o-mbrățișa,
 175 În față o săruta
 Și-apoi drumu-i arăta.
 Mergea calu buiestrînd,
 Mizilcuța tot rîzînd.
 Mergea, frate, ce mergea,

180 La-mpărăție ajungea,
 La poartă descălica,
 Împărăteasa-o vedea
 Și-mpăratului zicea :
 — Împărate luminate,
 185 Volnic ești pe lume toate !
 Ȑst voinic ce ne-a sosit
 Eu nu cred că e voinic.
 Împăratu-o asculta
 Și din gură îi zicea :
 190 — Taci, femeie, nu-i așa.
 Dar de ea nu se cura,
 Că ea iată ce cerea :
 — Prin târg să o trimitem,
 Cu cincizeci de ianiceri,
 195 Tot feciori de mari boieri,
 Prin târgu cu furcile
 Și cu buzduganele.
 Femeie ea dac-o fi,
 La furci c-o năvăli ;
 200 Iar voinic dacă o fi,
 La buzdugan o năvăli,
 Un buzdugan ș-o lua,
 Și atunci poate-oi credea.
 Împăratu de vedea,
 205 Degrab' că poruncea
 Cu ianiceri de pleca
 Prin târgu cu furcile
 Și cu buzduganele.
 Dar boldeica feti-i spunea
 210 Ce a zis împărăteasa.
 Cu ianicerii pleca
 Și prin târg că se plimba,
 Ea la furci nu se uita,
 La buzdugane năvălea,
 215 Un buzdugan ș-alegea,
 D-o mie cincizeci de-oca,
 Toarta, patruzeci venea. . .
 În mână că mi-l lua,
 De genuche mi-l trîntea,
 220 De rugină-l scutura,
 Ca laptele îl făcea,
 Ca soarele strălucea.

La briu că mi-l așeza,
 Cinci sute de lei plătea.
 225 Ianicerii o vedea,
 Îndărăt că se-ntorcea
 Și-mpăratului spunea.
 Mult timp, frate, nu trecea,
 Iar venea-mpărăteasa
 230 Și-mpăratului spunea :
 — Împărate luminate,
 Voinic ești pe lume toate !
 Țst voinic ce ne-a sosit
 Eu nu cred că e voinic,
 235 La baie să-l trimetem
 Cu cincizeci de ianiceri,
 Tot feciori de mari boieri.
 Căci cînd ea s-o dezbrăca,
 Ianicerii o vedea,
 240 Mie ei îmi vor spunea
 Și tocma-atunci oi credea.
 Boldeicuța ce făcea?
 Mizilcuții îi spunea
 Ce-a zis împărăteasa.
 245 Mizilcuța ce-mi făcea?
 Hîrtie albă lua,
 O scrisoare că făcea,
 În patru colțuri o ardea.
 Dar în ea ce mi-și scria :
 250 « Împărate luminate,
 Tuturor faci tu dreptate !
 Vestea rea că am primit,
 Taică-meu că a murit,
 Și alții că s-au sculat,
 255 Moșiile mi-au luat
 Și sărac că m-au lăsat.
 Te rog, drumul să mi-l dai,
 C-am slujit eu curției,
 Curției cetății. . . »
 260 Împăratu,-așa d-auzea,
 Mai degrab' drumu că-i da,
 Pe Dunăre mi-o pornea
 C-o sută de ianiceri,
 Tot feciori de mari boieri.
 265 Dincolo ea că trecea,

La taică-său ajungea.
Taică-său cînd o vedea,
În brațe mi-o îmbrățișa
C-a isprăvit bine treaba
270 Care s-a legat cu ea.
Icea,-n Țara Romînească,
Boieri, să se pomenească!
Mai ziceți, boieri, amin,
Dați cu oala să bem vin,
275 Să cîntăm altu mai bun.
Mă plătii cu cîntecul
Ca și lupu cu crîngul;
Cît trăiește, libovește,
Pînă pușca-l dobîndește,
280 Dă pielea și se plătește:
Pielea o dă la tăbăcar,
Tăbăcaru — la blănar,
Și mi-o p_oartă boieri mari;
Iar carnea — la lăutari,
285 Și mațile — la cobzari. . .

Negoescu, pp. 7—18
[Muntenia].

21 (20) FATA DE FRÎNG

Cea fată de frîng,
Făcută c-un turc,
Umblă prin crăcuță
Ca o porumbiță,
5 S-o pup în guriță,
Că mult e drăguță!
Trei zile de vară,
Trei de primăvară,
Ea-mi striga p-afară:
10 — Cine s-o găsi

Și să-o afla
 Și s-o-adevăra. . .
 Și ea că avea:
 La umbră de tisă
 15 Mare masă-ntinsă,
 Mare, de batistă,
 Cu făclii aprinse.
 Dar la ea cine ședea?
 Patruzeci de diaconese,
 20 Cincizeci de căimăcănese
 Ș-o sută de preotese.
 Dar în capul mesei?
 Nicolai-Strojai,
 Domn de peste plai,
 25 Este-n țoale strîmte,
 x Dar e prost de minte,
 Ibomnicul fetei.
 Cea fată de frîng,
 Făcută c-un turc,
 30 Că ea că-mi striga,
 Trei zile de vară,
 Trei de primăvară:
 — Cine s-o găsi
 Și să-o afla
 35 Și s-o-adevăra
 Mie ca să-mi facă,
 Sus, vie pe mare,
 Sus, la galioane,
 Cu nouă răzoare;
 40 Jur-prejur de vie,
 Gutui și lămîie
 Și cu zarzachie,
 Cum îmi place mie,
 Și mie, și ție,
 45 Verde usturoi,
 La noi amîndoi?
 Dar în mijloc de vie,
 Frate, ce să fie?
 D-o lină fîntînă,
 50 Cu zălugi de sîrmă,
 Ciutură de sticlă,
 Inima-mi despică!
 Apă curgătoare,

S-o pui prin pahare,
 55 S-o treci pe la doamne
 Și pe la cocoane. . .
 El că se găsea,
 Niculae-Niculcea,
 Fecioraș de sîrb,
 60 Bașmarghiol de tîrg.
 Pe calu-i stîrcit,
 Cu părul zbîrlit,
 Fuge amărît. . .
 La fată-mi venea
 65 Și ea că-mi spunea :
 — Niculae-Niculcea,
 Tu dacă-mi vei face
 D-o vie pe mare,
 Sus, la galioane,
 70 Cu nouă răzoare,
 Cu aracii noi,
 Cu strugurii moi ;
 Cu aracii albi,
 Cu strugurii negri ;
 75 Tu dă mi-oi făcea,
 Eu că te-oi lua,
 În palat te-oi sui
 Și tu oi stăpîni
 Moșii de moșii,
 80 Al meu domn să fii.
 Niculae-Niculcea,
 Cînd o auzea,
 Rău să întrista.
 La cal alerga,
 85 Începea a plîngea.
 Calul că-i zicea :
 — Stăpîne, stăpîne,
 Taci, nu mai plîngea,
 Nu te întrista,
 90 Nu te supăra,
 Nu te speria ;
 Să te ții pe mine,
 Să te port prea bine.
 Tu ca să-mi și iei :
 95 Măldărel de fîn,
 Ciocănel la brîn,

Toporaş în mină,
 Disăgei cu pîine.
 Şi el că-mi lua,
 100 Şi el că-mi pleca,
 Şi el că-mi zbură,
 În munte să suia,
 D-un brad că tăia
 Şi el mi-l scobea,
 105 Tei că jupuia,
 Cal de înhăma,
 Pe mare dă-l da
 Şi el că-mi pleca :
 Din vislă vislind,
 110 Din cîrmă ţinînd,
 Tot vie sādind.
 Sara d-o sādea,
 Dimineaţa scula,
 Basmaua lua,
 115 Struguri aduna.
 În basma-i puneă,
 La fată pleca.
 Dar Niculae-Strojai,
 Crai de peste plai,
 120 Ocheanul puneă,
 Pe el că-l vedea,
 La fată-mi striga :
 — Fă, fată de frîng,
 Făcută c-un turc,
 125 Ce ai poruncit
 Hoţul ți-a făcut ! . . .
 La fată-mi venea,
 Strugurii că-i da.
 În braţe că-l lua
 130 Şi mi-l săruta,
 Apoi îi zicea :
 — Niculae-Niculcea,
 Fecioraş de sîrb,
 Başmarghiol de tîrg,
 135 Ce ți-am poruncit
 Tu că mi-ai făcut.
 Dar ai să mai faci :
 Tu ca să te duci
 La muntele nalt,

140 La vîntul turbat,
La mărul mușcat,
Mușcat de haiduci
O sută și cinci.
Tu ca să-mi aduci
145 O mîină de frîng
Și c-un cap de turc,
Lemnul lui Cristos,
Lemn de chiparos,
Miroasă frumos.
150 Tu d-oi aducea,
Eu că te-oi lua,
În palat te-oi sui
Și tu oi stăpîni
Moșii de moșii,
155 Al meu domn să fii.
Niculae-Niculcea,
Cum o auzea,
La cal alerga,
Începea a plîngea.
160 Calul l-auzea
Și astfel îi vorbea :
— Stăpîne, stăpîne,
Taci, nu suspina,
Taci, nu lăcrăma ;
165 Eu că te-oi scăpa.
Ține-te pe mine,
Să te port prea bine.
Tu ca să-mi și iei :
Măldărel de fîn,
170 Să ție la drum,
Ciocănel la brîn,
Toporaș în mîină,
Butoi cu rachiu,
Să ne veselim.
175 Apoi îi spunea
Maramă de scotea,
Ochii de-i lega,
Să nu amețească.
Al cal amărît,
180 Cu părul zbîrlit
Și de șea bătut
Și scurt de picior,

Te scapă din zor!
 Dar el să gătea
 185 Și să pregătea.
 El că mi-și pleca.
 Crez, Dumnezeu vrea! . . .
 În munte să suia
 Și el că-mi lua
 190 O mână de frîng
 Și c-un cap de turc,
 Lemnul lui Cristos,
 Lemn de chiparos,
 Miroase frumos!
 195 În disagi le băga
 Și el scobora:
 Tot din pantă-n pantă,
 Tot din scară-n scară,
 La fată venea.
 200 Niculae-Strojai,
 Domn de peste plai,
 Occeanu-l lua,
 La ochi că-l punea,
 Pe el că-l vedea,
 205 Din gură-mi striga:
 — Fă, fată de frîng,
 Făcută c-un turc,
 Ce ai poruncit
 Hoțul ți-a făcut! . . .
 210 La fată-mi venea
 Și-n mână i le da.
 Ea să mulțumea,
 În brațe că-l lua
 Și mi-l giugiulea
 215 Și mi-l săruta.
 Apoi îi zicea:
 — Niculae-Niculcea,
 Fecioraș de sîrb,
 Bașmarghiol de tîrg,
 220 Ce ți-am poruncit
 Tu că mi-ai făcut.
 Dar tot să-mi mai faci.
 El, cînd auzea,
 Foarte să-ntrista,
 225 Din gură-mi grăia:

— Dar ce-am să-ți mai fac?!
 — Tu ca să te duci
 Joi de dimineață
 La gheață-rășneață,
 230 Unde viteji se strîng
 Și la rînd să pun
 Și ei de să-ntrec.
 Tu d-oi întrecea,
 Eu că te-oi lua,
 235 În palat te-oi sui
 Și tu oi stăpîni
 Moșii de moșii,
 Al meu domn să fii.
 El că mi-și pleca,
 240 La cal să ducea,
 Începea a plîngea.
 Calul d-auzea,
 Din gură-i zicea:
 — Stăpîne, stăpîne,
 245 Taci și nu mai plînge.
 Tu ca să-mi aduci
 Potcovar nemțesc,
 Să mă potcovească
 Și să mă-ntărească
 250 Cu potcoave de argint,
 Cum nimenea n-a văzut;
 Cu potcoave de alamă,
 Să ție bine la goană
 Și la jurata de piatră. . .
 255 Dar el ce-mi făcea?
 El să prezenta
 Joi de dimineață
 La gheață-rășneață.
 Cînd el ajungea,
 260 Acolo-mi găsea:
 Cincizeci de viteji bătrîni,
 Cincizeci de viteji mai juni.
 Ei să rămășea,
 La rînd să punea,
 265 Drumul cailor că da.
 Nicolai-Niculcea
 În urmă rămînea,
 Calu-nfierbînta,

Drumul că îi da.
 270 Calul că-mi zbură,
 Pe toți întrecea.
 Unde el călca,
 Gheața să spârgea,
 Mulți să îneca.
 275 Ca năluca fugea,
 Înainte la toți ieșea,
 Cîțiva după el sosea.
 Niculai-Niculcea,
 Fecioraș de sîrb,
 280 Bașmarghiol de tîrg,
 Biletul lua,
 La fată-mi pleca.
 Nicolai-Strojai —
 Crai de peste plai,
 285 Este-n țoale strîmte
 Și mi-e prost la minte,
 Ibomnicul fetei —
 Occeanul lua,
 La ochi îl puneă,
 290 Pe Niculcea zărea,
 La fată striga:
 — Fă, fată de frîng,
 Făcută c-un turc,
 Ce ai poruncit
 295 Hoțul ți-a făcut!...
 Cînd el mi-și venea,
 Biletul i-l da
 Și ea că-l citea.
 Verde de năut,
 300 Vedea c-a izbutit.
 În brațe-l lua
 Și mi-l giugiulea
 Și mi-l săruta,
 În palat îl suia.
 305 Calul că-l lega,
 Afară-l lăsa,
 Ba încă-l uita.
 Calul necheza.
 Verde avrămeasă,
 310 Calul și-l uitasă.
 Calul mi-și striga:

— Stăpîne, stăpîne,
 N-ai milă de mine!
 Ce-am mai alergat,
 315 Ce-am mai trepădat,
 Unghii de mi-am spart,
 Ş-acum stau la gard, legat,
 Şi tu dormi cu doamna-n pat,
 Iar eu stau aici uitat,
 320 Nebăut şi nemîncat,
 De niminea nentrebat.
 Fîn eu am nuiielele,
 Şi grăunţe, stelele! . . .
 Doamna auzea,
 325 Pe Niculcea culca,
 Perini că-i punea,
 Afar' că ieşea,
 Calul că-l lua,
 În grajd îl băga
 330 Şi-i da orz după lopată,
 Ca să facă spata lată;
 Fînişor verde-nflorit,
 Între sărbători cosit.
 Iar calul mînca,
 335 Nici din urechi nu mişca. . .

Păsculescu, pp. 160—153:
 inf. Petrică Mîrea Ionică
 (Orlea—Corabia—Oltenia).

22 (21) CÎNTECUL NAŞULUI

Foiţică flori domneşti,
 Din oraş, din Bucureşti,
 L-ale case mari domneşti,
 De să văd din Stoieneşti,
 5 În curte, vere, în curte, nene,

Frunzuliță lobodă,
 În curte la Ștefan-vodă
 Multe carite-au sosit,
 Multe sînt, mărunte sînt.
 10 Sînt carite jugrăvite,
 Pe dinăuntru poleite,
 Pe dasupra șindrilita,
 Cu postav verde-nvelite.
 Și cocoane-mpodobite,
 15 Tot de nuntă sînt gătite.
 Că să-nsoară Iancu-vodă,
 Și-l cunună Mihnea-vodă.
 Dar fata de unde-o ia?
 Din oraș, din Dobrogea,
 20 De la Letinul bogat,
 Săvai, ciinele spurcat
 Și de lege lepădat,
 În cruce necreștinat
 Și de toate-ndestulat,
 25 Și de miere, și de unt,
 Și de aur, și de-argint,
 Bunătăți de pe pămînt
 La el mi s-a-ngrămădit!
 Foaie verde ș-o lalea,
 30 Și cu nuntă cînd pleca?
 Ei pleca pe la Sîn-Petru,
 Și de-abia ajungea la Sîn-Metru.
 Conacul unde conăcea?
 La lacul Cocorului,
 35 La puțul Porumbului,
 La fîntîna fierului,
 La părul cadiului,
 Acolo că conăcea.
 Demîncare ce le da?
 40 O junice le gătea,
 O junice le frigea,
 Și-un berbece de frigare,
 La toți le dă demîncare,
 Dar le dă de săturare.
 45 Bea vinul și să cinstea,
 Voia bună că făcea,
 Lăutarii le cînta
 Și flăcăii că juca,

Și boierii că privea,
 50 Vin cu ploștile că da,
 C-așa li-i datoră
 De la Maica Precista,
 Din strămoși și din străbuni,
 De când e neamul de romîni.
 55 Iar cu nunta că-mi pleca,
 Mîna ziua și noaptea,
 Mîna de nu să vedea,
 De Letin s-apropia.
 Dar Letinul ce-mi făcea?
 60 Bine ziua o știa
 Cînd nunta o să îl ia,
 Porțile le-nzăvorea.
 Dar cu ce le-nzăvorea?
 Tot cu fierul plugului,
 65 Cu fierul pămîntului.
 Vin cu butia aducea,
 Șapte buți alătura,
 Cum era una și-alta.
 Săcurea-n mîină lua,
 70 La porțiță o punea.
 Dar Letinul ce-mi făcea?
 Sus în pridor să suia,
 Ochean în mîină lua,
 În toate părți să uita,
 75 Nunta că mi-o năzărea
 Și bine că mi-l sosea,
 Iacă nunta că-mi venea.
 Dar Letinul că striga,
 O dată pe letinește,
 80 Aldată iortomănește,
 Al treilea romînește,
 Săvai, ca Doamne ferește!
 Îmi striga ce mi-și striga
 Și din gur-așa zicea:
 85 — Cine este mirele,
 Mirele, ginerile,
 Să s-aleagă din nuntași,
 Din nuntași, din sichiorași
 Și din dalbii coconași,
 90 Și din negrii țigănași,
 Care sînt lăutărași,

Că sînt și ei drăgălași:
 Foicică foi de plop,
 Potolesc și ei cîte-un foc...
 95 Să s-aleagă mirele,
 Mirele, ginerele,
 Înalte cu umerele,
 Ca șoimii cu-aripile,
 Ca să sară porțile,
 100 Porțile și buțile.
 Ginerile, d-auzea,
 De cap să înspăimînta
 Și la nașu-său pleca
 Și lui nașu-său spunea.
 105 Dar nașu-său sta, zicea:
 — Taci, fine, nu te speria,
 Te roagă la Dumnezeu
 Să trăiască nașul tău,
 Și la Maica Precista,
 110 Să trăiască nașă-ta,
 Ca să-ți luăm pe fina,
 Ca să faci casă cu ea,
 Săvai, ca toată lumea.
 Dară nașul cel mai mare,
 115 Tinerel ca și o floare,
 Ca o garoafă mirositoare,
 Cu toată grija-n spinare,
 În picioare să scula,
 Ochii roată că-i făcea,
 120 Peste toți caii căuta,
 Nici un cal că nu-i plăcea.
 Cam la spate să uita,
 Foițică matostat,
 Un nepoțel de-mpărat!
 125 Foițică măr sălcui,
 Călare p-un bididiu,
 Cu saiaua-nfîptă-n briu,
 Nepotul lui Ciubucciu.
 Dar nașul, dacă-l vedea,
 130 Jos din carîță să da,
 Trei mere de aur lua,
 La ăl băiat să ducea,
 Cu mere îl înșela
 Și în brațe îl lua,

135 În carită că-l puneă,
 Alături cu nășica.
 Apoi calul îl lua,
 Bine-n chingi că îl strîngea,
 Cruce cu dreapta-și făcea,
 140 Pîcior în scară puneă
 Și pe cal încăleca.
 Puținel că-l înfierbînta,
 Numai spumă că-l făcea,
 Un zgîrbăcel că-mi avea,
 145 Zgîrbăcel de bumbăcel
 Și la cap cam plumbuit,
 Pe la coadă alămit,
 Cu cinci litre de argint.
 Și pe cal că l-a lovit,
 150 O dată că-i sumuțea,
 Cu călcîile-i mai da.
 O dată-l mai atîngea,
 Ale trei porți că sărea,
 Șapte buți alătorea.
 155 Jos de pe cal că să da,
 Drumul în curte că-i da.
 Porțile le deschidea,
 Caritele de intra,
 Toată nunta, asemenea.
 160 Postavurile-așternea,
 Jos cocoane mi să da.
 Dar dînsul ce mai făcea?
 Vedrița că o lua,
 De-o vadră și cinci oca,
 165 Lua vadra la stînga
 Și burghiul la dreapta
 Și pe la buții pleca,
 Pe toate le găurea,
 Tot vinul că-l încerca.
 170 Care vinul că-i plăcea,
 În vądriță că lua,
 Pe la boieri că mi-l da.
 Care vinișor mai dulce,
 Pe la cocoane mi-l duce.
 175 Care vinul nu-i plăcea,
 Săcurea-n mînă lua
 Și pe buți că se urca,

Toate buțile spârgea,
 Cercurile le tăia,
 180 Vinurile le vărsa,
 Ulițile le umplea.
 Nuntași caii-și adăpa,
 Rațele de se scâlda...
 Letinul sta, să uita
 185 Și nimica nu zicea.
 Dar Letinul ce-mi făcea?
 Iar al doilea striga:
 O dată pe letinește,
 Aldată iortomănește,
 190 Săvai, ca Doamne ferește,
 Ș-al treilea romînește:
 — Care este mirele,
 Mirele, ginerile?
 Să s-aleagă din nuntași,
 195 Din nuntași, din sichiorași
 Și din albiu coconași,
 Și din negrii țigănași,
 Care sînt lăutărași,
 Că sînt și ei drăgălași:
 200 Foițică foi de plop,
 Potolește cîte-un foc...
 Să-mi cunoască bastonul,
 Foițică măr mustos,
 Cu care cap a crescut în jos?
 205 Ginerile, d-auzea,
 De cap să-nspăimînta,
 Tot la nașul său pleca
 Și din gură îi grăia:
 — Foițică murele,
 210 Ce-i mai facem, nașule?
 Rău ne-a secat zilele!...
 Dară nașul ăl mai mare,
 Ca acest naș din astă seară,
 Care e cu grija-n spinare,
 215 Ține-l, Doamne, ca p-o floare,
 Ca p-o floare mirositoare,
 El din gură îmi grăia
 Și lui finu-său zicea:
 — Taci, fine, nu te speria,
 220 Fii tu naș în locul meu,

Și eu fin în locul tău,
 Că ne-o ierta Dumnezeu.
 Foițică ș-o lălea,
 Că te-om scăpa de belea
 225 Și pe fina om lua,
 Ca să faci casă cu ea,
 După cum e datina.
 Dară nașul ăl mai mare,
 Ca omul cu grija-n spinare,
 230 Așa priceput era !
 O albie că lua
 Și cu apă o umplea.
 Bastonașul i-l lua,
 Plută pe apă-l punea.
 235 Rădăcina-n jos trăgea,
 Virful în sus rămînea.
 Dar Letinul ce-mi făcea?
 Nici p-aia că nu-i lăsa.
 Prosoape de mătasă lua
 240 Și pe sfoară le-ntindea,
 În slăvi că le ridica,
 Iar din gură că-mi striga,
 O dată pe letinește,
 Aldată iortomănește,
 245 Săvai, ca Doamne ferește,
 Apoi striga romînește:
 — Care este mirele,
 Mirele, ginerile?
 Să s-aleagă din nuntași,
 250 Din nuntași, din sichiorași
 Și din albi coconași,
 Și din negrii țigănași,
 Care sînt lăutărași,
 Căci sînt și ei drăgălași,
 255 Sînt și ei buni la cevași:
 Foițică foi de plop,
 Potolesc și ei cîte-un foc...
 Ca să taie sforile,
 Să cadă șervetele.
 260 Ginerile, d-auzea,
 Tot de cap să-nspăimînta,
 Iar la nașul său mergea,
 Și nașul său îi spunea:

— Taci, fine, nu te speria,
 265 Roagă-te la Dumnezeu
 Să trăiască nașul tău,
 Și la Maica Precista,
 Să trăiască nașă-ta,
 C-o să luăm pe fina
 270 Ș-ai să faci casă cu ea,
 C-așa ți-a fost ursita.
 Dară nașul cel mai mare,
 Ca ăst naș din astă seară,
 Care-i cu grija-n spinare,
 275 Ține-l, Doamne, ca p-o floare,
 Ca p-o floare mirositoare,
 Într-o zi de sărbătoare,
 El la băiat să ducea
 Și iar calul i-l lua,
 280 Puținel că mi-l plimba
 Până îl înfierbînta.
 Deodată de-i sumuțea
 Și cu zgîrbaciul de-i da,
 Unde-n slavă că sărea
 285 Și cu paloșul că da,
 Sforile că le tăia,
 Șervetele că cădea.
 El după cal că sărea,
 Cu paloșul le croia
 290 Și pe la cai le punea:
 De era cu calul murg,
 Îi da șervet de Cîmpulung;
 De era cu calul breaz,
 Îi da șervet de atlas.
 295 Pe la toți caii atîrna,
 La unul nu ajungea.
 Dară nașul ce-mi făcea?
 Sus în pridor să suia,
 Unde Letinul că sta,
 300 Și la el să repezea,
 Și din giubea că-i tăia
 Și la cal c-o atîrna...
 Dar Letinul ce-mi făcea?
 Nici atuncea nu-i ierta,
 305 Trei fete că aducea
 Și la prag că le punea,

Cum ne este datoria,
 Și din gură iar striga:
 — Care este mirele,
 310 Mirele, ginerile?
 Să s-aleagă din nuntași,
 Din nuntași, din sichiorași
 Și din albi coconași,
 Și din negrii țigănași,
 315 Care sînt lăutărași,
 Că-s buni și ei la cevași:
 Foițică foi de plop,
 Potolesc și ei cîte-un foc...
 Să-și cunoască mireasa,
 320 Cunune-se cu dînsa.
 Ginerile, d-auzea,
 Greu de cap să-nspăimînta
 Și la nașul său venea
 Și din gură îi spunea:
 325 — Foițică murele,
 Ce-i mai facem, nașule?
 Mi s-a amărit zilele
 Cu toate-ncercările!
 Nașul său, dac-auzea,
 330 Așa din gură-i zicea:
 — Taci, fine, nu te speria,
 Că nu merge treaba-așa!
 Roagă-te la Dumnezeu
 Să trăiască nașul tău,
 335 Și la Maica Precista,
 Să trăiască nașă-ta.
 Ce oi putea oi făcea
 Și te-oi scăpa de belea,
 Și i-om lua noi fata,
 340 Și te-oi cununa cu ea,
 Pecum ne scrie legea.
 Săvai, nașul ce-mi făcea?
 Prin curte că se plimba,
 O coastă de cal găsea,
 345 Pe finul său că-l lua,
 În casă cu el intra.
 Cînd la prag că să ducea,
 Nașul mai mare curaj făcea.
 Cu coasta că fluciurea

350 Și din gură să răstea :
 — Care este mireasa ?
 Că astă spată lată
 E gătită pentru cap de fată.
 Mireasa singură-ndată
 355 Dacă nu s-o alegea,
 Asta capul îi va tăia !
 Dară nașul ce-mi făcea ?
 El, frate, să-mpiedeca
 Și mărgăritare azvîrlea.
 360 Fetele nu culegea,
 Numai mireasa s-apleca
 Și mărgăritare strîngea ;
 Atunci ei o cunoștea.
 Că ele un covor avea,
 365 La fel îmbrăcămintea ;
 Tot un stat și tot un fapt,
 Tot o geană ș-o sprînceană.
 Cînd s-apleca mireasa
 Și ea, frate, începea
 370 Mărgăritar d-aduna,
 Mîna pe dînsa punea.
 Letinul, dacă vedea,
 El din gură că striga :
 — Ține-o, ține-o, n-o lăsa,
 375 C-aia este mireasa,
 Cunună-te cu dînsa !
 Salvă de gît îi punea,
 Mamudele,-asemenea,
 C-așa le-i datorია.
 380 Și de mîină o lua,
 În odaie că intra,
 Cu pahar vin închina,
 C-așa este datina,
 Datina, datorია.
 385 Boierii cafea că bea,
 Cu toții afar' ieșea,
 În căruțe se suia
 Și acasă că-mi pleca.
 Ei pleca pe la Sîn-Petru,
 390 Abia ajungea la Sîn-Metru.
 Cînd acasă ajungea,
 La biserică trăgea,

Mireasa de cununa.
Dar Letinul ce-mi făcea?
395 Și el pochinzeri că da,
Nunta de o petrecea.
Dară nașul ce-mi făcea?
Pe mireas-o cununa,
Acasă cu toți venea,
400 O horă mare prindea,
Lăutarii tot cînta,
Aluneasca o juca.
Și a fost o nuntă mare,
De la munte pîn' la mare!
405 Și a fost nuntă domnească,
De veci să se pomenească,
Cu mari boieri și cocoane,
Ca la astă nuntă mare.
. La boieri ca dumneavoastră
410 Noi facem cîntarea noastră.
Tutora ca să fie
Cu bine și cu bucurie!

Păsculescu, pp. 203—207;
inf. Lucan Candoi
(Celei—Corabia—Oltenia).

23 (22) VOINICUL

Foaie de năut,
La umbră de nuc
Doarme d-un haiduc,
Doarme d-un voinic.
5 La umbră de nuc
Murgu-i priponit
De crangă de nuc
Cu pripon d-argint,
Cum n-am mai văzut

10 Pe-ntregul pămînt,
 Boieri ¹, de cînd sînt;
 Murgu-i priponit,
 Voinic aromit.
 Foaie ș-o lalea,
 15 Murgul ce-mi făcea?
 Murgul nu păștea,
 Ci-mi tot rînceza,
 Friul răsucea,
 Potcoava-și bătea
 20 De mi-l deștepta.
 Voinic se scula,
 La murg se uita,
 Din gură-i zicea:
 — Dea, murgule, dea,
 25 Că mulți bani am dat
 De te-am cumpărat.
 Furi
 Te-ar fi furat,
 Lupi
 30 Te-ar fi mîncat,
 De nu mă-nduram
 Și te cumpăram
 Și mi te-ngrijeam;
 Iar tu te-ndurași
 35 De mă deșteptași
 Tocmai cînd dormeam,
 Frumos vis visam:
 Und' mă logodeam
 C-o fată de crai
 40 Tot de peste plai,
 A lui Mizil-crai,
 Cu cosița
 Deasă,
 Cu geana
 45 Sumeasă,
 Tînără
 Și grasă,
 Chip de puic-aleasă,
 Chip de jupîneasă!
 50 Murgul, d-auzea,

¹ În original, greșit: boier.

Murgul ce-i grăia?
Din gură-i zicea :
— Stăpîne, stăpîne,
Drag
55 Stăpîn al meu,
Dat
De Dumnezeu,
Visul ce-ai visat
Este-adevărat :
60 D-ai-am rîncezat,
Friu am scuturat,
Din potcoav-am dat
Și te-am deșteptat.
Scoală și silește
65 De mă potcovește,
De mă-mpodobește.
— Eu că m-am silit,
Eu c-am îngrijit
Și de-mpodobit,
70 Și de potcovit,
Că ți-am poruncit
D-un cioltar de fir,
Fir și bașbafir,
Și ți-am pregătit
75 Potcoave d-argint
Cum n-ai pomenit,
Tot pe voia ta
Și de nunta mea.
— Stăpîne, stăpîne,
80 Drag
Stăpîn al meu,
Dat
De Dumnezeu,
Ia te scoală-ndată
85 Și te-ncinge bine,
'Ncalică pe mine,
Că ți-o ședea bine,
Și eu mi te-oi duce
La apșoara dulce,
90 La lină
Fîntînă,
La colț de grădină.
Acolo s-adună

Și joacă-mpreună
 95 Fete craiovence
 Și fete jiience;
 Acolo că-mi vine
 Și fata de crai,
 A lui Mizil-crai,
 100 Cam de peste plai...
 Dar iat-o că-mi vine:
 'Ncalecă pe mine,
 Că ți-o prinde bine!
 Foaie foicea,
 105 Voinic se scula,
 Brîu că-și încingea,
 Arme că-și lua;
 Murg
 Încălica,
 110 Drum
 Că-și apuca;
 Drum că mai urca,
 Drum mai scobora
 De la deal la vale,
 115 Din vale la deal.
 Dar pe cînd mergea,
 Cu ce se-ntîlnea?
 C-un car mocănesc
 Viind
 120 De la Dii,
 Bătînd
 Străgălii.
 Căi cine-i mîna?
 Mocanul
 125 Mărunt,
 Cu cojocul
 Scurt,
 Încins tot cu bete,
 Cu gluga-ntre spete.
 130 Mergea
 Mocanul,
 Mîna
 Voinicul
 Și fugea
 135 Murgul,
 Fugea

Ca vîntul,
 Zbura
 Ca gîndul.
 140 Voinicelul mînă
 Mai o săptămîină,
 Pin' nu se mai vede
 La Roşii-de-Vede,
 Pe paşiştea verde;
 145 Dar din ochi nu pierde
 P-ăl mocan
 Mărunt,
 Cu cojoc
 Cam scurt,
 150 Cu car
 Încărcat,
 În fier
 Ferecat,
 Că-n car ce-mi ducea,
 155 Cine-n car erea?
 A fată de crai,
 Cam de peste plai.
 Foaie ş-o lalea,
 Acas' d-ajungea,
 160 Tot la taică-său
 Şi la maică-sa,
 Bine le părea,
 Frumos c-o primea,
 Şi mi-o logodea,
 165 Şi mi-o cununa
 Cu tînăr voinic,
 Tînăr şi chipos
 Ca un făt-frumos.
 Nuntă că-mi făcea,
 170 Veseli petrecea,
 Danţuri dănţuia
 'N grădina crăiască,
 Să se pomenească
 La cruci de voinici,
 175 La boieri d-aici.

Teodorescu, pp. 686—687;
 inf. Petrea Creţul Şolcan
 (Lacul-Sărat—Brăila—Galaţi),
 14.VIII.1883.

Joi dă dimineață,
 Pă rouă, pă ceață,
 Vreme turburată
 Piste lumea toată,
 5 Plimbă-mi-să poartă
 D-o babă bătrână,
 Cu doi dinți în gură,
 Cu ia dă sîrmă,
 Cu briu dă lînă,
 10 Dă păr dă cămilă . . .
 Dîn cîrji cîrjînd,
 Dîn ochi ea plîngînd,
 Dîn gură-ntrebînd
 Pă cine-ntîlnind :
 15 — Cine mi-a văzut,
 Pă drum ori pă cîmp,
 D-un voinic trecînd ?
 Fețișoara lui,
 Spuma laptelui ;
 20 Ochișorii lui,
 Două mure negre
 Coapte-ntr-un rug verde,
 Coapte la pămînt,
 Neajunse dă vînt,
 25 Coapte la răcoare,
 Neajunse dă soare ;
 Sprîncenili lui,
 Pana corbului ;
 Mustăcioara lui,
 30 Spicu grîului ;
 Călușălul lui,
 Puiu zmeului ;
 Șăulița lui,
 Țeasta zmeului ;
 35 Chingulița lui,
 Două năpirci negre,
 Dîn guri încleștate,
 Dîn coade-nnodate,
 La el chingi sînt date ;

40 Frîulețu lui,
Doi balauri galbeni,
Din guri încleștați,
Din coade-nodați,
La el frîu sînt dați;
45 Pofilașu lui,
Două năpîrci negre,
Din guri încleștate,
Din coade-nnodate,
La el pofil date!
50 Mereu cîrjiind,
Pă drum, peste cîmp,
Mereu întrebînd,
Nimini răspunzînd.
Și tot cîrjiia,
55 Pînă mi-ajungea,
Dă Dunăre da,
Din gură grăia:
— Dunăre, Dunăre,
Drum fără pulbere
60 Și fără vâgaj,
Drum dă la oraș!
Nu cumva-i văzut
Pă unde-ai trecut,
Pă drum, piste cîmp,
65 D-un voinic trecînd?
Dunărea-i grăia:
— Tu, babă bătrînă,
Cu doi dinți în gură,
Cu ia dă sîrmă,
70 Cu briu dă lină,
Dă păr dă cămilă!
Eu l-oi fi văzut,
Nu l-am cunoscut!
— Gaica să ți-l spuie:
75 D-un voinicel nalt,
Nalt și sprîncenat;
Sprîncenili lui,
Pana corbului;
Fețișoara lui,
80 Spuma laptelui;
Ochișorii lui,
Două mure negre

Coapte-ntr-un rug verde,
Coapte la răcoare,
85 Neajunse dă soare,
Coapte la pământ,
Neajunse dă vînt;
Mustăcioara lui,
Spicul grîului;
90 Căluşălul lui,
Puiu zmeului;
Şăuliţa lui,
Teasta zmeului;
Chinguliţa lui,
95 Două năpîrci negre,
Dîn guri încleştate,
Dîn coade-nnodate,
La el chingi sînt date;
Friuleţu lui,
100 Doi balauri galbeni,
Dîn guri încleştăţi,
Dîn coade-nnodaţi,
La el frîu sînt daţi;
Pofilaşu lui,
105 Două năpîrci negre,
Dîn guri încleştate,
Dîn coade-nnodate,
La el pofil date!
Dunărea asculta,
110 Dîn gură zicea:
— Tu, babă bătrînă,
Cu doi dinţi în gură,
Cu ia dă sîrmă,
Cu brîu dă lină,
115 Dă păr dă cămilă!
Eu că n-am văzut
Pă unde-am trecut,
Pă drum, peste cîmp,
Astfel dă voinic!
120 Dar tu să te duci
La soră-mea Lună,
Că ea luminează
Ziua pă uliţi,
Noaptea pă costiţi.
125 Ea l-o fi văzut

Undeva trecînd,
 Pă drum or pă cîmp !
 Baba că-mi pleca,
 Pă drum că-mi mergea ;
 130 Dîn cîrji cîrjîind,
 Nimini răspunzînd !
 La Lună ajungînd,
 Și cum ajungea,
 Dîn gură zicea :
 135 — Luniță, Luniță,
 Cum ești luminoasă,
 Să-mi fii și voioasă !
 Cum luminătoare,
 Să-mi fii vorbitoare !
 140 Nu cumva-i văzut
 Pă unde-ai trecut,
 Pă drum, piste cîmp,
 Vrun voinic trecînd ?
 Luna-i răspundea :
 145 — Tu, babă bătrînă,
 Cu doi dinți în gură,
 Cu ia dă sîrmă,
 Cu brîu dă lînă,
 Dă păr dă cămilă !
 150 Eu l-oi fi văzut,
 Nu l-am cunoscut !
 Baba că zicea :
 — Gaica să ți-l spuie :
 D-un voinicel nalt,
 155 Nalt și sprîncenat ;
 Sprîncenile lui,
 Pana corbului ;
 Fețișoara lui,
 Fața laptelui ;
 160 Ochișorii lui,
 Două mure negre
 Coapte-ntr-un rug verde,
 Coapte la pămînt,
 Neajunse de vînt,
 165 Coapte la răcoare,
 Neajunse dă soare ;
 Mustăcioara lui,
 Spicul grîului ;

Călușălu lui,
 170 Puiu zmeului;
 Șăulița lui,
 Țeasta zmeului;
 Chingulița lui,
 Două năpîrci negre,
 175 Dîn guri încleștate,
 Dîn coade-nnodate,
 La el chingi sînt date;
 Friulețu lui,
 Doi balauri galbeni,
 180 Dîn guri încleștați,
 Dîn coade-nnodați,
 La el frîu sînt dați;
 Pofilașu lui,
 Două năpîrci negre,
 185 Dîn guri încleștate,
 Dîn coade-nnodate,
 Pofil i sînt date!
 Luna asculta,
 Dîn gură zicea:
 190 — Tu, babă bătrînă,
 Cu doi dinți în gură,
 Cu ia dă sîrmă,
 Dă păr dă cămilă!
 Eu că n-am văzut
 195 Astfel de voinic,
 Pă drum, piste cîmp,
 Undeva trecînd.
 Dar tu să te duci
 La soră-mea Ceață,
 200 Ceață negureață,
 Că ea mi să lasă
 Și mi să răvarsă
 Printre pomi mărunți,
 Prin vîlcele-adînci
 205 Și pă munți cărunți.
 Ea l-o fi văzut
 Undeva trecînd,
 Pă drum, piste cîmp.
 Baba iar pleca
 210 Și mi să ducea,
 Dîn cîrji cîrjiînd,

Dîn gură strigînd,
 Nimini răspunzînd.
 Şi ea să ducea,
 215 La Ceaţă-ajungea,
 Dîn gură zicea :
 — Ceaţă, Ceţişoară,
 Să-mi fii vorbitoare
 Cum mi-eşti curgătoare !
 220 Eu te-oi întreba,
 Tu mi-oi răspunde :
 Nu cumva-i văzut
 Pă unde-ai trecut,
 Pă drum, piste cîmp,
 225 Vrun voinic trecînd ?
 Ceaţa că-i zicea :
 — Tu, babă bătrînă,
 Cu doi dinţi în gură,
 Eu l-oi fi văzut,
 230 Nu l-am cunoscut !
 Baba că-i zicea :
 — Gaica să ți-l spuie :
 D-un voinicel nalt,
 Nalt şi sprîncenat ;
 235 Sprîncenile lui,
 Pana corbului ;
 Feţişoara lui,
 Spuma laptelui ;
 Ochişorii lui,
 240 Două mure negre
 Coapte-ntr-un rug verde,
 Coapte la pămînt,
 Neajunse dă vînt,
 Coapte la răcoare,
 245 Neajunse dă soare ;
 Mustăcioara lui,
 Spicul grîului ;
 Căluşălu lui,
 Puiu zmeului ;
 250 Şăuliţa lui,
 Teasta zmeului ;
 Chinguliţa lui,
 Două năpîrci negre,
 Dîn guri încleştate,

255 Dîn coade-nnodeate,
 La el chingi sînt date;
 Frîulețu lui,
 Doi balauri galbeni,
 Dîn guri încleștați,
 260 Dîn coade-nnodeați,
 La el frîu sînt dați;
 Pofilașu lui,
 Două năpîrci negre,
 Dîn guri încleștate,
 265 Dîn coade-nnodeate,
 La el pofil date!
 Ceața c-asculta,
 Dîn gură grăia:
 — Tu, babă bătrînă,
 270 Cu doi dinți în gură,
 Cu ia dă sîrmă,
 Cu briu dă lînă,
 Dă păr dă cămilă!
 Eu că am văzut
 275 Astfel dă voinic.
 Iar tu să te duci
 La cei braji înalți,
 Nalți și dăfăimați,
 Dă frunză încărcați.
 280 Acolo-i căzut,
 Dîn luptă rănit;
 Frunză-a așternut,
 Cu frunză-nvălit!
 Baba, d-auzea,
 285 Îdată pleca,
 Dîn cîrji cîrjiînd,
 Dîn ochi lăcrămînd,
 Dîn gură strigînd,
 Nimeni răspunzînd.
 290 Și ea să ducea
 Și voinic găsea
 La cei brazi înalți,
 Nalți și dăfăimați,
 Dă frunză-ncărcați,
 295 Acolo zăcînd,
 Dîn luptă rănit;
 Frunză-a așternut,

Cu frunză învălit.
 Mă-sa dă-l vedea,
 300 Ea că începea,
 Începea a plîngea.
 Voinic i zicea :
 — Tu, măicuța mea,
 Taci, să nu mai plîngi,
 305 Și tu să te duci
 Pă vîlcele-adînci,
 Și tu să aduci
 Ierburi d-ale dulci,
 Să pui la răni mici;
 310 Apoi tu să cari
 Dîn vîlcele mari
 Ierburi d-ale tari,
 Să pui la răni mari !
 Mă-sa să ducea
 315 Pă vîlcele mici,
 Scotea burieni dulci,
 Punea la răni mici ;
 Pă vîlcele mari,
 Scotea burieni tari,
 320 Punea la răni mari.
 Și ea-l căuta
 Și mi-l vindeca,
 Apoi îl ruga
 Acasă-a pleca,
 325 Iar voinicu că nu vrea,
 El pă cal încălica,
 După oaste să lua,
 Pă mă-sa aci lăsa,
 Mă-sa rămînea,
 330 Dîn ochi ea plîngînd,
 Dîn gură zicînd :
 — Voinicu-i voinic,
 Mult mi-e rînduit,
 Moară canunit !
 335 Și-acas' să-ntorcea,
 Dîn ochi ea plîngînd,
 Dîn cîrji cîrjînd . . .

Tocilescu, pp. 1230—1233;
 inf. Florea Drăgan
 (Bragadiru — Zimnicea — București).

Jăman să-nsura,
 Fată că-și lua,
 Fată de romîn,
 De romîn sărac.
 5 Verde otrățel,
 E din Brașovel.
 Mîndră și frumoasă,
 Cu sprînceana trasă,
 Cu geana sumeasă,
 10 În chip de jupîneasă !
 Verde și-o lalea,
 Mă-sa că nu vrea,
 Și să mînia,
 Tot o tătăra.
 15 Jăman să-mbăta,
 Odaia-nchidea.
 Mă-sa ce-mi lucra ?
 La vizitii porunca :
 — Voi, vizitiilor,
 20 Și voi, surugiilor,
 Gătiți trăsura,
 Să punem pe Lina,
 Noi să ne plimbăm
 La măru-nflorit,
 25 La lacu rotund,
 Cela fără fund !
 Vizitiii asculta,
 Punea pe Lina
 De mi să gătea ;
 30 Trăgea trăsura,
 Pe Lina punea
 Și-mi pleca cu ea.
 La lac ajungea,
 Căi că-i oprea,
 35 Șleauri le lua,
 De mai răsuflea.
 Dară Jămăneasa,
 Cinstita crăiasa,
 Jos că mi se da,

40 Bolovani aduna,
 La Lina venea,
 La urechi i-atîrna.
 Vezi, bolovănei
 În loc de cercei,
 45 Și iar pietricele
 În loc de mărgele,
 S-o dea-n lac cu ele;
 Verde de mătasă,
 Ca să nu mai iasă.
 50 Lina că ofta
 Și mi-și suspina.
 Jămăneasa striga:
 — Scoală, Lină, scoală
 De scoate ciorapul,
 55 Să măsurăm lacul,
 Că mi te ia dracul!
 Lina că plîngea
 Și cu glas striga.
 Jămăneasa n-o auzea,
 60 La surugii porunca,
 Pe lac o arunca.
 Verde de năut,
 Domnul, ca un sfînt,
 Un mare pește trimitea
 65 Și pe Lina o înghițea.
 Jămăneasa ce-mi făcea?
 La surugii porunca,
 Pornea trăsura,
 La curte-mi venea,
 70 Marè masă așeza,
 Vin și rachiu bea,
 Lăutari cînta
 Și să-nveselea
 C-a scăpat de Lina.
 75 Jăman să trăzvea
 Tocmai cam seara,
 La Lina-mi striga:
 — Lină, Catalină,
 Tînără zambină,
 80 Floare din grădină,
 Scoală, Lină, scoală,
 Scoală de-mi așterne,

Lino,-ntre răzoare,
Să-mi vie răcoare!
85 Lina nu-mi răspunde,
Că n-are de unde.
El să tăvălea
Și să văieta,
Pe toți întreba:
90 — Unde mi-e Lina?
Surugii spunea:
— Pe Lina am dus
La măru-nflorit,
La lacu rotund,
95 Cela fără fund.
Ș-alta ș-o lalea,
Așa a vrut mă-ta,
Te-a scăpat de ea.
Verde măr dungat,
100 Și i-a atîrnat
La gît pietricele
În loc de mărgele,
La urechi bolovănei
În loc de cercei,
105 Să se ducă cu ei!
Jăman, dac-auzea,
În buzunar mîna băga,
O cheie, frate, scotea,
Lada iute deșchidea,
110 Gălbiori mulți că lua,
La buzunar îi punea,
Fuga-n brașoveni că da,
Suluri de mătăsă cumpăra,
La nevodari le-mpărțea.
115 Nevodarii nevoade făcea,
Nevoade mari de mătăsă,
Pe Lina s-o găsească.
Jăman-crai ce făcea?
La lac că mergea,
120 Nevoade arunca,
Un somn că-mi prindea
Și mi-l despica,
Pe Lina găsea.

Păsculescu, pp. 157—159;
inf. Lucan Candoi
(Celei—Corabia—Oltenia).

Mugurel de mare,
 Mie mi să pare
 Pe-a gură de vale
 De-o căscioară mare :
 5 Cu noauă celare,
 Cu noauă umbrare,
 Cu ferești în soare.
 În casă cine șade?
 Cea maică bătrână,
 10 Cu briul de lână,
 Cu ia de sîrmă,
 Cu păr de cămilă,
 Cu doi dinți în gură...
 Și ea că-mi avea :
 15 Noauă feciorei,
 Puișori de zmei,
 Cu Voichița zece,
 Care mi-i întrece.
 Mai mari care este?
 20 Sfetil Constantin,
 Legăior dintii,
 Cel cu barba neagră
 Și cu mintea-ntreagă,
 Ș-ăl om de ispravă!
 25 Bine petrecea,
 Bine fericcea,
 Mult că nu trecea,
 La Voica venea
 Crezi ¹ neguțători,
 30 Dalbi împețitori,
 Din nouălea țări,
 Despre Nadolii,
 Cele trei pustii!
 Pe Voica-o cerea,
 35 Mumă-sa n-o da.
 Din gură grăia

¹ Am transcris ca în textul original. Aceasta reprezintă totuși o alterare a formei frecvente: Greci neguțători. Confuzia poate aparține informatorului însuși.

Sfetil Constantin,
 Om făcut din plin :
 — Maică, maica mea,
 40 Dă-ți pe Voichița,
 Fecioreaua ta,
 Surioara mea.
 Vreamea i-a venit
 De căsătorit,
 45 Că eu ți-oi aduce-o
 Iarna de trei ori,
 Vara de cinci ori,
 Că sînt sărbători.
 Ea îl asculta,
 50 Pe Voica mi-o da.
 Ciuma că venea,
 Casa le lovea,
 Toți că răposa.
 Maica rămînea,
 55 Și ea ce făcea?
 În sfînta joia,
 Ciobu-n mîină lua,
 Ciob și tămîia.
 Și ea că pleca,
 60 Tot din stîlp în stîlp,
 Din mormînt, 'mormînt.
 Pe toți tămîia,
 Pe toți că-ngrijea,
 Într-un loc că-mi sta,
 65 Din gură zicea :
 — Maică Constandine,
 Nici nu te tămîi,
 Nici nu te comînd
 Ca pe toți de-a rînd.
 70 Știi : fcheru, oțălu,
 El să putrezească
 Și să mucezească,
 Dar trupșorul tău
 Să nu putrezească
 75 Păn' tu mi-ai aduce
 Tot pe Voichița,
 Mi-a rupt inima !
 Blăstăm l-ajungea,
 Dumnezeu că vrea,

80 Pămîntu crăpa,
 Unde se-ntrupa
 Și el să făcea:
 Tronulețul lui,
 Negru călușel;
 85 Pînzișoara lui,
 Ebinci calului;
 Măsureaua lui,
 Chinga calului;
 Piedeceaua lui,
 90 Friul calului.
 Și el se-ntrupa,
 Sălta și zbură,
 La noauă ani și jumătate.
 Și el să ducea
 95 Prin negre-ntuneric,
 Prin sînte biserici...
 La Voica mergea,
 Pe Voica-o găsea
 În horă jucînd,
 100 Peșchire-mpărțind,
 Lăutari cîntînd.
 Lîngă Voica să prindea,
 În horă de juca.
 Voica ce-i zicea?
 105 — Voinice, voinice,
 Ce minte te-ajunge
 Lîngă min' a te prinde?
 Da' știi, au nu știi,
 Că eu că mi-și am
 110 Noauă cumnăței,
 Sînt ca niște zmei,
 Cu el face zece,
 Pe toți mi-i întrece!
 — Și noi sîntem noauă
 115 Și cu tine zece.
 Taci, Voichișo, taci,
 Că eu sînt neica,
 Cel cu barba neagră
 Și cu mintea-ntreagă.
 120 Voica ce zicea?
 — Dacă-mi ești neica,
 Unde ți-e barba?

— Barba mi-am lăsat-o
 Odor la mormînt,
 125 Sub negru pămînt!
 Mîna-n colan că-i punea,
 După el mi-o arunca,
 Sălta și zbura...
 Și el să-ntorcea
 130 Prin negre întunerici,
 Prin sfinte biserici.
 Sus, pe rămurele
 Cîntau păsărele:
 « Unde s-a văzut
 135 Și s-a pomenit
 Ducă-și mort pe viu?! »
 Voica c-auzea,
 Din gură zicea:
 — I-auzi, neică,-auzi:
 140 Unde s-a văzut
 Și s-a pomenit
 Ducă-și mort pe viu?!..
 Din gură-i zicea:
 — Voică, soru-mea,
 145 Alea-s păsărele,
 Stau pe rămurele,
 Cîntă viersurele,
 Păcatele mele!
 Acas-ajungea,
 150 La ușe striga:
 — Maică, maica mea,
 Deschide ușa
 Și na-ți pe Voica,
 Fecioreaua ta,
 155 Surioara mea,
 Ți-a rupt inima!
 Mă-sa de-auzea,
 Din gură zicea:
 — Fugi, ciumo, de-acia,
 160 Silo-Samodivo!
 Nu mă ispiti,
 Că m-ai ispitit
 Păn' m-ai isprăvit,
 Și de azi, de mîine,
 165 Să mă iei pe mine,

Foc, stoinul de mine!
 Din gură-i zicea:
 — Voică, soru-mea,
 Strigă, Voico,-acia,
 170 Că ți se deschide,
 Că eu că mă duc
 Cal să priponesc,
 Trup să putrezesc,
 Vac să văcuiesc!
 175 Voica ce făcea?
 Striga ce striga.
 Dacă vedea și vedea,
 Inel din dește trăgea,
 Pe fereastră-l arunca,
 180 Inelul și-l cunoștea,
 Ușa-i descuia,
 În prag că se-ntîlnea
 Și să-mbrățișa
 Și se săruta,
 185 Stei că se făcea,
 De se pomenea
 Și s-o pomeni
 Cît soare pe cer va fi!

Ciobanu Plenița, pp. 279—285;
 inf. Ion al lui Băloi
 (Cetate—Calafat—Oltenia).

27 (28) DĂSCAL-PĂSCAL

Pare-mi-se, pare
 Că zăresc pe mare
 Mică șeiculică,
 De talaji stropită,
 5 La țermuri zvîrlită.
 În ea cine șede,
 Cine mi se vede?

Cel Dăscal-Păscal,
 Ficior de muscal,
 10 Cîrmaciul mai mare,
 'N năcaz proptă tare,
 Cu Petru Băcală,
 Ficiorel de țară,
 Și cu Ibra Ion,
 15 Coconel de domn.
 Cu ei mi-și ședea
 Și mi se vedea
 Patruzeci și cinci,
 Cinzeci fără cinci,
 20 Voinicei frumoși,
 Înalți și pietroși:
 Groși la vînă,
 Buni de mînă,
 Lați la ceafă,
 25 Buni la leafă.
 Dar Petru Băcală,
 Ficiorel de țară,
 La Păscal mergea
 Și din grai grăia:
 30 — Tu, Dăscal-Păscal,
 Ficior de muscal,
 De trei zile-ncoace
 Gura nu-ți mai tace,
 Pravila-o cetești,
 35 Cu pumni te zdrobești,
 Lăcrămioare-ți pică,
 Mîndre slove-mi strică.
 Iar Dăscal-Păscal,
 Ficior de muscal,
 40 Lacrămi își ștergea,
 Lui Petru zicea:
 — Tu, Petru Băcală,
 Ficiorel de țară,
 Tu drept mă-ntrebi
 45 Într-o strîmbătate,
 Eu drept ți-oi spune
 Într-o dreptate:
 Pravila cetesc,
 Cu pumni mă zdrobesc,

50 Lăcrămioare-mi pică,
 Mîndre slove-mi strică,
 La noi or picat,
 Cînd ploaia-au ploiat,
 Țăitnguri din ceri
 55 Pe la-amiazăzi, ieri:
 Trei zile c-o ninge,
 Trei, ploaia-o ploua,
 Trei, vîntu-o bătea,
 Neaua s-o topi,
 60 Apa s-o-nmulți,
 Apa că o crește,
 Luntrea ne-o izbește,
 Talaji or veni,
 Luntrea ne-o zvîrli,
 65 Mîțe-om arunca,
 Luntrea-o răsturna,
 Cu toți ne-om-neca;
 Numai va scăpa
 Care-o ști-nota
 70 Trei zile pre foale
 Și trei în picioare,
 Alte trei pre spate
 Pîn-în ceea parte,
 Tot din vad în vad,
 75 Pîn-în Țeligrad,
 Apa tot răzbind,
 Cu lopeți vislînd,
 Vin din păhar bînd,
 În trîmbiți zicînd.
 80 Bine vorba nu găta,
 Până mi-și venea
 Trei furtuni de iarnă,
 Trei de primăvară,
 Alte trei de vară.
 85 Furtuna dintîi
 N-avea căpătîi,
 Dar cea din mijloc
 Nu avea soroc,
 Iar a de pe urmă
 90 Îmi venea cu spumă.
 Trei zile ninge,
 Alte trei ploia,

Trei, vîntu bătea,
 Neaua se topea,
 95 Marea se umplea,
 Talaji îmi venea,
 Venea cît putea.
 Iar Dăscal-Păscal,
 Ficior de muscal,
 100 Cîrmaciul mai mare,
 'N năcaz proptă tare,
 El se spăria,
 Mîța arunca,
 Luntrea c-o oprea.
 105 Vîntu mi-și bătea,
 Luntrea-o răsturna,
 Cu toți se-neca,
 Numa îmi scăpa
 Cel Dăscal-Păscal,
 110 Ficior de muscal,
 Și cu Ibra Ion,
 Coconel de domn,
 Și Petru Bacală,
 Ficiorel de țară.
 115 Ei mi se sileau
 Și toți trei-notau
 Trei zile-n picioare,
 Alte trei pe foale,
 Alte trei pre spate
 120 Păn-în ceea parte.
 La ziua din urmă
 Veneau âpi cu spumă,
 Drumu-l rătăcea,
 Nu putea-nota
 125 Tot din vad în vad
 Pănă-n Țeligrad.
 La mijloc de apă
 Era-un stan de piatră;
 Ala mi-l vedeau,
 130 De el se prindeau,
 Păn' mai udineau.
 Dar Petru Băcală,
 Ficiorel de țară,
 El bine că-mi sta
 135 Și mi-l asculta

Ce vorbe-i zicea
 Tot Dăscal-Păscal,
 Ficior de muscal:
 — Tu, Petre Băcală,
 140 Ficiorel de țară,
 Tu sama să-mi iai:
 Soție să-ți iai
 Pe soția mea,
 Să fie a ta,
 145 Să nu o sfădești,
 Ci s-o miluiești.
 Și copilul meu
 E copilașul tău:
 Tu să mi-l înveți
 150 Și să îl deștepți.
 Și murguțul meu,
 Sprintenelul meu,
 Tu să îl zobești
 Și să-l călărești
 155 Frumoșel ca mine
 Și falnic ca mine.
 Vorba o sfîrșeau
 Și toți trei plecau.
 Iară Ibra Ion,
 160 Coconel de domn,
 Și Petru Băcală,
 Ficiorel de țară,
 Capul întorceau,
 Cu ochii s-uitau,
 165 Bine mi-și vedeau
 Pre Dăscal-Păscal,
 Ficior de muscal,
 Păn' mi s-așeza
 Și se îneca.
 170 Cine îmi scăpa
 Din toți cîți era?
 Tot Petru Băcală,
 Ficiorel de țară,
 Și cu Ibra Ion,
 175 Coconel de domn.
 Ei bine-nota
 Și mi se ducea
 Trei zile-n picioare,

180 Alte trei pre foale,
Alte trei pe spate,
Păn-în ceea parte;
Tot din vad în vad
Păn-în Țeligrad,
Apa împingînd
185 Și înaintînd,
Vin din păhar bînd,
În trîmbiți zicînd.
Domnii auzea,
Luntri trimetea,
190 Ajutor le da,
Afară-i scotea.
Iar ei ce-mi făcea?
Frumos mulțămea
Și mi se ducea
195 La doamna Păscal,
Nora din Muscal;
Și Petru Băcală,
Ficiorel de țară,
Nevastă-o lua,
200 Cu ea se iubea,
Pre Păscal jălînd,
Amîndoi trăînd.

D o m a s c h i n, pp. 77—84
[Banat].

28 (29) PĂTRU CĂCIULĂ

Colo-n jos la mare
Este-un birt în cale;
Cine mi-și șădea-re?
Cincizeci de voinici,
5 Cincizeci fără cinci.
Gros la vin mi-și bea

Și să rămășa
Să treacă marea
Din genunchi-n coate,
10 Cum altu nu poate :
Cu olba-nchinînd,
Din trîmbiți zicînd,
Cu lula fumînd.
Gros la vin mi-și bea,
15 La mare mergea,
În mare să băga,
Toți să îneca.
Cine-mi izbotea
Și marea trecea ?
20 Pătru Căciulă,
El, ficior de țară,
El marea-mi trecea
Din genunchi-n coate,
Cum altu nu poate,
25 Cu olba-nchinînd,
Din trimbiți zicînd,
Cu lula fumînd,
De la vad la vad
Pîn' la Țăligrad.
30 În Țăligrad ajungea,
Napoi să-ntorcea.
El o mîndră mi-și avea,
Pre Anița frumoșița,
La margină-l aștepta.
35 Cînd Anița mi-l vedea,
Poalele mi-și sufulca,
În mare să băga,
De sub mînă-l la,
Afară-l scotea.
40 Pătru Căciulă,
Al ficior de țară,
El vrea să se-nsoare,
Pre Anuța s-o ia-re.
Iar la el cine-mi venea ?
45 O fată bogată,
Dar era gușată.
Din gură-mi zicea :
— Petre Căciulă,
Îți spun făr' sfială :

50 Pre mine mă ia-re,
Să fiu soața ta-re,
Măcar de-s gușată,
Ți-oi da gule de boi,
Boceie de oi,
55 Porci, vaci și cai,
Tot ce vrei să iai!
Iar Anița mi-și zicea:
— Petre Căciulă,
Îți spun făr' sfială:
60 Pre mine mă ia-re
Să fiu soața ta-re.
Eu n-am nimica,
Dar mi-s frumoșa,
Ochișorii mei
65 Mincă boii tăi,
Sprîncenele mele
Storăsc vacile tale.
Toți boii mi-i da
Și eu draci o vrea ¹.
70 Pătru Căciulă,
Cel ficior de țară,
Pre Anița că-mi lua
Și gușata rămînea
Cu toată blaga.

Popovici, pp. 97-98;
inf. Petru Bunchi
(Iliidia—Oravița—Banat),
1906.

29 (30) ARDIU-CRĂIȘOR

Marea-mi estă mare,
Marea mărgini n-are!
'Ntr-al mijloc de mare
Ostrov că-mi era.

¹ Transcrierea probabil greșită în textul original face ca acest vers să rămână lipsit de înțeles.

5 În ostrov ce-mi era?
 O mîndră băştea.
 În ea ce-mi şădea?
 'Mpăratu şădea;
 'Mpăratu mi-avea,
 10 Tot pin băştea,
 Neşte zărzălii,
 Neşte merăzii,
 Iasă poame-ntii,
 Să dăm la copii . . .
 15 În mijloc de băştea,
 Nu-ş' ce răsărea,
 Nu ştiu, păr or măr?
 'Ntr-una că creştea,
 'Ntr-una că-nflorea,
 20 'Ntr-una că-mi lega
 Şi meră făcea;
 Meră de-arginţel
 Şi de aurel.
 Sara că-nsăra,
 25 Venea ce-mi venea,
 Măru-l culegea
 Şi mi-l dărîma,
 De rîs mi-l lăsa.
 Ziua să făcea,
 30 'Mpăratu pleca,
 Pleca pin băştea,
 Pi la măr că-mi da,
 Măru că-l găsea:
 Tot l-a dărîmat
 35 Şi l-a fărîmat,
 De rîs l-a lăsat.
 Acas' să ducea,
 Şi el că-mi avea,
 Trii ficiori avea,
 40 Şi lor că le spunea:
 — Cine estă asta
 De mi-a cules măru
 Şi l-a dărîmat,
 Pe min' m-a săcat,
 45 Baş di la ficaţi,
 Că l-am pus cu mîna,
 Să ia numai muma;

Și l-am pus cu sapa,
Să ia numai tata?!
50 Atunci că-mi zicea,
Fecioru-ăl mare-mi zicea :
— Măi, tu, taic-al meu
Și-al lui Dumnezeu,
Tu mie să-mi dai
55 Tot țoalili tăle
Și armili tăle,
La măr m-oi ducea,
Mărul l-oi păzea
Și l-oi străjuia,
60 Io l-oi dobîndea,
La tine l-oi ducea
Și l-oi judeca,
Pe voiia ta.
'Mpăratu, de-auzea,
65 Bine că-i părea,
Țoalili că-i da,
Armili că-i da,
La măr să ducea,
De măr să lipea.
70 Sara, cînd 'săra,
Venea ce-mi venea
Și l-amejuia,
Pe măr l-adormea,
În măr să suia,
75 Măru-l dărîma,
De rîs mi-l lăsa.
Ziua să făcea,
'Mpăratu pleca,
Pleca pin băștea,
80 Pi la măr că-mi da,
Măru că-l găsea :
Tot l-a dărîmat
Și l-a fărîmat,
De rîs l-a lăsat.
85 Acas' că-mi mergea,
La copii spunea.
Al mijlocar zicea :
— Măi, tu, taic-al meu
Ș-al lui Dumnezeu,
90 Tu mie să-mi dai

Tot Țoalili tăle
 Și armili tăle,
 La măr m-oi ducea
 Și eu l-oi păzea
 95 Și l-oi străjuia.
 'Mpărat, de-auzea,
 Bine că-i părea,
 Țoalili că-i da,
 Armili că-i da,
 100 La măr să ducea,
 De măr să lipea.
 Sara, cînd 'săra,
 Lumea cînd cina,
 Venea ce-mi venea
 105 Și l-amăjuia,
 Pe măr l-adurmea.
 În măr să suia,
 Măru-l culegea
 Și mi-l dărima,
 110 De rîs mi-l lăsa.
 Ziua să făcea,
 'Mpăratu pleca,
 Pleca pin băștea,
 Pi la măr că-mi da,
 115 Măru că-l găsea:
 Tot l-a dărimat
 Și l-a fărîmat,
 De rîs l-a lăsat.
 Și el ce-mi zicea?
 120 — Care estă asta
 De mi-a cules măru
 Și l-a dărimat,
 Pe min' m-a săcat,
 Baș di la ficați?
 125 Și l-am pus cu mîna,
 Să ia numai muma;
 Și l-am pus cu sapa,
 Să ia numai tata.
 Al mic că-mi zicea,
 130 Ardiu-crăișor,
 Pedepsit cu dor,
 Ardiu făr' de casă
 Și făr' de nevestă,

Din gură zicea :
 135 — Măi, tu, taic-al meu
 Ş-al lui Dumnezeu,
 Tu mie să-mi dai
 Tot Țoalili tăle
 Şi armele tăle.
 140 La măr m-oi ducea
 Şi l-oi străjuia
 Şi l-oi dobîndea,
 La tin' l-oi ducea
 Şi l-oi judica
 145 Tot pe voia ta.
 'Mpărat, de-auzea,
 Bine că-i părea,
 Țoalili că-i da,
 Armili că-i da,
 150 La măr că pleca.
 Ardiu, de vedea,
 Departe şădea,
 Cît dă cu dreapta.
 Şi sara, cînd 'săra,
 155 Lumea cînd cina,
 Venea ce-mi venea,
 Trii zîne¹ venea,
 În măr să suia,
 Mărame-ntindea,
 160 Meră-mi culegea.
 Ardiu, de-mi vedea,
 Puşca o-ntindea.
 Pe el mi-l vedea
 Zina mai mare,
 165 Cu grija-n spinare.
 Din gură zicea :
 — Ardiu-crăişor,
 Pedepsit cu dor,
 Ardiu făr' de casă
 170 Şi fără nevestă,
 Stăi de nu da,
 Nu ne săgeta,
 Noi ție Ț-om da
 Pe zîna mai mică,

¹ În original: zile.

175 Că e frumușică,
 Ție ibomnică.
 Ardiu, de-auzea,
 La măr mi-alerga,
 Mîna că punea
 180 Pe zîna mai mică,
 Că e frumușică
 Și lui ibomnică.
 Și el că-mi pleca,
 Cu zîna pleca,
 185 Pleca pin băștea.
 Și două zîne zbură,
 Pe cer să-nvîrtea,
 Din gură zicea :
 — Ardiu-crăișor,
 190 Pedepsit cu dor,
 Tu dacă-oi păzea
 Pe zîna mai mică,
 Așa mi-oi avea-o.
 Dacă n-oi păzea-o,
 195 Și tu n-oi avea-o.
 Ș-Ardiu că pleca
 Cu zîna mai mică.
 El că mi-o iubea
 Și ea să simțea,
 200 Grea că să simțea,
 Pe-Ardiu că mi-l loa,
 Cu capu-n poală-l punea,
 Pînă-l adurmea.
 Mîna-n cap punea,
 205 Trii fire rupea,
 De Ardiu le lega.
 De nu le lega,
 Nu să pomenea.
 Și zîna-mi zbură.
 210 Ardiu, de vedea,
 El să pomenea,
 Din gură zicea :
 — Du-te, zînă, du-te,
 Pară viermănoasă,
 215 Nu mai faci tu casă !
 Zîna că-mi zicea :
 — Ardiu-crăișor,

Da' ție ț-a spus
 Tot zîna mai mare,
 220 Cu grija-n spinare,
 Pe cum m-oi păzeam,
 Așa mi-oi aveam.
 Ardiu, de vedea,
 De-acia pleca,
 225 Trii zile mergea,
 Pistă-o cioacă da,
 Un foc că-mi găsea.
 La foc că-mi găsea,
 Trii tartori șădea.
 230 Tartori de vedea,
 Pe-Ardiu că-l vedea,
 Nainte-i că-i sărea,
 Ca țapii prișnea,
 Pe el l-întreba:
 235 — Ardiu-crăișor,
 Pedepsit cu dor,
 Ardiu făr' de casă
 Și făr' de nevestă,
 Ce-ai cătat în lume?
 240 Ț-ai pierdut din urmă!
 Ardiu, de-auzea,
 Din gură zicea:
 — Voi, tartorilor,
 Voi, aghipeților,
 245 Voi voți fi văzut
 Pe zîna mai mică
 Pe-aicea trecînd,
 Or voți fi auzind
 De casa de zîne,
 250 Une-i pistă lume?
 Tartorii-i zicea:
 — Noi n-am auzit ¹,
 Da' să fi văzut!
 Noi n-am cunoscut,
 255 Nici n-am auzit,
 De casa de zîne
 Unde-o fi pe lume.
 Ei să gîlcevea:

¹ În original: văzut.

Ta-su mi-a murit,
 260 Papucu-a uident
 Și nu l-a-mpărțit.
 Ardiu-crăișor zicea :
 — Voi, tartorilor, voi,
 Ce vă gîlceviți?
 265 Tartorii zicea :
 — Noi ne gîlcevim
 Că tata ne-a murit,
 Papucu-a uident
 Și nu l-a-mpărțit.
 270 Ardiu că zicea :
 — Trii părale-aș da,
 Mie mi l-oți da
 Și voi v-oți împărțea.
 Tartori, de-auzea,
 275 Păpucu i-l da,
 Ardiu că-ntreba :
 — Verde foi de prun,
 Da' de ce e bun?
 Tartorii zicea :
 280 Verde foi de prun,
 Da' di ce-estă bun?
 Pi apă voi mergea,
 Nu ti-i scufunda,
 Nici nu te-i uda,
 285 Pliută voi mergea !
 De-acia-mi pleca,
 Trii zile mergea,
 Pistă-o cioacă-mi da,
 Trii tartori găsea.
 290 Tartori de-l vedea,
 Nainte-i sărea,
 Ca țapii pîrșnea,
 Din gură zicea :
 — Ardiu-crăișor,
 295 Pedepsit cu dor,
 Ce-ai cătat în lume,
 Ț-ai pierdut de nume !
 Da' tartorii să certa :
 Ta-su mi-a murit,
 300 Și fiesu a uident
 Și nu l-a-mpărțit.

Ardiu-crăișor zicea :
 — Trii părăle-aș da
 Fiesu că mi-ați da !
 305 Ardiu, de vedea,
 Trii părăle da,
 Fiesu că-l luva,
 Din gură zicea :
 — Voi, tartorilor,
 310 Voi, aghipeților,
 Verde foi de prun,
 Da' di ce e bun ?
 Tartorii zicea :
 — Verde foi de prun,
 315 Da' di ce e bun ?
 În cap cînd l-oi loa,
 La mas-oi șădea,
 Și tu că voi bea
 Și te-oi veselea,
 320 Nima nu te-o vedea !
 De-aciia pleca,
 De mare că-mi da,
 Papucu mi-l loa,
 În picior îl băga,
 325 Pe marea pleca.
 El nu să uda ¹,
 Nu să scufunda,
 Pliută că mergea,
 Trii zile mergea.
 330 'Ntr-al mijloc de marea
 El că-mi găsea
 Tot casă mică
 Și toată de sticlă.
 În ea cin' șădea?
 335 Tartoru al mai mare,
 Cu coarnele ca la cerb.
 El la foc șădea
 Și tutun că-mi bea,
 Tutun cărăgea,
 340 D-el ce bea pașa.
 Ardiu, de-l vedea,
 Începea a plîngea,

¹ În original : uita.

Frică că-i erea.
 Tartor, de-l vedea,
 345 Nainte-i sărea,
 Ca țapii pîrșnea,
 Din gură zicea :
 — Ardiu-crăișor,
 Pedepsit cu dor,
 350 Ardiu făr' de casă
 Și făr' de nevestă,
 Ce-ai plecat în lume,
 Ț-ai pierdut din nume !
 Ardiu că-mi zicea :
 355 — Tartor, dumneata,
 Eu că mi-am plecat
 Pe zîna s-o cat,
 Pe zîna mai mică,
 Mi-a fost ibomnică.
 360 Și ea mi-a plecat,
 Pe min' m-a săcat.
 Tu voi fi văzut
 Pe-aicea trecînd,
 Or' oi fi auzit
 365 De casă de zîne
 Unde-o fi pe lume?
 Tartoru zicea :
 — Și eu bătrîn că sînt,
 Și eu n-am auzit
 370 De casa de zîne
 Une-o fi pe lume.
 Ardiu, de-auzea,
 Începea a plîngea.
 Tartoru zicea :
 375 — Ardiu-crăișor,
 Stăi de nu plîngea,
 Că mai știi una.
 Tartor, de vedea,
 Biciu-n mînă-l loa,
 380 O dată că-mi pleznea,
 Marea trămura,
 Neveste stîrpea,
 Tartori s-aduna :
 Care cornut,
 385 Care de-i șut,

Care de-i afumat,
 Care sînt bălțați.
 Pe toți i-aduna,
 Roată că-i făcea,
 390 Pe ei i-ntreba :
 — Tartori dumneavoastră,
 Voi voți fi văzut
 Pe zîna mai mică
 Pe cer trecînd ;
 395 Or' oți fi-auzit
 De casă de zîne
 Unde-o fi pe lume ?
 Tartorii zicea :
 — Noi că n-am văzut
 400 Pe zîna trecînd,
 Nici n-am auzit
 De casă de zîne
 Unde e pe lume.
 Ardiu, de-auzea,
 405 'Ncepea de plîngea.
 Tartoru zicea :
 — Ardiu făr' de casă
 Și făr' de nevastă,
 Stai de nu plîngea,
 410 Că mai știu una.
 Biciu-n mîină lua
 Ș-o dată-mi pleznea,
 Marea trămura,
 Neveste-mi pleznea,
 415 Iacă-mi ajungea
 Și tartoru-ăl șchiop.
 Și el mi-ajungea,
 Pe el l-întreba :
 — Tu, tartoru-ăl mare,
 420 Tartore dumneata,
 Da' tu ai auzit
 Cînd eu mi-am pleznit,
 Și ce n-ai venit ?
 Tartoru zicea :
 425 — N-am putut s-ajung,
 C-am fost departe,
 La casa de zîne,
 Unde-i pistă lume.

Ardiu, d-auzea,
430 'Ncepea să rîdea
Cînd de zîn-auzea.
Tartoru zicea :
— Ardiu dumneata,
Stai de nu te rîdea,
435 Că nu e colea
Și e cale depărtată.
Cînd oi zîce de-un susai,
E cale de trei ai.
Tartoru-ăl mare zicea,
440 L-al șchiop că spunea :
— Tartore dumneata,
Pe Ardiu că l-oi lua
Și calu l-oi da
Și cu el te-oi ducea
445 La casa de zîne,
Unde-i pistă lume,
Și cale de trii ani
Să faci de trii ceasuri.
Tartoru, de-auzea,
450 Pe cal l-încăleca,
Cu Ardiu că pleca ;
Cale de trii ani
Făcea în trei ceasuri.
Acolo-ajungea,
455 La casa de zîne.
Tartoru, de vedea,
Lui Ardiu că-i arăta,
Casa-i arăta,
El că să-ntorcea.
460 Ardiu, de vedea,
Fiesu-n cap că-l lua,
La zîne că pleca,
La prînz le găsea.
Ardiu ce făcea ?
465 La masă șădea,
Cu ele-mi prînzea
Și pe el nu-l vedea.
Zîna că zicea,
Zîna cea mai mare,
470 Cu grija-n spinare,
Ea că-mi zicea :

— Doamne, ce e asta?
 Noi că ne-am făcut,
 O turtă-am făcut,
 475 Și noi am mâncat
 Și ne-am săturat
 Și mai ne-a rămas.
 D-acuș ce-i asta?
 Nu ne-am săturat,
 480 Nici nu ne-a rămas!
 Zîmile, de vedea,
 Bine că pleca,
 Pe lume-mi pleca.
 Da' zîna mai mică
 485 Acas' rămînea,
 Demîncare făcea.
 Ardiu ce-mi făcea?
 Fiesu din cap îl lua
 Și zîna că-l vedea.
 490 El, dacă vedea,
 Pe ea o săruta.
 Ș-ale două că venea,
 Pe Ardiu că mi-l vedea,
 Din gură zicea:
 495 — Ce estă asta?
 Voi că l-oți lua
 Și l-oți adurmea,
 Pistă el om trecea,
 Pulbăr l-om făcea.
 500 Ardiu c-auzea,
 El, dacă vedea,
 Fiesu-n cap că-l lua
 Și el mi-adurmea,
 Zîmile-l căta
 505 Și nu mi-l găsea,
 Din gură zicea:
 — Ce estă asta?
 Verde de-un spanac,
 C-aici l-am lăsat!
 510 Ziuă să făcea,
 Zînele pleca,
 Pe lume-mi pleca,
 Zîna mică uidea,
 Cu Ardiu că rămînea.

515 Ardiu, dacă vedea,
Copilu-l luva,
Cu el că-mi fugea.
Zîna, de vedea,
După Ardiu să lua.
520 Ardiu, de vedea,
La mare că da,
Pe zîna mi-o lua,
'N corabie să puna
Și pivele-mi pocnea,
525 'Mpăratu-auzea,
Lăutar tocmea,
De nuntă să grăbea.
Ardiu c-ajungea,
Cu zîna să lua
530 Și să cununa,
De să pomenea.

Giuglea — *Vilsan*, pp. 229—245;
inf. Ioniță Ștefanovici Roibu
<Grabovița — Serbia>.

30 (32) BROASCA-ROASCA

Cînd oi zice mândălac,
N-ați auzit ș-ați aflat,
Colea-n vale,-n mîndru sat,
Șede Stancu, om sărac.
5 De sărac este sărac,
De n-are soție-n sat,
Cu trii ficiori de-nsurat.
Ficiorii că i-a crescut,
A-nceput a-mbătrînit,
10 Da' nu s-a mai căstorit.
Al mai mare sta, vorba,
El, Dumitru, făt-frumos,
Care-n lume n-a mai fost,

El din gură-aşa zîcea :
 15 — Tată, tăiculiță-al meu,
 Să-ți ajute Dumnezeu,
 Tată, tu m-ai blăstămat,
 Or' ursoaica m-a ursat,
 De noi nu ne-am însurat?
 20 Dară Stancu, om sărac,
 De sărac este sărac,
 De n-avea soție-n sat,
 El din gură-aşa zîcea :
 — Măi Dumitre, taică, mă,
 25 Taica nu v-a blăstămat,
 Or' ursoaica v-a ursat.
 Fincă este vorba-aşa,
 Cînd oi zîce de-o cicoare,
 Du-te-n soba de la vale ;
 30 Lină verde peliniță,
 Să pui mîna pe poliță,
 Trii suliți, taică, să luați
 Și cu ele-n sus să dați ;
 Unde sulița-o cădea,
 35 Acolo mireasa-oi găsa.
 L-ai doi frați
 Sulița-n sat le cădea.
 Și-și găsiră sulița
 Și de loc mi să-nsura.
 40 A lu Dumitru suliță
 Nu știa unde erea.
 El pe cal să-ncăleca,
 După suliță-mi pleca.
 Mergea Negru-mboiestrînd,
 45 Dumitru, pe el, plîngînd
 Și de suliță-ntrebînd.
 Mergea Dumitru pe cale,
 Și-n cale-l întîlnea,
 Lină verde foi de fîn,
 50 L-întîlnea un moș bătrîn,
 Cu barba albă pînă-n briu.
 Da' Dumitru sta, zîcea :
 — Bună calea, moșule !
 — Mulțumescu-ți, Dumitre !
 55 Dară moșu-l întreba :
 — Măi Dumitre, făt-frumos,

Care-n lume n-ai mai fost,
 Ce mergi pe Negru plîngînd,
 Din ochi negri lăcrămînd?
 60 Da' Dumitru, făt-frumos,
 El din gură-aşa zîcea :
 — Măi moşule, dumneata,
 Mi-am pierdut eu suliţa.
 Nu ştiu unde a picat
 65 Ş-am plecat şi eu s-o cat !
 Dară moşu ceal bătrîn,
 El din gură-aşa grăia :
 — Măi Dumitre, dumneata,
 Ţ-am văzut eu suliţa
 70 În coadili mărilor,
 În răsăritu soarilui,
 Înfiptă-n piatră şedea,
 Lîngă gropanu cu apă verde,
 La cea salcă cocoşată,
 75 De stă cu burta pe apă.
 Dumitru, cînd auza,
 Iar tăbăra de plîngea
 Şi din gură-aşa zîcea :
 — Oi, sărac de maica mea,
 80 Piatra este scrisa mea ! . . .
 Da' ce să mă fac cu ea ?
 Mîna calu cît putea,
 La coadili mărilor ajungea ;
 Mîna pe suliţă punea
 85 Şi pe Negru-l întorcea.
 Mîna calu cît putea,
 Pe unde el că trecea ?
 Pin gropan cu apă verde,
 Pi la salca cocoşată,
 90 Ce sta cu burta pe apă.
 Dumitru că mai trecea,
 Şi din groapă că ieşea,
 Ieşi-o broască boboşată.
 Dumitru cînd o vedea,
 95 Mergea Dumitru plîngînd,
 Dar şi Negru-mboiestrînd,
 Da' şi broasca topăind.
 Mîna calu cît putea,
 Pină calu-i ostănea.

100 Cînd ajunsă la ceșmea,
 Unde sta și odinea,
 Iacă Dumitru-adurmea;
 Da' și broasca ajungea,
 Lîngă el mi să culca.
 105 Dumitru să pomenea,
 Broasca lîngă el vedea,
 El din gură-așa zîcea:
 — Oi, sărac de maica mea,
 Broasca este soața mea!
 110 Dară broasca sta, zîcea:
 — Taci, Dumitre, nu plîngea,
 Că eu sînt soția ta!
 Da' Dumitru sta, vorbea:
 — Cum să merg în sat cu tine,
 115 Să fiu eu de rîs pe lume?
 Eu sînt bărbat voinicel
 Și la față frumușel,
 Da' tu ești o boboșată,
 De picioare-ncrăcănătă! . . .
 120 Iar pe Negru-ncăleca
 Și pe drum că mi-l pornea;
 Merge Negru-mboiestrînd,
 Dară broasca țopăind.
 Cînd în sat că se băga,
 125 Taică-su cînd îl vedea
 Că vine cu Negru-mboiestrînd,
 Broasca după el țopăind,
 Taică-su, cînd îl vedea,
 Mîna pe topor punea,
 130 După Dumitru să lua.
 Da' Dumitru ce făcea?
 El în coșere fugea
 Și cu boii să culca.
 Broasca lîngă el venea
 135 Și lîngă el să culca.
 Da' Dumitru tot plîngea,
 Urît pe broască avea.
 Da' broasca, dacă-mi vedea,
 Îl păza păn-adormea,
 140 Pin inel să zăuita,
 Toate țăr'li le vedea.
 Cînd o dată corconea,

Iacă mumă-sa-auza,
 Mumă-sa, Solomeia.
 145 La broșchiță că venea,
 Broasca-Roasca povestea :
 — Iacă, mumă, ce-am poftit :
 Păn' să varsă zorili,
 Tu să-mi faci conacili ;
 150 Conacili le furșești,
 Cu argint le poleiești.
 Cînd o ieși soarili,
 Ele-n soare să lucească,
 Dumitru să mă poftească.
 155 Solomeia, de-auzea,
 Cînd o dată cîrăia,
 Și pe ea că auza,
 Să vezi, muma-iadului
 Și cu tat¹-al broștilor,
 160 Că toate mi s-astrîngea,
 Toată noaptea că lucra ;
 Lui Dumitru că-i făcea,
 Mîndre palaturi i-ardica.
 Cînd soarele răsărea,
 165 Ele-n soare strălucea,
 Dumitru să pomenea.
 Case mîndre că-mi vedea,
 El cu broasca să ducea
 Și-n casă cînd să băga,
 170 Da' broșchița ce făcea ?
 Deșchidea cu cheili,
 Și-și deșchidea cojili,
 Mîndră fată rămînea !
 Da' Dumitru, de vedea,
 175 El cu broasca văcuia
 Și ta-su să minuna.
 Împăratu, de-auza
 Că Dumitru, făt-frumos,
 Care-n lume n-a mai fost,
 180 Așa conace-a făcut,
 Cum nu este pe pămînt,
 Împăratu trimetea :
 « Măi Dumitre, făt-frumos,

¹ În original: tot.

Tu mie că mi-oi făcea
 185 Palatur'li iar așa,
 Cum ale tăle sint frumoasă,
 Ale mele, mai aleasă!
 Și-naintea lor de casă,
 Niște pruni înfloriți,
 190 Cu argintu poleiți;
 Soarili c-o răsărea,
 O-ncepea de-o strălucea.
 Dacă tu nu mi-oi făcea,
 Oi trimete de te-o tăia! »
 195 Dumitru, cînd auza,
 Cum tăbăra de plîngea,
 Din mîndri oichi lăcrăma,
 Da' broșchița-l întreba:
 — Măi Dumitre, făt-frumos,
 200 Ce tuni în casă plîngînd,
 Ieși afară suspinînd;
 Or' de mine ț-ă urît?
 Să-mi dai drumu să mă duc:
 Da' Dumitru sta, vorbea:
 — Broschiță, soția mea,
 205 De tine nu m-e urît,
 Mîndră vorbă mi-a venit;
 Veni pe dalbă artie,
 Veni di la-mpărîție.
 Da' să vezi în ea ce scrie:
 210 Împăratu a mînat
 Și lui așa eu să-i fac
 Iar conace c-ale mele;
 Înaintea la conace,
 Să fac doi pomi înfloriți,
 215 Cu argintu poleiți.
 Cînd soarili-o răsărea,
 Conacili-o strălucea.
 Broasca-Roasca sta, zîcea:
 — Taci, Dumitre, nu plîngea
 220 Cît trăiește muma mea,
 De nima nu te speria!
 Broasca-Roasca ce făcea?
 Îl păza păn-adurmea,
 Pin inel să zăuita,
 225 Toate țăr'li le vedea,

Ş-o văzu pe Salomeia ;
 Numa-o dată cîrăia,
 Salomeia că venea,
 Broasca-Roasca sta, zîcea :
 230 — Mumă, muiculiţa mea,
 Iacă-mpăratu-a poftit :
 Dumitru lui i-o făcea
 Iar conace c-ale noastre.
 Naintea conacelor
 235 Să-i facă doi pomi înfloriţi,
 Cu argintul poleiţi.
 Cînd soarili-o răsărea,
 Conacili-o strălucea ;
 Da' dacă nu i-o făcea,
 240 O venea de l-o tăia.
 Salomeia, de-auza,
 O dată cînd cîrăia .
 Pi la tata-iadului
 Şi la muma broştilor,
 245 Într-o noapte că-i făcea,
 Alte conace-i făcea,
 Mai mîndre şi mai frumoase !
 Nişte conace înalte,
 Nu să află-n lume alte.
 250 Iacă-mpăratu să scula,
 Conacili şi le-avea
 Şi iar din gură-i zîcea :
 — Măi Dumitre, făt-frumos,
 Tu mie să-mi aduci
 255 Ţoalili lui taic-al meu,
 Ţoalili de pe lumea-ailaltă,
 Mîndru ce l-am îmbrăcat
 Cu maica mea cînd s-a luat
 Ş-amîndoi s-a cununat
 260 Cînd a fost taica dănac ;
 Eu de pomană le-am dat,
 Să le-aduci la mine-ncoa'.
 Dacă tu n-oi aducea,
 Oi trimetea de te-o tăia !
 265 Salomeia cînd aude
 Că-mpăratu-aşa răspunde,
 Să vezi, ea mi să ducea

Pi la tata-iadului
 Și la mama dracului.
 270 Să vezi, dracii să ducea,
 Pe lumea alălaltă mergea,
 Țoalili lu-mpăratu bătrîn lua
 Și la Dumitru venea.
 Țoalili lui Dumitru da,
 275 Dumitru-n traistă le punea,
 Lu-mpăratu i le da.
 Împăratu le vedea
 Și-nc-o dată să ruga :
 — Măi Dumitre, făt-frumos,
 280 Ia ascultă la mine-ncoa',
 Noi amîndoi să schimbăm :
 Îți dau ție-mpărăția
 Și-mi dai tu mie broșcița !
 Da' Dumitru-așa zicea :
 285 — Mă-mpărate luminate,
 Nu-ți șede ție așa,
 Să iai tu broșcița mea,
 Zo, e boboșată ea.
 Ea la oichi e boboșată,
 290 La picioare-ncrăcănătă,
 E urită deodată !
 Dar împărăția ta,
 Zo, e mîndră și frumoasă
 Și la față e sclipoasă.
 295 Știi,-mpărate, da' nu știi
 Să ții țoalili-ăștea-n cui,
 Că de pomană le-ai dat,
 Împăratu, tat-tu le-a purtat
 Și tat-tu le-a blăstămat.
 300 Împăratu că le lua,
 Cînd pe cui le atîrna,
 Da' Dumitru cînd pleca,
 Casa pe el s-aprindea
 Și-mpăratu că ardea.
 305 Uidea Dumitru-mpărat
 Piste lume-adăvărat
 Și-și ținea împărăția ;
 Ținea-mpărăția-n pace,
 Că n-are nima ce-i face.

310 Istorie rumînească,
La boieri ca dumneavoastră,
Ca pentru să pomenească...

Sand u Timoc, pp. 220—228;
inf. Sîma Frunaru
<Alexandrovăț — Serbia>.

31 (33) GRUICEA

Cînd oi zîce trii măslina,
Ascultați, boieri, la mine,
Să vă spun o istorie
Dintr-a mea copilărie,
5 Să vă spun un cîntecel
De cînd eram mititel...
Cînd oi zîce de-o cicoare,
Colea-n vale, dispre mare,
S-a aflat o casă mare.
10 Da' la ea cine-mi ședea?
Cistitul de împărat,
Cu fată de măritat.
Împăratul e bogat,
Nu găsea giner' de luat
15 Și da veste la-mpărați,
Să s-astrîngă la Galați.
Nu știu-astrînge, mi să strînge
Vro șaptezăci de-mpărați,
Di la răsărit chemați.
20 Toți împărații vorbea
Care fata să i-o ia:
Toți împărații striga
Că fetița să i-o ia
Al ficior bun și frumos,
25 Alde Filip Măgerină.
Da-mpăratul sta, vorbea:
— Toți împărații ați venit

La fata mea în pețit,
Numai unu n-a venit:
30 Craliu Marcu cel de mult
Și cu Gruicea copil mic!
Iacă puțin zăbăvea,
Craliu Marcu ajungea,
Cu un cal bătrîn de tot,
35 Numai de cinci sute ai;
Da' și Gruicea pe-al mai mic,
De două sute și cincizeci.
Cum la-mpăratu-ajungea,
Caii la iesle lega,
40 Drept în casă alerga,
La coada mesii ședea.
Da' mireasa, de-i vedea,
Ea de ciste că le da
Cîte un pa'r de vin,
45 Că sînt ostăniți de drum.
Craliu Marcu ceal de mult
Pa'ru de vin l-a golit,
Un galbin în pa'r punea,
Da' și Gruicea iar așa.
50 Pă'ruțu de vin cînd bea,
Deodată cînd îl sorbea,
Nici limbuța nu uda,
Pa'ru la fată-n mîină da,
Și cînd de mîină-o prindea,
55 Numa-o dată o strîngea,
Oasăli, zo,-i pîrăia,
Da' fetița rău țipa.
Împăratu sta, grăia:
— Ai șaptezăci de-mpărați,
60 Voi luați, beați și mîncăți
Și de treabă vă cătați;
Asta-i Gruicea copil mic,
Baș nu știe nimic.
Da' Filipu Măgerină,
65 El din gură-așa grăia:
— Nu este mireasa mea!
E-a lui Gruicea copil mic,
Dacă nu știe nimic!
Da' Gruicea, cînd auza,
70 Din sobă afar' ieșea

Și pe vatră să juca.
 Cenușe cu pumnu lua,
 Pe vatră mi să juca,
 Ulcelușe că făcea,
 75 Cu ele de ușe da,
 Ca copilu să juca...
 Craliu Marcu-așa vorbea:
 — Dacă Gruicea este mic,
 Eu la stîne l-am crescut;
 80 Nouă stîne la mulsoare
 Umpleau nouă ciubare
 Și-i dam lui Gruicea să bea,
 Și-și uda numa-o măsă.
 Împăratu, de-auza,
 85 El din gură-așa vorbea:
 — Ai, bre Marcu, Crale Marcu,
 Eu lui Gruicea-al tău i-oi da
 Nouă cuptoare de pîne;
 De va mînca pînili,
 90 Atunci să ia fata mea
 Și toată-mpărăția.
 Iacă-mpărați asculta,
 Împăratu că lua
 Și la furnel aducea.
 95 Dară Gruicea copil mic
 Cînd tăbăra de mînca
 Nouă cuptoare de pîne
 Și iar nu să sătura.
 El pe tugle tăbăra,
 100 Să surupe furnili
 Și să roadă tuglili.
 Da-mpăratu, de vedea,
 Tăbăra de se ruga:
 — Oi, mă Gruicea, copil mic,
 105 Baș că n-ai știut nimic,
 Ia nu-mi roade furnili,
 N-am und' să coc pînili,
 S-arănesc oștirili!
 Iar în casă să băga,
 110 Jucării că să juca,
 Împărații logodea
 După care fata s-o dea.
 Mult vorbește Măgerină,

Să ia fata de-mpărat,
 115 Ca să trăiască cu drag.
 Craliu Marcu adăvăra:
 — Care-i mai viteaz ca mine,
 Ala să ia fată bună!
 Împăratu-aşa spune:
 120 — Ai şaptezăci de-mpăraţi,
 Ia luaţi de beaţi şi mâncaţi,
 Că mai am încă una:
 Mai am eu la pimniţă
 125 Nouăzeci de ardovele,
 Tot cu zămătoc în ele.
 De-o putea să mi le bea,
 Să-mi golească-ardoavili,
 El atunci fata să-mi ia.
 Împăratu l-aducea
 130 Şi-n pimniţă mi-l băga,
 Ardoavili-i arăta
 Şi din gură îi spunea:
 — Iote, Gruiceo, copil mic,
 Ia să beai tu vinur'li,
 135 Să-mi goleşti ardoavili!
 Ş-atunci să-ţi dau fata mea
 Şi toată împărăţia.
 Da' Gruicea, când auza,
 Gura la boc când punea,
 140 O dată când trăgea,
 Şi ardovu îl golea.
 Ş-aşa pe toate le bea
 Şi iar nu să sătura.
 Pe dăogi să tăbăra
 145 Şi dăogili rodea...
 Da-mpăratu sta, zîcea:
 — Oi, bre, Gruiceo copil mic,
 Ia lasă dăogili,
 Nu-mi spărgea ardoavili,
 150 N-am und' să pun strugurii!
 Iar îndărăt să-ntorcea
 Şi la masă iar şedea;
 Tăbăra de povestea,
 Împăraţii-aşa zîcea:
 155 — Ia luaţi să mîncăm, să bem
 Şi de drum să ne cătăm,

Că noi mireasă n-avem.
 Da' cistitu-al de-mpărat
 Mîndră vorbă că le-a dat:
 160 — Așteptați și nu-mi plecați,
 Că mai am încă una:
 Taica-al meu, cînd a murit,
 Piste Marea Neagră-a avut
 Un pui de măr de argint,
 165 Pe-o parte pîrguit,
 Da' pe una-mbobocit,
 Pe-alălaltă a roșit.
 Asta pui de merișor
 De păzit mi-l păzăște
 170 Vo trii zîne, fete mari.
 El dacă va putea
 Patru mere să-mi aducă,
 De patru ceasuri să-aducă
 Și iar să să-ntoarcă,
 175 Numai mer'li să-mi aducă,
 Atunci fata mea să ia!...
 Craliu Marcu ceal bătrîn,
 El din gură-a povestit:
 — Oi, bre, Gruiceo copil mic,
 180 Ia să-l iai pe Șargu meu,
 Că e bătrîn de demult
 Și mai multe a văzut.
 Gruicea pe Șargu că-l lua,
 Și cum l-încăleca,
 185 Pusă buza la pămînt,
 Da' coada-i șuiera-n vînt,
 Pe Marea Neagră trecînd...
 Cînd la măr că ajungea,
 Iacă zînili durmea;
 190 Dară Gruicea ce făcea?
 Măru cu totu că lua
 Și cu el mi să-ntorcea.
 Cînd de margini apropia,
 Zînili să deștepta,
 195 După Gruicea alerga
 Și pe Gruicea cînd prindea,
 Cîte triile-l ocolea:
 Una pe Șargu-l ținea,
 Una de coadă-l trăgea

200 Și la fund îl scufunda,
 Una de scări îl trăgea,
 Di pe Șargu jos să-l dea.
 Dară Șargu sta, grăia :
 — Oi, bre, Gruiceo copil mic,
 205 Da' ce stai și mă privești,
 Or' nu vezi cum năcăjesc?
 Iacă zînili ne-a prins :
 Una de dîrlogi mă ține,
 Una de coadă mă trage,
 210 Una de scări mi te strînge,
 Di pe mine te răstoarnă.
 Scoate mic de mămuzel
 Și-nțapă-mă cu el,
 Din botiț pînă-n codiț,
 215 Să scoți fișie de opinci !
 (Sîngeraș de-argint scotea,
 Piste zîne arunca,
 Lacătii să-nhidea
 Și legate că le lua.)¹
 220 Atunci Gruicea, de-auza,
 Mîna-n disagă punea,
 Mititel mămuz trăgea,
 Din botiț păn' la codiț
 Scoase-o fășie de opinci.
 225 Lua sângiru de-argint,
 Le-arunca la zîne la gît,
 Zinili lega,
 Din mare afar' ieșea,
 Mîna Șargu cît putea ;
 230 Zece minute uidea,
 Iacă Gruicea mi-ajungea.
 Măru de casă răzma,
 Zinili le-mpriponea,
 Iar în casă să băga.
 235 Împăratu, cînd privea,
 Măidanu să lumina,
 Și iar din gură zîcea :
 — Ai șaptezăci de-mpărați,
 Ia luați de beați și mîncați
 240 Și de drum să vă cătați.

¹ Pasajul pus de noi între paranteze anticipă de fapt acțiunea de mai jos.

Iacă Gruicea ce-a făcut,
Cu măr cu tot a venit
Și zînilî a-mprîponit!
Ăi șaptezăci de-mpărăți
245 Di la masă să scula,
Își lua drumu și pleca,
Numa Gruicea rămînea.
Fata lu-mpăratu lua
Și cu ea să cununa,
250 'Mpărăția dobîndea.
Iar la stîne să ducea.
Nouă stîne le mulgea,
Nouă ciubară umplea;
Pe cîte nouă le bea,
255 Numa-și uda o măsă...
Cu Craliu Marcu că pleca,
Sus, pe munții Bîrsănești,
Unde-i frumos să trăiești.
Craliu Marcu ce făcea?
260 Într-o mîină îmi ținea
Buzdugan de nouăzăci oca.
O călcătură făcea,
Drumu-n Gruicea-l lui că-i da,
Capu că i-l fărîma.
265 Ș-o cerea pe noru-sa,
Să se joace el cu ea.
Da' noru-sa, de vedea,
Sîngură să prăpădea.
Craliu Marcu rămînea,
270 Pe toți munții covîrșea
Și căzu-ntr-o boală grea.
Și el mi să prăpădea,
Și pierdu-mpărăția.

Sandru Timoc, pp. 75-83;

inf. Sima Prunaru

<Alexandrovăț - Serbia>

CUPRINS

Introducere	5
Lămuriri asupra ediției	101
Indice tematic și bibliografic	
I. Fantastice (1—36)	107
II. Vitejești (37—195)	128
III. Păștorești (196—209)	178
IV. Despre Curtea feudală (210—234)	184
V. Familiale (235—323)	193
VI. Jurnale-orale (324—352)	229
Bibliografia culegerilor citate în Indice	235
Indice alfabetic de teme și titluri de variante	247

I. FANTASTICE

1 (1.I) Soarele și Luna	283
2 (2) Cicoarea	294
3 (3) Domnul Chipor-crai	295
4 (4) Arcoș-pașa și Gerul	299
5 (5.I) Fata și Cucul	303
6 (5.II) Popa cel de piatră	307
7 (6) Iovan Iorgovan	311
8 (6) Iovan Iorgovan	319
9 (7) Mistriceanul	323
10 (8) Scorpia	334
11 (9) Ți trei frați cu nouă zmei	339
12 (10) Dămean și Sila	342
13 (11) Antofiță al lui Vioară	347

- 14 (12.I) Gruia lui Novac
15 (12.II.3) Novac și zîna
16 (13) Gruia copilul
17 (14) Novac și Dirvij
18 (15) Gruia lui Novac
19 (16) Copilașul de turc
20 (19) Mizil-crai
21 (20) Fata de frîng
22 (21) Cîntecul nașului
23 (22) Voinicul
24 (23) Joi dă dimineață
25 (25) Jăman-crai
26 (26) Voica
27 (28) Dăscal-Păscal
28 (29) Pătru Căciulă
29 (30) Ardiu-craîșor
30 (32) Broasca-Roasca
31 (33) Gruicea

zina	354
	358
	363
	368
	372
Marcu Cralovici	378
	386
	393
	401
	411
	416
	424
	427
	431
	436
	438
	451
	459

Redactor responsabil: ANDREI RUSU
Tehnoredactor: IDA MARCUS

Dat la cules 12.01.1963. Bun de tipar 02.12.1963.
Apărut 1964. Tiraj 4180 ex. $\frac{1}{2}$ legate. Hirtie tipar
inalt tip A satinat de 63 g/m². Format 600×920/16.
Coli ed. 29,41. Coli tipar 32,75. A. nr. 614/1963.
C.Z. pentru bibliotecile mari 8R. C.Z. pentru biblio-
tecile mici 8R-18.

Întreprinderea Poligrafică „Arta Grafică”, Calea
Șerban-Vodă 133, București—R.P.R. Comanda nr. 56.

VERIFICAT
1987

10
10
10